

РАЗВОЈ НА ВЕШТИНИТЕ НА 21 ВЕК НИЗ ПРИЗМАТА НА ЦЕЛИТЕ ЗА ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ

ИМПРЕСУМ

ОУ „Дубовац“
Маја Лукиќ Пушкариќ,
Андреа Грковски-Зимет,
Крешимир Војаниќ,
Кристина Фратровиќ,
Сњежана Марковиќ-Зораја

ОУ „Кирил Христов“
Екатерина Славова Јовчева,
Венета Славова Кирковска

ООУ „Малина Попиванова“
Сања Михаилова,
Гордана Јанева,
Хилда Панов,
Кате Стојанова,
Стојанчо Димитров,
Александар Шалевски

Здружение на граѓани „Еко Логик“
Андријана Зафировска,
Никола Нешкоски

КОНЦЕПТ

ШТО Е ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ?

Постојат многу дефиниции за одржлив развој кои можат да се толкуваат во зависност од перспективата. Сепак, секоја дефиниција има заеднички термин - баланс кој се однесува на задоволување на потребите на сегашната генерација, без да се загрози способноста на идните генерации да ги задоволат своите потреби. И додека дефинициите се менуваат низ историјата, суштината остана иста. Разликата е во тоа што понекогаш фокусот беше повеќе на животната средина или на социјалните права.

Денес, одржливиот развој се заснова на разбирање на меѓусебната поврзаност на неговите три основни компоненти: општеството, животната средина и економијата. Рамнотежата помеѓу сите три компоненти и нивната операционализација во практика обезбедува долгорочен развој на човечкото општество во зачувана средина.

Обединетите нации се главната организација која обезбедува насоки за одржлив развој.

КАКО ДО ПОСТИГНУВАЊЕ НА ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ?

Многу од предизвиците со кои се соочува човештвото, како што се климатските промени, недостигот на вода, нееднаквоста и гладот, можат да се решат само на глобално ниво и со промовирање одржлив развој: посветеност на социјалниот напредок, еколошката рамнотежа и економскиот раст.

Како дел од новиот патоказ за одржлив развој, Обединетите нации ја одобрија Агендата за 2030 година, која ги содржи Целите за одржлив развој, повик за акција за заштита на планетата и гарантирање на глобалната благосостојба на луѓето. Овие заеднички цели бараат активно вклучување на поединци, бизниси, администрации и земји низ светот.

КОИ СЕ ЦЕЛИТЕ ЗА ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ?

Седумнаесетте цели за одржлив развој се нови, универзални и глобални цели што се очекува членките на Обединетите нации да ги користат во обликувањето на нивните програми и политики во следните петнаесет години. Во август 2015 година 193 земји се договорија за следните седумнаесет цели и нивните 169 поврзани таргети, кои ќе траат до 2030 година. Целите се насочени кон создавање подобра иднина за луѓето и планетата. Целите се да се градат партнерства меѓу земјите. Сите цели се целосни и неделиви и, покрај партнерството и мирот, се засноваат на три основни димензии на одржливиот развој: општество, животна средина и економија.

Проектни активности:

Проектот има цел да дизајнира и да развие материјали за учење кои ќе се користат во онлајн платформа (исто така, ќе се дизајнираат и користат), што ќе им помогне на учениците да ги развијат клучните компетенции за 21 век: критичко размислување, креативност и решавање проблеми додека ги поучуваме за целите за одржлив развој на Обединетите нации.

Ова резултира со три интелектуални резултати:

(Аутпут 1) Дизајн и развој на материјали за учење.

Ќе има материјали за секој од ЦОР (има 17 цели) со различни форми како прашања, квизо-

ви, предизвици и интерактивни презентации.

Ќе има повеќе од 17 различни гејмифицирани елементи за да се овозможи разновидна и обемна понуда што ќе го задржи интересот на учениците.

(Аутпут 2) Дизајн и развој на онлајн платформа.

Платформата ќе биде домаќин на гореспоменатите материјали за учење кои ќе ги поддржуваат елементите за гејмификација да одат заедно со интерактивната природа на материјалите за учење.

(Аутпут 3) Курс за развој на дигитални вештини.

Проектот има цел да развие курс за обука на наставници за дигитални вештини поврзани со учење на далечина, кој ќе биде доставен до наставниците во рамките на проектот и ќе биде достапен онлајн.

Вклучени организации:

Основното училиште „Малина Попиванова“ (како координатор) е од Кочани, Република Северна Македонија. Училиштето е основано на 26.8.1985 година, а од 11.6.2021 година е пререгистрирано како Центар за поддршка на ученици со посебни образовни потреби. На крајот од 2019 година во училиштето беше пуштена во употреба сензорна соба за ученици со попреченост. Собата се користи како терапија за деца со ограничени комуникациски вештини.

ОУ „Кирил Христов“ (како партнер) е основно училиште од Стара Загора, Бугарија. Училиштето е основано во 1896 година. „Кирил Христов“ е едно од иновативните училишта во Бугарија, кое е модел на модерно училиште. Во него учениците ги подобруваат своите резултати и нивното критичко размислување преку иновативни образовни процеси и наставни методи. Наставниците и учениците работат на различни национални и меѓународни програми и проекти.

Основното училиште „Дубовац“ (како партнер) е основно училиште од Карловац, Хрватска. Училиштето е основано во 1979 година. Во рамките на училиштето учениците можат да посетуваат повеќе воннаставни активности, како хор, свирење на тапани, што е најпопуларна активност, програма GLOBE, драмска група, медиумска група, уметничка група, роботика, универзално спортско училиште, млади техничари, Црвен крст. Училиштето веќе 15 години е вклучено во програмата GLOBE (спонзорирана од НАСА, САД), во која учениците ги мерат атмосферските, хидролошките, педолошките и биолошките фактори во околината и потоа ги доставуваат до заедничка база на податоци во САД.

ЕКО-ЛОГИК, Македонија (како партнер) е невладинa организација со седиште во Скопје, Република Северна Македонија. Организацијата е основана во 2011 година. ЕКО-ЛОГИК е непрофитна организација која е посветена на заштита и зачувување на животната средина, промоција на современи еколошки практики, како и следење и промовирање на принципот на одржлив развој, со акцент на основното образование, поставки (формални и неформални), градинки, основни и средни училишта, како и универзитети.

Референци:

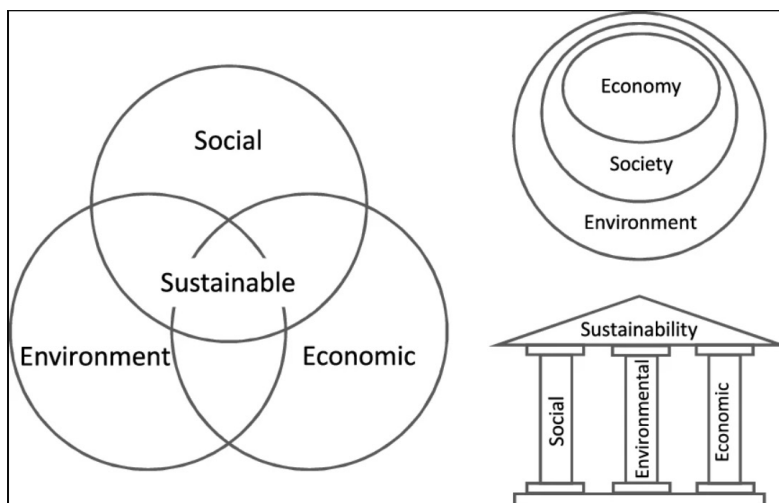
https://www.accionacom/sustainable-development/?_adin=02021864894

<https://sdgs.un.org/2030agenda>

Вовед во наставната програма

Потребата од наставната програма:

Одржливиот развој (слика 1) е организационен принцип за исполнување на целите за чо-вековиот развој додека истовремено ја одржува способноста на природните системи да обезбедуваат природни ресурси и екосистемски услуги од кои зависат економијата и општеството.(1)

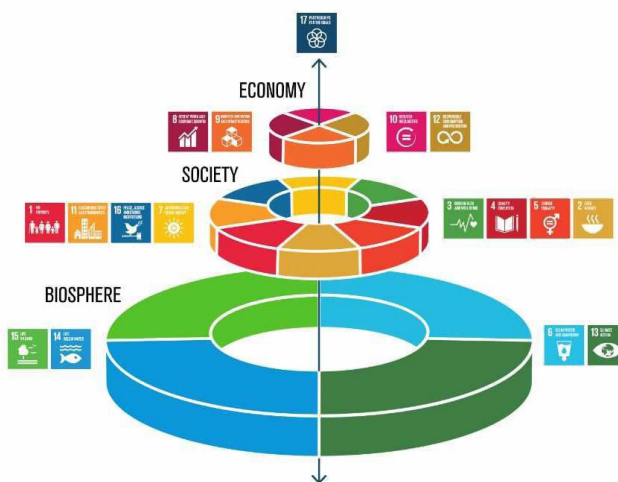

Слика 1. Опис на одржливост

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1d/11625_2018_627_Fig1_HTML.webp

Подучувањето на целите за одржлив развој е исклучително важно бидејќи младата генерација треба да разбере каков треба да биде развојот на сегашната генерација. Таа мора да биде таква за да не биде загрозен развојот на следните генерации во иднина.(2, 3, 4)

Развојот на општеството и економијата мора да се одвива на таков начин што нема да ја загрози средината во која ќе живеат идните генерации (Слика 2). Идејата на наставната програма е да обезбеди квалитетно учење, PBL (учење базирано на проекти), да ги развие вештините на 21 век и да ја разбере потребата од примена на доживотното учење со цел да се постигнат целите на одржливиот развој.

Слика 2. Економиите и општествата треба да се гледаат како вградени делови од биосферата.

<https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-06-14-how-food-connects-all-the-sdgs.html>

Цели на наставната програма:

Тековниот том се однесува на Образованието за одржлив развој (ООР), кое ги овластува учениците да преземаат информирани одлуки и одговорни активности за еколошки интегритет, економска одржливост и праведно општество, за сегашните и идните генерации, притоа почитувајќи ја културната различност. ООР промовира холистичко и трансформациско образование. Овој тип образование се однесува на содржината и резултатите од учењето, иновативната педагогија и „учење преку правење“ и користи пристап од цело училиште за да ги вклучи заедниците во постигнување одржливи промени.

Целта 4.7 од Целта 4 за одржлив развој, која до 2030 година се стреми да „обезбеди сите ученици да ги стекнат знаењата и вештините потребни за промовирање на одржливиот развој, вклучително, меѓу другото, преку едукација за одржлив развој и одржлив начин на живот...“ како намалување на сите други цели за одржлив развој. (5)

Концептот на ООР мора да обезбеди вештини за знаење, вредности и ставови кои ги поттикнуваат учениците да придонесат за одржлив развој. Програмите и активностите кои промовираат одржлив развој мора да бидат интегрирани во наставната програма. Воспитувачот треба да ги подготви учениците да го разберат и да одговорат на променливиот свет и тие мора да станат „граѓани на одржливост“.

Предложените активности и вежби во рамките на наставната програма ќе ги наведат младите луѓе активно да учествуваат во општеството, активно да учествуваат во дискусијата со своја идеја, да размислуваат и да донесуваат нови решенија за проблемите. Младите, исто така, ќе ја разберат важноста на вклученоста во секојдневниот живот и ќе развијат социјални вештини.

Корисници за кои е наменета наставната програма:

Корисници за кои е наменета наставната програма се ученици на возраст од 10 до 15 години. Наставната програма има широка применливост, може да се приспособи и примени на различни образовни контексти, возрасни групи, теми и цели.

Методологија:

Едукативниот пристап ќе доведе до зголемена свест за предизвиците поврзани со животната средина и климатските промени. Материјалите промовираат практики на животниот стил кои се еколошки и одржливи и ја зголемуваат свеста на корисниците, и ги охрабруваат да станат поактивни во еколошките причини преземајќи акција и претприемачки однос кон предизвиците. Материјалите промовираат критичко размислување и инвентивни решенија за решавање проблеми, исто како што ќе им треба за да се справат со предизвиците во реалниот свет.

Обработени вештини:

- Вештини за учење: критичко размислување, комуникација, соработка и креативност.
- Животни вештини: флексибилност, иницијатива, социјални вештини, продуктивност, лидерство
- Вештини за писменост: информациска писменост, медиумска писменост, технолошка писменост

Извори:

1. <https://www.ohchr.org/en/taxonomy/term/792?page=8>
2. THE 17 GOALS | Sustainable Development». sdgs.un.org. Retrieved 10 August 2022.
3. United Nations (2017) Resolution adopted by the General Assembly on 6 July 2017, Work of the Statistical Commission pertaining to the 2030 Agenda for Sustainable Development (A/RES/71/313 Archived 28 November 2020 at the Wayback Machine)
4. United Nations General Assembly (1987) Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. Transmitted to the General Assembly as an Annex to document A/42/427 – Development and International Co-operation: Environment.
5. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000261445>

Структура на наставната програма

Наставната програма е организирана во 17 модули:

Цел 1: Нема сиромаштија

Цел 2: Нула глад

Цел 3: Добро здравје и благосостојба

Цел 4: Квалитетно образование

Цел 5: Родова еднаквоост

Цел 6: Чиста вода и санитарни услови

Цел 7: Достапна и чиста енергија

Цел 8: Достоинствено вработување и економски раст

Цел 9: Индустрија, иновација и инфраструктура

Цел 10: Намалена нееднаквост

Цел 11: Одржливи градови и заедници

Цел 12: Одговорна потрошувачка и производство

Цел 13: Акција за справување со климатските промени

Цел 14: Живот под вода

Цел 15: Живот на копно

Цел 16: Мир, правда и силни институции

Цел 17: Партнерства за постигнување на целите

Секој модул содржи:

- Вовед
- Power-point презентација
- Активности и листови за работа

Вовед – дава кратко објаснување за Целта за одржлив развој. Дава доволно информации за целата за да му овозможи на читателот да го разбере значењето. Воведот содржи: кратко објаснување; севкупна цел; зошто е важно за една заедница; клучни димензии/клучни зборови.

Power-point Презентација – содржи информации за Целта за одржлив развој.

Лекциите во рамката на модулот содржат:

- Цели
- Детали за активноста
- Инструкции
- Совети за едукаторот

- Евалуација
- Идеи/Инспирација за иднина
- Референци/Извори за користење
- Анекс

Цели – дава резултати од модулот.

Детали за активноста – информации за времетраењето и целните групи.

Инструкции - насоки и информации за помош при реализација на модулот, детали за модулот; активности за учење и настава; вежби поврзани со модулот.

Совети за едукаторот – улогата на едукаторот кој го води модулот.

Идеи/инспирација за иднина – активности кои би можеле да се спроведат во иднина поврзани со Целта за одржлив развој.

Референции/извори за користење - референции со видеа и друга корисна литература поврзана со модулот.

Анекс – материјали и алатки за учење.

Структура на активностите

- **Име на активност - наслов**

- **Цели** - тие објаснуваат какво знаење ќе добие ученикот со учење за одредена цел за одржлив развој и какви вештини на 21 век ќе бидат стекнати во текот на работата.

- **Детали за активността** - наведува каде се наоѓаат материјалите потребни за работа на одредена наставна програма (во Анекс), времетраењето на активността и бројот на ученици кои се очекува да работат на одредена наставна програма.

- **Инструкции** - дава инструкции за спроведување активности во одредена наставна програма и очекуваното времетраење на активността.

- **Совети за едукаторот** - му дава упатства на реализаторот на активността како да ги мотивира учениците за да ги реализираат активностите што е можно подобро.

- **Евалуација** - ги објаснува начините на кои учениците ќе ги презентираат резултатите од нивните активности пред остатокот од одделението.

- **Идеи/инспирација за иднина** - објаснува каде може да се најдат информации за часовите и активностите.

- **Референции/извори за користење** - тие содржат информации за изворите што се користат за работа на наставните материјали, интернет-страниците што се користеле при подготовката на материјалите.

- **Анекс** - содржи материјали кои наставникот треба да ги имплементира за одредена наставна единица, како што се прашалници, квизови, работни листови за групна или индивидуална работа, резимеа на наставната единица итн.

Количина на материјали за учење:

Име на модулот	Број на наставни планови	Број на часови	Број на презентации	Број на активности
ЦЕЛ 1: НЕМА СИРОМАШТИЈА Економскиот раст мора да биде инклузивен за да обезбеди одржливи работни места и да промовира еднаквост.	2	2	1	5
ЦЕЛ 2: НУЛА ГЛАД Секторот за храна и земјоделство нуди клучни решенија за развој и е централен за искоренување на гладот и сиромаштијата.	2	2	1	4
ЦЕЛ 3: ДОБРО ЗДРАВЈЕ И БЛАГОСОСТОЈБА Обезбедувањето здрав живот и промовирањето на благосостојбата за сите на сите возрасти е од суштинско значење за одржливиот развој.	2	2	1	2
ЦЕЛ 4: КВАЛИТЕТНО ОБРАЗОВАНИЕ Добивањето квалитетно образование е основа за подобрување на животот на луѓето и одржливиот развој.	2	2	1	3
ЦЕЛ 5: РОДОВА ЕДНАКВОСТ Родовата еднаквост не е само основно човеково право, туку неопходна основа за мирен, просперитетен и одржлив свет.	2	2	1	4

<p>ЦЕЛ 6: ЧИСТА ВОДА И САНИТАРНИ УСЛОВИ Чистата, достапна вода за сите е суштински дел од светот во кој сакаме да живееме.</p>	2	2	1	2
<p>ЦЕЛ 7: ДОСТАПНА И ЧИСТА ЕНЕРГИЈА Енергијата е централна за речиси секој голем предизвик и можност.</p>	2	2	1	5
<p>ЦЕЛ 8: ДОСТОИНСТВЕНО ВРАБОТУВАЊЕ И ЕКОНОМСКИ РАСТ Одржливиот економски раст ќе бара општествата да создадат услови што ќе им овозможат на луѓето да имаат квалитетни работни места.</p>	2	2	1	3
<p>ЦЕЛ 9: ИНДУСТРИЈА, ИНОВАЦИЈА И ИНФРАСТРУКТУРА Инвестициите во инфраструктурата се клучни за постигнување одржлив развој.</p>	2	2	1	5
<p>ЦЕЛ 10: НАМАЛЕНА НЕЕДНАКВОСТ За да се намалат нееднаквостите, политиките во принцип треба да бидат универзални, обрнувајќи внимание на потребите на обесправените и маргинализираните популации.</p>	2	2	1	4

<p>ЦЕЛ 11: ОДРЖЛИВИ ГРАДОВИ И ЗАЕДНИЦИ Треба да има иднина во која градовите ќе обезбедат можности за сите, со пристап до основни услуги, енергија, домување, транспорт и многу повеќе.</p>	2	2	1	2
<p>ЦЕЛ 12: ОДГОВОРНА ПОТРОШУВАЧКА И ПРОИЗВОДСТВО Одговорно производство и потрошувачка</p>	2	2	1	5
<p>ЦЕЛ 13: АКЦИЈА ЗА СПРАВУВАЊЕ СО КЛИМАТСКИТЕ ПРОМЕНИ Климатските промени се глобален предизвик кој влијае на сите, секаде.</p>	2	2	1	2
<p>ЦЕЛ 14: ЖИВОТ ПОД ВОДА Внимателно управување со овој суштински глобален ресурс е клучна карактеристика на одржлива иднина.</p>	2	2	1	2
<p>ЦЕЛ 15: ЖИВОТ НА КОПНО Одржливо управување со шумите, борба против опустинувањето, запирање и враќање на деградацијата на земјиштето, запирање на загубата на биолошката разновидност</p>	2	2	1	2

ЦЕЛ 16: МИР, ПРАВДА И СИЛНИ ИНСТИТУЦИИ Пристап до правда за сите и градење ефективни, одговорни институции на сите нивоа.	2	2	1	6
ЦЕЛ 17: ПАРТНЕРСТВА ЗА ПОСТИГНУВАЊЕ НА ЦЕЛИТЕ Ревитализирајте го глобалното партнерство за одржлив развој.	4	4	1	5
Вкупно	36	36	17	61

Видови на материјали кои се достапни:

<ul style="list-style-type: none"> • табли • чинии • кутии • карти • вештачки цвеќиња • хемиски табели • хемикалии • збирки на морски животни • дрвени боици • електронски материјали • фломастери • игри • глобуси 	<ul style="list-style-type: none"> • водичи • капи со натписи • интерактивни табли • ножеви • мапи • маркери • медиумски проектори • мобилни телефони • компјутери / лаптопи • слики • постери • powerpoint презентации • печатени бајки 	<ul style="list-style-type: none"> • картички со прашања • прашалници • квизови • извајани материјали • селекција на литература • знаци • стикери • анкети • табели • тестови • видео клипови • бели и листови во боја • наставни листови
--	---	--

Како да се користи наставната програма?

Наставната програма содржи вовед за секоја цел за одржлив развој, презентации и планови за часови. Лекциите се напишани со детални упатства на англиски, бугарски, хрватски и на македонски јазик. Секоја цел за одржлив развој има една или повеќе лекции. Воспитувачот/наставникот може да направи избор на лекција што одговара на условите за работа, бројот и возраста на учениците, потребното време или материјалот.

На почетокот на секој план за час има исходи што може да се постигнат во работата со учениците и вештините што ученикот може да ги развие, потребниот материјал за работата и времето потребно за одржување на работилницата. Се прави независно, во парови или во групи, а може да се користат и дигитални алатки и платформи: PowerPoint, Canva, Sway, Learningapps, StoryJumper, Wordwall, Powtoon, Stop Animation.

Часовите се поделени на повеќе активности, за секоја активност се пишуваат методи на работа, прашања, можни одговори, работни листови и можни решенија. На крајот од секој час има дополнителни активности кои можат да се направат по работилницата, како резултат на работа или извештај, извори за дополнително истражување. Некои лекции во анексот имаат и работни листови.

Сите активности на часот се поврзани, но наставникот може да ги избира активностите според интересите, идеите и креативноста на ученикот.

Добредојдена е и креативноста на воспитувачот/наставникот, лекциите може да се адаптираат. Доколку сакате само да се запознаете со темата, но не да реализирате активност или вежби, можете да ги следите презентациите што се направени за секоја цел. Примери на активности на учениците: одговарање прашања, дискусија за проблем, пишување есеи и проблемски статии, решавање прашалници и квизови, гледање видеа, играње игри, правење презентации, брошури, квизови, практични работи, постери, цртежи, игри, истражување со помош на линкови, бази на податоци, табели и инфографици, поставување изложба, презентирање резултати од истражување, објавување на социјалните мрежи или веб-страниците на училиштата.

Наставната програма е изградена да биде доволно флексибилна за воспитувачот/наставникот да се приспособи на потребите и околностите и подготвена за употреба, со цел да се олесни задачата на наставникот, како што се подготвителната работа и спроведувањето на часот.

Завршни забелешки:

Се надеваме дека ќе ја користите наставната програма во вашето училиште или во воннаставни активности.

Во неа е вложен многу труд, да се поттикне работата со децата и младите, да се мотивираат критички да размислуваат за одржливиот развој и каков треба да биде развојот на сегашната генерација за идните генерации.

Неопходно е секој од нас да биде дел од промените во светот и да придонесе за подобар живот на сите луѓе, еднакви права и можности и зачувување на животната средина.

*„Едно дете, еден учител, едно пенкало и една книга можат да го променат светот“;
Малала Јусуфзаи.*

Цел за Одржлив Развој 1

Нема Сиромаштија

Цел за одржлив развој 1

Целта: да се искорени сиромаштијата насекаде и во сите нејзини форми до 2030 година

<https://unric.org/en/sdg-1/#top>

May, 23th, 2022.

Таргети

- 1.1 До 2030 година, да се искорени екстремната сиромаштија на сите луѓе, насекаде во светот, со која, според тековните показатели, се зафатени сите што живеат со помалку од 1.25 долари на ден.
- 1.2 До 2030 година, да се намали најмалку за половина бројот на мажи, жени и деца од сите возрасти што живеат во сиромаштија, во сите нејзини облици, според националните дефиниции.
- 1.3 Да се спроведат соодветни национални системи и мерки за социјална заштита за сите, особено за најзагрозените, а заклучно со 2030 година, да се постигне значителен опфат на сиромашните и на ранливите.
- 1.4 До 2030 година, да се осигури дека сите мажи и жени, особено сиромашните и ранливите, имаат еднакви права на економски ресурси, како и пристап до основните услуги, управување и контрола над земјиштето и други форми на сопственост, наследство, природни ресурси, соодветна нова технологија и финансиски услуги, како и микрофинансирање.
- 1.5 До 2030 година, да се изгради систем што ќе обезбеди поголема отпорност на сиромашните и ранливите лица и ќе ја намали нивната изложеност и ранливост пред екстремни настани предизвикани од екстремни климатски појави и други економски, социјални и еколошки шокови и природни катастрофи.
- 1.a Да се обезбеди значајна мобилизација на ресурси од различни извори, вклучително и преку зголемена развојна соработка, со цел да се обезбедат соодветни и предвидливи средства за земјите во развој, особено за најмалку развиените земји, за реализација на програми и политики со кои ќе се стави крај на сиромаштијата во сите нејзини форми.
- 1.6 Да се создаде прифатлива политичка рамка на национално, регионално и меѓународ-

но ниво, во полза на сиромашните и врз основа на родово сензитивни стратегии за развој, да се поттикнат забрзани инвестиции наменети за активности во врска со искоренувањето на сиромаштијата.

Сиромаштијата вклучува:

- глад и неухранетост
- непристапност или ограничен пристап до образование
- бездомништво, лоши и несоодветни услови за домување
- слабо здравје
- зголемена смртност
- социјална дискриминација и изолација
- намалено учество во одлучувањето

Зошто е важна?

- Повеќе од 10% од светското население живее во екстремна сиромаштија
- Екстремната сиромаштија значи дека не можете да си дозволите вода за пиење, барем еден оброк дневно, облека, чевли и многу веројатно место за живеење
- Границата на екстремната сиромаштија е одредена од износот што го постави Светската банка во 2018 година и изнесува 1,90 американски долари по лице дневно (мнозинството од нив живеат во субсахарска Африка).
- Пандемијата КОВИД-19 стави десетици милиони луѓе во ризик од екстремна сиромаштија (8% од светската човечка популација) што го предизвика првото зголемување на глобалната сиромаштија во повеќе од 20 години
- Дури и пред КОВИД-19, основните проекции сугерираа дека 6 отсто од глобалното население сè уште ќе живее во екстремна сиромаштија во 2030 година, пропуштајќи ја целта за ставање крај на сиромаштијата
- Имањето работа не гарантира пристоен живот
- 8% од вработените работници и нивните семејства ширум светот живееле во екстремна сиромаштија во 2018 година.
- Едно од пет деца живее во екстремна сиромаштија

Зошто да се грижам?

Има многу причини, но накратко, затоа што како човечки суштества, нашата благосостојба е поврзана една со друга

https://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2016/08/1_Why-It-Matters-2020.pdf

May, 23th, 2022.

Што можам да направам за тоа?

Што можат да направат владите за тоа?

Што може да направи приватниот сектор за тоа?

- Вашиот активен ангажман во креирањето политики може да направи разлика во справувањето со сиромаштијата
- Тоа гарантира дека вашите права се промовираат и дека вашиот глас се слуша
- Владите можат да помогнат да се создаде поволна средина за генерирање продуктивни вработувања и можности за работа за сиромашните и маргинализираните
- Приватниот сектор може да промовира економски можности за сиромашните

https://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2019/07/E_Infographic_01.pdf

May, 23th, 2022.

Вовед

Севкупна цел на Целта на одржлив развој 1 - Нема сиромаштија

Цел на одржлив развој 1- Нема сиромаштија е една од седумнаесетте цели на Одржлив развој поставена од Обединетите нации во 2015 година.

Целта на првата од седумнаесетте цели на Одржлив развој е **„Да ѝ се стави крај на сиромаштијата во сите нејзини форми насекаде“**. Нејзините седум придружни цели, меѓу другото, имаат цел да ја искоренат сиромаштијата кај сите луѓе во светот, и да го намалат барем за половина соодносот на мажи, жени и деца на сите возрасти што живеат во сиромаштија и да имплементираат соодветни национални системи и мерки за социјална заштита за сите, вклучувајќи ги и најсиромашните, а до 2030 година да постигнат значителна покриеност на сиромашните и ранливите категории.

Првата цел ги има следниве таргети:

- 1.1. До 2030 година да се искорени екстремната сиромаштија за сите луѓе насекаде, која моментално се мери така што луѓе живеат и со помалку од 1,25 долари дневно.**
- 1.2. До 2030 година да се намали најмалку за половина соодносот на мажи, жени и деца на сите возрасти што живеат во сиромаштија, во сите нејзини димензии според националните дефиниции.**
- 1.3. Да се имплементираат соодветни национални системи и мерки за заштита за сите, вклучувајќи ги и најсиромашните, а до 2030 година да се постигне значителна покриеност на сиромашните и ранливите категории.**
- 1.4. Да се даде уверување дека до 2030 година сите мажи и жени, особено сиромашните и ранливите, ќе имаат еднакви права на користење на економските ресурси, како и пристап до основните услуги, сопственост и контрола на земја и други форми на имот, наследство, природни богатства, нови погодни технолошки и финансиски услуги, вклучувајќи и микрофинансирање.**
- 1.5. До 2030 година да се обезбеди издржливост на сиромашните и оние од ранливите категории и да се намали нивната ранливост и изложеност на екстремни настани поврзани со климата, како и економски, социјални и еколошки катастрофи.**

1.А. Да се обезбеди значителна мобилизација на ресурси од различни извори, низ засилена развојна соработка, за да се обезбедат адекватни и предвидливи средства за земјите во развој, особено за најнеразвиените и да се имплементираат програми и политики за ставање крај на сиромаштијата во сите нејзини димензии.

1.Б. Да се креираат здрави политички рамки на национално, регионално и интернационално ниво, засновани врз стратегии за развој на сиромашните и родово сензитивните за поддршка на забрзаните инвестиции во акции за искоренување на сиромаштијата.

Зошто е тоа важно за образовната заедница?

Академската и образовната заедница имаат главна улога во подигнувањето на свеста за влијанието на сиромаштијата. Науката обезбедува основа за нови и одржливи пристапи, решенија и технологии за справување со предизвиците за намалување на сиромаштијата и остварување одржлив развој. Придонесот на науката за ставање крај на сиромаштијата е значителен. На пример, тој овозможи пристап до безбедна вода за пиење, ја намали смртноста предизвикана од болести што се пренесуваа преку водата и ја подобри хигиената за да се намали ризикот за здравјето на луѓето поврзан со небезбедна вода за пиење и недостиг на санитарни услови.

Како човечки суштества, нашата благосостојба е меѓусебно поврзана. Зголемената нееднаквост е погубна за економскиот развој и ја поткопува социјалната кохезија, ја зголемува политичката и социјалната тензија, а во некои случаи доведува и до нестабилност и конфликти.

Клучни димензии на Цел на одржлив развој 1 - Нема сиромаштија

Клучни димензии на Цел на одржлив развој 1 - Нема сиромаштија

Сиромаштијата не е само немање приход кој ќе ни овозможи сигурен секојдневен живот. Сиромаштијата вклучува глад и неухранетост, недостапност или ограничен пристап до образование, бездомништво, лоши и несоодветни услови за домување, лошо здравје, зголемена смртност, социјална дискриминација и изолација и ограничено учество во носењето одлуки.

Иако сиромаштијата е стара колку и човештвото, нејзината слика и граници постојано се менуваат. Таа е присутна во сите општества, иако во поразвиените бројот на сиромашните граѓани е помал од оној во неразвиените делови од светот, каде што граѓаните се соочуваат со неа дури и во нејзините екстремни форми.

Повеќе од 10 проценти од светското население живее во екстремна сиромаштија. Екстремна сиромаштија значи дека луѓето не можат да си овозможат вода за пиење, барем еден оброк на ден, облека, чевли и едноставно место за живеење. Границата на екстремната сиромаштија е одредена според износот поставен од Светската банка во 2018 година и изнесува 1,90 американски долари по лице на ден (помалку од 13 кн.). Во тоа време, 8 проценти од вработените во светот живееле во екстремна сиромаштија.

Искоренувањето на сиромаштијата е првата цел на одржлив развој, една од најпредизвикувачките цели на одржливиот развој. Земјите членки на Обединетите нации се целосно посветени на ставањето крај на сите форми и димензии на сиромаштијата, вклучувајќи ја и екстремната сиромаштија, до 2030 година. Оваа предизвикувачка цел беше дополнително оптоварена со глобалната криза предизвикана од пандемијата на ковид-19 и економскиот пад предизвикан од пандемијата. Пандемијата на ковид-19 втурна милиони вработени луѓе во невработеност и сиромаштија. Уште пред почетокот на глобалната пандемија се претпоставувало дека и покрај напорите за постигнување на првата цел од одржлив развој, 6 проценти од светското население во 2030 година ќе продолжи да живее во екстремна сиромаштија, што значи дека целта нема да биде постигната.

Интеракција меѓу Цел на одржлив развој 1 - Нема сиромаштија и стекнувањето вештини на 21 век

Вештините на 21 век се 12 способности кои им се потребни на денешните ученици за да бидат успешни во нивната кариера во време на информатичката ера. Дванаесетте вештини на 21 век се:

- Критичко мислење
- Креативност
- Соработка
- Комуникација
- Информатичка писменост
- Медиумска писменост
- Технолошка писменост
- Флексибилност
- Лидерство
- Иницијатива
- Продуктивност
- Општествени вештини

Овие вештини се наменети да им помогнат на учениците да бидат во чекор со молскавично брзото темпо на денешните модерни пазари. Секоја вештина е единствена во тоа како им помага на учениците, но сите имаат една заедничка особина и се неопходни во ерата на интернетот.

Секоја од овие вештини на 21 век понатаму е сместена во една од трите категории:

Вештини за учење

Вештини за описменување

Животни вештини

Вештините за учење ги учат учениците за менталните процеси потребни да се приспособат и подобрат во модерната работна средина.

Вештините за описменување се фокусираат на тоа како учениците да ги распознаваат фактите, да објавуваат текстови и технологијата потребна за тоа.

Силен фокус е ставен на разграничувањето на веродостојните извори и фактички информации и нивно одделување од дезинформациите кои го преплавуваат интернетот.

Животните вештини се занимаваат со нематеријалните елементи од секојдневниот живот на ученикот. Овие нематеријални елементи се фокусираат и на личните и на професионалните квалитети.

АКТИВНОСТ 1

Код на активноста	Име на активноста
SDG1-SDGfP	Нула глад
Цели на активноста	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ученикот го објаснува концептот на сиромаштија 2. Ученикот го објаснува поимот екстремна сиромаштија 3. Ученикот објаснува што треба да постигне првата цел на одржливиот развој 4. Ученикот ги објаснува можните причини за неостварување на целта до 2030 година 5. Ученикот ја објаснува врската помеѓу сиромаштијата и избувнувањето на пандемијата на ковид-19 6. Ученикот ги учи причините што можат да доведат до сиромаштија 7. Ученикот го поврзува концептот на сиромаштија со состојбата во Хрватска 8. Ученикот соработува во тим 9. Ученикот применува критичко размислување при решавање проблеми 10. Ученикот развива позитивен став кон учење нови содржини (SDGfP цел 1) 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> - материјали - во прилог - времетраење на активноста - 120 мин. - група од 15-20 ученици 	
Инструкции за едукаторот	
<p>Активност 1:</p> <p>вовед во темата - поставување прашања (10 мин.)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Што, според тебе, е сиромаштија? - Дали човек е сиромашен ако не може да си го дозволи најновиот модел на мобилен телефон? - Што ја предизвикува сиромаштијата на поединецот? - Дали познавате луѓе за кои би рекле дека се сиромашни? - Можете ли вие како поединец да помогнете во спречувањето на сиромаштијата и како? <p>Откако учениците ќе дадат одговори на поставените прашања и ќе разговараат за дадените нив, им се прикажува кратко видео.</p> <p>https://youtu.be/TfOJ7HNo-qE</p>	

Откако ќе го погледнат видеото, учениците зборуваат за она што го виделе. Тие коментираат и разменуваат мислења дали во воведниот дел од часот дале слични одговори на прашањата поставени на почетокот на часот со одговорите споменати во видеото.

Активност 2: (30 мин.)

На учениците им е даден материјал од Анексот во кој подетално се објаснува што е сиромаштија. Исто така, се објаснува и поимот екстремна сиромаштија. Учениците се запознаваат со целта 1 за одржлив развој: искоренување на сиромаштијата во сите нејзини облици и насекаде во светот до 2030 година и со предвидувања дека целта нема да се постигне. Тие го поврзуваат избувнувањето на пандемијата на ковид-19 со продлабочувањето на сиромаштијата и пролонгирањето на целта. Учениците ја запознаваат ситуацијата во Хрватска и учат дали во Хрватска има екстремна сиромаштија.

Откако ќе го прочитаат материјалот, учениците ќе гледаат видео во кое се претставени вистински приказни за сиромаштијата.

https://youtu.be/oRO67LiN_ks

Учениците зборуваат за она што го слушнале на видеото. Врз основа на она што го видоа на видеото и материјалот што го прочитаа од Анексот, учениците одговараат на прашањата:

- Што е екстремна сиромаштија?
- Дали во Хрватска има екстремна сиромаштија?
- Дали сиромаштијата на децата влијае врз нивниот училиштен успех и ако е така, како?
- Дали недостигот на образование влијае врз сиромаштијата или образованието може да му помогне на човекот да се ослободи од сиромаштијата?
- Дали природните катастрофи можат да доведат до сиромаштија?
- Како вие како поединец можете да помогнете во спречувањето на сиромаштијата?
- Можете ли да им помогнете на сите? Значи, одговорот не е дека треба да се откажете од обидот за да ѝ помогнете на само една личност, објасни?
- Дали некогаш сте размислувале како да му помогнете на некој што нема пари и на кој начин сте имале намера да му помогнете?

Забелешка: Прашањата може да се променат за да одговараат на другите земји. Доколку нема случаи на сиромаштија, наставниците можат да ги преведат материјалите од хрватски на други јазици за учениците.

Активност 3. (50 мин.)

Учениците добиваат задача да истражат еден од актуелните проблеми поврзани со сиромаштијата во Хрватска; менструална сиромаштија. Со овој проблем се занимава Здружението за човекови права и граѓанско учество ПаРитер. На крајот од 2020 година здружението зборуваше за ова прашање преку онлајн прашалник.

Задачата е да се користат линкови за истражување:

1. Што значи поимот менструална сиромаштија?
2. Дали се обидува да го реши овој проблем и на кој начин?
3. Дали некогаш сте се сретнале во реално опкружување со проблемот дискутиран во линковите?
4. Што велат резултатите од истражувањето?
5. Кои прашања беа опфатени со истражувањето?

<https://pariter.hr/objavljeno-je-prvo-istrazivanje-o-menstrualnom-siromastvu-u-hrvatskoj/>

<https://www.ziher.hr/komentar-menstrualno-siromastvo/>

<https://pariter.hr/wp-content/uploads/2021/02/Menstrualno-siromastvo-izvjestaj-1-1-1.pdf>

<https://pariter.hr/apel-zastupnicima-cama-smanjite-porez-na-menstrualne-potrepstine-5-posto/>

<https://pariter.hr/vlada-rh-je-jos-jednom-odbila-prijedlog-o-smanjenju-poreza-na-menstrualne-potrepstine/>

Забелешка: Прашањата може да се променат за да одговараат на другите земји. Доколку нема случаи на сиромаштија, наставниците можат да ги преведат материјалите од хрватски на други јазици за учениците.

Совети (трикови) за едукаторот

- наставникот поставува прашања и се обидува да вклучи што е можно повеќе ученици во одговорите
- откако учениците самостојно ќе го изучат работниот материјал од прилогот, се обидуваат да одиграат игра во која ги прашуваат за одговорите што биле во работните материјали.
- наставникот има улога на помошник, водач и ги води учениците кога им е потребна помош.

Евалуација

Учениците ги презентираат резултатите од нивното истражување пред целото одделение, ги читаат одговорите од нивните прашалници и дополнително ги објаснуваат.

Идеи/ инспирација за иднина

Информации на социјалните медиуми, веб-страница на училиштето.

Референции/извори за користење

<https://youtu.be/TfOJ7HNo-qE>

https://youtu.be/oRO67LjN_ks

<https://pariter.hr/objavljeno-je-prvo-istrazivanje-o-menstrualnom-siromastvu-u-hrvatskoj/>

<https://www.ziher.hr/komentar-menstrualno-siromastvo/>

[https://pariter.hr/wp-content/uploads/2021/02/Menstrualno-siromastvo-izvjestaj-1-1-1.p
df](https://pariter.hr/wp-content/uploads/2021/02/Menstrualno-siromastvo-izvjestaj-1-1-1.pdf)

[https://pariter.hr/apel-zastupnicima-cama-smanjite-porez-na-menstrualne-potrepstine-5
posto/](https://pariter.hr/apel-zastupnicima-cama-smanjite-porez-na-menstrualne-potrepstine-5-posto/)

[https://pariter.hr/vlada-rh-je-jos-jednom-odbila-prijedlog-o-smanjenju-poreza-na-menst
rualne-potrepstine/](https://pariter.hr/vlada-rh-je-jos-jednom-odbila-prijedlog-o-smanjenju-poreza-na-menst
rualne-potrepstine/)

Анекс

Активност 2 - Прашалник

Прашалник

1. Што е екстремна сиромаштија?

2. Дали има екстремна сиромаштија во Хрватска?

3. Дали сиромаштијата на децата влијае врз нивниот училиштен успех и ако е така, како?

4. Дали недостигот на образование влијае врз сиромаштијата, или образованието може да му помогне на човекот да се ослободи од сиромаштијата?

5. Дали природните катастрофи можат да доведат до сиромаштија?

6. Како вие како поединец можете да помогнете во спречувањето на сиромаштијата?

7. Можете ли да им помогнете на сите? Значи, одговорот е дека не треба да се откажете од обидот за да му помогнете само на еден човек, објаснете?

8. Дали некогаш сте размислувале да му помогнете на некој што нема пари и како сте планирале да му помогнете?

Активност 3 - Прашалник

Прашалник

1. Што значи поимот менструална сиромаштија?

2. Дали се прават обиди (од властите и поединците) да се реши овој проблем и на кој начин?

3. Дали некогаш сте се сретнале во реално опкружување со проблемот што се дискутира во линковите?

4. Што велат резултатите од истражувањето?

5. Кои прашања беа опфатени со истражувањето?

Лекција НЕМА СИРОМАШТИЈА ЦЕЛ 1

НЕМА СИРОМАШТИЈА, ЦЕЛ 1.

Целта: да се искорени сиромаштијата насекаде и во сите нејзини форми до 2030 година.

Што е сиромаштија?

Сиромаштијата не е да немаме приход што ќе ни обезбеди сигурен секојдневен живот. Сиромаштијата вклучува глад и неухранетост, недостапност или ограничен пристап до образование, бездомништво, лоши и несоодветни услови за домување, лошо здравје, зголемена смртност, социјална дискриминација и изолација и намалено учество во одлучувањето.

Иако сиромаштијата е стара колку и човештвото, нејзината слика и граници постојано се менуваат. Таа е присутна во сите општества, иако во поразвиените општества бројот на сиромашни граѓани е во помал процент отколку во неразвиените делови на светот, каде што граѓаните се соочуваат со неа дури и во нејзините екстремни форми.

Повеќе од 10% од светското население живее во екстремна сиромаштија. Екстремната сиромаштија значи дека не можете да си дозволите вода за пиење, барем еден оброк дневно, облека, чевли и многу веројатно место за живеење. Границата на екстремната сиромаштија се одредува според износот што го постави Светската банка во 2018 година и изнесува 1,90 американски долари по лице дневно (помалку од 13 kn). Во тоа време, 8% од вработените во светот живееле во екстремна сиромаштија.

Искоренувањето на сиромаштијата е првата цел на одржливиот развој, една од најпредизвикувачките цели на одржливиот развој. Земјите членки на Обединетите нации се посветени на ставање крај на сите форми и димензии на сиромаштија, вклучувајќи ја и екстремната сиромаштија, до крајот на 2030 година. Оваа предизвикувачка цел беше дополнително оптоварена од глобалната криза со

пандемијата на ковид-19 и економскиот пад предизвикан од пандемијата. Пандемијата на ковид-19 турна милиони вработени луѓе во невработеност и сиромаштија. Уште пред почетокот на глобалната пандемија беа направени претпоставки дека и покрај напорите да се постигне првата цел за одржлив развој, 6% од светското население во 2030 година ќе продолжат да живеат во екстремна сиромаштија, што значи дека целта нема да се постигне.

Ситуацијата во светот

Иако бројот на луѓе што живеат во сиромаштија се намалува (во Јужна Азија тој беше 36% во 90-тите години на 20 век и 10% во 2015 година), сиромаштијата сè уште е присутна, особено во земјите во развој. Речиси секој десетти човек живее со помалку од 1,90 долари на ден или помалку од 13 долари на ден. Најголем број од најсиромашните граѓани живеат во Јужна Азија и Супсахарска Африка.

Кризата со ковид-19 ја забави борбата против сиромаштијата во светот. Економскиот пад предизвикан од пандемијата може да ја зголеми глобалната сиромаштија во светот на 8 отсто од вкупното население. Ова би можело да биде прво глобално зголемување на сиромаштијата од 1990 година. Светската банка изјави дека во 2020 година 71 милион луѓе се турнати во сиромаштија, додека Меѓународната организација за човекови права проценува дека во 2022 година повеќе од 205.000 луѓе ќе бидат невработени (во 2019 година бројот на невработени беше 187.000 лица, така што тој број ќе продолжи да расте).

Ситуацијата во Хрватска

Во Хрватска проблемот со екстремната сиромаштија е речиси незначителен и изнесува 0,6%. Тоа не значи дека проблемот треба да се игнорира. Голем проблем е фактот што 19,3% од луѓето живеат на прагот на сиромаштија. Најранливи се постарите граѓани и пензионерите. Преку различните програми во кои се вклучени им се обезбедува помош дома и место за дружење. Многу здруженија што работат во Хрватска ги освестуваат граѓаните за проблемот со сиромаштијата. Во Хрватска се отворени многу „дуќани“ кои собираат резерви и храна и им ги даваат на сиромашните.

АКТИВНОСТ 2

Код на активноста	Име на активноста
SDG1-SDGfP	Намалувањето на сиромаштијата мора да почне од децата
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> - Да презентираат концизен, но убедлив аргумент заснован на истражување - Да го разберат поимот сиромаштија - Да размислуваат критички - Да работат насочено кон целта - Учениците се способни да донесуваат паметни и информирани одлуки - Се стремат кон постигнување SDG1; 	
Опис на активноста (во детали)	
<p>Материјали - погледни анекс</p> <p>Времетраење – 4 часа</p> <p>Број на групи – неколку групи од 4-5 ученици (8. одделение, возраст 13-14)</p>	
Инструкции за едукаторот	
<p>Прва лекција (2 часа)</p> <p>Прва активност (1 ч.)</p> <p>За да почнат учениците да го разбираат концептот на потребите и желбите, секој ученик нека напише список со десет работи што би ги зел доколку мора да живее на остров. Потоа учениците формираат групи од четири и одговараат на прашањето: <i>Од сите нивни списоци, кога би можеле да донесат само четири работи, кои би биле?</i></p> <p>Учениците потоа разговараат за разликата помеѓу потребите и желбите.</p> <p>Учениците одвојуваат малку време и размислуваат како да пополнат некои од овие потреби во нивниот живот. Наставникот може да постави неколку прашања, а учениците разговараат за прашањата со партнерот:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дали вие и/или вашите родители ги исполнувате овие потреби? 2. Дали училиштето ги задоволува овие потреби? 3. Како одредувате дали одредена работа е потреба или желба? 	

4. Кои работи не се на списокот на вашиот партнер и зошто не ги вклучил?

Потоа учениците треба да утврдат дали работите за кои разговараат се навистина желби, а не потреби. Додека разговарате за примерите на учениците, презентирајте ја дефиницијата за потребите и желбите.

Втора активност (1 ч.)

Пред да го погледнат видеото, наставникот им дава на учениците прашалник за да дознаат што значи сиромаштијата за учениците (види анекс).

Откако учениците ќе одговорат на прашалникот, го гледаме видеото и го анализираме, а потоа следува дискусија и споредба на различни мислења, одговорите на учениците од прашалникот и нивните мислења по гледањето на видеото и разговорот за потребите и желбите.

https://www.youtube.com/watch?v=tXpm7xDRWk4&ab_channel=WorldVisionAus

(Видео линк)

Втора лекција (2 ч.)

Учениците гледаат видео за причините за сиромаштија

https://www.youtube.com/watch?v=SCUhFFQ_ZRA&t=217s&ab_channel=EconplusDal

По гледањето на видеото, наставникот ги прашува учениците:

1. Согледувајќи ги условите на живеење на двата лика од видеото и вашите услови за живот, со кој лик би кажале дека сте еднакви или слични?

Следува дискусија и споредување на мислењата.

Потоа наставникот ги дели учениците во групи од по 4-5 ученици. Секоја група има задача да направи истражување, да размисли и да изработи постери со идеи како да се намали нееднаквоста помеѓу сиромашните и богатите држави?

Совети (трикови) за едукаторот

- 1) Наставникот им ги дели анкетните листови на учениците за да види какви се нивните размислувања пред гледањето на видеото.
- 2) По гледањето на видеото наставникот започнува дискусија за споредување на првичните мислења и мислењата по гледањето на видеото.
- 3) Наставникот ја чита приказната и започнува дискусија за споредување на мислењата.

4) Наставникот поттикнува дискусија по гледањето на видеото за причини за сиромаштијата.

Евалуација

Презентација на наодите на учениците од истражувањето и групната работа преку постери.

Наодите можат да се презентираат и преку storyjump приказна, документирајќи ги сите чекори до стигнување до крајните резултати и заклучоци.

Идеи/инспирација за иднина

Учениците ги презентираат своите постери пред другите од групата или можат да ги дигитализираат постерите и да ги разнесат низ училиштето.

Референции/извори за користење

https://www.e-ucebnici.mon.gov.mk/pdf/002%20Makedonski%206%20-%20Finalna%20Pri%20Verzija_compressed.pdf

https://www.youtube.com/watch?v=tXpm7xDRWk4&ab_channel=WorldVisionAus

https://www.youtube.com/watch?v=SCUhFFQ_ZRA&t=217s&ab_channel=EconplusDal

Анекс

Прва лекција - Втора активност

Прашалник

Што е сиромаштија?

1. Како можеме да ја дефинираме сиромаштијата?

2. Дали сиромаштијата се дефинира само како спротивност на богатството?

3. Дали е тоа само недостиг на пари?

4. Како е поврзана сиромаштијата со благосостојбата на луѓето?

Цел за Одржлив Развој 2 Нула Глад

Цел за одржлив развој 2 (ЦОР 2) е за „Нула Глад“

По децении постојан пад, бројот на луѓе кои страдаат од глад – мерено според преваленцата на недоволна исхранетост – почна полека да се зголемува повторно во 2015 година.

Светот не е на пат да постигне нула глад до 2030 година.

Доколку продолжат неодамнешните трендови, бројот на луѓе погодени од глад би надминал 840 милиони до 2030 година.

Таргети

Таргет 2.1: Универзален пристап до безбедна и хранлива храна

Таргет 2.2: Да се стави крај на сите форми на неухранетост

Таргет 2.3: Двојно зголемување на продуктивноста и приходите на малите производители на храна

Таргет 2.4: Одржливо производство на храна и издржливи земјоделски практики

Таргет 2.5: Одржување на генетската разновидност во производството на храна

Таргет 2.А: Инвестирање во рурална инфраструктура, земјоделски истражувања, технологија и банки за гени

Цел 2.Б: Спречување на ограничувањата на трговијата во земјоделството, нарушувањата на пазарот и субвенциите за извозот

Цел 2.С: Обезбедување стабилни пазари на прехранбени производи и навремен пристап до информации

Зошто е важна?

- Тековните проценки се дека скоро 690 милиони луѓе се гладни, или 8,9 отсто од светската популација - зголемување за 10 милиони луѓе за една година и за речиси 60 милиони за пет години.
- Поголемиот дел од неухранетите во светот - 381 милион - сè уште се наоѓаат во Азија. Повеќе од 250 милиони живеат во Африка, каде што бројот на неухранети расте побрзо од каде било во светот.
- Во 2019 година, близу 750 милиони - или речиси еден од десет луѓе во светот биле изложени на сериозни нивоа на несигурност во храната.
- Околу 2 милијарди луѓе во светот немаа редовен пристап до безбедна, хранлива и доволна храна во 2019 година.

- 114 милиони луѓе помлади од 5 години беа погодени од забавување на растот во 2019 година, а три четвртини живеат во Јужна Азија и субсахарска Африка.
- Во 2019 година, 6,9 отсто (или 47 милиони) деца под 5 години беа погодени од губење или акутна недоволна исхранетост, состојба предизвикана од ограничениот внес на хранливи материи и инфекција.

Предизвици

- одржливи решенија за да се стави крај на гладот во сите негови форми до 2030 година и да се постигне безбедност на храната
- секој насекаде да има доволно квалитетна храна за да води здрав живот.
- подобар пристап до храна и широко распространето промовирање на одржливо земјоделство
- подобрување на продуктивноста и приходите на малите земјоделци преку промовирање еднаков пристап до земјиште, технологија и пазари
- одржливи системи за производство на храна и имплементација на земјоделски практики кои ја зголемуваат продуктивноста и производството
- помош во одржувањето на екосистемите кои можат да помогнат при адаптација на климатските промени.
- одржување на генетската разновидност на семиња, култивирани растенија и припитомени животни и нивните сродни диви видови со сето она што се управувало на национално, регионално и меѓународно ниво

Како можеме да го решиме ова?

- зголемување на инвестициите преку меѓународна соработка за зајакнување на продуктивниот капацитет на земјоделството во земјите во развој
- корекција и спречување на трговските ограничувања и нарушувања на светските земјоделски пазари
- донесува мерки за обезбедување на правилно функционирање на пазарите на прехранбени производи и нивните деривати
- инвестиции во руралните и урбаните области и во социјалната заштита за сиромашните луѓе да имаат пристап до храна и да можат да го подобрат својот живот.

Поврзаност со други Цели

Цел 2 е поврзана со многу други цели:

мирни и инклузивни општества (Цел 16)

добро здравје и благосостојба (Цел 3)

квалитетно образование (Цел 4)

достапна и чиста енергија (Цел 7)

климатска акција (Цел 13)

чиста вода и санитарни услови (Цел 6)

живот на копно (Цел 15)

2 ZERO HUNGER

About
2 billion
people did
not have
regular access
to safe,
nutritious and
sufficient food
in 2019

ZERO HUNGER: WHY IT MATTERS

What's the goal here?

To end hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture.

Why?

Extreme hunger and malnutrition remains a barrier to sustainable development and creates a trap from which people cannot easily

escape. Hunger and malnutrition mean less productive individuals, who are more prone to disease and thus often unable to earn more and improve their livelihoods. 2 billion people in the world do not have regular access to safe, nutritious and sufficient food. In 2019, 144 million children under the age of 5 were

stunted, and 47 million were affected by wasting.

How many people go hungry?

More than 690 million people were undernourished in 2019, mainly in Asia and Africa. People experiencing moderate food insecurity are typically unable to eat a healthy, balanced diet on a regular basis because of income or other resource constraints. If these trends continue, an estimated 840 million people will go hungry by 2030.

The situation is likely to deteriorate even further owing to COVID-19.

Why are there so many hungry people?

Along with conflict, climate shocks and the locust crisis, the pandemic poses an additional threat to food systems. Civil insecurity and declining food production have all contributed to food scarcity and high food prices.

Investment in the agriculture sector is critical for reducing hunger and poverty, improving food security, creating employment

and building resilience to disasters and shocks.

Why should I care?

We all want our families to have enough food to eat what is safe and nutritious. A world with zero hunger can positively impact our economies, health, education, equality and social development.

It's a key piece of building a better future for everyone. Additionally, with hunger limiting human development, we will not be able to achieve the other sustainable development goals such as education, health and gender equality.

How can we achieve zero hunger?

Food security requires a multi-dimensional approach - from social protection to safeguard safe and nutritious food especially for children - to transforming food systems to achieve a more inclusive and sustainable world. There will

need to be investments in rural and urban areas and in social protection so poor people have access to food and can improve their livelihoods.

What can we do to help?

You can make changes in your own life—at home, at work and in the community—by supporting local farmers or markets and making sustainable food choices, supporting good nutrition for all, and fighting food waste.

You can also use your power as a consumer and voter, demanding businesses and governments make the choices and changes that will make Zero Hunger a reality. Join the conversation, whether on social media platforms or in your local communities.

To find out more about Goal #2 and other Sustainable Development Goals, visit:

<http://www.un.org/sustainabledevelopment>

2 ZERO HUNGER 🍲

END HUNGER, ACHIEVE FOOD SECURITY AND IMPROVED NUTRITION AND PROMOTE SUSTAINABLE AGRICULTURE

BEFORE COVID-19

FOOD INSECURITY WAS ALREADY ON THE RISE

POPULATION AFFECTED BY MODERATE OR SEVERE FOOD INSECURITY

2014: 22.4% 2018: 25.9%

STUNTING AND WASTING AMONG CHILDREN ARE
LIKELY TO WORSEN

21.3% (144 MILLION)
OF CHILDREN UNDER 5 ARE STUNTED

6.9% (47 MILLION)
OF CHILDREN UNDER 5 ARE AFFECTED BY WASTING (2019)

COVID-19 IMPLICATIONS

THE PANDEMIC IS AN ADDITIONAL THREAT TO FOOD SYSTEMS

CLIMATE SHOCKS
CONFLICT
LOCUST CRISIS
COVID-19

SMALL-SCALE FOOD PRODUCERS ARE HIT HARD BY THE CRISIS

COMPRISING 40%-85% OF ALL FOOD PRODUCERS IN DEVELOPING REGIONS

ACCESS MORE DATA AND INFORMATION ON THE INDICATORS AT [HTTPS://UNSTATS.UN.ORG/SDGS/REPORT/2020/](https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/)

Вовед

Севкупна цел на Целта на одржлив развој 2- Нула глад

Севкупната цел на Целта на одржлив развој 2 е да се стави крај на гладот, да се постигне безбедност на храната и да се подобри исхраната, а да се промовира одржливото земјоделство. Целта е да се осигуриме дека

сите и секаде имаат доволно квалитетна храна за да водат здрав живот.

Постигнувањето на оваа цел ќе бара подобрен пристап до храна и широко распространета промоција на одржливо земјоделство. Ова изискува подобрување на продуктивноста и приходите на малите земјоделци, промовирајќи еднаков пристап до земја, технологија и пазар, одржлив систем на производство на храна и издржливи земјоделски практики. Исто така, бара зголемени инвестиции низ меѓународна соработка за да се зајакне продуктивниот капацитет на земјоделството во земјите во развој.

Обединетите нации имаат дефинирано 8 таргети и 13 индикатори за Цел на одржлив развој 2. Таргетите се:

Цел 2.1: Универзален пристап до сигурна и храна со висока хранлива вредност

Цел 2.2: Крај на сите форми на неухранетост

Цел 2.3: Удвојување на репродуктивноста и приходите од малите произведувачи на храна

Цел 2.4: Одржливо производство на храна и издржливи земјоделски практики

Цел 2.5: Одржување на генетската разновидност во производството на храна

Цел 2.A: Инвестирање во рурални инфраструктури, земјоделски истражувања, технологија

Цел 2.B: Да се спречат земјоделското трговско ограничување, неправилностите на пазарот и извозните субвенции

Цел 2.C: Да се обезбедат стабилни прехранбени стокови пазари и навремен пристап до информации

Трите „средства за постигнување“ на целите вклучуваат: справување со трговските ограничувања и неправилности на светските земјоделски и прехранбени пазари и нивните деривати. Четири од целите треба да бидат остварени до 2030 година, една до 2020, и останатите три немаат крајни рокови. За да се постигне успех со Втората цел на одржливиот развој, светот треба да изгради политичка волја и сопственост на земјата. Исто така, треба да се подобри

наративот околу исхраната за да бидеме сигурни дека е правилно разбран од страна на политичките лидери и да се справи со родовата нееднаквост, географската нееднаквост и апсолутната сиромаштија.

Зошто е тоа важно за образовната заедница?

Целите на одржлив развој се дизајнирани за да ги зближат луѓето и да го подобрат животот насекаде низ светот. Тие се збир на заеднички цели, креирани од Обединетите нации, за да ни помогнат да ги надминеме различните глобални предизвици. Тие се стремат да ги усогласат трите основни елементи за иднината: економски раст, социјалната инклузија и заштита на животната средина.

Целите на одржлив развој играат голема улога во денешните училници. Како план за правење на светот подобро место, овие цели можат да помогнат да се ангажираат учениците и да се информираат за наставните планови. Целите на одржлив развој ја разградуваат секоја цел на збир од остварливи потцели. Наставниците можат да ги користат овие потцели за да им ги покажат на учениците начините на кои тие можат да придонесат за подобрувањето на светот во кој живеат.

Учениците ќе добијат подобри знаења за предизвиците со кои се соочуваат не само во нивните животи, туку и во животите на сите луѓе во светот. Овие цели на одржлив развој ги истакнуваат структурите на нашето општество – економска, правна и политичка - и нивните комплексности. Тие фрлаат светлина врз тешкотиите за кои учениците можеби не се свесни или ги земаат здраво за готово. Голема предност во учењето за Целите на одржлив развој е дека ги запознава студентите со различни заедници и искуства, надвор од оние со кои тие се запознаени. За возврат, ова ја поттикнува емпатијата во училниците.

Клучни димензии на Цел на одржлив развој 2- Нула глад

Клучните димензии за Втората цел на одржливиот развој се да се намали гладот, да се постигне безбедност на храната, да се подобри исхраната и да се промовира одржливото земјоделство. За жал, во последните години сите светски истражувања покажаа дека бројот на луѓе што гладуваат почна повторно полека да се зголемува во 2015 г. Проценето е дека околу 690 милиони луѓе се гладни, или попрецизно 8.9% од светската популација- зголемено за 10 милиони луѓе во една година и приближно 60 милиони во пет години. Светот не е во можност да го искорени гладот до 2030 година. Светските прехранбени програми покажуваат дека 135 милиони страдаат од голем глад, најмногу поради конфликти предизвикани од луѓето, климатски промени и економски падови, но пандемијата на ковид-19 се заканува да ја дуплира оваа бројка. Неопходно е да бидат организирани акции за да се обезбеди храна и хуманитарна помош за најризичните региони. Ние мора да му ставиме крај на гладот и да осигуриме пристап за сите луѓе, особено за сиромашните и луѓето од ранливите категории. Да се стави крај на сите форми на неухранетост, да се удвои земјоделското производство и приходите од малите производители на храна, да се обезбедат одржливи прехранбени системи и да се имплементираат земјоделските практики кои ќе ги зголемат продуктивноста и производството, за да се помогне во одржувањето на екосистемите кои се потребни во адаптацијата на климатските промени. Одржување генетска разноликост на семиња, култивирани растенија и припитомени животни и нивните сродни диви видови, сето тоа да се постигне на национално, регионално и интернационално ниво. Да се зголеми инвестирањето преку меѓународни соработки, развој на технологијата и погоните за да се помогне во јакнењето на земјоделски продуктивните капацитети во земјите во развој. Да се спречат и да се поправат трговските ограничувања и неправилности на светските земјоделски пазари и да се донесат мерки за да се осигури правилно функционирање на пазарите за храна и нивните деривати.

Интеракција помеѓу Цел на одржлив развој 2- Нула глад и усвојувањето на вештините на 21 век

Наставниците и експертите за работа често предупредуваат дека нашите деца имаат потреба од подобрени вештини на 21 век. Без овие вештини, тие нема да можат успешно да учествуваат во глобалната економија. Тие нема да бидат адекватно подготвени за факултет и работа. Поширок опсег на вештини е потребен за учење, комуникација, соработка и решавање проблеми во дигиталната околина. Вештините на 21 век се идентификувани од УНЕСКО, Организацијата за економска соработка и развој (ОЕСР) и други, како компетенции кои ќе бидат потребни за одржлива иднина на општеството на знаење. Целта е да се научат принципите на дизајнирање вклучени во инкорпорирањето на овие вештини во наставна програма, за да се најдат можните начини за нивно подучување и оценување и да се испита како овој процес може да биде персонализиран користејќи информациска и комуникациска технологија (ИКТ). Иако инкорпорирањето на вештините од 21 век во наставна програма, методите на настава и употребата на информациска и комуникациска технологија (ИКТ) се теми кои постојано се повторуваат, сè уште има потреба од понатамошно истражување во дизајнот и имплементацијата на нови инструменти за оценување и начини на кои процесот на настава и учење би можел да се персонализира.

АКТИВНОСТ 1

Код на активноста	Име на активноста
SDG2-SDGfP	Нула глад
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> - Учениците ја разбираат важноста за обезбедување здрава и хранлива храна за сите луѓе. - Учениците анализираат можни решенија за проблемот со гладот во светот. - Студентите создаваат начини за решавање на проблемот со недостигот на храна во светот. - Саморегулирање на сопствениот однос кон храната. - Анализа на достапните истражувања за проблемот со гладот во светот. - Тимска работа и развој на тимска работа. - Примена на критичко размислување и решавање проблеми. - Примена на критичко размислување при анализа на податоци од различни извори. - Развивање позитивен став кон решавање на проблемот со гладот во светот. 	
Опис на активноста (во детали)	
<p>Материјали - видете во прилог</p> <p>Времетраење – 2 часа</p> <p>Број на групи – 20 ученици со неколку групи од 4-5 ученици (6. одделение, на возраст од 12-13 години)</p>	
Инструкции за едукаторот	
<p>Лекција 1 (30 мин.)</p> <p>Вовед (мотивација)</p> <p>Учениците одговараат на прашањата:</p> <p>Некои од прашањата се:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наведете неколку причини за недостиг на храна во светот? - Што подразбираме под недостиг на храна? - Што е неухранетост? - Што значи поимот „несигурност на достапна храна“? <p>Учениците гледаат видео:</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=zOyl6N4Teq0&t=133s</p>	

Учениците решаваат квиз (види анекс).

Учениците разговараат за нивните одговори.

Втора лекција (1 час и 30 мин.)

1. Учениците учат за целта на одржливиот развој „Нула глад“. (види анекс)
2. Учениците ќе можат да го дефинираат поимот неухранетост и да дискутираат за причините за неухранетост.
3. Коментирајте ги податоците од дијаграмите и анализирајте ги.
4. Објаснете го терминот „несигурност во храната“.
5. Објаснете ја важноста на хранливата вредност на храната (оброците).
6. Истражете ги на интерактивна карта податоците за зачестеноста на глад (неухранетост) во светот.

Учениците прават онлајн пребарување за

<http://www.fao.org/state-of-food-security-nutrition/2-1-1/en/>

7. Коментар за влијанието на пандемијата врз бројот на недоволно ухранети.
8. Наведете ги предлозите на ОН за намалување на гладот во светот.
9. Дејствувајте во вашиот дом и локална заедница, подигнете ја свеста за проблемот со фрлање храна во домот, предложете начини за истражување на недостигот на храна во заедницата или одгледување сопствена храна.

Совети (трикови) за едукаторот

- 1) Наставникот воведува во лекцијата.
- 2) Наставникот поставува прашања и се обидува да праша што е можно повеќе ученици.
- 3) Наставникот дава квивови и ги поканува учениците да дискутираат и да ги споредат одговорите.
- 4) Наставникот им помага на учениците да создадат решенија.
- 5) Наставникот подготвува задачи (работни листови - табели, графикони, прашања, заклучоци).
- 6) Наставникот ги упатува учениците како да читаат дијаграми, да споредуваат податоци во дијаграми, табели, да ги пребаруваат податоците на понудената

веб-страница, да извлечат заклучоци, да поучуваат за начинот на креирање проектна задача.

7) Наставникот ги насочува учениците да изберат соодветни веб-страници.

8) Наставникот дава повратна информација за точноста на завршената задача.

Евалуација

Учениците дизајнираат градина во која ќе одгледуваат храна или ќе засадат зеленчук. Учениците, исто така, можат да спроведат анкета за исхраната на учениците.

Идеи/инспирација за иднина

Информации во социјалните медиуми, веб-страницата на училиштето.

Објавување на проектни работи и модели на веб-страниците на училиштата.

Референции/извори за користење

<https://www.youtube.com/watch?v=zOyl6N4Teq0&t=133s>

<http://www.fao.org/state-of-food-security-nutrition/2-1-1/en/>

<http://www.fao.org/state-of-food-security-nutrition/2-1-1/en/>

<https://www.youtube.com/watch?v=hNJcEnZjbs8>

<https://www.youtube.com/watch?v=T7u-n7qG2eg>

http://www.fao.org/3/ca9692en/online/ca9692en.html#chapter-1_1

<https://lora.bioteka.hr/mozemo-li-iskorijeniti-glad/>

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/hunger/>

<https://prirucnik.hr/pothranjenost-definicija-simptomi-i-lijecenje/>

<http://www.fao.org/state-of-food-security-nutrition/2-1-1/en/>

Анекс

ПРВА ЛЕКЦИЈА Квиз „Нула глад“

Погледни го видеото и потоа одговори на прашањата.

<https://www.youtube.com/watch?v=zOyl6N4Teq0&t=133s>

„Нула глад 2020“

1. Бројот на луѓе што немаат доволно храна во светот не се менува;

ДА НЕ

2. Природните катастрофи предизвикани од климатските промени (поплави, пожари, земјотреси, суши) влијаат врз недостигот на храна во дадена област:

ДА НЕ

3. Проблемот со гладот во светот се јавува доколку храната не може да ја има во местото на живеење (високи цени, недоволно одгледувани растенија)

ДА НЕ

4. Видот на храната што ја јадат луѓето не е важен бидејќи главната работа е да се задоволи потребата од глад.

ДА НЕ

5. Децата се особено ранлива група бидејќи доколку немаат доволно хранливи материи во детството, може да настанат сериозни здравствени последици.

ДА НЕ

6. Пандемијата на ковид-19 не може да влијае врз проблемот со недостигот на храна.

ДА НЕ

7. Недостигот од храна е присутен во руралните и во урбаните средини.

ДА НЕ

8. Воените конфликти можат да влијаат врз достапноста на храна во одредена област.

ДА НЕ

ВТОРА ЛЕКЦИЈА „Нула глад“

Проектот „Нула глад“ започна во Бразил во 2001 година како одговор на нееднаквостите во развојот на децата и достапноста на храна помеѓу руралните области и урбаните центри. Тоа доведе до развој на државни мерки за спречување на гладот и сиромаштијата и усвојување на правото на храна како основно човеково право во бразилскиот Устав.

Денес зборуваме за нула глад како една од целите на одржливиот развој.

Дефинирањето на гладот е и многу едноставно и многу сложено. Сите чувствуваме глад, барем понекогаш. Но, гладот е исто така еден од најголемите и најсериозни проблеми на денешницата. Според Светската програма за храна на Обединетите нации, еден од начините за мерење на гладот е пресметување на калориската вредност на храната што една личност ја јаде дневно. Во просек, земајќи ги предвид возраста, полот, регионот и начинот на живот на лицето, потребно е да се обезбедат најмалку 2100 kcal дневно (килокалории) за нормален и здрав живот. Покрај калориската вредност на храната, потребно е да се води сметка за нејзината хранлива вредност - количината на јаглехидрати, протеини, витамини, минерали, масти и шеќери, според правилата на здравата исхрана. Ако некое лице не добива доволно хранливи материи за да ги задоволи основните енергетски потреби, зборуваме за состојба на неухранетост на организмот.

Мерката за неухранетост се зема како показател за распространетоста на гладот во некоја област.

Според истражувањето на ОН, во 2020 година, бројот на луѓе што немаат доволно храна се зголемува од 2014 година. Тековните процени велат дека речиси 690 милиони луѓе се гладни (8,9% од човештвото). Од нив, 381 милион се однесуваат на Азија, а 250 милиони за Африка. Сепак, бројот на луѓе што немаат доволно храна најбрзо расте во Африка.

Постои и мерка што ја нарекуваме несигурност во храната, а со тоа мислиме дека луѓето немаат редовен пристап до безбедна и здрава храна или немаат доволно од неа. Се проценува дека во 2019 година приближно 750 милиони луѓе биле изложени на некаква форма на несигурност во храната и тој број е исто така во пораст.

Ако ги земеме предвид сите нивоа на несигурност во храната, се проценува дека во 2019 година приближно 2 милијарди луѓе во светот немале пристап до редовна и безбедна храна или имале недостиг или намалена хранлива вредност (на пример, суши, поплави итн.).

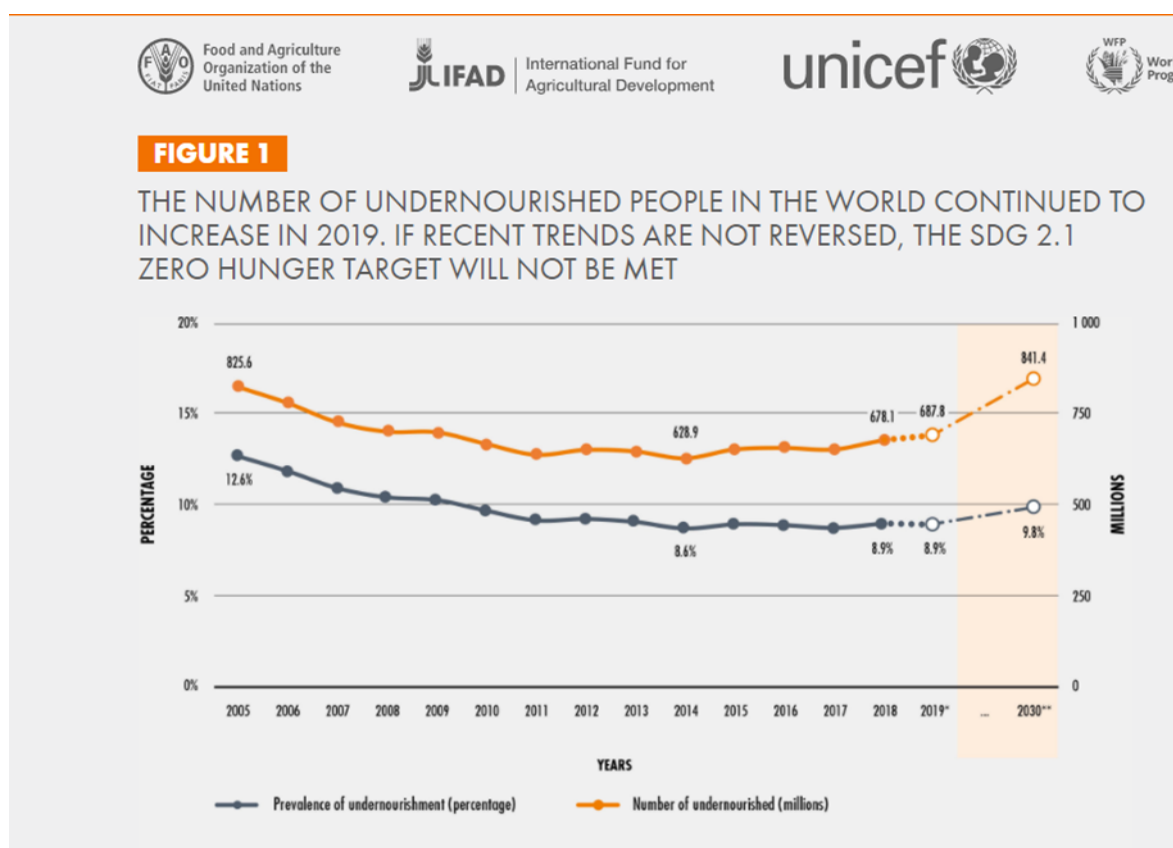
Пребарајте ја интерактивната карта на инциденцата на неухранетост во светот

<http://www.fao.org/state-of-food-security-nutrition/2-1-1/en/>

Значајно е тоа што несигурноста во храната е поприсутна кај жените отколку кај мажите.

Пандемијата на ковид-19 доведе до дополнителни тешкотии поради економските проблеми и намалените приходи, па се проценува дека бројот на луѓе што се изложени на ризик од недостиг на храна ќе се зголеми за приближно 130 милиони.

Дијаграмот го прикажува бројот на неухранети луѓе во светот во проценти (сина линија) и во милиони (портокалова) според годините од 2005 до 2019 година. Претпоставувајќи движење кон 2030 година.

Одговори на прашањата:

1. Која година бил најмалиот процент на неухранети во светот?
2. Која година е забележан најголем број луѓе без доволно храна?
3. Кои се очекувањата од 2019 до 2030 година во однос на бројот на луѓе што немаат доволно храна?
4. Коментирајте го избувнувањето на пандемијата на ковид-19 со предвидувања за зголемување на бројот на неухранети во светот од 2019 година.

Од друга страна, 13% од светската популација е дебела и пораст е забележан во сите земји во светот. Внесувањето брза и неквалитетна, но лесно достапна храна богата со шеќери и масти, како и промената на животниот стил и намалената физичка активност се главните причини задебелеење. Во Индија, двете крајности на спектарот - бројот на дебели и бројот на неухранети луѓе - се зголемија истовремено во последните 30 години.

Според Светската програма за храна, 135 милиони луѓе страдаат од акутен глад предизвикан од конфликти, климатски промени или економски кризи. Според одлуките на ОН, зголемувањето на земјоделското производство и одржливото производство се клучни за ублажување на ризикот од глад.

Што можеме да направиме во нашата локална заедница?

Како можеме да одгледуваме растенија од семиња, погледнете во видеото:

<https://www.youtube.com/watch?v=hNJcEnZjbs8>

Како можеме да одгледуваме растенија од растителен отпад, погледнете во видеото

<https://www.youtube.com/watch?v=T7u-n7qG2eg>

Задача:

1. Спроведете истражување во вашето училиште за тоа колку деца се неухранети или немаат доволно хранливи материи во нивната исхрана или дајте предлог за методи на истражување.

АКТИВНОСТ 2

Код на активноста	Име на активноста
SDG2-SDGfP	Нашите активности се нашата иднина
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> - Се преземаат акции за превенција од глад, да се штеди на храна и да се разбираат хранливите вредности на храната. - Се едуцираат децата како да се подобри квалитетот на исхраната и како да произведуваат храна (овошје и зеленчук), па дури и во домашни услови. - Да развијат животни вештини и да ја зголемат свеста за животната средина. - Да ги поддржиме локалните производители на храна. - Да започнеме здрав режим на исхрана. - Да го намалиме отпадот на храна. - Да бидеме посвесни за животната средина. - Се здобиваат со вредности кои се во согласност со SDG2. - Позитивно реагираат кон постигнување SDG2. 	
Опис на активноста (во детали)	
<p>Материјали - семки од овошје, дневник за евиденција</p> <p>Времетраење - /</p> <p>Број на групи –неколку групи од 4-5 ученици (7. одделение, возраст 11-12)</p>	
Инструкции за едукаторот	
<p>Прва лекција</p> <p><i>Семките од овошјата што ги јадеме не ги фрламе во кантите за ѓубре, туку ги фрламе во природата и на тој начин големи се шансите да изникне дрво од кое ќе береме вкусни плодови.</i></p> <p>Со учениците во саксии насадуваме разни видови овошје, зеленчук, мешункасти растенија... Секој ученик има свој дневник на активности и води забелешки во врска со оваа активност. Забележуваме кога сме ги посадиле, како ги наводнуваме и наѓубруваме, како напредуваат растенијата, и откако ќе немаме веќе услови за одгледување, саксииите ќе им ги подариме на земјоделци од нашата околина за да ги засадат на нивите и да добиеме плод. Повремено учениците ги посетуваат нивите</p>	

каде што се засадени растенијата и продолжуваат со водење на својот дневник. Дневникот ќе го пишуваат до моментот кога ќе го наберат плодот од растението. Целта е учениците да согледаат и да научат, да стекнат некакво знаење како сами да си произведуваат храна (види анекс).

Втора лекција

Исто така, со учениците посетуваме некое семејство кое се занимава со сточарство од најблиското село во нашата општина. Повторно учиме и согледуваме како да одгледуваме домашни животни и на тој начин да имаме млеко, месо, јајца, пердуви, волна, кожа. Сето тоа што го гледаат учениците, што го учат, си го запишуваат во своите дневници. Како се одгледуваат животните, како се добива млеко, кои млечни производи можат да си ги подготват од млекото (јогурт, урда, сирење, масло), потоа како можат да дојдат до месо од овците и од волната, како до готов производ итн.

-Со органското ѓубриво што го користат земјоделците кај учениците се зголемува свеста за зачувување на животната средина и стануваат посвесни за негативните влијанија на хемиските ѓубрива врз почвата и врз целиот растителен и животински свет. Во дневникот на активности учениците го забележуваат сето она што ќе го научат од земјоделците и сточарите за тоа како да се дојде до органско ѓубриво, кое е многу корисно и ја прави почвата поплодна, која потоа раѓа убави и органски плодови.

Учениците ги претставуваат своите истражувања и заклучоци во форма на PowerPoint презентација или користејќи Story Jumper.

Совети (трикови) за едукаторот

Наставникот ги насочува учениците и им помага во изработувањето на презентациите.

Евалуација

Учениците можат да направат PowerPoint презентација или да ги раскажат своите видувања од дневникот за евиденција користејќи Story Jumper.

Идеи/инспирација за иднина

Учениците можат да направат слики од целиот процес на садењето и одгледувањето на растенијата и заедно со податоците од дневникот за евиденција да изработат брошури користејќи ја апликацијата Canva

Референции/извори за користење

<https://www.youtube.com/watch?v=2zEoAZMXMcs>

https://www.youtube.com/watch?v=6racl0_xZO4

<https://www.youtube.com/watch?v=Eh5FvmujQn8>

<https://www.youtube.com/watch?v=G9a7R16MCzg>

Анекс

Прва лекција

Дневник за евиденција

ДНЕВНИК ЗА ПРОМЕНИТЕ НА РАСТЕНИЕТО

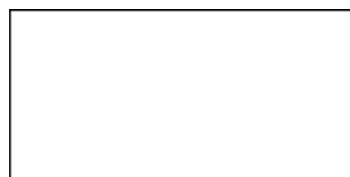
Засадив семе од _____ на _____

(датум)

Раст и развој на семето

(опис со зборови или цртеж)

Како изгледа моето растение:

(датум)

(висина)

(датум)

(висина)

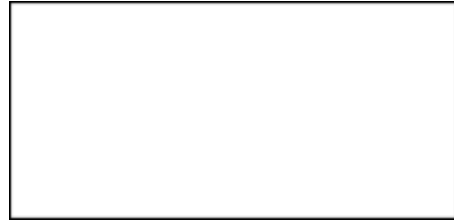
(датум)

(висина)

(датум)

(висина)

(датум)

(висина)

(датум)

(висина)

Како му помогнав на семето да порасне во растение?

Цел за одржлив развој 3 Добро здравје и благосостојба

Цел 3

Целта за одржлив развој 3 (Цел 3), која се однесува на „Добро здравје и благосостојба“, е една од 17-те цели за одржлив развој воспоставени од Обединетите нации во 2015 година. Официјалната формулација е: „Да се обезбеди здрав живот и промовирање на благосостојбата за сите на сите возрасти.“

Таргетите на Цел 3 опфаќаат и се фокусираат на различни аспекти на здрав живот и здрав начин на живот. Напредокот кон целите се мери со помош на дваесет и еден индикатор.

Таргети

Цел 3 има 13 таргети и 28 индикатори за мерење на напредокот кон целите.

Таргет 3.1: Намалување на смртноста на мајките

Таргет 3.2: Да се стави крај на сите смртни случаи што може да се спречат под пет години

Таргет 3.3: Борба против заразни болести

Таргет 3.4: Намалување на смртноста од незаразни болести и напреднување на менталното здравје

Таргет 3.5: Спречување и лекување на злоупотребата на супстанции

Таргет 3.6: Намалување на повредите по патиштата и смртните случаи

Таргет 3.7: Универзален пристап до сексуална и репродуктивна грижа, планирање на семејството и образование

Таргет 3.8: Постигнување на универзална здравствена покриеност

Таргет 3.9: Намалување на болести и смртни случаи од опасни хемикалии и загадување

Таргет 3.a: Спроведување на рамковната конвенција на СЗО за контрола на тутунот

Таргет 3.b: Поддршка на истражување, развој и универзален пристап до вакцини и лекови по достапни цени

Таргет 3.в: Зголемување на здравственото финансирање и поддршка на здравствената работна сила во земјите во развој

Таргет 3.г: Подобрување на системите за рано предупредување за глобалните здравствени ризици

Зошто е важна?

Не само што болеста влијае на благосостојбата на поединецот, туку ги оптоварува семејните и јавните ресурси, ги слабеа општествата и го троши потенцијалот. Затоа, здравјето и благосостојбата на луѓето од сите возрасти се во сржта на одржливиот развој. Заштитата од болести не е само фундаментална за опстанокот, туку им дава можност на сите и го зајакнува економскиот раст и просперитет.

Цел 3 има за цел да постигне универзална здравствена покриеност, која бара еднаков пристап до здравствените услуги за сите мажи и жени. Се стреми да се стави крај на смртта што може да се спречи кај новороденчиња, доенчиња и деца под пет години (детска смртност) и да се стави крај на епидемиите.

Доброто здравје е од суштинско значење за одржливиот развој и за Агендата 2030 година. Се фокусира на пошироки економски и социјални нееднакости, урбанизација, климатска криза, континуирано оптоварување со ХИВ и други заразни болести, не заборавајќи на новите предизвици како што се незаразните болести.

Со оглед на глобалната пандемија на КОВИД-19, постои потреба да се посвети значително внимание кон остварувањето на добро здравје и благосостојба на глобално ниво.

Предизвици

Лошата здравствена состојба претставува страдање и лишување од најосновниот вид. Со текот на годините, направени се значителни чекори во зголемувањето на животниот век и намалувањето на некои од вообичаените убијци поврзани со смртноста на децата и мајките. На глобално ниво, инциденцата на големи заразни болести е намалена од 2000 година, вклучувајќи ХИВ/СИДА, маларија и ТБ, но предизвикот од овие и новите пандемии останува во многу региони во светот. На глобално ниво е постигнат огромен напредок во пронаоѓањето на понови третмани, вакцини и технологии за здравствена заштита, но универзалниот пристап до здравствена заштита останува предизвик.

Пред КОВИД пандемијата, постигнат е голем напредок во подобрувањето на здравјето на милиони луѓе. Направени се значителни чекори во зголемувањето на животниот век и намалувањето на некои од вообичаените убијци поврзани со смртноста на децата и мајките. Но, потребни се повеќе напори за целосно искоренување на широк спектар на болести и решавање на многу различни постојани и нови здравствени проблеми. Со фокусирање на обезбедување поефикасно финансирање на здравствените системи, подобрена санитација и хигиена и зголемен пристап до лекарите, може да се постигне значителен напредок во помагањето да се спасат животите на милиони.

Како можеме да го решиме ова?

Меѓународната заедница, преку Цел 3, се обврза на глобални напори за искоренување на болестите, зајакнување на третманот и здравствената заштита и решавање на новите здравствени проблеми. Таа повикува на иновации и истражување во овие области за понатамошно подобрување на напорите на јавната политика. Холистичкиот пристап кон подобро здравје ќе бара да се обезбеди универзален пристап до здравствената заштита и да се направат лековите и вакцините достапни. Исто така, повикува на обновен фокус на проблемите со менталното здравје. Самоубиството е втора водечка причина за смрт на глобално ниво на возраст меѓу 19 и 25 години. И конечно, здравјето и благосостојбата се тесно поврзани со квалитетот на нашата животна средина, а Целта 3, исто така, има за цел значително да го намали бројот на смртни случаи и болести предизвикани од воздухот, загадување и контаминација на водата и почвата.

Поврзаност со други Цели

Цел 3 е проткаена низ целата Агендата за 2030 година, при што нејзините таргети директно се поврзуваат со таргетите во другите цели. Дел од нив се:

Цел 2; 2.2 (да стави крај на сите форми на неухранетост),

Цел 4; 4.1 (бесплатно, правично и квалитетно средно образование), 4.2 (добар квалитетен ран детски развој), 4.7 (знаење и вештини за одржлив развој), Цел 5; 5.2 (да се елиминираат сите форми на насилство врз жените и девојките во јавната и приватната сфера), 5.3 (елиминирајте ги сите штетни практики, вклучително и осакатување на женските гениталии),

5.6 (универзален пристап до сексуално и репродуктивно здравје и репродуктивни права),

SDG 6; 6.1 (пристап до вода за пиење), 6.2 (пристап до канализација),

SDG 7; 7.1 (пристап до современи енергетски услуги),

SDG 9; 9.5 (зголемување на научните истражувања / зголемување на бројот на работници за истражување и развој),

SDG 11; 11.6 (квалитет на воздухот и комунален отпад),

SDG 13; 13.1 (отпорност на природни катастрофи),

SDG 16; 16.1 (намалување на насилството и поврзаните стапки на смртност)

An Phríomh-Oifig Staidrimh

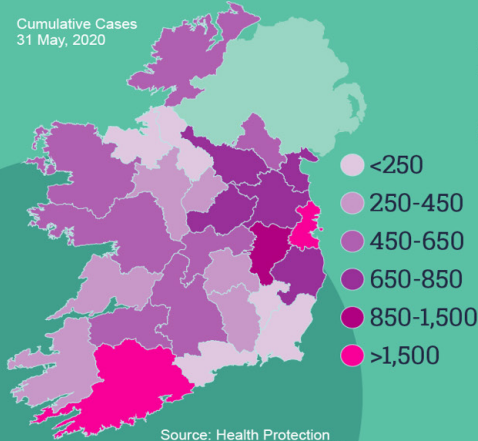
Central Statistics Office

Goal 3 - Good Health and Well-Being

Confirmed COVID-19 Cases per County (SDG 3.3 Communicable Diseases)

Cumulative Cases 31 May, 2020

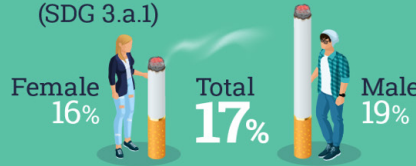
Source: Health Protection Surveillance Centre (HPSC)

Harmful Use of Alcohol 2013 - 2018 (SDG 3.5.2)

Ireland's Alcohol Consumption 2013 - 2018 and the Underlying Trend

Cigarette Smoking Prevalence - Aged 15 Years and Older 2019 (SDG 3.a.1)

Health Expenditure 2015 (SDG 3.8.2)

Medical Costs as % of Total Household Budget

2.2%

Source: Household Budget Survey 2015

Health Worker Density 2019 (SDG 3.c.1)

Health Worker Density per Thousand Population

24.2

Source: Department of Health and CSO Population

Goal 3: Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages

According to estimates from 2012, around 38 million deaths per year, accounting for 68 per cent of all deaths worldwide, were attributable to non communicable diseases.

In 2012, an estimated 889,000 people died from infectious diseases caused largely by faecal contamination of water and soil and by inadequate hand-washing facilities and practices resulting from poor or non-existent sanitation services. In 2012, household and ambient air pollution resulted in some 6.5 million deaths.

In 2012, an estimated 800,000 people worldwide committed suicide, and 86 per cent of them were under the age of 70. Globally, suicide is the second leading cause of death among those between the ages of 15 and 29.

How can you act?

1. Teach as many people as you can, the importance of eating a balanced diet, and to follow hygiene practices
2. Help or volunteer at free medical camps to help more people access healthcare
3. Help create awareness about health issues and health conditions
4. Become an ally for people who are challenged by mental illness and support them without judgment.

3 GOOD HEALTH AND WELL-BEING

Вовед

Севкупна цел на Целта на одржлив развој 3 - Добро здравје и благосостојба

Добро здравје и благосостојба – Обезбедување здрав живот и промовирање благосостојба за сите возрасти.

Светската здравствена организација (СЗО) го дефинира здравјето како состојба на комплетна физичка, ментална и социјална благосостојба, а не нужно отсуство на болест или слабост.

Човештвото постигна значителен напредок во подобрувањето на здравјето на луѓето во светот. Научивме како да ги третираме и контролираме болестите кои убија милиони луѓе. Правото на здравје е признаено од голем број интернационални и регионални инструменти, започнувајќи од Универзалната декларација за човекови права (член 25), Интернационалната спогодба за социо-економски права (член 12), Конвенцијата за правата на детето (членови 6, 24), Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација врз жената (членови 10, 11, 12, 14) и Европската социјална повелба.

Правото на здравје не треба да се разбере како право да се биде здрав, невозможно е да се обезбеди заштита од сите можни причини што можат да го нарушат здравјето. Право на секој е, без дискриминација, да ужива во различните услуги, капацитети и добра, како и во соодветни услови за живот кои се неопходни за да се зачува здравјето колку што е можно повеќе. Правото на здравје ги вклучува не само здравствените услуги, туку и условите кои се клучни за нашето здравје, вклучувајќи: пристап до безбедна вода за пиење, соодветни санитарни услови и засолниште, соодветна храна, здрави работни услови и животна средина, како и пристап до здравствено образование и информации.

Зошто е тоа важно за образовната заедница?

Една од важните насоки во превентивната едукација во училишниот простор е заштитата на здравјето на младите ученици. Оваа обука е дизајнирана да го прошири знаењето на учениците за важноста на здравјето, формирањето активно разбирање на концептот на здрав начин на живот и превенција од лоши навики. Преку различни активности и предавања треба да се постигне следново:

- Ставање крај на епидемиите на ковид-19, сида, туберкулоза, маларија и тропски болести, контрола на хепатит, болести кои се пренесуваат преку водата и други заразни болести.
- Намалување на прераната смртност од незаразни болести преку превенција, третман и унапредување на благосостојбата на луѓето.
- Здравата исхрана е клучот за добро здравје и успех на училиште.
- Намалување на бројот на смртни случаи и повреди од сообраќајни несреќи низ светот.
- Превенција од злоупотреба на дрога и користење алкохол.

Клучни димензии на Целта на одржлив развој 3 - Добро здравје и благосостојба

- Намалување на смртноста кај мајки кои умираат при породување како последица од компликации.
- Спречување на смртноста кај новороденчињата и деца под петгодишна возраст.
- Ставање крај на епидемиите од заразни болести, како ХИВ/СИДА, хепатит и други преносливи болести.
- Едукација на населението на теми како превенција од злоупотреба на дрога и алкохол и проблеми со менталното здравје.
- Обезбедување информации за планирање на семејството, сексуалното образование и репродуктивното здравје.
- Обезбедување право на здравје за секого, кое вклучува висококвалитетна медицинска нега и достапни и економични лекови и вакцини.
- Преполовување на смртните случаи и повреди од сообраќајни несреќи на глобално ниво.
- Значително намалување на бројот на смртни случаи и болести од опасни хемикалии во воздухот, како и од загадена вода и почви.

Интеракција меѓу Целта на одржлив развој 3 - Добро здравје и благосостојба и стекнувањето вештини на 21 век

- Подобрување на здравствената култура на родителите, семејството, адолесцентите и општеството воопшто.
- Подобрување на знаењата и пристапот до информации за прашања поврзани со концептот на зачнувањето, бременоста и породувањето, здравата исхрана и здравиот начин на живот, одгледувањето на децата и грижата за нив, со акцент на нивниот комплетен и хармоничен физички и ментален развој.
- Подобрување на квалитетот и обезбедување полесен пристап до модерна разновидна здравствена заштита, терапии и консултации за семејствата и децата.
- Поддршка на семејствата и децата во финансиските тешкотии при добивање соодветни терапии и медицинска нега.

АКТИВНОСТ 1

Код на активноста	Име на активноста
SDG3-SDGfP	Здравствена формула
Цели на активноста	
<p>Да се даде идеја што е здрав начин на живот; да ги натера учениците да размислуваат за потребата да бидат здрави, воведувајќи здрав начин на живот; да ја објасни улогата на здравјето во животот и активноста на човекот; развој на општеството.</p> <ul style="list-style-type: none"> • продолжува да ги запознава учениците со концептот „здравје“; • да го продлабочи знаењето на учениците за факторите што го зајакнуваат и ослабуваат здравје; • продолжува да формира идеи за здрав начин на живот кај адолесцентите. • промовира одговорен однос на учениците кон нивното здравје; • продолжува со формирањето и развојот на моралните квалитети кај учениците; • унапредување на хигиенското образование. 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Материјали - тестови, табла со зборовите „Здравствени фактори“, табели „Штетата од пушењето“, „Штетата од алкохолот“, постери со поговорки и изреки за здравјето. ❖ Времетраење – 48 минути ❖ Број на групи - неколку групи ученици (5. одделение, на возраст од 11-12 години) 	
Инструкции за едукаторот	
<p>1. Организациски момент - 2 минути</p> <p>Наставник: Здраво, драги ученици. Честитки, што значи „ти посакувам добро здравје“! Дали некогаш сте се запрашале зошто кога се поздравуваат луѓето, си посакуваат „добро здравје“ еден на друг? Веројатно затоа што здравјето на</p>	

луѓето е најважната вредност. Но, за жал, за здравјето почнуваме да зборуваме кога ќе го изгубиме!

Денес имаме необична лекција, денес не сте само гледачи на акциите што ќе се случуваат на сцената - денес заедно со вас ќе претставиме формула за здравје, успехот на нашата заедничка кауза ќе зависи од секој од вас.

Секое објаснување е тим, како што знаете, каде што треба да имате јасност и кохерентност. Од овие квалитети зависи успехот на тимот. Во текот на целата лекција секој тим може да заработи поени и потоа ќе го одредиме победникот.

2. Ажурирање на знаењата на учениците - 5 минути

Секој сака да биде паметен, силен, убав, здрав. Низ вековите, луѓето развиле правила за оптимално однесување по кои можете најефективно да го одржувате здравјето на телото. Дури и германскиот филозоф Артур Шопенхауер вели: „Генерално, нашата среќа се заснова на здравјето. Со него се станува извор на задоволство, додека без него апсолутно ни едно надворешно добро не може да испорача задоволство.“

Но, да се вратиме на почетокот. Пред да изведеме формула за здравје, ајде да разјасниме од што зависи нашето здравје?

Учениците нудат одговори. Најактивните учесници добиваат поени.

- Здравје е кога ништо не боли;
- Здравје е кога се чувствувате добро;
- Здравје - од зборот „здрavo“;
- Здравјето е флексибилност и хармонија;
- Здравјето е издржливост;
- Здравјето е хармонија;
- Здравје - кога човек има добар апетит;
- Здравјето е убавина;
- Здравје е кога ништо не ве спречува да уживате во животот;
- Здравјето е сила;
- Здравје е кога добро спиеете;
- Здравје - кога ќе се разбудите наутро весели и весели;
- Здравје - кога сте спремни да работите каква било работа итн.

До 1940 година здравјето не значеше болест. Лицето што нема знаци на болест се смета за здраво.

Првата фаза се карактеризира со спротивставување на концептите на „здравје - болест“.

Втората фаза од толкувањето на здравјето е поврзана со вклучувањето на концептот на надворешната средина во неговата дефиниција: здравјето е состојба на телото во која функциите на неговите органи и систем се избалансирани со надворешната средина и не постојат болни промени.

Здравјето не е само отсуство на болест, тоа е состојба на физичка, ментална и социјална благосостојба.

Затоа се поканети претставници од секоја заедница кои се добро запознаени со здравствените проблеми. Ако одговорите точно, правите чекор напред; ако одговорите погрешно, се враќате чекор назад.

3. Формирање на концептот за „здравје“ и идеи за здрав начин на живот

Загревање - 5 минути

1. Дали се согласувате дека вежбањето е извор на виталност и здравје? (Да.)
2. Дали е вистина дека гума за џвакање ги зачувува забите? (Не.)
3. Дали е вистина дека кактусите испуштаат зрачење од компјутер? (Не.)
4. Дали е вистина дека повеќе од 1.000 луѓе умираат од пушење секоја година? (Да.)
5. Дали бананите навистина ве расположуваат? (Да.)
6. Дали е вистина дека морковите го забавуваат процесот на стареење на телото? (Да.)
7. Дали е вистина дека постојат безопасни лекови? (Не.)
8. Дали е лесно да се откажете од пушењето? (Не.)
9. Дали е вистина дека млекото е поздраво од јогуртот? (Не.)
10. Дали возрасните повеќе ги скршат нозете отколку децата? (Да.)
11. Дали е вистина дека недостигот на сонце предизвикува депресија? (Да.)
12. Дали е вистина дека во лето можете да складирате витамини за цела година? (Не.)
13. Дали е вистина дека на деца под 15 години не им е дозволено кревање тегови? (Да.)

14. Дали е вистина дека треба да пиете по 2 чаши млеко секој ден? (Да.)

15. Дали е вистина дека на детето му требаат 8 часа сон навечер? (Не.)

Секој што дал повеќе од 10 точни одговори добива поени и седнува. А на другите им се нуди да направат чекор напред. Ве молиме наведнете се и допрете го подот со дланките. Потоа држете ги рацете зад грб и седнете неколку пати. Како можете да го наречете ова што го правиме сега?

(Загревање, физичка активност, вежбање, со еден збор - активен животен стил!)

Дали го поддржува здравјето или не? (Да.)

3 минути - на таблата пишува „Здравствени фактори“. Наставникот пишува „активен животен стил“ во полето за позитивни резултати.

Ве молиме кренете ги рацете тие што никогаш не сте биле болни. И кој повеќе од еднаш годишно? И кој е повеќе од 2 пати годишно.

Болни или не	Број на ученици
Никогаш не биле болни	
Повеќе од еднаш годишно	
Повеќе од двапати годишно	

20 минути- Видете, навикнати сме на тоа дека е природно човек да се разболи! Но, ова е погрешна поставка! Да го промениме начинот на размислување и да запомниме: природно е човекот да е здрав! Научниците докажуваат дека човек треба да живее 150-200 години! На пример, старите Грци верувале дека умирањето на 70-годишна возраст е речиси исто како и умирањето во лулка. Според историчарите, животниот век на Пелазгите (старогрчки: Πελασγοί) (палеобалкански племиња, најстарите жители на Јужниот Балкан, кои според старогрчките автори се луѓето кои ги населувале териториите на античка

Грција пред Грците) бил исто така долг. Притоа до крајот на деновите тие ја задржувале својата виталност и не побелувале.

Денес, лекарите велат: здравјето на луѓето зависи 10% од наследноста, 5% од работата на лекарите. Останатите 85% се во рацете на самиот човек. Тоа значи дека нашето здравје зависи од нашите навики, од нашите напори да го зајакнеме.

Различни фактори влијаат врз животниот век на луѓето - наследноста, околината, лошите навики, начинот на живот. Сега ви предлагам да ги пресметате вашите шанси за долговечност со помош на тест составен од американски лекари.

Учениците пополнуваат тестови на крајот од лекцијата.

Колку и да звучи банално, здравјето е основа за просперитетен живот и успешна кариера. Луѓето одамна ја сфатиле вредноста на здравјето и се трудат да го зачуваат уште од мали нозе.

За да се одржи нивото на ефикасност, Јапонците почнуваат да се зајакнуваат на 4-годишна возраст. Големиот ментален стрес бара голема физичка издржливост. Значи, еден од факторите што позитивно влијае врз здравјето е зајакнувањето.

Наставник. Често прашувам: „Како да се зајакнам за да не настинам?”

Некои веќе успеале да постигнат резултат по ова прашање - престанаа да се плашат од студот и заборавија на настинките. Но, многумина, и покрај зајакнувањето, повторно се разболеа и нормално престанаа да се зајакнуваат. Друг лесен начин за зајакнување. Тој е безбеден и достапен. Факт е дека постојат делови од телото кои може да се зајакнат за да се зајакне целото тело. Тоа се, пред сè, нашите нозе. Започнете со нив. Потребно е да скокате боси на улица или на балкон барем неколку секунди. Буквално во секунди. И веднаш потоа облечете волнени чорапи, дури и специјално загреани однапред. По неколку дена ќе почувствувате дека настинката почнува да опаѓа, станува пријатна, а потоа нема ни трага од настинката.

Наставник. За да зборуваме за здравјето, неопходно е да се зборува за стресот. Велат дека ненадејното будење и станување е веќе стресно. Лекциите се стресни. Патот е стресен. Родителите се скараа... Расправија со пријателите... Но мора да научите да избегнувате замор, нервен стрес, да бидете енергични и ефективни.

Обидете се да ја одредите вашата физичка состојба со усогласување на нејзината содржина, во листот со одговори наспроти бројот на изјавата, ставете го одговорот „да“, во спротивно - „не“. Ако не сте сигурни за изборот, ставете ги двата одговори.

Се чувствувам како апсолутно здрава личност.

1. Во последно време почнуваат да ме нервираат работи за кои вообичаено сум смирен.
2. Станав летаргична и рамнодушна.
3. Тешко ми е да ги имам на ум обврските што треба да се направат денес.
4. Во последно време ми е потешко да учам.
5. Имам рамномерен и мирен карактер.
6. Ме мачат болки во слепоочниците и челото.
7. Имам срцев удар.
8. Тешко ми е да се концентрирам на некоја задача.
9. Понекогаш ми се гади.
10. Често ме боли глава.
11. Престанав да ги сакам учењето и моето хоби.
12. Постојано сакам да спијам во текот на денот.
13. Моите роднини почнаа да забележуваат дека мојот карактер се влошува.
14. Ми се допаѓа да работам во тим.
15. Одам на училиште со задоволство.
16. Најчесто имам немирен сон.
17. Се чувствувам уморно цело време

Пополнете и пресметајте ги вашите поени:

одговори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
+	0	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1
-	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0

Ако добиете повеќе од 6 поени, тоа укажува на присуство на почетна форма на хроничен замор.

Наставник. Секој што има собрано повеќе од 6 поени треба да размислува за порационално секојдневие, да го намали обемот на работа, можеби, да ги нормализира односите со врсниците и родителите. Ако чувствувате: „Не можам повеќе да издржам!“ - мора да ја отворите чешмата и да си ги измиете рацете, т.е. само држете ги под ладна вода. Секако, подобро би било да излезете на свеж воздух, да одите или да трчате брзо, да направите некои вежби за дишење. Но, ако тоа не е можно, ќе помогне ладната вода, која го ублажува заморот и напнатоста, па дури и стресот.

Животот понекогаш претставува непријатни изненадувања: затоа расположението е депресивно, понекогаш очајно, а понекогаш и безнадежно. Секако, ова има најштетно влијание врз здравјето. Што можете да советувате овде? Главната работа е да не се закачувате на вашите проблеми! Запомнете ги добрите работи што ви ги дал животот.

Наставникот пишува „добро расположение“ на таблата.

Наставник. Друг голем ослободувач од стресот е песната. Кога се чувствувате лошо, обидете се да пеете. И денес твојот соученик пее за тебе. (Се пушта музика на дете кое пее.)

Наставник. Вашиот аплауз не е само благодарност до пејачката, туку и масажа на вашите дланки, а преку нив масажа на вашите внатрешни органи. Доказано е дека колку повеќе аплауз има во салата, толку е подобро расположението на

публиката. Затоа, многу уметници, пред да пеат, бараат од публиката да аплаудира.

Наставник. Еден начин да се биде среќен, според Американците, е да се биде физички активен. Не е сосема јасно зошто, но секоја физичка активност на здравиот човек му дава вистинско задоволство. Според некои научници, за време на вежбањето во мозокот се произведува еден вид природен лек што доведува до еуфорија. Затоа се важни трчањето, скијањето, кој било спорт, танцување и многу повеќе.

И уште еден запис се појавува на нашата табла во колоната со позитивни факти - „спортски“. Наставник. Здравјето не е само лична работа за секого. Здравниот човек живее полн живот и носи големи придобивки за општеството. Здравниот начин на живот е систем на човечкото однесување, вклучувајќи физичка култура, креативна активност, висок морален однос кон луѓето околу себе, општеството и природата. Човекот е под влијание на социјалната средина во која живее – општеството во целина, семејството, познајниците, колегите. За тинејџерите е важно мислењето на нивните врсници. Но, влијанието на другите може да биде и негативно.

Наставник. За жал, физичка, ментална, морална и економска штета на човекот и општеството предизвикува пијанството, алкохолизмот, зависноста од дрога и пушењето. За жал, сите овие пороци се широко распространети меѓу младите. Младите понекогаш не сфаќаат каква штета може да им нанесат тие на нивното здравје.

И сега по едно лице од секоја екипа да учествува во натпреварот.

Има многу изреки за пијанството. Обидете се да објасните како го разбирате нивното значење.

Конкурс за поговорки

1. Пијаното море е до колена, а локвата до ушите.
2. Она што го мисли трезно е на јазик на пијаница.
3. Пиењето до дното не значи да се види добро.

Наставникот предлага да се дополни списокот со поговорки и изреки од учениците. Најактивните добиваат поени, а зборот алкохол е напишан во колоната со негативни фактори на таблата.

Наставник. Во 1988 година Светската здравствена организација го прогласи 31 мај за Светски ден без тутун. Светската заедница доби задача да се погрижи проблемот со пушењето да исчезне во 21 век. Откажувањето од пушењето е тешко, но можно. Прашање до учениците: какво влијание има пушењето врз човечкото тело?

(Учениците одговараат.)

Најактивните ученици добиваат поени.

По дискусијата, наставникот го запишува пушењето во колоната со негативни фактори на таблата.

Наставник. Еден од најсериозните проблеми на нашето време е употребата на дрога. Зависноста од дрога, која се развива како канцер, влијае не само врз телото, туку и врз душата. Колку подоцна се препознае оваа болест, толку е потежок процесот на лекување, кој, за жал, не секогаш води до целосно закрепнување.

Во целиот свет постои еден парадоксален факт: и покрај сите напори во борбата против дрогата, свеста на младите за вистинските последици од употребата на дрога опаѓа. Ова делумно се должи на активното воведување голем број митови за дрогата во создавањето на младите луѓе.

4. Конечна синтеза - 10 минути

Секоја група имаше задача да разоткрие еден од овие митови.

Тим 1. Првиот мит: „Обидете се - сите се обидуваат“.

Статистиката покажува дека почесто жртви стануваат адолесценти со ниски психолошки основи на вакви лажни аргументи: конфликт, ситна кражба, измама, со неурамнотежен карактер.

Таквите луѓе не се способни за намерна активност, тие лошо се снаоѓаат на училиште. Подоцна стануваат дилери на дрога, што е неизбежно, бидејќи само така можат да обезбедат пари за дрога.

Тим 2. Мит два: обидете се да немате штетни последици.

Тоа е лага. Зависноста од некои лекови може да се појави по една или две дози. Постојат индивидуални разлики во чувствителноста на телото и смртта е можна со првата инфекција. Во услови на тајно занаетчиско производство на лекови, невозможно е да се ослободите од штетните нечистотии и да се дозира точно супстанцијата што може да доведе до тешко труење.

Тим 3. Третиот мит: „Пробајте го - ако не ви се допаѓа, престанете да го земате“.

Многумина се убедени дека нема да имаат посебни проблеми бидејќи личноста со одредена волја е во состојба веднаш и неповратно да се откаже од дрогата. Но, кога се користи каков било лек, „лесен“ и „тежок“, пред сè трпи волјата. Што е она што нарколозите го нарекуваат „пад на енергијата“: волјата на поединецот слабее, тој станува неспособен за продуктивна активност, често престанува да учи, ја напушта работата. Во моментов, медицината не е во состојба да обезбеди ефикасна помош за зависниците од дрога бидејќи не постојат вистински средства за сузбивање на менталната зависност.

Тим 4. Четвртиот мит за постоењето „безопасни“ лекови.

Нема безопасни лекови! Не сите дроги создаваат физичка зависност, но сите тие имаат штетно влијание врз личноста. Менталната зависност често се развива дури и со употреба на „лесни“ дроги: се губи интересот за она што се случува во животот, исчезнува желбата за работа, учење, човекот престанува да се интересира за тоа како изгледа.

Запомнете дека многу е ретко некој од зависниците да не продолжи со дрогата. А крајот, по правило, е трагичен: самиот живот е уништен! Наставникот го запишува зборот зависност во колоната со негативни фактори на табла.

Наставник. Како што вели еден од познатите нутриционисти: „Генерација на луѓе кои се хранат здраво само ќе го оживеат човештвото и ќе ги направат болестите толку ретки, што ќе се гледаат како нешто извонредно“. На едно младо растечко тело му требаат 30 различни видови храна секој ден. Но кои се тие видови?

Секој тим на својот постер треба да ги наведе производите потребни за човечкото тело. Тимот кој подобро ќе се справи со оваа задача ќе добие поени. Наставник: Значи, ги анализирајте главните фактори што влијаат врз здравјето. Каков заклучок може да се извлече? Како да се заврши фразата: „Формулата за здравје е...?“

Дали нашата земја е здрава или не, зависи од вас и од мене, од секој од нас!

5. Резиме на часот. Рефлексија - 5 минути

Совети (трикови) за едукаторот

На крајот од лекцијата, сумирајќи ги резултатите, идентификувајте ги најактивните учесници што собрале голем број поени.

Евалуација

Домашна задача - Задачи на учениците

Пополнете ја здравствената книшка. Во колоната „Мои постапки“ запишете такви настани како посети на лекар, доколку е потребно, придржување кон дневната рутина, совети од лекари и родители, спорт, исхрана итн.

Мои болести, несовершености во препораките од лекарите, Мојот изглед, специјалисти за лоши навики, постапки на родители

Моето здравје и екологија

Пред вас е тест составен од американски лекари. Обидете се да пресметате колку години ви дозволила природата.

Тест

Просечниот животен век на луѓето постојано се зголемува. Но, сите, се разбира, се заинтересирани за сопствените шанси за долговечност. Веројатно овој тест ќе разјасни многу. Одговорете на прашањата целосно искрено и размислете за некои од нив. Можеби треба на некој начин да го промените вашиот животен стил. Годиците не се важни. Не е важно дали имате 14 или 50. Но колку побрзо се откажете од лошите навики, толку подобро. Така:

- ★ Земете го бројот 72. Од него треба да ги одземете или додадете точките означени како резултат на вашите одговори.
- Ако сте маж, одземете 3 од 72. Жените треба да додадат 4 на 72.
- Просечниот животен век на мажите е 69 години. Жени - 76 години.
- Ако живеете во град со население од над 1 милион, одземете 2 години.
- Ако живеете во град со население од помалку од 10 илјади луѓе, додајте 2 години.
- Ако планирате да се занимавате со ментална работа во иднина, одземете 3 години; ако планирате да работите физичка работа, додајте 3.
- Ако вежбате пет пати неделно, најмалку половина час, додајте 4 години, ако вежбате три или двапати, додајте 2 години.
- Ако се венчате, додајте 5 години, ако не, одземете една година за секои 10 години sameц (почнувајќи од 25 години).
- Ако постојано спиеете повеќе од 10 часа, одземете 4 години, ако спиеете 7-8 часа, не одземајте ништо.
- Ако не спиеете добро, одземете 3 години. Акумулиран замор, како што е премногу сон, е знак за слаба циркулација.
- Ако сте нервозна, воздржана, агресивна личност, одземете 3 години, ако сте мирни, избалансирани - додајте 3 години.
- Ако сте среќни, додајте 1 година, ако сте несреќни, одземете 2 години.
- Ако добиете средно образование, додајте 1 година, ако имате високо образование - 2 години.

- Ако некој од вашите баби и дедовци доживеал 85 години, тогаш додајте 2 години, ако еден од нив ненадејно умрел пред да достигнете 50 (умрел од мозочен удар, срцев удар...), одземете 4 години.
- Ако некој од вашите роднини починал од рак, срцев удар и слично пред да наполни 50 години, одземете 3 години.
- Ако пушите повеќе од три кутии цигари дневно, извадете 8 години, ако пушите 1 кутија - 6 години, ако пушите помалку од кутија - 3 години.
- Ако пиете барем капка алкохол секој ден, одземете 1 година.
- Ако вашата тежина ја надминува нормалната за вашата возраст и висина за 20 кг, одземете 8 години, ако е 15-20, тогаш 4 години, ако е 5-15 кг - 2 години.

Конечниот број е возраста до која можете да живеете. Како што можете да видите, различни фактори влијаат врз очекуваниот животен век. Наследноста заема важно место меѓу нив. Но, многу зависи и од личноста: од нејзините навики, начинот на живот. Погледнете ги различните точки на тестот. Уверете се уште еднаш дека пушењето, алкохолот, агресивното однесување, пасивниот начин на живот и другите штетни фактори го скратуваат животниот век.

Влијание има и животната средина. Не случајно тестот содржи прашање за населбата во која живее лицето. Градовите со население од над 1 милион жители имаат негативно влијание врз здравјето на луѓето и, следствено, на нивниот животен век. Зошто мислите дека се случува тоа?

Обидете се да најдете фактори за очекуваниот животен век во тестот, во зависност од волјата на личноста.

Идеи/инспирација за иднина

Информации на социјалните медиуми, веб-страница на училиштето.

Референции/извори за користење

<https://www.apha.org/what-is-public-health>

Анекс

Здравствени фактори се пишува на таблата. Наставникот пишува „активен животен стил“ на терен за позитивни резултати.

Ве молиме кренете ги рацете вие што никогаш не сте биле болни. И кој бил повеќе од еднаш годишно? И кој повеќе од 2 пати годишно.

Обидете се да ја одредите вашата физичка состојба со усогласување на нејзината содржина, во листот со одговори наспроти бројот на изјавата, ставете го одговорот „да“, во спротивно - „не“. Ако не сте сигурни, ставете ги двата одговори.

Се чувствувам како апсолутно здрава личност.

1. Во последно време почнуваат да ме нервираат работи за кои вообичаено сум смирен.
2. Станав летаргична и рамнодушна.
3. Тешко ми е да ги имам на ум обврските што треба да се направат денес.
4. Во последно време ми е потешко да учам.
5. Имам рамномерен и мирен карактер.
6. Ме мачат болки во слепоочниците и челото.
7. Имам срцев удар.
8. Тешко ми е да се концентрирам на некоја задача.
9. Понекогаш ми се гади.
10. Често ме боли глава.
11. Престанав да ги сакам учењето и моето хоби.
12. Постојано сакам да спијам во текот на денот.
13. Моите роднини почнаа да забележуваат дека мојот карактер се влошува.
14. Ми се допаѓа да работам во тим.
15. Одам на училиште со задоволство.
16. Најчесто имам немирен сон.
17. Се чувствувам уморно цело време.

Пополнете и пресметајте ги вашите поени:

Ако добиете повеќе од 6 поени, тоа укажува на присуство на почетна форма на хроничен замор.

Наставник. Секој што има собрано повеќе од 6 поени треба да размислува за порационално секојдневие, да го намали обемот на работа, да ги нормализира односите со врсниците и родителите. Ако чувствувате: „Не можам повеќе да издржам!“ - мора да ја отворите чешмата и да си ги измиете рацете, т.е. само држете ги под ладна вода. Секако, подобро би било да излезете на свеж воздух, да одите или да трчате брзо, да направите некои вежби за дишење. Но, ако тоа не е можно, ќе помогне ладната вода, која го ублажува заморот и напнатоста, па дури и стресот.

АКТИВНОСТ 2

Код на активноста	Име на активноста
SDG3-SDGfP	„Здравјето – најголемо богатство“
<h3>Цели на активноста</h3>	
<p>Да се прошири и продлабочи разбирањето на учениците за важноста на здравјето, да се формира активно разбирање за концептот на здрав начин на живот, да се спречи појавата на лоши навики.</p>	
<h3>Опис на активноста (во детали)</h3>	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Материјали - хартија во боја, фломастери, тркалезни налепници, налепници во форма на облаци, постер со ликот на сонцето, информативен постер, кутија, картички со имиња на цвеќиња, формулари за прашалници, компјутер, мултимедијален проектор. ❖ Времетраење – 60 минути ❖ Број на групи - неколку групи ученици (5/ одделение, на возраст од 11-12 години) 	
<h3>Инструкции за едукаторот</h3>	
<p>„Без здравје нема среќа“ - народна мудрост.</p> <p>Вовед</p> <p>1. Вежба „Запознавање“ (5 мин.)</p> <p>Учениците наизменично ги кажуваат своите имиња и кажуваат некои позитивни факти за себе, почнувајќи со зборовите „Не сакам да се фалам, но сакам“.</p> <p>2. Дискусија за правилата за групна работа (3 минути)</p> <p>Наставникот ги информира учесниците за основните правила за групна работа:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Земете активно учество. • Следете ги правилата. • Слушајте внимателно, не прекинувајте. • Не критикувајте. • Изразувајте го само сопственото гледиште. • Бидете толерантни. 	

Учениците разговараат за правилата и, доколку е потребно, додаваат свои.

3. Вежба „Чекање“ (3 минути)

Учениците добиваат мали тркалезни налепници на кои точно ќе напишат што очекуваат од часот. Потоа секој ги презентира своите очекувања, а потоа ја прикачува налепницата на постерот со слика на песочен часовник (на врвот на часовникот).

II. Главен дел

1. Вежба - загревање (5 мин.)

За да создаде пријатна атмосфера, да ги активира учениците и да ги подготви за понатамошна работа, наставникот ги повикува учениците кои, на пример, имаат сестра, да си ги разменат местата. Ако има такви во групата, тие ги менуваат местата. Потоа наставникот продолжува: „Стани и замени ги местата на сите оние...“

- кои имаат брат;
- кои се добро расположени;
- кои имаат обетки на ушите;
- кои имаат кафени очи;
- кои имаат оптимистички карактер;
- кои имаат поетски талент;
- кои имаат роденден во март;
- кои вежбале утринска гимнастика;
- кои се подготвени да продолжат да работат;
- кои сакаат да пеат.

За време на вежбата, учениците се движат низ училницата, сместувајќи се во нов ред.

2. Вежба „Сонце“ (7 минути)

Учениците работат во групи, обединети со тоа што може да се користи играта „Цветна градина“. За да го направите ова, учесниците наизменично вадат картички со зборовите „Камилица“, „Нарцис“, „Лале“ од претходно подготвена кутија, по што наставникот предлага да се обединат во групи според извлечените картички. Потоа учениците добиваат задача да утврдат што му помага на човекот да биде здрав, што е здравје, без кое е невозможно да се замисли здрав човек. Одговорите се напишани

на ленти од жолта хартија, по што учесниците ги прикачуваат на постер со симболична слика на сонце.

3. Бура на идеи „Што е здравје? (3 мин.)

Учениците продолжуваат да работат во групи. Во рок од 2-3 минути треба да го дефинираат поимот „здравје“. Одговорите се пишуваат на посебни листови, потоа се ставаат на табла и се дискутираат резултатите.

Информативна порака (5 минути)

Според дефиницијата на СЗО, здравјето е состојба на целосна физичка, ментална и социјална благосостојба, а не само отсуство на болест или слабост.

Историјата на развојот на здравственото знаење е стара повеќе од 2.000 години. Во средиштето на формирањето на светогледите за зачувување на најголемата вредност, а тоа е здравјето на луѓето, се античките грчки филозофи (Хераклит, Демокрит, Платон, Аристотел, Хипократ итн.). На пример, Аристотел нагласува дека „човечкото здравје е среќа“, а Хипократ го разбира човечкото тело како целина, придава големо значење на прашањата за етиката, однесувањето, вниманието на телото, неговата природа и околина, условите за живот, хигиената. Современите научници што работат на развојот на доктрината за здравје даваат 79 дефиниции за здравјето предложени од експерти од различни земји, што ја покажува флексибилноста на овој концепт.

Научниците тврдат дека 10% од здравјето на луѓето зависи од наследноста, 5% од нивото на развој на медицината, 5% од животната средина, а останатите 80% се во нашите раце. Значи, нашето здравје зависи од нашите навики и напори.

Народната мудрост вели: „Здравјето вреди повеќе од богатството“, „Луѓето често се разболуваат затоа што не знаат да се грижат“, „Цената на здравјето ја знаат само оние што го изгубиле“, „Тоа би било здравје, а сите други ќе заработиме пари“, „Без здравје нема среќа“.

Оној што води здрав начин на живот обично е посмирен и поурамнотежен. А оние што се невнимателни кон своето здравје, често се нервозни, конфликтни, болни, не веруваат во себе. И кога човек ја губи вербата во сопствената сила, тој престанува да

се цени себеси, па дури и може да си наштети, на пример, да почне да пуши или да пие алкохол.

5. Вежба „Што значи да се биде здрав? (3 мин.)

Наставникот прикачува постер на таблата: „За мене, да се биде здрав значи...“

Учениците треба да покажат дали се согласуваат со секоја изјава со кревање или спуштање на раката. За мене, да се биде здрав значи:

- Уживање во комуникацијата.
- Доживување длабока старост.
- Често посетување лекари.
- Мирни сме и урамнотежени.
- Малку сон.
- Јадење здрава храна.
- Никогаш не се разболуваме од нешто посериозно од блага настинка.
- Имаме нормална тежина.
- Силни сме.
- Вежбање.

Вежба „Уништувачи на здравјето“ (5 мин.)

6. Вежба со прашалник „Ниво на вашиот физички развој“ (3 минути)

На учениците им се даваат листови хартија во форма на „облаци“ на кои се пишуваат факторите што се штетни за здравјето. „Облаците“ потоа се прикачуваат на постојниот постер со ликот на сонцето (види вежба 2). Потоа учениците ги споделуваат своите впечатоци, емоции и заклучоци што самите ги направиле.

Учениците добиваат формулари и одговараат на следниве прашања:

На крајот од прашалникот, учениците ги бројат своите резултати. Ако повеќето одговори се „ДА“, тоа значи дека учениците се на најдобро ниво од нивниот физички развој.

На учениците им се даваат листови хартија во форма на „облаци“ на кои се пишуваат факторите што се штетни за здравјето. „Облаците“ потоа се прикачуваат на постојниот постер со ликот на сонцето (види вежба 2). Потоа учениците ги споделуваат своите впечатоци, емоции и заклучоци што самите ги направиле. Прашања	да	не
Дали ја почитувате секојдневната хигиена?		
Дали правите утрински вежби?		
Дали сакате да пешачите и да не патувате со јавен превоз?		
Дали сакате да спортувате на часовите по физичко образование?		
Дали учествувате во спортски клуб?		
Дали се занимавате со физичка работа?		
Дали јадете овошје и зеленчук секој ден?		
Дали имате здрав сон?		

III. Завршен дел

1. Вежба „Враќање на очекувањата“ (5 минути)

Наставникот потсетува на „златните зрна“ со очекувањата од обуката кои учениците ги залепија на горниот дел од постерот со ликот на песочен часовник на почетокот на часот. Ако се остварат очекувањата, овие „зрнца песок“ треба да паднат до дното на часовникот, ако не – ќе останат на врвот. Учениците го разгледуваат својот одговор и потоа наизменично одат до плакатот со часовникот, ги отстрануваат налепниците, го даваат својот одговор и го прикачуваат „песокот“ на врвот или на дното на песочниот часовник.

2. 2. Завршување. Вежба - загревање „Желби“ (5 мин.)

Учениците седат во круг, по што наставникот бара еден по еден да си разменуваат желби. На пример, еден учесник му вели на друг: „Ви посакувам да се остварат сите ваши соништа“ и така натаму.

Совети (трикови) за едукаторот

Резултат на наставникот: „Грижете се за вашето здравје, зајакнете го и зголемувајте го. Запомнете дека здравјето е вашето најголемо богатство и од вас зависи дали ќе можете да го одржувате многу години“.

Евалуација

Учениците подготвуваат здраво неделно мени и спортска програма за да се одржуваат во форма.

Идеи/инспирација за иднина

Информации на социјалните медиуми, веб-страница на училиштето.

Референции/извори за користење

<https://www.britannica.com/topic/health>

Анекс

КОРИСНИ НАВИКИ

ДОБРИТЕ НАВИКИ СЕ ВО СРЦЕТО НА ЗДРАВИОТ НАЧИН

ЗАШТИТЕ ГО СОПСТВЕНОТО ЗДРАВЈЕ

- тоа е непосредна одговорност на секого, и нема право да се пренесе на други.

**ЗДРАВЈЕТО Е ПРВАТА И
НАЈВАЖНА ЧОВЕЧКА ПОТРЕБА
КОЈА ЈА ОДРЕДУВА НЕГОВАТА
СПОСОБНОСТ ЗА РАБОТА И ГО
ОСИГУРУВА ХАРМОНИЧНИОТ
РАЗВОЈ НА ЛИЧНОСТА.**

ТРИ КОМПОНЕНТИ НА ЗДРАВЈЕТО

- Физичкото здравје е природна состојба на телото поради нормалното функционирање на сите негови органи и системи.
- Менталното здравје зависи од состојбата на мозокот.
- Моралното здравје го одредуваат оние морални принципи кои се основа на општествениот живот на човекот, т.е. животот во одредено човечко општество.

ОСНОВИ НА ЗДРАВИ ЖИВЕЕЊЕ

Корисна работа

Здрава Исхрана

РАЦИОНАЛЕН РЕЖИМ НА РАБОТА И ОДМОР

НАСЛЕДНОСТ

ОПТИМАЛЕН МОТОРЕН РЕЖИМ

ЈАЧЕЊЕ

ЛИЧНА ХИГИЕНА

ДОПИР СО ПРИРОДАТА

Цел за Одржлив Развој 4 Квалитетно Образование

ЦЕЛ 4 – Квалитетно Образование

Цел за одржлив развој 4 (ЦОР 4 или Глобална цел 4) е за квалитетно образование и е меѓу 17-те цели за одржлив развој воспоставени од Обединетите нации во септември 2015 година. Целосниот наслов на ЦОР 4 е „Обезбедување инклузивно и правично квалитетно образование и промовирање доживотни можности за учење за сите“.

Таргети

Цел 4 има 10 таргети и 12 индикатори за мерење на напредокот кон целите.

Цел 4.1: Бесплатно основно и средно образование

До 2030 година да се осигури дека сите девојчиња и момчиња стекнале бесплатно, еднакво и квалитетно основно и средно образование, што понатаму ќе овозможи постигнување соодветни и делотворни резултати

Цел 4.2: Еднаков пристап до квалитетно предосновно образование До 2030 година да се осигури дека сите девојчиња и момчиња имаат пристап до квалитетен ран детски развој, грижа и предучилишно образование, како подготовка за основно образование

Цел 4.3: Еднаков пристап до достапно техничко, стручно и високо образование

До 2030 година да се обезбеди еднаков пристап за сите жени и мажи до достапно и квалитетно техничко, стручно и терциерно образование, вклучително и до високо образование

Цел 4.4: Зголемување на бројот на луѓе со релевантни вештини за финансиски успех

До 2030 година, значително да се зголеми бројот на млади и возрасни кои имаат релевантни вештини, вклучувајќи технички и стручни вештини, за вработување, пристојни работни места и претприемништво.

Цел 4.5: Елиминирање на секаква дискриминација во образованието

До 2030 година, да се елиминираат родовите разлики во образованието и да се обезбеди еднаков пристап до сите нивоа на образование и стручна обука за ранливите, вклучително и лицата со посебни потреби, домородните луѓе и децата во ранлива ситуација.

Цел 4.6: Универзална писменост и математика

До 2030 година, да се осигури сите млади и значителен дел од возрасните, и мажи и жени,

да постигнат писменост и математика.

Цел 4.7: Образование за одржлив развој и глобално граѓанство

До 2030 година, да се осигури сите ученици да ги стекнат знаењата и вештините потребни за промовирање на одржливиот развој, вклучувајќи, меѓу другото, преку образование за одржлив развој и одржлив начин на живот, човекови права, родова еднаквост, промоција на култура на мир и ненасилство, глобално граѓанство и ценење на културната различност и на придонесот на културата за одржливиот развој.

Цел 4.A: Изградба и надградба на инклузивни и безбедни училишта

Да се изградат и да се подобрат школските објекти кои ќе бидат приспособени на барањата на децата, лицата со попреченост и ќе ги земаат предвид родовите разлики обезбедувајќи безбедна, ненасилна, инклузивна и ефективна средина за учење за сите

Цел 4.B: Проширување на стипендиите за високо образование за земјите во развој

До 2020 година, на глобално ниво значително да се зголеми бројот на стипендии за земјите во развој, особено за најмалку развиените земји, за малите островски земји во развој и за земјите од Африка, за упис на високообразовни институции, вклучително и за стручни и технички обуки за информатичка и за комуникациска технологија, технички, инженериски и научни програми, во развиените земји и во други земји во развој

Цел 4.B: Зголемување на понудата на квалификувани наставници во земјите во развој

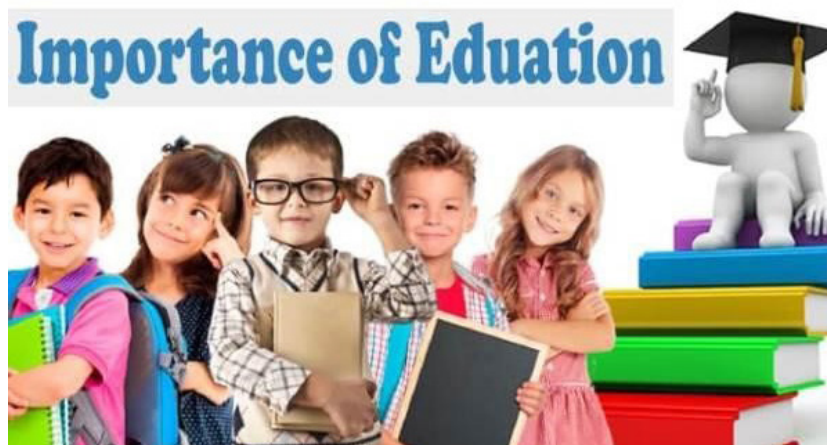
До 2030 година, значително да се зголеми понудата на квалификувани наставници, вклучително и преку меѓународна соработка за обука на наставници во земјите во развој, особено во најнеразвиените земји и во малите островски земји во развој

Зошто е важна?

Образованието е клучот што ќе овозможи да се постигнат многу други цели за одржлив развој (ЦОР). Кога луѓето ќе можат да добијат квалитетно образование, тие можат да се отргнат од циклусот на сиромаштија.

Образованието помага да се намали нееднаквоста и да се достигне родовата еднаквост. Тоа, исто така, ги овластува луѓето насекаде да живеат поздрав и одржлив живот. Образованието е исто така клучно за поттикнување на толеранцијата меѓу луѓето и придонесува за помирни општества.

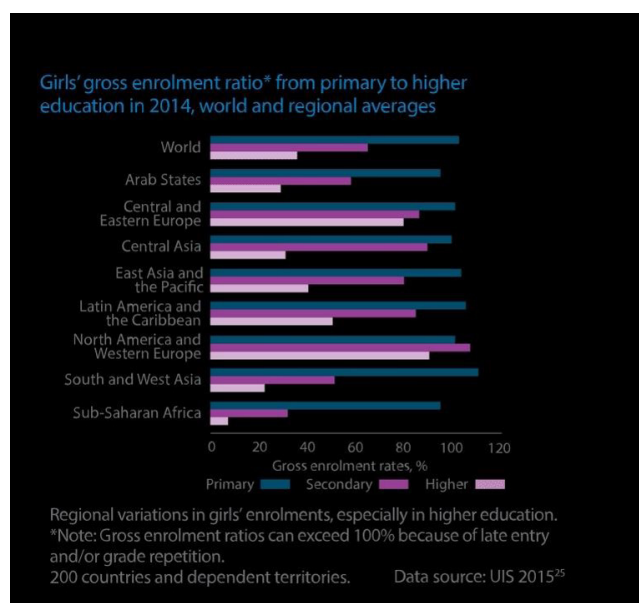

Предизвиците

Извештајот за цели за одржлив развој на Обединетите нации во 2019 година истакна три клучни области на предизвиците на ЦОР 4:

- 1) Децата и адолесцентите немаат минимално владеење во читањето и математиката;
- 2) Повеќе од половина од училиштата во Суб-Сахара Африка немаат пристап до основни капацитети за вода за пиење, интернет и компјутери;
- 3) 27% повеќе девојчиња отколку момчиња на возраст од основно училиште не посетуваат училиште.

Просечни проценти на ученици во основно, средно и високо образование

Влијанието на КОВИД-19 врз ЦОР 4: Квалитетно образование за сите

ЦОР 4 треба да се постигне до 2030 година. Сепак, пандемијата КОВИД-19 длабоко влијаеше на овој пат кон развој.

УНИЦЕФ проценува дека 463 милиони деца (околу 31 отсто од децата на глобално ниво) не биле во можност да пристапат до учење на далечина. Повеќето од овие студенти - 3 од 4 - беа лоцирани во рурални области и/или се соочуваа со сиромаштија.

За време на пандемијата КОВИД-19, образованието на жените и девојчињата доби особено голем удар. Прекините со кои се соочија за време на пандемијата ќе го прошират постојниот родовиот јаз во образованието. Девојчињата имаа поголема веројатност да носат поголем товар од домашни и чувари во текот на пандемијата, оставајќи им малку време за школување.

ENSURE INCLUSIVE AND EQUITABLE QUALITY EDUCATION AND PROMOTE LIFELONG LEARNING OPPORTUNITIES FOR ALL

BEFORE COVID-19

PROGRESS TOWARDS
**INCLUSIVE AND EQUITABLE QUALITY
EDUCATION WAS TOO SLOW**

**OVER 200 MILLION CHILDREN WILL
STILL BE OUT OF SCHOOL IN 2030**

COVID-19 IMPLICATIONS

SCHOOL CLOSURES KEPT
90% OF ALL STUDENTS OUT OF SCHOOL
REVERSING YEARS OF PROGRESS ON EDUCATION

INEQUALITIES IN EDUCATION ARE EXACERBATED BY COVID-19

IN LOW-INCOME COUNTRIES,
CHILDREN'S SCHOOL COMPLETION RATE IS

79% IN RICHEST
20% OF HOUSEHOLDS

34% IN POOREST
20% OF HOUSEHOLDS

REMOTE LEARNING REMAINS
OUT OF REACH FOR
AT LEAST
500 MILLION STUDENTS

ONLY 65% OF PRIMARY SCHOOLS
HAVE BASIC HANDWASHING FACILITIES
CRITICAL FOR COVID-19 PREVENTION

Source: United Nations, The Sustainable Development Goals Report 2020

Како можеме да го решиме ова

За да се обезбеди квалитетно образование на децата, важно е да се инвестира во стипендии, зголемување на пристапот до академски извори, обука на наставници, училишна зграда и подобрување на пристапот до училиштата со вода и електрична енергија.

Поврзаност со други цели

ЦОР 4 е вклучена во Агендата за 2030 година, при што нејзините таргети директно се поврзуваат со таргетите во други цели. Меѓу нив се цели на:

ЦОР 1 (Нема сиромаштија);

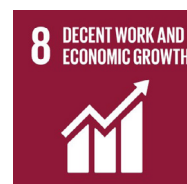
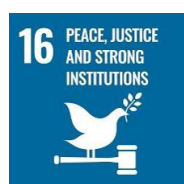
ЦОР 3 (Добро здравје и благосостојба);

ЦОР 5 (Родова еднаквост);

ЦОР 8 (Достоинствена работа и економски раст);

ЦОР 13 (Климатски промени);

ЦОР 16 (Мир, правда и силни институции)

Квалитетно образование

Цел за одржлив развој 4: Квалитетно образование

<https://youtu.be/mCUzn6y-uaU>

Референци:

Goal 4, Quality Education, UNDP. Retrieved 13 April 2017,

<https://www.undp.org/sustainable-development-goals#quality-education>

Education, Global Campaign for (2020). "SDG4's 10 targets", https://campaignforeducation.org/en/key-frameworks/sdg-4-and-targets?gclid=CjoKCQjwZtZH7BRDzARIsAGibK2Yh3ZtgA-ijVntolB34hIGCedrJynBNgMNVmkCFojBsn6mTgnCS5NJsaAkGEEALw_wcB /

3. Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all (2022), https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=SDG_4_-_Quality_education

4. The Impact of COVID-19 on SDG 4: Quality Education for All (2022), <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000253479>

<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/legalcode>

Ресурси

На овие линкови можете да најдете повеќе информации за ЦОР 4: Квалитетно Образование.

<https://sdgs.un.org/goals/goal4>

<https://www.un.org/development/desa/disabilities/envision2030-goal4.html>

<https://www.undp.org/sustainable-development-goals#quality-education>

<https://www.globalgoals.org/goals/4-quality-education/>

<https://www.jointsdgfund.org/sustainable-development-goals/goal-4-quality-education>

Вовед

Севкупна цел на Целта на одржлив развој 4 - Квалитетно образование

Четвртата цел на одржливиот развој е образовна цел која се стреми **да обезбеди инклузивно и достапно квалитетно образование и да промовира можности за доживотно учење за сите**. Четвртата цел на одржливиот развој е дефинирана со 10 цели и 11 индикатори. Подолу е листата со таргетите што ја определуваат четвртата цел на одржливиот развој.

Цел 4.1: Бесплатно основно и средно образование.

Цел 4.2: Еднаков пристап до квалитетно претшколско образование.

Цел 4.3: Еднаков пристап до достапно техничко, стручно и повисоко образование.

Цел 4.4: Зголемување на бројот на луѓе со значителни вештини за постигнување финансиски успех.

Цел 4.5: Да се елиминира целата дискриминација во образованието.

Цел 4.6: Универзална писменост и способност за употреба на броеви.

Цел 4.7: Образование за одржлив развој и глобално државјанство.

Цел 4.А: Изградба и обновување на инклузивни и безбедни училишта.

Цел 4.Б: Побројни повисоки образовни стипендии за земјите во развој.

Цел 4.Ц: Зголемување на бројот на квалификувани наставници во земјите во развој.

Има и други цели на одржливиот развој кои директно се однесуваат на образованието. Тие се: Целта на одржлив развој 1 (Крај на сиромаштијата), Целта на одржлив развој 3

(Добро здравје и благосостојба), Целта на одржлив развој 5 (Родова еднаквост),

Целта на одржлив развој 10 (Намалени нерамноправности), Целта на одржлив

развој 8 (Пристојна работа и економски развој), Целта на одржлив развој 9

(Индустија, иновации и инфраструктура) и Целта на одржлив развој 16 (Мир,

правда и силни институции). Постигнувањето на четвртата цел на одржливиот развој ќе помогне и во постигнувањето на овие цели.

Зошто е тоа важно за образовната заедница?

Образованието овозможува средства за пренесување знаења, вредности и вештини низ генерациите, давајќи му можност на општеството да постави темели за напредок во иднината. И покрај многубројните активности преземени на овие нивоа, се чини дека јавната свест за Агендата 2030 и Целите на одржливиот развој сè уште останува релативно скромна, особено кај обичните луѓе и во општините. Стратегиите за подигнување на свеста и воспоставување комуникации често страдаат од недостигот на одржливи и достаточни институционални и финансиски ресурси. Во следната фаза од имплементацијата постои потреба да се отпочне со активности за подигнување на свеста. Водењето грижа за одржливите и долгорочните промени во однесувањето кај младите генерации, вклучено низ интегрирањето на Целите на одржливиот развој во наставните планови, е важно.

Образованието е клучот кој ќе овозможи да се постигнат и многу други цели на одржливиот развој. Кога луѓето имаат можност да добијат квалитетно образование, тие можат и да излезат од кругот на сиромаштијата. Оттука произлегува дека образованието помага во намалувањето на нерамноправноста и постигнувањето родова еднаквост. Тоа им овозможува на луѓето да водат здрав одржлив живот. Образованието е, исто така, многу значајно во поттикнувањето на толеранцијата меѓу луѓето и придонесува за градење помирни општества.

Клучните димензии на Целта на одржлив развој 4 - Квалитетно образование

Образование за сите претставува неразделен дел од агендата на одржлив развој. Светскиот самит за одржлив развој во 2002 година го прифати Јоханесбуршкиот план за имплементација, кој во својот Дел X ги реafirмира и Милениумската развојна цел 2 за здобивање со универзално основно образование до 2015 година и целта на Активности во образованието за сите според рамката Дакар за да се елиминираат родовите разлики во основното и средното образование до 2005 година и во сите нивоа на образование до 2015 година. Јоханесбуршкиот план за имплементација се повикува на потребата од интегрирање одржлив развој во формалното образование во сите нивоа, како и низ неформални и помалку формални образовни можности. Постои напредок во интернационалното признавање на образованието за одржлив развој како значаен елемент во квалитетното образование и клуч кој овозможува одржлив развој. Образованието за одржлив развој е тесно поврзано со интернационалните дискусии за одржлив развој, чија важност расте уште од појавата на Нашата заедничка иднина во 1987 година, давајќи ја првата широко употребувана дефиниција за одржлив развој како „развој кој ги задоволува потребите во сегашноста без компромитирање на способноста на идните генерации да ги задоволат своите сопствени потреби“. За постигнување на целите за квалитетно образование тоа значи дека, до 2030 година, се гарантира дека сите момчиња и девојчиња ќе завршат бесплатно, непристрасно и квалитетно основно и средно образование со постигнати значајни и ефикасни резултати во учењето, овозможувајќи им на сите момчиња и девојчиња пристап до квалитетен ран детски развој, грижа и предучилишно образование така што ќе бидат подготвени за поаѓање во основно образование, а на сите жени и мажи ќе им гарантира еднаков пристап до квалитетно техничко, стручно и третостепено образование, вклучувајќи и универзитети, зголемување на бројот на млади и возрасни кои ќе се здобијат со значајни вештини, вклучувајќи ги овде техничките и стручните вештини за вработување, пристојна работа и претприемништво, гаранција дека сите млади, пропорционално застапени и мажи и жени, ќе се здобијат со писменост и нумерички способности, гаранција дека сите ќе се здобијат со знаења и вештини потребни за промовирање на одржливиот развој, вклучувајќи, меѓу другото, и образование за одржлив развој и одржлив животен

стил, човекови права, родова еднаквост, промовирање култура на мир и ненасилство, почитување на културните разлики и придонесот на културата кон одржливиот развој, и до 2030 година значително зголемување на бројот на квалификувани наставници, вклучувајќи ја интернационалната соработка за обука на наставници во земјите во развој, особено во најнеразвиените држави и малите островски држави во развој.

Интеракција меѓу Целта на одржлив развој 4 - Квалитетно образование и стекнувањето со вештините на 21 век

Вештините на 21 век се 12 способности кои им се потребни на денешните ученици за да бидат успешни во нивната кариера за време на информатичката ера. Овие вештини се наменети да им помогнат на учениците да бидат во чекор со молскавично брзото темпо на денешните модерни пазари. Дванаесетте вештини на 21 век се:

- Критичко мислење
- Креативност
- Соработка
- Комуникација
- Информатичка писменост
- Медиумска писменост
- Технолошка писменост
- Флексибилност
- Лидерство
- Иницијатива
- Продуктивност
- Општествени вештини.

Секоја вештина е единствена во тоа како им помага на учениците, но сите имаат една заедничка особина и се значајни во ерата на интернетот.

Секоја од овие вештини на 21 век е сместена во една од трите категории:

Вештини на учење

Вештини за описменување

Животни вештини

Вештините на учење ги учат учениците за менталните процеси потребни да се приспособат и подобрат во модерната работна средина.

Вештините за описменување се фокусираат на тоа како учениците можат да ги распознаваат фактите, да објавуваат текстови и технологијата потребна за тоа. Силен фокус е ставен на разграничувањето на веродостојните извори и фактички информации и нивно одделување од дезинформациите што го преплавуваат интернетот

Животните вештини се занимаваат со нематеријалните елементи од секојдневниот живот на ученикот. Овие нематеријални елементи се фокусираат и на личните и на професионалните квалитети.

Воопштено, овие категории ги покриваат сите 12 вештини на 21 век кои придонесуваат за идната кариера на ученикот.

АКТИВНОСТ 1

Код на активноста	Име на активноста
SDG4-SDGfP	Квалитетно образование
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> Учениците го разбираат и објаснуваат концептот на образование. Учениците разбираат како е поврзано образованието со одржливиот развој. Учениците применуваат критичко размислување. Учениците развиваат позитивен став кон учењето нови содржини (одржлив развој). 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> број на ученици: 10-20 групна работа, работа во парови и индивидуална работа на ученици времетраење: 90 минути 	
Инструкции за едукаторот	
<p>Активност 1. (15 мин.)</p> <p>Наставникот поставува прашања и ги поттикнува учениците на дискусија:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Дали сите деца во светот имаат еднакви услови за образование? - Какви проблеми имаат децата што живеат далеку од училиште? - Дали момчињата и девојчињата имаат исти услови за образование во сите земји? <p>Наставникот пушта кратко видео кое покажува што се подразбира под квалитетно образование и што можеме да направиме:</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=tJ8CMUijcLc</p> <p>Многу земји постигнаа голем напредок во обезбедувањето квалитетно образование за нивните деца од основно училиште, во земјите во развој достигна 91%. Но, сè уште има 57 милиони деца од школска возраст кои остануваат надвор од училиште, главно во Супсахарска Африка или во земји со тековни конфликти. Лошото образование може да се должи на недостиг на обучени наставници, лоши услови на училиштата, без струја и вода, опасно патување до училиште или недостиг на пари на семејството да им дозволи образование на децата.</p>	

Активност 2. (20 мин.)

Наставникот пушта видео во кое квалитетното образование е поделено на седум цели кои се очекувани исходи и три цели кои се средства за постигнување на овие цели. За секој од исходите би било добро да се прекине видеото и да се коментира со учениците за исходот:

<https://youtu.be/V24JzUPLR44>

Седум цели за исход

4.1 Универзално основно и средно образование

Обезбедете сите девојчиња и момчиња да завршат бесплатно, правично и квалитетно основно и средно образование што ќе доведе до релевантни и ефективни резултати од учењето.

4.2 Ран детски развој и универзално претшколско образование

Осигурете се дека сите девојчиња и момчиња имаат пристап до квалитетен ран детски развој, грижа и претшколско образование за да бидат подготвени за основно образование.

4.3 Еднаков пристап до техничко/стручно и високо образование

Осигурете се дека сите девојчиња и момчиња имаат пристап до квалитетен ран детски развој, грижа и претшколско образование за да бидат подготвени за основно образование, еднаков пристап за сите жени и мажи до прифатливо и квалитетно техничко, стручно и високо образование, вклучувајќи го и универзитетот.

4.4 Релевантни вештини за пристојна работа

Значително да се зголеми бројот на млади и возрасни кои имаат релевантни вештини, вклучувајќи технички и стручни вештини, за вработување, пристојни работни места и претприемништво.

4.5 Родова еднаквост и вклученост

Да се елиминираат родовите разлики во образованието и да се обезбеди еднаков пристап до сите нивоа на образование и стручна обука за ранливите, вклучително и лицата со посебни потреби, домородните народи и децата во ранливи ситуации.

4.6 Универзална младинска писменост

Погрижете се сите млади и значителен дел од возрасните, и мажи и жени, да постигнат писменост и математика.

4.7 Образование за одржлив развој и глобално граѓанство

Погрижете се сите ученици да ги стекнат знаењата и вештините потребни за промовирање одржлив развој, вклучително, меѓу другото, преку едукација за одржлив развој и одржлив начин на живот, човекови права, родова еднаквост, промоција на култура на мир и ненасилство, глобално граѓанство и благодарност на културната разновидност и на придонесот на културата за одржливиот развој.

Три средства за имплементација

4.a Ефективни средини за учење

Изградете и надградете ги образовните објекти кои се чувствителни на деца, попречености и полови и обезбеди безбедни, ненасилни, инклузивни и ефективни средини за учење за сите

4.б Стипендии

Значително проширете го бројот на стипендии достапни за земјите во развој, особено најмалку развиените земји, малите островски држави во развој и африканските земји, за упис во високото образование, вклучувајќи стручна обука и информатичка и комуникациска технологија, технички, инженерски и научни програми, во развиените земји и други земји во развој.

4.в Наставници и воспитувачи

Значително зголемување на понудата на квалификувани наставници, вклучително и преку меѓународна соработка за обука на наставници во земјите во развој, особено најмалку развиените земји и малите островски држави во развој.

Активност 3. (20 мин.)

Учениците треба да нацртаат преглед на личност на празен лист хартија и да напишат во контурите неколку придобивки што ги имаат од нивното образование. Учениците можат да читаат што е напишано.

Активност 4. (30 мин.)

Учениците ги истражуваат одговорите на следниве прашања користејќи интернет:

1. Во кои земји девојчињата не одат на училиште (наведете неколку)?

2. Во кои земји образованието го финансира државата (наведете неколку)?

3. Во кои земји нема доволно училишта (наведете неколку)?

Совети (трикови) за едукаторот

- наставникот поставува прашања и се обидува да вклучи што е можно повеќе ученици во дискусијата;
- наставникот им помага и ги води учениците кога им треба помош.

Евалуација

Учениците можат да создадат семејно стебло во кое покрај имињата на нивните предци ќе напишат до кое ниво на образование стигнале и на тој начин ќе станат свесни колку образованието им било важно на нивните предци.

Идеи/инспирација за иднина

Информации на веб-страницата на училиштето, социјалните медиуми и локалните медиуми.

Референции/извори за користење

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/sdgbookclub-4archive/>

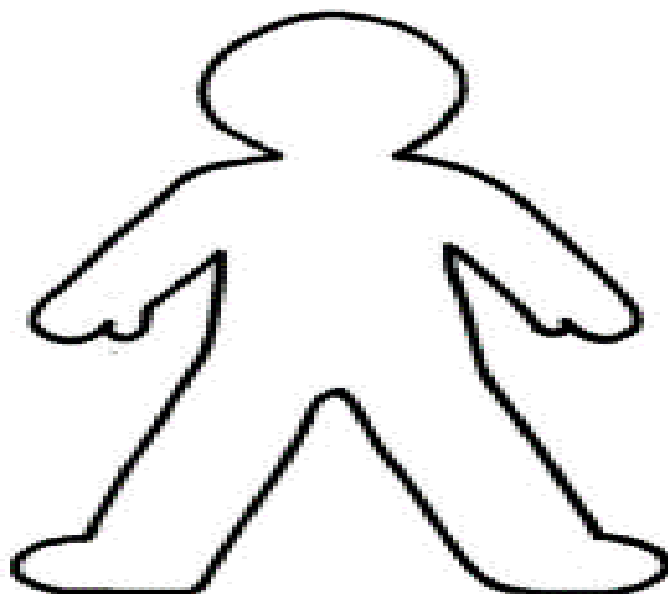
<https://www.sdg4education2030.org/the-goal>

<https://www.youtube.com/watch?v=tJ8CMUljcLc>

<https://youtu.be/V24JzUPlR44>

Анекс

Активност 3

АКТИВНОСТ 2

Код на активноста	Име на активноста
SDG4-SDGfP	Квалитетно образование Успех во образованието
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> ● Учениците ја согледуваат важноста на квалитетното образование за подобра иднина. ● Учениците ги разбираат состојбите и процесот на учење. ● Учениците го разбираат учењето како резултат на активното учество, а не само како постигнување. ● Учениците умеат со сигурност да ги изразат своите знаења, можности и потреби. ● Учениците можат да ги идентификуваат своите потенцијали и да си поставуваат цели за постигнување. ● Знаат да користат различни извори на информации за збогатување на знаењето. ● Умеат да учествуваат во процесот на донесување одлуки, важен за училишниот живот. ● Ги знаат критериумите за успех во учењето. ● Сфаќаат дека личниот успех води кон нивно квалитетно образование. 	
Опис на активноста (во детали)	
<p>Материјали – погледнете анекс</p> <p>Времетраење - 3 часа и 30 мин.</p> <p>Број на група 3-4 групи, по 4 ученици (5. одделение, возраст од 10-11 години)</p>	
Инструкции за едукаторот	
<p>Лекција еден (1 ч и 30 мин.)</p> <p>Наставникот бара од учениците да размислат и преку „Бура на идеи“ да се искажат на што ги потсетува зборот „успех“. Потоа ги поттикнува да се сетат и да кажат примери кога и во што постигнале успех.</p> <p>Учениците се делат во 4 групи и две од нив дискутираат за успех, две за неуспех преку поставени прашања од наставникот:</p>	

1. **Дали кога остварувам висок успех во училиштето, барам извори на информации за уште поквалитетно знаење и најчесто кои?**
2. **Дали кога остварувам неуспех во училиштето, го споделувам со околината и барам начин да го постигнам пропуштеното знаење?**

Учениците работат во групи, ги одговараат прашањата, а потоа ги презентираат одговорите, дискутираат и дебатираат. Се доаѓа до заклучок дека успехот секогаш нè прави среќни, исполнети, задоволни, со повисока самодоверба и мотивација за постојано постигнување високи резултати, со цел наше поквалитетно образование.

Лекција 2 (2 часа)

Активност 1:

Учениците се делат во групи и секоја група влече по едно ливче исечено од работниот лист за учениците „**Поговорки за успехот и неуспехот**“, на кое е напишана некоја поговорка за успехот. Секоја група треба да ја продискутира својата поговорка, а потоа еден ученик од групата да ја прочита и накусо да каже што мисли неговата група за поговорката (види анекс).

Дискусијата се однесува на тоа како дадените поговорки гледаат на успехот/неуспехот за квалитетно образование, од што друго зависи успехот, како да го направиме тоа.

Учениците доаѓаат до заеднички заклучок дека успехот е резултат на вистински труд и залагање, а неуспехот е презентираан како составен дел на животот, што не смее да нè обесхрабри и нешто од што можеме многу да научиме со цел поквалитетно образование.

Активност 2:

Учениците се делат во парови и секој пар влече по една картичка исечена од работниот лист за учениците „**Картички со прашања**“ (види анекс).

На картичката има две прашања и секој од парот треба да одговори на едно од прашањата и да ги прочита. Следува дискусија со прашања:

- Што може да се смета за успех?
- Како влијае успехот врз квалитетот на нашите знаења и воопшто нашето образование?

Учениците доаѓаат до заклучок:

- За успех се смета и кога сме успеале да ги надминеме нашите внатрешни критериуми за успех.
- Кога знаеме дека сме вложиле максимум од себе за остварување на задачите.
- Постигнатите успеси во образованието го прават нашиот живот подобар.

Совети (трикови) за едукаторот

- 1) Наставникот поставува прашања за постигнувањето на високиот успех во училиштето; влијанието и значењето на успехот во образованието.
- 2) Наставникот поттикнува дискусија за влијанието и значењето на успехот во понатамошното образование.
- 3) Наставникот ги поканува учениците да ги споделат резултатите од одговорите на картичките на час.

Евалуација

Учениците дизајнираат постери за важноста на образованието и ги поставуваат на пано во училиштето. Работните листови може да се приспособат на способностите, возраста и искуството на учениците. Учениците можат да ги презентираат своите одговори и заклучоци во форма на есеј, изработена книга, презентација.

Идеи/инспирација за иднина

Информации во социјалните медиуми, веб-страница на училиштето.
Учениците можат да ги залепат сработените постери низ училиштето.

Референции/извори за користење

<https://education.seattlepi.com/benefits-not-quitting-school-1332.html>

<https://list25.com/25-reasons-you-should-stay-in-school/>

Анекс

Лекција два -Активност прва
Поговорки

Лекција два -Активност два
Картички со прашања

ПОГОВОРКИ ЗА УСПЕХОТ И НЕУСПЕХОТ

1. Храброст е кога знаеш дека можеби нема да успееш, но продолжуваш да се обидуваш.

2. Единствениот неуспех во животот е кога не си успеал да се обидеш.

2. Не познавам никој што успеал да дојде до врвот без многу работа. Таа можеби нема секогаш да те одведе до врвот, но сигурно ќе те одведе близу до него.

4. Човек учи додека е жив.

5. Кој работи, тој и греша.

6. Не е страшно да згрешиш.

Страшно е да не научиш од грешките.

7. Никој не се родил учен.

8. Успехот е чиста среќа.

Тоа ќе ви го каже секој што не успеал.

КАРТИЧКИ СО ПРАШАЊА

Ако треба да добиеш медал за храброст, за која работа што си ја направил/а ќе го добиеш?

Кога си била/а горд/а на себе бидејќи си успеал/а да му помогнеш некому?

Дали некогаш си им рекол/а НЕ на другите и си бил/а горд/а на тоа?

Кое е твоето најголемо физичко достигнување?

На кој начин може да се забележи дека ти си креативна личност?

Кога си помогнал/а да се смират двајца што се скарале?

Кога си се радувал/а на успехот на твој близок како да е твој сопствен?

Кога си бил/а задоволен/а што си работел/а според планот што си го подготвил/а?

Кој е првиот успех на кој се сеќаваш дека си го постигнал/а кога си бил/а мал/а?

Опиши едно нешто што го сметаш за успех што си го постигнал/а во училиште.

На што си особено горд/а во врска со себе како член на своето семејство?

Опиши едно нешто што го сметаш за успех, а си го постигнал/а надвор од училиштето.

Кој е твојот најнов успех?

Кој е твојот најмал, ама многу сладок успех?

Кој е твојот идол и во што си барем малку како него/неа?

Кога последен пат некој ти помогнал да успееш?

Од твое лично искуство, каков совет за постигнување успех во учењето би му дал на прваче?

Наброј барем три мали успеси што си ги постигнал/а откако си се разбудил/а денес?

Колку успеси, а колку неуспеси во просек имаш на ден?

Колку време ти требало последниот неуспех да го преболиш и да се обидеш повторно?

Цел за Одржлив Развој 5 (ЦОР5)

Родова еднаквост и зајакнување на сите жени и девојки

Родова еднаквост

Како што објаснува ОН: „Родовата еднаквост не е само основно човеково право, туку неопходна основа за мирен, просперитетен и одржлив свет. Официјалната формулација на Цел 5 е „Постигнување на родова еднаквост и зајакнување на сите жени и девојки“. Таргетите и индикаторите за Цел 5 се обемни и обезбедуваат еднакви можности за жените.

Таргети

- Таргет 5.1: Да се стави крај на дискриминацијата врз жените и девојчињата
- Таргет 5.2: Запирање на секое насилство врз и експлоатација на жени и девојчиња
- Таргет 5.3: Елиминирање на присилните бракови и гениталното осакатување
- Таргет 5.4: Вредување на неплатената грижа и промовирање заеднички домашни обврски
- Таргет 5.5: Обезбедување целосно учество во лидерството и одлучувањето
- Таргет 5.6: Универзален пристап до репродуктивните права и здравје
- Таргет 5.А: Еднакви права на економски ресурси, сопственост на имот и финансиски услуги
- Таргет 5.Б: Промовирање на зајакнување на жените преку технологија
- Таргет 5.В: Усвојување и зајакнување на политиките и применливото законодавство за родова еднаквост

Зошто е важно?

Да се постигне родова еднаквост и да се зајакнат сите жени и девојки.

Жените и девојчињата претставуваат половина од светската популација, а со тоа и половина од нејзиниот потенцијал. Но, денес родовата нееднаквост опстојува насекаде и го стагнира општествениот напредок.

Жените и понатаму се недоволно застапени на сите нивоа на политичко лидерство.

Унапредувањето на родовата еднаквост е од клучно значење за сите области на здраво општество, од намалување на сиромаштијата до промовирање на здравјето, образованието, заштитата и благосостојбата на девојчињата и момчињата.

Низ целиот свет, жените и девојчињата вршат непропорционален дел од неплатената домашна работа.

Нееднаквостите со кои се соочуваат девојчињата може да започнат уште од самото раѓање и да ги следат цел живот. Во некои земји, девојчињата се лишени од пристап до здравствена заштита или правилна исхрана, што доведува до повисока стапка на смртност.

Зајакнувањето на жените и девојките е од суштинско значење за проширување на економскиот раст и промовирање на социјалниот развој. Целосното учество на жените во работната сила би додало процентни поени на повеќето национални стапки на раст - двоцифрена во многу случаи.

Предизвици

Во светот, 35 отсто од жените меѓу 15-49 години доживеале физичко и/или сексуално насилство од интимен партнер или сексуално насилство од непартнер. 1 од 3 девојки на возраст од 15-19 години доживеале некаква форма на осакатување/сечење на женски генитални органи во 30 земји во Африка и на Блискиот Исток, каде што штетната практика е најчеста со висок ризик од продолжено крварење, инфекција (вклучувајќи ХИВ), компликации при породување, неплодност и смрт.

Напредок

Меѓународните заложби за унапредување на родовата еднаквост донесоа подобрувања во некои области: детски бракови и женското генитално осакатување (FGM) се намали во последниве години, а застапеноста на жените на политичката арена е повисока од кога било досега. Но, ветувањето за свет во кој секоја жена и девојка ќе уживаат целосна родова еднаквост и каде што се отстранети сите правни, социјални и економски бариери за нивното зајакнување, останува неисполнето.

Има напредок во последните децении: повеќе девојчиња одат на училиште, помалку девојчиња се принудени на рани бракови, повеќе жени служат во парламентот и лидерски позиции, а законите се реформираат за да се унапреди родовата еднаквост.

Како да се реши проблемот?

Ако сте девојче, можете да останете во училиште, да помогнете да ги поттикнете вашите соученички да го сторат истото и да се борите за вашето право на пристап до услугите за сексуално и репродуктивно здравје.

Ако сте жена, можете да се справите со несвесните предрасуди и имплицитните асоцијации кои формираат ненамерна и често невидлива бариера за еднакви можности.

Ако сте маж или момче, можете да работите заедно со жени и девојки за да постигнете родова еднаквост и да прифатите здрави односи со почит.

Поврзаност со други Цели

- намалување на сиромаштијата и искоренување на гладот: вработувањето на жените ќе ја намали нивната сиромаштија и ќе ја зголеми финансиската независност (цел 1 и цел 2)
- квалитетно образование за девојчињата (цел 4) ќе им даде можност да го продолжат своето образование и да бидат присутни на пазарот на трудот, што ќе влијае на економскиот раст (цел 8), и во сите правни и политички институции (цел 16) во кои можат застапник за родова еднаквост и намалување на нееднаквоста (Цел 10)
- имаат квалитетни услови за живот (цел 6) и здравствена заштита (цел 3)

5 GENDER EQUALITY

GENDER EQUALITY: WHY IT MATTERS

What's the goal here?

To achieve gender equality and empower all women and girls.

Why?

Women and girls represent half of the world's population and therefore also half of its potential. But, today gender inequality persists everywhere and stagnates social progress. Women continue to be underrepresented at all levels of political leadership. Across the globe, women and girls perform

a disproportionate share of unpaid domestic work.

Inequalities faced by girls can begin right at birth and follow them all their lives. In some countries, girls are deprived of access to health care or proper nutrition, leading to a higher mortality rate.

How much progress have we made?

International commitments to advance gender equality have brought about improvements in some areas: child marriage and

In 2019, women only held 28 per cent of managerial positions worldwide

https://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2016/08/5_Why-It-Matters-2020.pdf

Downloaded: May, 2022.

female genital mutilation (FGM) have declined in recent years, and women's representation in the political arena is higher than ever before. But the promise of a world in which every woman and girl enjoys full gender equality, and where all legal, social and economic barriers to their empowerment have been removed, remains unfulfilled. In fact, that goal is probably even more distant than before, since women and girls are being hit hard by the COVID-19 pandemic.

How does gender inequality affect women?

Disadvantages in education translate into lack of access to skills and limited opportunities in the labour market.

Women's and girls' empowerment is essential to expand economic growth and promote social development. The full participation of women in labour forces would add percentage points to most national growth rates—double digits in many cases.

Are there any other gender-related challenges?

Yes. Worldwide, 35 per cent of women between 15-49 years of age have

experienced physical and/or sexual intimate partner violence or non-partner sexual violence. 1 in 3 girls aged 15-19 have experienced some form of female genital mutilation/cutting in the 30 countries in Africa and the Middle East, where the harmful practice is most common with a high risk of prolonged bleeding, infection (including HIV), childbirth complications, infertility and death.

The COVID-19 lockdown further caused domestic violence to increase in many countries, showing the critical importance of social protection for women and girls.

The **Spotlight Initiative**, an EU/UN partnership, is a global, multi-year initiative focused on eliminating all forms of violence against women and girls (VAWG).

But, why should gender equality matter to me?

Regardless of where you live in, gender equality is a fundamental human right. Advancing gender equality is critical to all areas of a healthy society, from reducing poverty to promoting the health, education, protection and the

well-being of girls and boys.

What can we do to fix these issues?

If you are a girl, you can stay in school, help empower your female classmates to do the same and fight for your right to access sexual and reproductive health services. If you are a woman, you can address unconscious biases and implicit associations that form an unintended and often an invisible barrier to equal opportunity.

If you are a man or a boy, you can work alongside women and girls to achieve gender equality and embrace healthy, respectful relationships.

You can fund education campaigns to curb cultural practices like female genital mutilation and change harmful laws that limit the rights of women and girls and prevent them from achieving their full potential.

To find out more about Goal #5 and other Sustainable Development Goals, visit:

<http://www.un.org/sustainabledevelopment>

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

5 GENDER EQUALITY

ACHIEVE GENDER EQUALITY AND EMPOWER ALL WOMEN AND GIRLS

BEFORE COVID-19

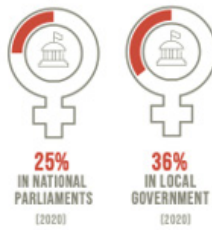
DESPITE IMPROVEMENTS, FULL GENDER EQUALITY REMAINS UNREACHED

FEWER GIRLS ARE FORCED INTO EARLY MARRIAGE
...
MORE WOMEN ARE IN LEADERSHIP ROLES

WOMEN MUST BE REPRESENTED FAIRLY IN PANDEMIC-RELATED LEADERSHIP ROLES

WOMEN REPRESENT

COVID-19 IMPLICATIONS

LOCKDOWNS ARE INCREASING THE RISK OF VIOLENCE AGAINST WOMEN AND GIRLS

CASES OF DOMESTIC VIOLENCE HAVE INCREASED BY 30% IN SOME COUNTRIES

WOMEN ARE ON THE FRONT LINES OF FIGHTING THE CORONAVIRUS

WOMEN ACCOUNT FOR 70% OF HEALTH AND SOCIAL WORKERS

WOMEN BEAR ADDITIONAL HOUSEHOLD BURDENS DURING THE PANDEMIC

↓ ↓ ↓
WOMEN ALREADY SPEND ABOUT THREE TIMES AS MANY HOURS IN UNPAID DOMESTIC AND CARE WORK AS MEN

ACCESS MORE DATA AND INFORMATION ON THE INDICATORS AT [HTTPS://UNSTATS.UN.ORG/SDGS/REPORT/2020/](https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/)

Вовед

Севкупна цел на Целта на одржлив развој 5 - Родова еднаквост

Како што објаснуваат Обединетите нации: **„Родовата еднаквост не е само фундаментално човеково право, туку е и потребна основа за мирен, просперитетен и одржлив свет“**. Официјалната порака на петтата цел на одржлив развој е **да се постигне родова еднаквост и да се зголемат овластувањата на жените и девојчињата**. Целите и индикаторите на петтата цел на одржлив развој се опсежни и овозможуваат еднакви можности за припадничките на женскиот род. Петтата цел на одржлив развој има девет таргети и четиринаесет индикатори.

Цел 5.1: Крај на дискриминацијата против жените и девојчињата

Цел 5.2: Крај на насилствата и експлоатацијата на жените и девојчињата

Цел 5.3: Елиминирање на насилните бракови и осакатувањето на женските гениталии

Цел 5.4: Вреднување на неплатената грижа и поделба на домашните одговорности

Цел 5.5: Обезбедување целосна вклученост во лидерство и донесување одлуки

Цел 5.6: Универзален пристап до репродуктивни права и репродуктивно здравје

Цел 5.А: Еднакви права на економски ресурси, сопственост на имот и финансиски услуги

Цел 5.Б: Промовирање на јакнењето на овластувањата на жените преку технологијата

Цел 5.Ц: Прифаќање цврсти политики и применливо законодавство за родова еднаквост

Во последните неколку децении има напредок на ова поле. Повеќе девојчиња одат на училиште, а помалку се присилуваат на рани бракови, сè повеќе жени работат во парламентот и на лидерски позиции, а законите се реформираат во прилог на родовата еднаквост. И покрај овие придобивки, многу предизвици сè уште се присутни: дискриминаторните закони и социјалните норми сè уште остануваат доминантни, продолжува недоволното претставување на жените како политички лидери на сите нивоа, а една од пет жени или девојчиња на возраст од

петнаесет до четириесет и девет години пријавува психичко или сексуално насилство од својот интимен партнер во период од дванаесет месеци.

Ефектите од пандемијата на ковид-19 го забавија и така ограничениот напредок во родовата еднаквост и правата на жените. Ширењето на коронавирусот уште повеќе ги влошува нееднаквостите кај жените и девојчињата во сите сфери, од здравствена и економска до безбедносна и социјална заштита. Пандемијата, исто така, доведе до нагло зголемување на насилството врз жените и девојчињата. Со мерките за заштита, во многу места жените беа затворени дома со своите насилни партнери, не можејќи да остварат контакти со институциите поради рестрикциите и ограничувањата. Загрижувачки се податоците кои покажуваат дека откако започна пандемијата, насилството врз жените и девојчињата, и практично домашното, семејно насилство, се интензивирало.

Зошто е тоа важно за образовната заедница?

Целите на одржливиот развој се идеален филтер преку кој се прошируваат и збогатуваат наставните планови. Наставниците можат да го поттикнат ангажманот во училницата со демонстрирање на влијанието што го има реалниот свет врз предметите кои ги изучуваат нивните ученици. Целите на одржливиот развој се корисни ресурси во училницата кои ги продлабочуваат содржините на наставните планови. Тие се во тесна врска со денешните наставни планови и програми и отвораат дискусии за значителен опсег од традиционални наставни предмети, како што се географија, биологија, општествени науки, политички науки, економија и други.

Наставниците треба да ги сфатат Целите на одржливиот развој како можност да ги продлабочат своите наставни планови, а не само како нешто што бара работа поврзана со наставната програма. Исто како и многу други цели на одржливиот развој, и родовата еднаквост е меѓусебно поврзана со другите цели - секоја нивна активност и поддршка придонесува во постигнувањето родова еднаквост. Соочувањето на образованието со штетните практики, културни норми и форми на маргинализација ќе ни помогне подобро да ги разбереме проблемите со кои се соочуваат жените и девојчињата, правата што тие ги имаат и одговорноста на нашата влада и нашите институции да ги заштитат.

Дополнително, учењето како да се одвојат сексистичкиот, насилниот и

дискриминаторскиот јазик, ставови и однесувања, ќе придонесе за промени во нашите општествени и културни разбирања на дискриминацијата и родот.

Клучни димензии на Целта на одржлив развој 5 - Родова еднаквост

Уште од нивното создавање пред седумдесет години, Обединетите нации постигнуваат значајни резултати во напредокот на родовата еднаквост, од формирањето на Комисија за статусот на жените - како главно севкупно меѓувладино тело исклучително посветено на промоција на родова еднаквост и зајакнување на жените преку прифаќање разни договори, како што е Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените и Декларацијата и Платформата за акција од Пекинг. Родовите нееднаквости сè уште се длабоко вкоренети во секое општество. Жените страдаат од недоволен пристап до пристојна работа и се соочуваат со професионална сегрегација и родови разлики во платите. Во многу ситуации тие немаат пристап до основно образование и грижа за здравјето и се жртви на насилство и дискриминација. Тие се недоволно застапени во политичките и економските процеси на одлучување. Со цел подобро справување со овие предизвици и идентификување единствен признат двигател кој ќе ги води и координира активностите на Обединетите нации околу прашањата за родова еднаквост, во 2010 година беше формирана Организацијата на жените во Обединетите нации.

Организацијата на жените во рамките на Обединетите нации работи на елиминација на дискриминацијата врз жените и девојчињата, зајакнување на жените и постигнување еднаквост меѓу жените и мажите како партнери и корисници на развојот, човечките права, хуманитарни акции и мирот и безбедноста. Главните цели што треба да се постигнат се да се стави крај на дискриминацијата против жените и девојчињата насекаде, да се елиминираат сите форми на насилство врз жените и девојчињата во јавните и приватните сфери, вклучувајќи трговија со луѓе, сексуална и други видови експлоатација, елиминирање на сите штетни практики, како што се детски, ран и присилен брак и осакатување на женските гениталии, препознавање и вреднување на неплатената грижа и домашна работа преку обезбедување јавни услуги, инфраструктура и политики на социјална заштита и промовирање споделени одговорности во домаќинството и семејството како национално погодни, обезбедување целосно и ефективно учество на жените и еднакви можности за лидерство на сите нивоа во донесувањето одлуки во политичкиот, економскиот и јавниот живот, обезбедување универзален пристап до полово и репродуктивно здравје и репродуктивни права договорени во согласност со Програмата за Акција на интернационалната конференција за население и развој и Пекиншката платформа за Акција и произлезените документи од нивните конференции, преземените реформи да им се дадат на жените еднакви права на користење на економските ресурси, како и право на сопственост и контрола на земја и друг вид имот, финансиски услуги, наследство и природни ресурси во согласност со националните закони, засилување на употребата на применета технологија, посебно информатичка и комуникациска технологија, промовирање на јакнењето на жените и усвојување и зајакнување на здравите политики и спроведливо законодавство за промоција на родовата еднаквост и јакнењето на жените и девојчињата на сите нивоа.

Интеракција меѓу Целта на одржлив развој 5 - Родова еднаквост и стекнувањето вештини на 21 век

Сегашните и идните граѓани се соочуваат со нови предизвици, како зголемување на комплексноста и несигурноста, ширење на економската и културната еднообразност, деградација на екосистемските услови од кои тие зависат и зголемување на ранливоста и изложеноста на природни и технолошки ризици. Соочувањето со комплексните предизвици и сегашната и идната неизвесност се во фокусот на Агендата 2030, а оттука и во фокусот на седумнаесетте цели на одржлив развој, првобитно замислени од Обединетите нации, со посебен акцент на четвртата цел на одржлив развој - **да се обезбеди инклузивно и правично квалитетно образование и де се промовираат можности за доживотно учење за сите.**

Целите на одржливиот развој се соочуваат со клучни глобални предизвици и за да ги надминат, на сите (млади и возрасни, мажи и жени, граѓани и професионалци на сите полиња), им се потребни клучни компетенции кои ќе им овозможат конструктивно и одговорно да се ангажираат во денешниот свет и активно да учествуваат во потребните трансформации. Целта е да се промовира севкупно образование за одржлив развој и образование за глобално државјанство преку вештините на 21 век, фокусирано на обезбедување одржливо образование за идните генерации професионалци. Создавањето знаење, како и неговото усвојување, зацврстување и употреба мора да биде заедничко за сите луѓе како дел од колективниот општествен труд.

АКТИВНОСТ 1

Код на активноста	Име на активноста
SDG5-SDGfP	Родова еднаквост
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> - Учениците ја разбираат важноста на родовата еднаквост и важноста за намалување на стереотипите во општеството. - Учениците препознаваат форми на родова нееднаквост. - Учениците ги анализираат можните причини за родовата нееднаквост во општеството и можните решенија за проблемот со нееднаквоста. - Учениците ги анализираат последиците од родовата нееднаквост врз општеството и положбата на жената во општеството. - Учениците предлагаат начини за справување со родовата нееднаквост во општеството. - Работа во групи и развивање тимска работа. - Развивање критичко размислување и решавање проблеми. - Развивање позитивен однос кон родовата еднаквост. 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> - број на ученици: 10-15 (7. или 8. одделение; 13-15 години) - времетраење: 90 минути 	
Инструкции за едукаторот	
<p>1. Воведен дел/мотивација</p> <ul style="list-style-type: none"> - времетраење: 10 минути <p>На таблата има картички со занимања (занимањата се напишани на машки и женски пример): војник, воспитувачка во градинка, учител, медицинска сестра, кројач, фризер, автомеханичар, возач на автобус, молер, фудбалски судија, рудар, пилот, капетан (брод), стјуардеса, акушерка, електричар.</p> <p>Учениците треба да ги класифицираат занимањата на машки и женски занимања. Следува дискусија со учениците.</p> <p><i>Дали се овие навистина машки или женски занимања?</i></p> <p><i>Дали овие занимања можат еднакво да ги извршуваат мажите и жените?</i></p> <p><i>Зошто постои оваа поделба во општеството?</i></p> <p><i>Што може да се направи за да исчезнат таквите стереотипи во општеството?</i></p>	

2. АКТИВНОСТИ

Активност 1 (времетраење: 20 минути)

На учениците ќе им бидат поделени работни листови.

Наставникот дава упатства. По гледањето на филмот, учениците ќе ја решат првата задача на работниот лист. Тие треба да го напишат значењето на родовата еднаквост и да го дефинираат концептот на родова еднаквост.

Гледање краток филм за разбирање на родовата еднаквост.

<https://www.youtube.com/watch?v=-hcokZh6CnM>

Дали некогаш почувствувале дека момчињата имаат повеќе права затоа што се момчиња?

Дали работните места во нивните семејства се еднакво поделени?

Читање на значењето на концептот родова еднаквост и дискусија.

Активност 2 (времетраење: 45 минути)

Поделете ги учениците во две групи.

Заедно ќе гледаат два кратки филма, ќе разговараат за виденото и ќе ги решат задачите на работниот лист. По секој гледан филм, учениците заедно решаваат задачи.

Родова еднаквост

<https://www.youtube.com/watch?v=j85fGU3PeeY>

Задачи:

- Како влијае школувањето врз економијата и растот на БДП?
- Какви разлики открија момчињата и девојчињата во истражувањето? Девојчињата читаат подобро од момчињата, 60% од дипломираните биле жени, во некои земји има повеќе жени во високото образование отколку мажи.
- Кои професии ги избираат жените, а кои професии мажите? Жените избираат занимања во образованието, општествените науки, медицината, а мажите занимања во градежништвото, инженерството и занаетчиството.
- Која е разликата во оценувањето на работата меѓу мажите и жените? Жените се платени за 16% помалку.
- Каква е позицијата на жените во управните одбори на компаниите? Има 9 мажи по жена. Во Норвешка, 40% од жените се во управните одбори, во Шведска, Франција и

Финска 20%. Во Германија, Јапонија и Холандија само 5% од жените се во управните одбори.

Еднаквост во образованието

<https://www.youtube.com/watch?v=2Oexo0jpsk>

Задачи:

- Какви разлики покажаа момчињата и девојчињата во читањето, математичката и научната писменост? Најслаби во писменоста биле момчињата. Девојките имаат тешкотии со научните вештини, момчињата пишуваат помалку домашни задачи од девојчињата, помалку читаат, повеќе играат видеоигри. Девојките имаат помала доверба во математиката.

- Како да ги зајакнат своите вештини во областите каде што се најслаби? Вештините за читање на момчињата може да се развијат со давање различни извори на читање (книги, списанија, стрипови), можеби нешто поврзано со нивните области на интерес (видеоигри). Девојките треба да изградат самодоверба за да ги зајакнат своите математички вештини.

- Што носи еднаков однос во образованието на момчињата и девојчињата?

Благосостојба на општеството, економски раст, родова еднаквост.

3. Завршување

Активност 3

- времетраење: 10 минути

Извлекување заклучоци.

Ќе ги искористат заклучоците за да направат постери или да напишат проблемска статија.

Активност 4

- времетраење: 5 минути

Игра: Задачата на ученикот е да најде начини да ја намали родовата нееднаквост во играта.

<https://wordwall.net/en/resource/26988846>

Активност 5 (по работилницата)

Изработка на дигитален постер за родова еднаквост (Канва).

Пишување проблемска статија за родова еднаквост.

Совети (трикови) за едукаторот

Наставникот треба да подготви работни листови и картички со занимања.

Ги подготвува проекторот и компјутерот за гледање кратки филмови.

Наставникот им поставува прашања на учениците и ја води дискусијата.

Наставникот дава упатства за работа.

Наставникот им помага на учениците да дојдат до решение за проблемите и заклучоците.

Евалуација

Учениците можат да креираат дигитален постер за родовата еднаквост во дигиталната алатка Canva.

Учениците можат да напишат проблемска статија за родова еднаквост.

Идеи/инспирација за иднина

Информации на веб-страницата на училиштето, социјалните медиуми и локалните медиуми.

Референции/извори за користење

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/gender-equality/>

https://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2016/08/5_Why-It-Matters-2020.pdf

https://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2019/07/E_Infographic_05.pdf

<https://www.youtube.com/watch?v=-hc0kZh6CnM>

<https://www.youtube.com/watch?v=j85fGU3PeeY>

<https://www.youtube.com/watch?v=2Oexo0jpstk>

<https://wordwall.net/hr/resource/26988846>

Анекс

КАРТИЧКИ СО ЗАНИМАЊА (воведен дел)

Машки занимања	Женски занимања
учител	воспитувачка во градинка
војник	стјуардеса
возач на автобус	капетан (брод)
кројач	медицинска сестра
рудар	пилот
електричар	акушерка
автомеханичар	молер
фризерка	фудбалски судија

РАБОТЕН ЛИСТ (активности)

1. Што значи родова еднаквост? Запишете ги значењата.

Родова еднаквост

2. Како влијае школувањето врз економијата и дали го зголемува БДП (брuto-домашен производ)?

3. Какви разлики откриле момчињата и девојчињата во истражувањето?

4. Кои занимања ги избираат жените, а кои мажите?

5. Која е разликата во оценувањето на работата меѓу мажите и жените?

6. Каква е позицијата на жените во одборите на компаниите?

Еднаквост во образованието

7. Какви разлики меѓу момчињата и девојчињата се покажаа во читањето, математичката и научната писменост?

8. Како да се зајакнат вештините на момчињата и девојчињата во областите каде што се најслаби?

9. Што носи еднаков однос во образованието на момчињата и девојчињата?

10. Напишете заклучок. Што може да се направи за да се осигури дека момчињата и девојчињата ќе имаат еднакво образование и дека родовата нееднаквост ќе исчезне?

АКТИВНОСТ 2

Код на активноста	Име на активноста
SDG5-SDGfP	Родова еднаквост
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> -Учениците успешно да се справуваат со прашањата што се однесуваат на родовите аспекти; -Учениците да ја разбираат слободата од дискриминација; -Постигнување родова еднаквост и зајакнување на сите жени и девојчиња; -Еднаков пристап за сите момчиња и девојчиња до квалитетно образование; -Да се елиминираат родовите разлики во образованието; -Да сфатат дека улогите и одговорностите на жените/девојчињата и мажите/момчињата кои се дефинирани во нашите семејства имаат еднакви можности и придобивки; -Да ги воочуваат родовите стереотипи; -Давање еднаков третман и на девојчињата и на момчињата за пристап до ресурсите и можностите; -Способност да се идентификуваат проблемите што произлегуваат од родова нееднаквост и дискриминација; -Преземање активности за спречување на родовата пристрасност и дискриминација со цел да се обезбеди родова еднаквост; -Да ги почитуваат вредностите и човековите права за концептите како што се: инклузија, соработка, културната разновидност; -учениците да ги изразуваат концептите преку цртежи, пишување текстови или да ги драматизираат текстовите; -Да се разбере важноста на родовата еднаквост за остварување на правото за образование на сите. 	
Опис на активноста (во детали)	
<p>Материјали – погледнете анекс</p> <p>Времетраење - 2 часа</p> <p>Број на група –3-4 групи, по 4 ученици</p> <p>(5. одделение, возраст од 10 години)</p>	

Инструкции за едукаторот

Лекција еден (1 ч. и 30 мин.)

Наставникот бара од учениците да се потсетат што работат членовите на семејството дома. Истакнува слики според кои тие треба да кажат дали и како го работат тоа (види анекс). Бара да се кажат на што ги потсетува зборот „родова еднаквост“. Потоа ги поттикнува да се сетат на заеднички училишни настани за момчиња и девојчиња.

Учениците се делат во 4 мешани групи. Секоја група има задача преку цртежи и кус текст да ги претстави активностите на жените/девојчињата и мажите/момчињата во: домот, дворот, училиште и училишниот двор. Притоа да нагласат дали активностите можат да ги изведуваат сите.

Учениците работат во групи, а потоа ги презентираат одговорите, дискутираат и дебатираат. Се доаѓа до заклучок дека жените/девојчињата и мажите/момчињата еднакво можат да ги постигнат активностите, без родова разлика, без поделба на машки и женски работи.

Лекција 2 (2 часа)

Активност 1:

Формирање 3 групи по 5 ученици и секоја група добива задача за анализа на ликовите во учебниците по македонски јазик, математика и општество. За полесна анализа и идентификација, ги откриваат одговорите на прашањата:

Колку често се прикажуваат машки и женски ликови? Пример:

1. Дали учебникот по математика вклучува само слики или имиња на момчиња?

2. Како се прикажани машките и женските ликови? На пример, дали само девојчињата се прикажани како вршат домашни работи?

3. Како се прикажани улогите и односите помеѓу мажите и жените? На пример, дали мајката секогаш им кажува на децата што да прават? Дали таткото секогаш ги дисциплинира децата?

4. Кои придавки се користат за да се опишат машки и женски ликови? На пример, дали жените се нарекуваат силни? Или дали мажите се нарекуваат грижливи?

Секоја група треба да ја продискутира својата активност, а потоа еден ученик од групата да ја прочита и накусо да каже што мисли неговата група.

Дискусијата се однесува на тоа дека учебниците можат или да ја поттикнат или да ја попречат родовата еднаквост и тоа да го препознаеме.

Активност 2:

Наставникот им дава упатство на учениците за чистење на училишниот двор. Ги набројува активностите што заедно ќе ги работат и момчињата и девојчињата.

Дискусија и заклучок по активноста за успешноста на акцијата, без поделба на машки и женски активности.

Совети (трикови) за едукаторот

- 1) Наставникот поставува прашања за родово еднаквите активности на учениците во домот.
- 2) Наставникот поттикнува дискусија за влијанието и значењето на меѓусебното помагање и родово еднаквост.
- 3) Наставникот ги поканува учениците да ги споделат резултатите од одговорите и цртежите на час.

Евалуација

Работните листови може да се приспособат на способностите, возраста и искуството на учениците. Учениците можат да ги презентираат своите одговори и заклучоци во форма на есеј, албум со фотографии од акцијата или презентација.

Идеи/инспирација за иднина

Учениците дизајнираат плакати за важноста на родовата еднаквост и ги поставуваат на училишна табла. Постерите може да се дигитализираат и да се објават на веб-страницата на училиштето или на профилите на социјалните мрежи.

Референции/извори за користење

Gender Responsive Pedagogy, A Toolkit for Teachers and Schools, 2nd Edition, FAWE Forum for African Women Educationalists, 2018 Gender in Education Network in Asia-Pacific (GENIA) Toolkit, UNESCO 2019

Анекс

Лекција еден

Работен лист

Работен лист за учениците

За следниве слики кажи дали и како го работиш тоа во твоето семејство. Потоа размисли и одговори:

Дали еднаквата поделба на работите во домот обезбедува повеќе време за дружење на целото семејство?

Цел # 6 – Чиста вода и санитарни услови

Зошто се важни?

Цел 6

Цел 6: Да се обезбеди достапност и одржливо управување со вода и санитација за сите, е една од 17-те цели за одржлив развој поставени од ОН во 2015 година. Официјалната формулација е: „Да се обезбеди здрав живот и промовирање на просперитет за сите возрасти. Целите опфаќаат и се фокусираат на различни аспекти на одржливо управување со водните ресурси.

6.1 До 2030 година, да се постигне универзален и еднаков пристап до безбедна и достапна вода за пиење за сите.

6.2 До 2030 година, да се обезбеди пристап до соодветни и еднакви хигиенски и санитарни услови за сите и да се стави крај на дефекацијата на отворено, со посебен осврт кон потребите на жените, девојчињата и ранливите лица.

6.3 До 2030 година, да се подобри квалитетот на водата преку намалување на загадувањето, спречување на нелегалното отстранување на отпадот и минимизирање на ослободувањето на опасни хемикалии и материјали, преполовување на учеството на непречистени отпадни води и значително зголемување на рециклирањето и на безбедната повторна употреба на глобално ниво.

Таргети

6.4 До 2030 година, значително да се зголеми ефикасноста при употреба на водата во сите сектори и да се осигурат одржливи капацитети за зафаќање и резерви на слатка вода, за да се одговори на недостатокот на вода и значително да се намали бројот на луѓе што страдаат од недостиг на вода.

6.5 До 2030 година, да се спроведе интегрирано управување со водните ресурси на сите нивоа, вклучително и прекугранична соработка, соодветно на потребите.

6.6 До 2020 година, да се заштитат и да се обноват екосистемите кои се поврзани со водите, меѓу кои и планините, шумите, мочуриштата, реките, подземните водни тела и езерата.

6.a До 2030 година, да се прошири меѓународната соработка и поддршката за градење на капацитетите на земјите во развој, за активности и програми поврзани со водоснабдување и санитарни услови, меѓу кои и собирање вода, десалинизација, ефикасност на системите за водоснабдување, третман на отпадни води, рециклирање и технологии за повторна употреба.

6.b Да се поддржи и да се зајакне учеството на локалните заедници при подобрување на управувањето со вода и санитарни услови.

Зошто е важна?

Чистата и достапна вода е суштински дел од светот во кој сакаме да живееме. Има доволно свежа вода на планетата за да се постигне тоа. Но, поради лошата економија или лошата инфраструктура, милиони луѓе годишно умираат, повеќето деца, од болести поврзани со недостиг на вода, санитарни услови и хигиена.

Која е целта? Обезбедување пристап до безбедни извори на вода и санитарни услови за сите.

Зошто? Пристапот до вода, санитација и хигиена е човеково право, иако милијарди луѓе сè уште се соочуваат со секојдневни предизвици, како што е пристап до најосновните од нив. Околу 1,8 милијарди луѓе ширум светот користат загадени извори на вода за пиење. Околу 2,4 милијарди луѓе немаат пристап до основните санитарни услуги, како што се тоалетите. Недостигот на вода погодува повеќе од 40% од светското население и се очекува да се зголеми. Повеќе од 80% од човечките отпадни води се испуштаат во реките или морињата, што доведува до загадување.

Кои се последиците од ова? Загадената вода и болестите поврзани со санитарните услови остануваат меѓу водечките причини за смрт кај децата под 5 години; Повеќе од 800 деца умираат секој ден од болести поврзани со лошата хигиена. Соодветната вода и санитација

се од суштинско значење за постигнување на целите за одржлив развој, вклучувајќи добро здравје и родова еднаквост. Преку одржливо управување со водите, ние сме во состојба подобро да управуваме со нашето производство на храна и енергија и да придонесеме за пристојна работа и економски раст. Покрај тоа, можеме да ги заштитиме нашите водни екосистеми, нивната биолошка разновидност и да преземеме акција за климатските промени.

Колку би чинело да се реши проблемот? Студијата на Светската банка, УНИЦЕФ и Светската здравствена организација предвидува дека проширувањето на основните водоводни и санитарни услуги ќе чини 28.4 милијарди долари годишно од 2015 до 2030 година, или 0,10 отсто од светскиот производ од 140 земји.

Колку би чинело ако не го решиме проблемот? Трошоците се огромни - и за луѓето и за економијата. Во светот, повеќе од 2 милиони луѓе умираат од дијареа. Лошата хигиена и опасната вода се причина за речиси 90% од овие смртни случаи и најмногу ги погодуваат децата. Економското влијание од неинвестирањето во вода и канализација чини 4,3% од БДП во субсахарска Африка.

Што можеме да направиме? Граѓанските организации мора да работат и да бараат одговорност од владите, да инвестираат во истражување и развој на водата и да го промовираат вклучувањето на жените и младите во управувањето со водите.

Во Бугарија, речиси 24% од децата под 6 години немаат бања или туш во своите домови, според податоците на Евростат за 2014 година. Истиот процент за земјите од ЕУ е 2,4%.

Политиката за кохезија на ЕУ многу години силно ги поддржува напорите на земјите-членки за развој и подобрување на инфраструктурата, како што е пристапот до вода за пиење и услугите за отпадна вода. На пример, од 2007 година, на повеќе од 2,6 милиони луѓе во девет различни земји-членки им се обезбеди подобро снабдување со вода за пиење благодарение на финансиската поддршка од ЕУ; уште 5,7 милиони луѓе,

Живеењето во 14 различни земји-членки е поврзано со подобрен третман на отпадните води. Во текот на последните седум години (2007-2013), финансиската поддршка на ЕУ за инвестиции во снабдување со вода за пиење и градежни проекти и инфраструктура за отпадни води изнесува речиси 22 милијарди евра.

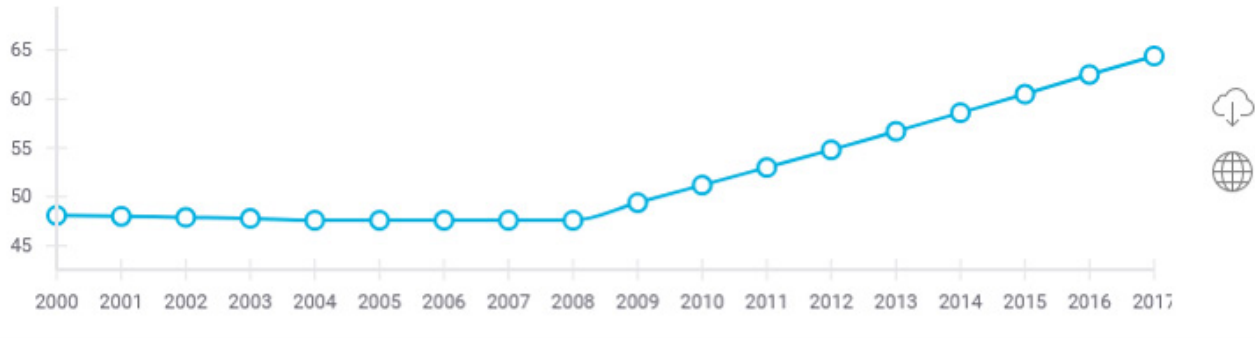

Clean Water and Sanitation

Ensure availability and sustainable management of water and sanitation for all

In 2017, 96.9 % of the population used a safely managed drinking water service—an improved source located on premises, available when needed and free from contamination

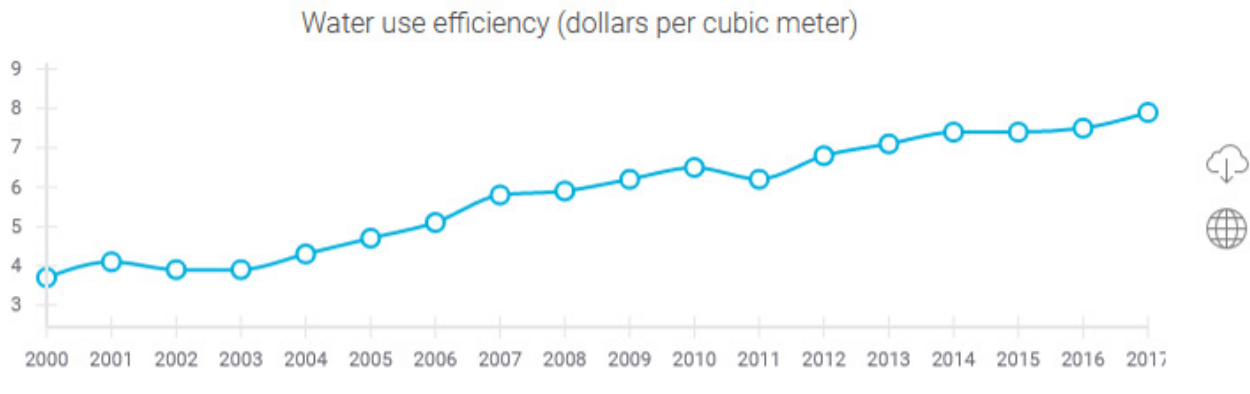

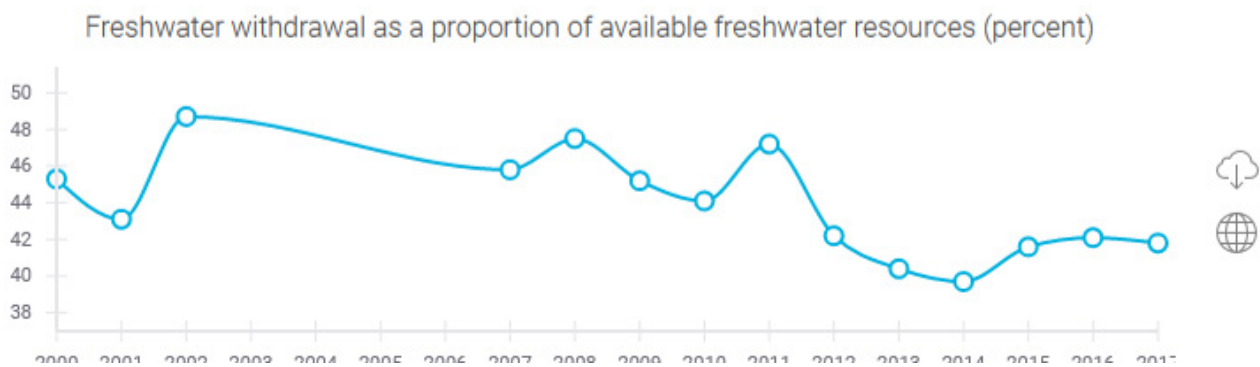
0%
In 2017, **0.0 %** of the population practiced open defecation

73.4%
The proportion of safely treated domestic wastewater flows was **73.4 %** in 2018.

Water Use Efficiency stood at **7.9 US dollars** per cubic meter in **2017** .

In 2017, Level of water stress-- freshwater withdrawal as a proportion of available freshwater resources--stood at **41.8 %** , a decline from **45.3 %** in **2000**

60%

The degree of integrated water resources management implementation was **60.0 %** in **2018**.

99.6%

In **2017**, The proportion of transboundary basins (river and lake basins and aquifers) with an operational arrangement for water cooperation stood at **99.6 %**.

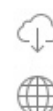
98%

In **2017**, The proportion of transboundary aquifers with an operational arrangement for water cooperation stood at **98.0 %**.

100%

In **2017**, The proportion of transboundary river and lake basins with an operational arrangement for water cooperation stood at **100.0 %**.

98%

In **2017**, The proportion of transboundary aquifers with an operational arrangement for water cooperation stood at **98.0 %**.

100%

In **2017**, The proportion of transboundary river and lake basins with an operational arrangement for water cooperation stood at **100.0 %**.

The permanent water body extent stood at **1.0 %** of total land area in **2018**.

Permanent water body extent as a proportion of total land area (percent)

Вовед

Севкупна цел на Целта на одржлив развој 6 - Чиста вода и санитарни услови

Водата е извор на живот на планетата Земја, огромна природна скапоценост која покрива 71 % од површината на нашата планета, најшироко распространетото хемиско соединение и неопходна основа за постоење на целиот живот на планетата. Високата застапеност во растенијата (до 90%) и во човечкото тело (до 70 %) само ја потврдува важноста на оваа компонента, која нема ни вкус, ни мирис, ни боја. Улогата на водата во човечкиот живот е непроценлива: се користи за пиење, во исхраната, за перење, како и за разни други потреби во домаќинството и индустријата. Водата е живот. Улогата на водата во животот на човекот е определена според нејзината застапеност во телото и органите, од кои секоја клетка е богата со воден раствор со неопходни хранливи материи. Водата е едно од ефективните средства на физичкото образование, нашироко употребувана за лична хигиена, рекреативно физичко образование, зајакнување и спортови на вода. Ова се должи на геофизичките услови, човековата економска активност, честопати непромислена и неодговорна, што значително го зголемува товарот врз водните ресурси и доведува до нивно загадување. Огромна количина вода се користи за потребите на градовите и индустријата, кои не само што ја консумираат туку и ја загадуваат водата, исфрлајќи околу два милиони тони отпад во водните тела секој ден. Истото важи и за земјоделството, каде што милиони тони отпадни производи и ѓубрива се излеваат по водните патишта од фармите и полињата. Во Европа, од 55 реки само 5 се сметаат за чисти, додека во Азија сите реки се во голема мера загадени со земјоделски отпад и метали. Во Кина, 550 од 600 града се соочуваат со недостиг на вода; како резултат на огромното загадување, рибите не преживуваат во водените површини, а некои реки што се влеваат во океанот едноставно не стигнуваат до него.

Зошто е тоа важно за образовната заедница?

Прашањето за заштита на изворите на вода од загадување и исцрпување е актуелно во светот. Иднината на човештвото е доведена во прашање во однос на водата за пиење. Чистата вода за пиење ќе биде високо вреднувана, исто како дел од стоките кои моментално се сметаат за луксуз. Зачувувањето на чистотата

на водата за пиење и обезбедувањето на населението со чиста вода за пиење е прашање од огромно здравствено, економско и социјално значење за целото човештво. Тоа е важно за развојот и образованието на учениците, што ќе се постигне преку еколошки активности и предавања за зачувување на чистата вода. Филозофијата на раководењето со животната средина се фокусира на разумно и економично користење на ресурсите за да се постигне рамнотежа меѓу:

- краткорочен/долгорочен економски бенефит;
- долгорочна заштита на животната средина;
- правилно раководење со структурите и процесите на животната средина; Во таа смисла, тоа е процес на контрола врз човековата активност што влијае врз животната средина, а крајната цел е сведување на штетните ефекти на минимум. Кога младите луѓе се информирани, тие почнуваат да живеат на еколошки начин кој позитивно влијае врз животната средина.

Клучни димензии на Целта на одржлив развој 6 - Чиста вода и санитарни услови

- Да се обезбеди пристап до чиста вода за пиење за сите луѓе во светот.
- Да се обезбеди пристап до санитарни и хигиенски услови (сигурни канализациски системи и правилно раководење со отпадот) и граѓанско образование за здравствените и хигиенските навики на луѓето во светот.
- Следење на квалитетот на водата за да се намали нејзиното загадување.
- Заштита и обновување на водните екосистеми, вклучувајќи планини, шуми, мочуришта и реки.

Интеракција меѓу Целта на одржлив развој 6 - Чиста вода и санитарни услови и стекнувањето вештини на 21 век

Да се подобри и оптимизира употребата на водата со развивање подобри технологии за нејзина повторна употреба. Заштедата на вода бара малку труд, но сето тоа вреди. Немојте да мислите дека вашите активности и постапки не се важни. Секој што има желба може да го промени својот животен стил со цел да ја намали потрошувачката на вода. Важната работа овде е тоа што секоја промена станува одржлива навика, а не моментален феномен. На луѓето од различни заедници им треба поголемо знаење кое игра важна улога во подобрувањето на раководењето на користењето на водата и санитарните услови.

АКТИВНОСТ 1

Код на активноста	Име на активноста
SDG6-SDGfP	УЧИМЕ ЗА ВОДАТА СО ФАКТИ И ЦИФРИ
<h2>Цели на активноста</h2>	
<ul style="list-style-type: none"> • Да се консолидираат знаењата на учениците за својствата на водата, да се идентификуваат причините за загадување на водата, да се прошират идеите за заштита на водата од луѓето; • Проширување на идеите на децата за светот околу нив преку споредби и поврзување значајни значајни фрагменти од вода. • Консолидација и збогатување на знаењата за главните загадувачи на водите и начините на заштита. Подобрување на вештините за тимска работа и презентација на готов производ. Креирање групен производ преку дигитални материјали. 	
<h2>Опис на активноста (во детали)</h2>	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Материјали - Секоја група има мобилни телефони, комплет однапред подготвени материјали за темата на претходно поставениот проект, хемикалии, листови итн. <p>Технолошка безбедност: Windows со Microsoft Office (PowerPoint), лаптоп, голем екран, мобилни телефони.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Времетраење - 60 минути ❖ Број на групи - неколку групи ученици - (5. одделение, возраст од 11-12 години) 	
<h2>Инструкции за едукаторот</h2>	
<p>На учениците однапред им се дава домашна задача за проект. Во форма на краток текст, одговорете на прашањата:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Водата е единствена затоа што... 2) Водата е потребна затоа што... 3) Водата треба паметно да се користи бидејќи... 4) Водата мора да се одржува чиста бидејќи... 5) Илустрирај го проектот со слика. 	

План за лекција:

1. Учениците ги презентираат своите однапред подготвени проекти. Секој тим номинира претставник кој го презентира готовиот проект пред публиката.
2. Наставникот ја воведува главната тема: 22 март - Светски ден на водата.
3. Се поставува презентацијата на мултидисциплинарниот час: „Учиме за водата со факти и цифри“.
4. Потсетете се на основните својства на водата.
5. Работа во групи - задача: Наведете примери за три супстанции кои се раствораат и три супстанции кои не се раствораат во вода.

Акцентот е ставен на значењето и уникатноста на својството топлинска спроводливост.

6. Наставникот по математика вели дека има два омилен броја - 0 и 100 и ги провоцира учениците да поврзат други познати својства на водата преку нив.
7. На мултимедијата поставете слика на земјината топка од вселената. Учениците размислуваат зошто сината боја е доминантна на сликата.

Вкупна површина на Земјата - 510,2 милиони квадратни километри		
зафате на со суша - 149,0 милион и квадратни километри	окупирана од вода - 361,2 милион и квадратни километри	Сè вкупно 510,2 милион и квадратни километри

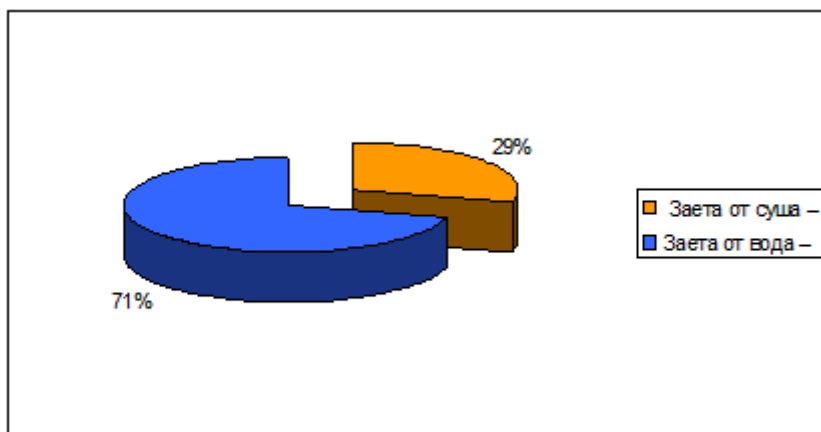
Со задача 1: Изразете ги во проценти водата и земјиштето. Заокружете ги процентите на цел број.

Задача 2: Колку пати површината зафатена со вода е поголема од површината на земјата? (Заокружете на десетка). Учениците го вежбаат своето знаење за работа со множество податоци во табела, пресметување процент и заокружување на децимална дробка.

Учениците добиваат домашна задача: Врз основа на податоците дадени во табелата, креирајте пита-шема за распределбата на земјиштето и водата на Земјата.

Вкупна површина на Земјата - 510,2 милиони квадратни километри	
зафатена со суша - 149,0 милиони квадратни километри	окупирана од вода - 361,2 милиони квадратни километри

На учениците им е прикажан примерок на пита-шема за тоа како треба да изгледаат нивните домашни задачи. Распределба на вода и земја на површината на Земјината топка.

Распределбата на водата на површината на Земјата потоа е разгледана во следната табела.

	маса милион и тони	Вид на вода %
Светск	142	Солена

и океан		вода 97,5%
Реки и езера	0,05	Свежа вода 2,5%
Глечер и	3,53	
Атмосф ера	0,0013	

Преку податоците дадени во табелата учениците доаѓаат до заклучок дека на човек му е потребна свежа вода, а на Земјата има малку свежа вода.

Задача 3: Смреката тежи 100 кг, од кои 85% е вода. Колку килограми е водата?

Задача 4: Лососот тежи 2 кг, од кои 1 кг и 500 г се вода. Колкав процент е водата?

Задача 5: Во гранитот, водата е околу 0,5%. Колку килограми вода има во еден тон гранит?

Задачите 3, 4 и 5 ги зајакнуваат знаењата на учениците поврзани со главните задачи за наоѓање процент. Исто така, од нив учениците разбираат дека водата ја има насекаде во живата и нежива природа и доаѓаат до овој заклучок.

Заштитата на водата од загадување е политика не само на Бугарија, туку и на Европската Унија.

Работа во групи - Задача: Кои се изворите на загадување на водата?

Учениците работат во тимови и на крајот ги сумираат изворите на загадување со наставникот.

Следна задача 6: На површината на водата се истура масло. Излевањето масло на површината на водата зафаќа правоаголна површина. Долга е 26 метри и широка 11 метри. Најдете ја областа на маслената дамка.

Со слики им покажува на учениците како загадувањето со нафта влијае врз животната средина и животните. Од математичка гледна точка, учениците го наоѓаат лицето на правоаголник.

Лекцијата продолжува со „Бура на идеи“. Како штети загадувањето на водата:

- Растенија

- Животните

- Луѓе

Учениците дошле до заклучок: Не загадувајте ја водата! Нечистата вода ги убива сите живи организми! На учениците им се потенцира дека загадената вода содржи многу нечистотии кои се штетни за луѓето. За да се спречат непријатни последици, потребно е да се филтрира водата што ја пијат. Тие гледаат видео во кое се сумира сè што е кажано досега во лекцијата.

Потоа го сумираат следниот заклучок: Филтрирајте ја водата за да биде здрава!

Учениците се запознаваат со концептот „виртуелна вода“ - Човекот троши огромна количина свежа вода. Водата што се користи за производство на земјоделски или индустриски добра се нарекува „виртуелна вода“, која е содржана во стоки.

Добивам:

1 тон челик, потребни се 150 тони вода.

За производство на 1 тон хартија, потребни се 250 тони вода.

За да направите 1 шолја кафе, потребни ви се 140 литри вода.

За да се добие доволно брашно за еден леб (400 грама), потребни се 550 литри вода.

За производство на 1 литар млеко, потребни се 1000 литри вода.

За производство на 1 килограм ориз, потребни се 3000 литри вода.

За производство на 1 килограм пченка, потребни се 900 литри вода.

Потоа решаваат практичен проблем: Човек користи во просек по 6 литри вода за да ги мие забите. За плакнење на тоалетната школка, користите 2,5 пати повеќе вода отколку за миење на забите. За капење - 10 пати повеќе отколку за плакнење на тоалетна школка.

Колку литри вода дневно ќе потроши човек ако два пати дневно ги мие забите, 5 пати го плакне тоалетот и се капе еднаш дневно?

Сите мислиме дека ја користиме водата паметно, но дали е тоа така?

Следна задача: Учениците треба да подредат во полињата „ПРАВИЛНО“ и „ПОГРЕШНО“ како ја користат водата во секојдневниот живот. Работат во групи и

секоја група го презентира своето решение (задачата на секоја група е различна и има цел да резимира како паметно да ја користиме водата во секојдневниот живот). По оваа задача самите ученици доаѓаат до следниот заклучок: Штедете вода! Таа не е неисцрпна! Задача 8 е сесија за „бура на идеи“ и учениците брзо се справуваат со неа, дури и без пишување. Познато е дека низ лошо затворена фонтана дневно течат 200 литри вода.

Проценете ги загубите доколку во вашиот дом има 2 незатворени чешми. Која ќе биде загубата за еден ден? И за една недела?

Следната задача е практична. Задача 9: Во куќата на Петја славината во кујната се распаѓа и капе 12 минути и наполни чаша вода од двесте грама. Колку литри вода течат за еден час?

Преку него учениците тренираат да решаваат текстуални задачи и да ги претвораат во различни мерни единици. Тие учат да ги земаат предвид и семејните финансии.

По овие задачи учениците сами доаѓаат до заклучоци: Чувајте ги чешмите во добра состојба. Штеди вода! Со заштеда на вода, заштедувате семејни пари.

На крајот од часот на учениците им се дава можност да размислат што би се случило доколку на планетата не остане ниту една капка вода.

Време е сериозно да размислите како да го зачувате секое езерце, секоја капка чиста вода! На човештвото не му се заканува недостиг на вода. Му се заканува нешто полошо - немање чиста вода.

Завршува презентацијата со заклучок дека треба да ја штедиме водата!

На самиот крај од часот учениците учествуваат индивидуално во интерактивен квиз кој го сумира она што го научиле.

Совети (трикови) за едукаторот

- 1) Наставникот со резимето го насочува вниманието на учениците кон тоа што треба да се промени за да се зачува водата на планетата.
- 2) На крајот од часот на учениците им се дава можност да размислат што би се случило доколку на планетата не остане ниту една капка вода.

Евалуација

Учениците да создадат интерактивен квиз кој го сумира она што го научиле.

Идеи/инспирација за иднина

Информации на социјалните медиуми, веб-страница на училиштето.

Референции/извори за користење

<https://www.youtube.com/watch?v=j5K5u3yCvhw>

<https://www.youtube.com/watch?v=Om42Lppkd9w>

https://www.youtube.com/watch?v=71BbTy-_n4

Анекс

Проектна задача

Во форма на краток текст, одговорете на прашањата:

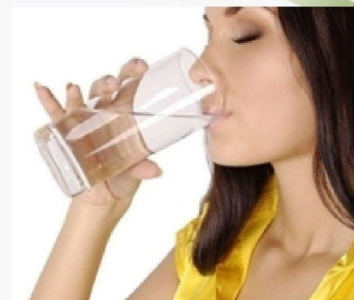
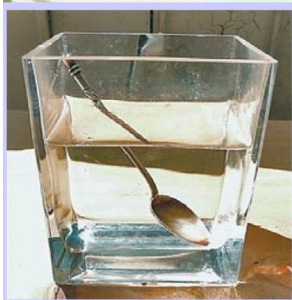
1. Водата е единствена затоа што ...
2. Водата е потребна бидејќи ...
3. Водата треба паметно да се користи бидејќи ...
4. Водата мора да се одржува чиста бидејќи ...
5. Илустрирај го проектот со слика.

22 март Светски ден на водата

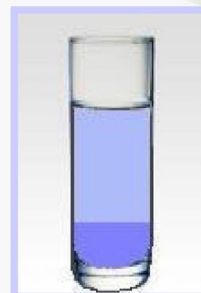
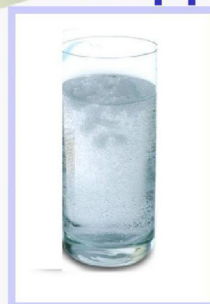
Иницијативата настана во 1992 година за време на конференцијата на Обединетите нации во Рио де Жанеиро.

ЗА ВОДАТА УЧИМЕ СО ФАКТИ И ФИРОКИ

1. Водата нема боја, проѕирна е
2. Водата нема мирис
3. Водата нема вкус.

Водата е растворувач, но не се раствораат сите супстанции во неа.

Работа во групи

Карактеристики на водата

Наведете примери за три супстанции што се раствораат и три супстанции што не се раствораат во вода.

Карактеристики на водата

Топлинска спроводливост

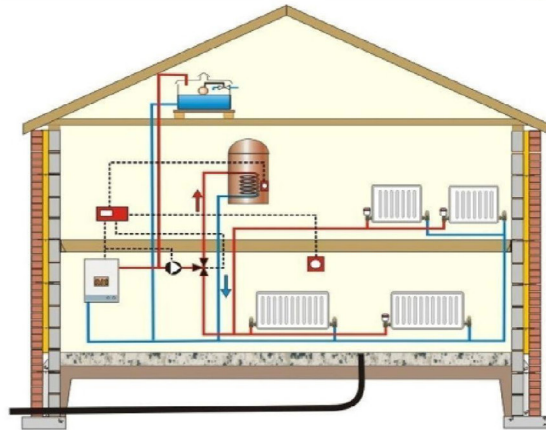
Мразот е лош спроводник на топлина. Поради ова својство, кога езерото замрзнува во зима, замрзнува само на неговата површина. На овој начин се зачувува животот во водните басени.

Карактеристики на водата

Топлинска спроводливост

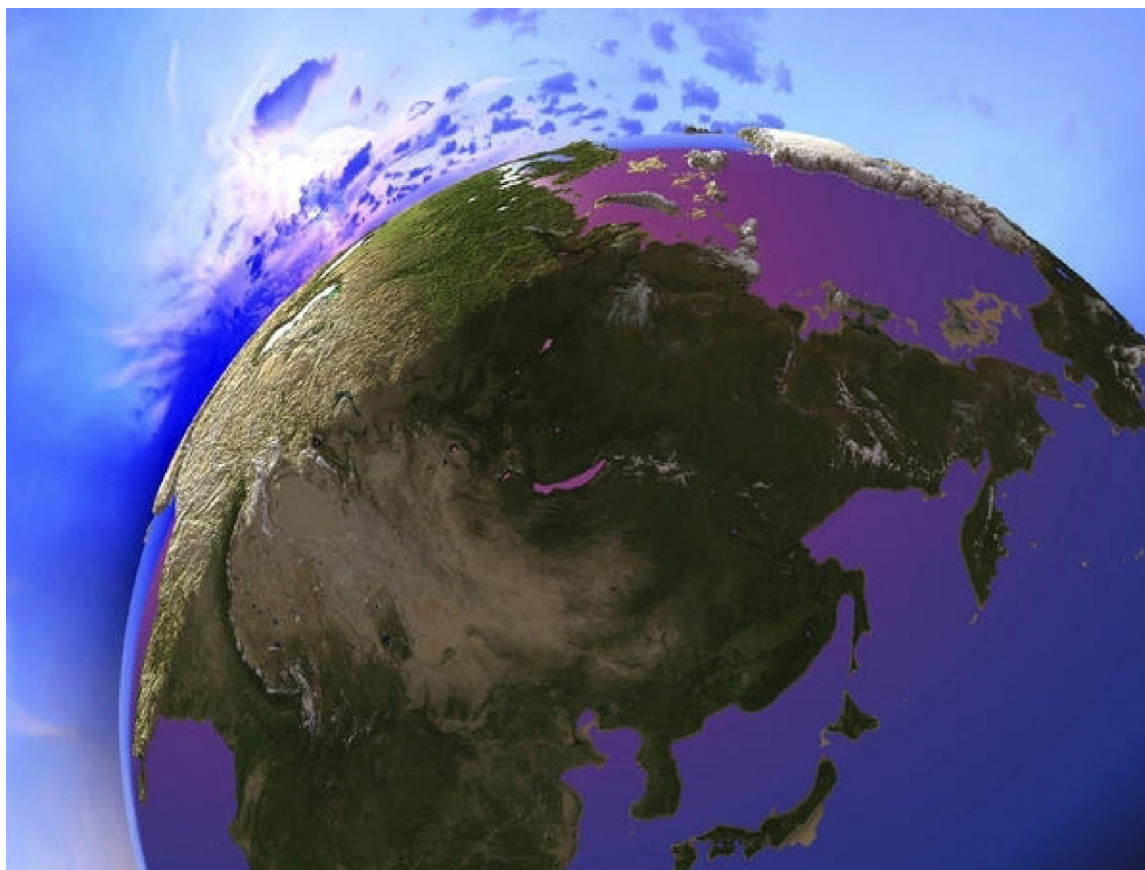
Течноста е добар спроводник на топлина. Благодарение на овој имот, се создава централно греење.

0

- 1) Кога се загрева, доаѓа до топење
- 2) Кога се лади, се појавува мраз

Се јавува вриење на чиста вода.

Распределба на вода и земја на површината на земјината топка

Вкупна површина на Земјата - 510,2 милиони квадратни километри

Зафатено со земја 149,0 милиони квадратни километри	Окупирана од вода -361,2 милиони квадратни километри	Сè 510,2 милиони квадратни километри
---	---	--

Задача 1: Изразете вода и земја во проценти. Заокружете ги процентите на цел број.

Распределба на вода и земја на површината на земјината топка

Задача 1: Изразете вода и земја во проценти.
Заокружете ги процентите на цел број.

СУША:

ВОДА:

Рањко С. А.

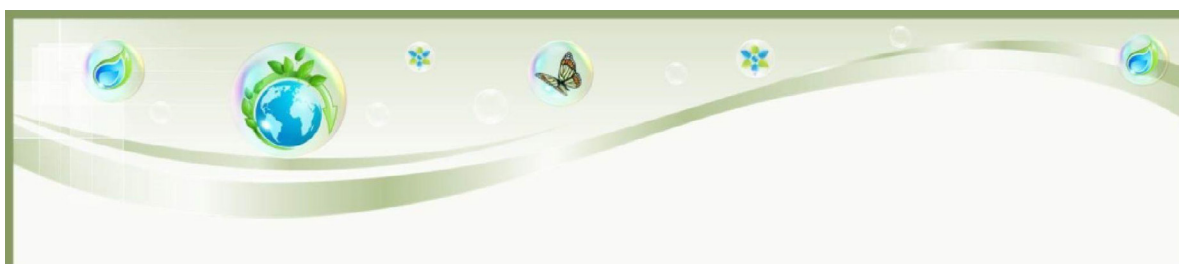
Распределба на вода и земја на површината на земјината топка

Вкупна површина на Земјата - 510,2 милиони
квадратни километри

Зафатено со земја -149,0 милиони квадратни километри	Окупирана од вода -361,2 милиони квадратни километри	Сè 510,2 милиони квадратни километри
---	---	---

Задача 2: Колку пати површината зафатена со вода е поголема од површината на земјата? (Заокружете на десетка).

2,4

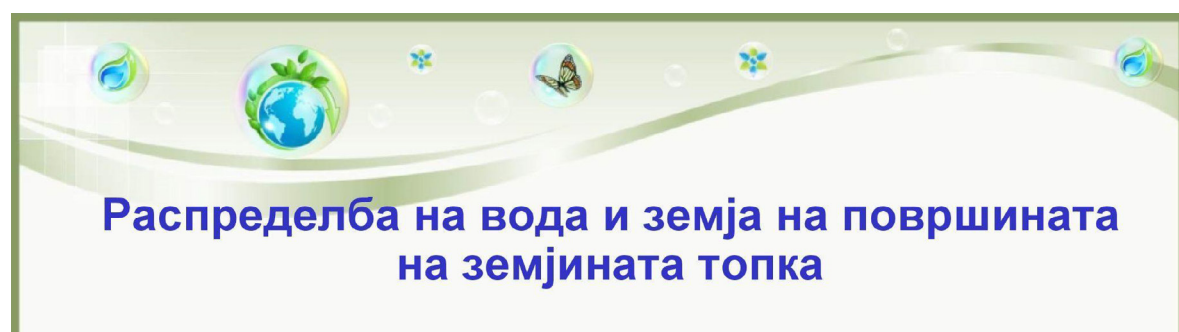

Домашна задача: Врз основа на податоците дадени во табелата, креирајте колач за распределбата на земјиштето и водата на Земјата.

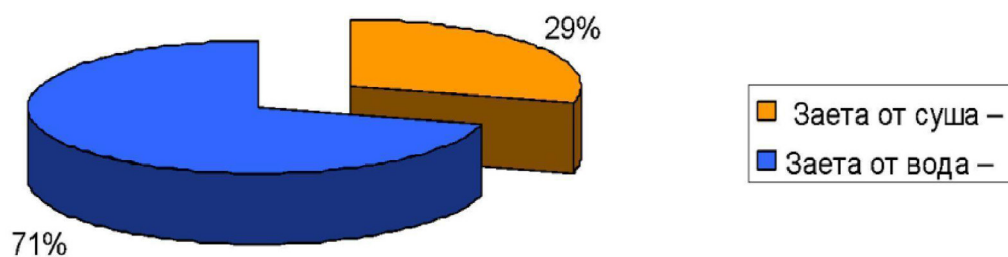
Вкупна површина на Земјата - 510,2 милиони квадратни километри

**Окупирана од копно -
149,0 милиони квадратни
километри**

**Окупирана од вода -
361,2 милиони квадратни
километри**

Распределба на вода и земја на површината на земјината топка

Распределба на водата на површината на Земјата

	маса милиони тони	Вид на вода %
Светски океан	142	Солена вода 97.5%
Реки и езера	0,05	Свежа вода 2,5%
Глечери	3,53	
Атмосфера	0,0013	

Риппо Е. А.

**КОЈ ЗАКЛУЧОК МОЖЕМЕ ДА ГО
НАПРАВИМЕ?**

Заклучок:

На човекот му треба свежа вода, а на Земјата има малку свежа вода.

Дали знаевте дека: Вода има во растенијата, кај животните, кај човекот, па дури и во каменот...

Задача 3: Смреката тежи 100 кг, од кои 85% е вода.

Колку килограми е водата?

Рашко Е. А.

Jan16

Решение на проблемот:

85% от 100 kg =

$$= \frac{85}{100} \cdot 100 = 85 \text{ kg вода}$$

Дали знаевте дека: Вода има во растенијата, кај животните, кај човекот, па дури и во каменот...

Задача 4: Лососот тежи 2 кг, од кои 1 кг и 500 г се вода.

Колкав процент е водата?

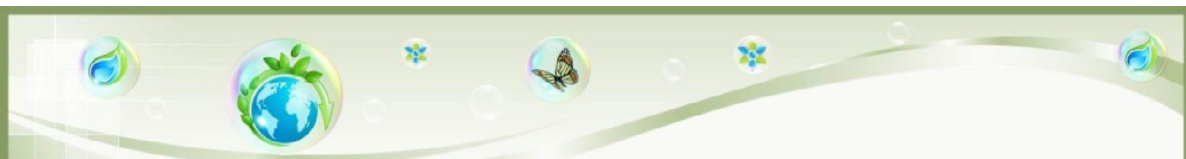

Решение на проблемот:

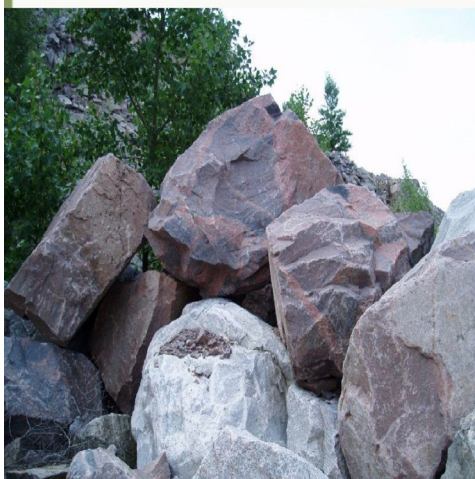

$X \% \text{ од } 2 \text{ кг.} = 1.500 \text{ кг}$
 $\underline{X} \cdot 2 = 1,500$
 100
 $X = 1,500 \cdot (100 : 2)$
 $X = 75\% \text{ вода}$

Ранго Е. А.

Дали знаевте дека: Вода има во растенијата, кај животните, кај човекот, па дури и во каменот...

- **Задача 5: Во гранитот, водата е околу 0,5%.**
- *Колку килограми има вода во еден тон гранит?*

Решение на проблемот:

$1 \text{ t} = 1000 \text{ kg}$

$0,5\% \text{ from } 1000 \text{ kg} = 0,5 \cdot 1000 =$
 100
 $= \underline{5} \cdot 1000 = 5 \text{ kg вода}$
 $10 \cdot 100$

Вода во човечкото тело

- Нема ништо поскапоцено на светот од убавата, најобичната, чиста вода.

Водата е околу 80% от теглото на едно бебе и 70% от теглото на возрасниот човек.

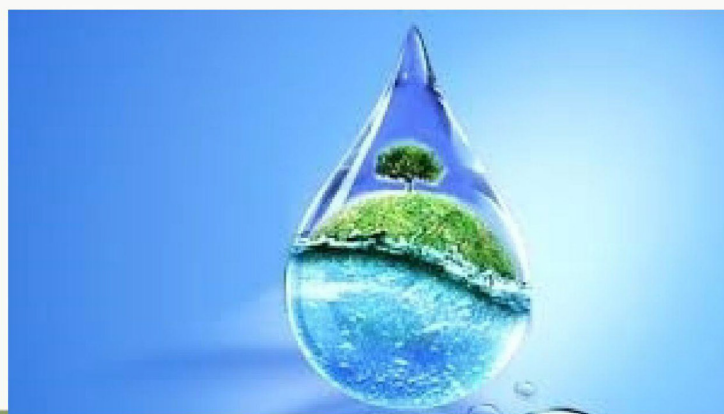
Ако човек изгуби 20% вода от теглото си, тој умира.

**КОЈ ЗАКЛУЧОК МОЖЕМЕ ДА ГО
НАПРАВИМЕ ТОА?**

**Заклучок: Водата е насекаде. Во
растенијата, животните, луѓето, дури и
во неживата природа!**

Ринго Е. А.

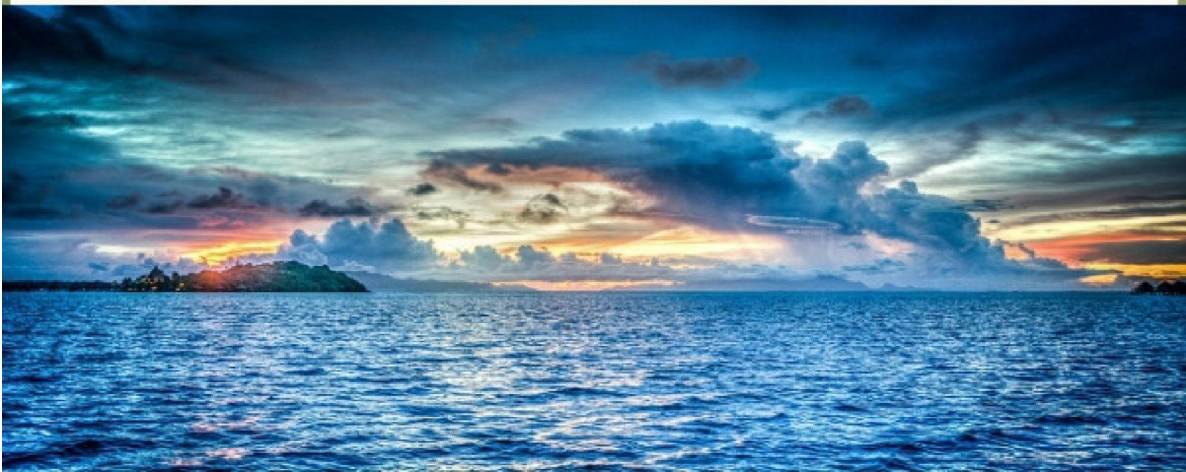
ДЕФИНИЦИЈА ЗА ЗАГАДУВАЊЕ НА ВОДАТА

Загадувањето на водата се дефинира како загадување на езерата, реките, океаните и подземните води предизвикано од влијанието на човекот, што може да доведе до смрт на организмите и растенијата кои живеат во овие средини.

Рапило Е. А.

Политика на Европската Унија за заштита на Светскиот прозорец

- Секој е должен да ја заштити водата и да се грижи за ова непроценливо природно богатство.

Работа во групи

Задача: Кои се изворите на загадување на водата?

Рипово Е. А.

Причини за загадување на водата

Научниците процениле дека секоја година низ светот толку многу штетни материи паѓаат во водата што можат да наполнат 10.000 камиони.

Рипово Е. А.

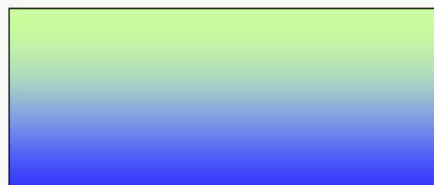
Загадување на околината

- **Задача 6:** На површината на водата се истура масло. Излевањето масло на површината на водата зафаќа правоаголна површина. Долг е 26 метри и широк 11 метри. Најдете ја областа на маслената дамка.

Решение на проблемот:

11 m.

26 m.

$S = 26 \times 11 = 286 \text{ sq. M.}$ е нафтената дамка

Рипко Е. А.

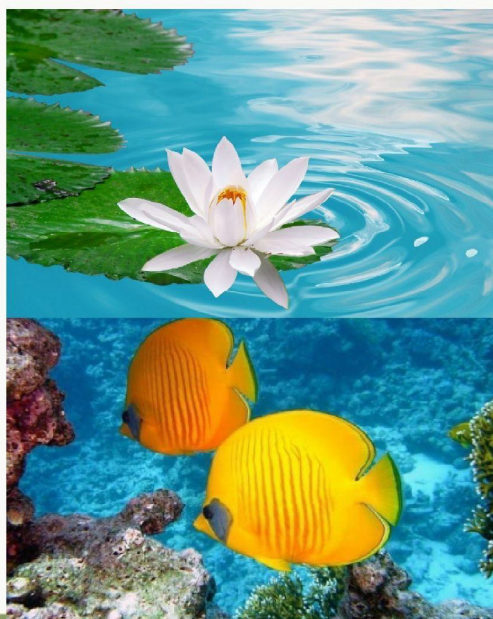
Бура на идеи

Како штети загадувањето на водата:

Растенија

Животните

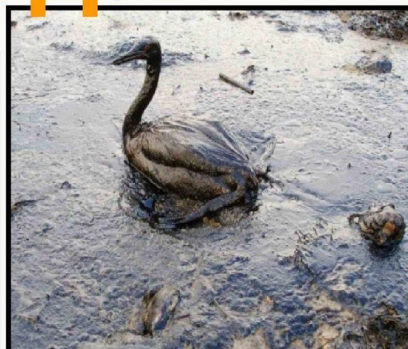
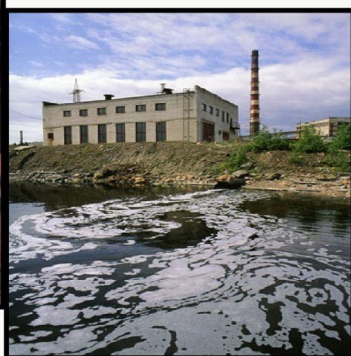
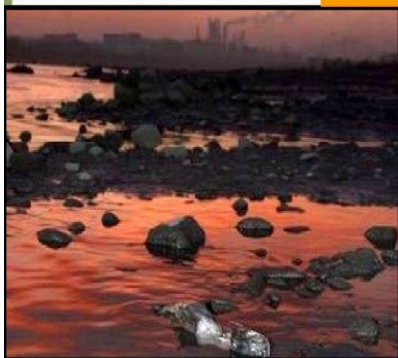
Луѓе

СИТЕ ЖИВИ СУШТЕСТВА СТРАДААТ ОД
ЗАГАДУВАЊЕ НА ВОДАТА.

Штеди вода!

Рањко Е. А.

КОЈ ЗАКЛУЧОК МОЖЕМЕ ДА ГО
НАПРАВИМЕ?

**Заклучок: Не ја загадувајте водата!
Нечистата вода ги убива сите живи
организми!**

Ранько Е. А.

Не пијте контаминирана вода

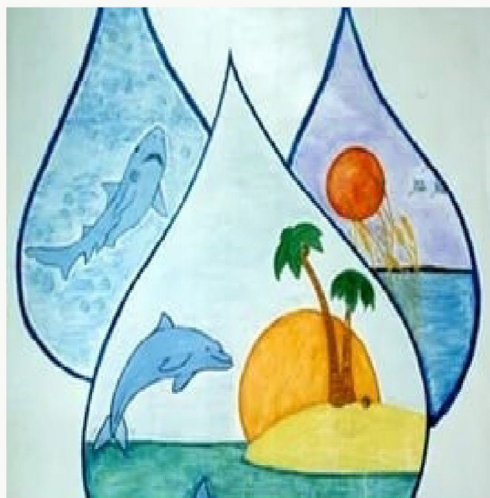
Загадената вода содржи многу нечистотии кои се штетни за луѓето. За да спречите непријатни последици, филтрирајте ја водата.

**КОЈ ЗАКЛУЧОК МОЖЕМЕ ДА ГО
НАПРАВИМЕ?**

**Заклучок: Филтрирајте ја водата за да
бидете здрави!**

Риљко Е. А.

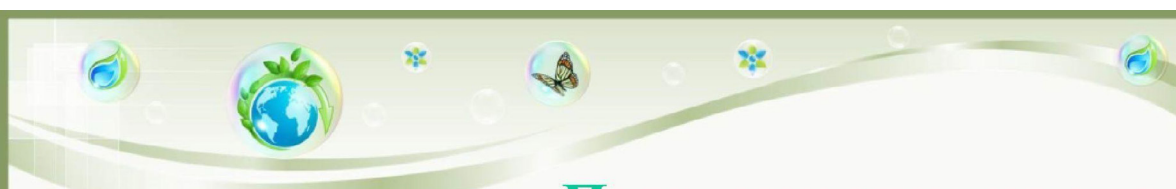
Дали знаевте дека:

Човек троши огромна количина свежа вода.

Водата што се користи за производство на земјоделски или индустриски добра се нарекува „виртуелна вода“, која е содржана во стоката.

За да добиете: 1 тон челик, потребни ви се 150 тони вода 250 тони вода се потребни за да се добие 1 тон хартија За да се направи 1 шолја кафе, потребни се 140 литри вода. ви требаат 550 литри вода. За производство на 1 литар млеко потребни се 1000 литри вода. За производство на 1 кг ориз потребни се 3000 литри вода За производство на 1 кг пченка потребни се 900 литри вода

Ранго Е. А.

Потрошувачка на вода

Задача 6: Едно лице користи просечно 6 литри вода за да ги мие забите. За плакнење тоалетна школка, користете 2,5 пати повеќе вода отколку за миење заби. За капење - 10 пати повеќе отколку за плакнење тоалетна школка. Колку Литри вода ќе консумира ли човек дневно ако ги мие забите два пати дневно, го плакне тоалетот 5 пати и се капе еднаш дневно?

Ранго Е. А.

Решение на проблемот:

2 x 6 литри вода за миење заби = 12 литри на ден
2,5 x 6 l. = 15 l.

Вода за едно плакнење на WC шолја 5 x 15
литри = 75 литри вода дневно за тоалет 10 x 15
l. = 150 l.

Вода за капење. 12л. + 75л. + 150л. = 237 литри
вода дневно

Рапило Е. А.

Сите мислиме дека ја користиме водата
паметно, но дали е тоа така?

Наредете во полињата „ПРАВИЛНО“ и
„ПОГРЕШНО“ како ја користите водата во
секојдневниот живот.

Потрошувачка на вода од луѓе

- Човештвото троши огромна количина свежа вода. До почетокот на 21 век, потрошувачката на вода е повеќе од 200 литри по лице дневно. Според последните податоци во големите градови, едно лице троши повеќе од 500 литри дневно. Иако според пресметките на специјалисти по лице не треба повеќе од 250 литри вода дневно.

Рапило Е. А.

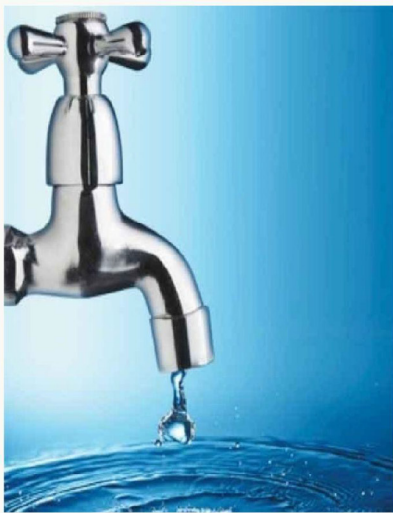
КОЈ ЗАКЛУЧОК МОЖЕМЕ ДА ГО НАПРАВИМЕ?

Заклучок: Заштедете вода! Тоа не е неисцрпно!

Измијте ги рацете и не заборавајте да ја исклучите чешмата!

Се проценува дека за една минута од неисправна чешма ќе потечат 8 литри вода.

Штеди вода!

Три капки вода во секунда од лошо затворена чешма е речиси 30 литри дневно. Запомнете: Залихите на вода не се бесконечни!

Задача 7. Познато е дека 200 литри вода течат низ лошо затворена фонтана дневно. Проценете ги загубите доколку во вашиот дом има 2 незатворени чешми. Колкава ќе биде загубата за еден ден?

И за една недела?

Рањко Е. А.

Задача 8: Во куќата на Петја, славината во кујната се распаѓа и капе 12 минути и наполни чаша вода од двесте грама. Колку литри вода течат за еден час?

Решение на проблемот:

За 12 минути - 1 чаша вода = 200 гр.

1 час = 60 минути = 5 · 12 минути

5 · 200 g = 1000 g = 1 литар вода

КОЈ ЗАКЛУЧОК МОЖЕМЕ ДА ГО НАПРАВИМЕ?

Заклучок: Чувајте ги чешмите во добра состојба. Штеди вода!

Со заштеда на вода, заштедувате семејни пари.

Рапово Е. А.

ПЕСТЕТЕ ВОДАТА

**Всяка капка
е от значение**

Животот без вода...

Замислете дека нема ниту една капка вода на планетата. Што ќе се случи тогаш? Наместо океанот на светот - пустината!

- Целиот живот на Земјата ќе умре, планетата ќе остане без живи суштества. Научниците открија: човек без храна може да живее 3-4 недели, а без вода 3-4 дена, тогаш ќе умре.

Рапово Е. А.

Вака ќе изгледа нашата планета...

Непријатна слика...

Рањиво Е. А.

Само суша

Време е сериозно да размислите како да го зачувате секоје езерце, секоја капка чиста вода! На човештвото не му се заканува недостаток на вода. Му се заканува нешто полошо - немањето чиста вода.

Рањиво Е. А.

Промената е во
наши раце и ова е
еден од начините
да се чувствуваме
навистина
значајни.

Ранко Е. А.

SP

АКТИВНОСТ 2

Код на активноста	Име на активноста
SDG6-SDGfP	ВОДАТА Е БЕСЦЕНЕТ ПОДАРОК ОД ПРИРОДАТА
Цели на активноста	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Резиме на знаењата на учениците за водата како најзастапена материја на Земјата, водата како животна средина и условите за живеење добиени на часови по различни природни науки. 2. Подобрување на вештините за самостојна работа со дополнителна литература. 3. Развој на еколошкото образование на учениците на часовите за човекот и природата. 4. Зголемување на улогата на човекот во решавањето на современите еколошки проблеми. 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Материјали - глобус, табела „Потрошувачка на вода во различни претпријатија“, хемиски билтен „Сè за водата“, избор на литература за водата, постери „Штеди вода“, претходно изработени од студенти. ❖ Времетраење – 72 мин. ❖ Број на групи - неколку групи на ученици - (5. одделение, на возраст од 11-12 години) 	
Инструкции за едукаторот	
<p>Лекцијата се одржува во форма на конференција за игри, која обединува претставници на експертски групи кои ги проучуваат следниве прашања:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Извори на загадување на водата. 2. Работење на пречистителна станица. 3. Квалитет на водата за пиење. <p>Учениците ја преземаат улогата на експерти.</p> <p>Наставникот го започнува часот со формулирање на темата на часот, нејзините цели и презентирање на експертските групи. / 7 минути /</p>	

1 експерт. Водата е најunikатната супстанција во светот. Водата е непроценлив природен подарок потребен за живот на планетата Земја. Со илјадници години човекот се восхитувал и уживал во водата. Земјината топка јасно покажува дека 3/4 од нашата планета е вода, а остатокот е земја. Астронаутите, кои први ја видеоа Земјата од вселената, рекоа дека таа воопшто не личи на глобус, туку на ватерполо-топка. Денеска особено се актуелни проблемите со исцрпувањето на водните ресурси. Водата мора да биде заштитена за идните генерации. Замислете дека водата ќе исчезне од нашата планета. Во рововите на морскиот океан, покриени со дебел слој сол, ќе се појават мрачните, отворени „очни дупки“. Ќе пресушат коритата, ќе замолчат изворите и потоците. Карпите ќе се урнат бидејќи содржат хемиски врзана вода. Нема да има грмушки, цвеќиња, живо суштество на мртвата Земја.

Наставникот води разговор со класот: „Ученици, што знаете за важноста на водата?“ / 7 минути /

2 експерт. Водата е најunikатната супстанција на Земјата. Парадоксот е што има многу вода, но има малку свежа вода. Во некои области често врне дожд и има големи поплави, а во други не врне со месеци, има суша.

Главните резерви на свежа вода се концентрирани во глечерите на Антарктикот и Гренланд. Свежата вода претставува само 2% од нејзината вкупна маса.

Се верува дека човекот користи вода во секојдневниот живот. Всушност, најголемиот дел од свежата вода се троши во индустриското производство и земјоделството. Водата е потребна во сите сектори на националната економија. Најголем потрошувач на вода кај нас е земјоделството, на второ место се индустријата и енергетиката, на трето место се општинските служби на градот.

Потрошувачка на вода при производство на одредени материи и материјали./ 10 минути /

Супстанции и материјали	Количество	Потрошувачка на вода
пченица	еден	1500
ориз	еден	7000

памук	еден	10000
шеќер	еден	3
алуминиум	еден	1200
синтетички влакна	еден	2000-5000
хартија	еден	250-400
текстил	100 m	25

3 експерти. Во Бугарија, едно од местата каде што се троши многу голема количина на вода е мелницата за пулпа во градот Свиштов, која не испушта доволно прочистена вода во реката Дунав. Градот Свиштов е еден од најголемите загадувачи на Дунав. На подрачјето на градот во реката влегуваат загадувачи од многу претпријатија - дрво, мелница за целулоза, како и од урбани отпадни води. Испуштените води содржат сулфурни соединенија, нитрати, фосфати, амониумски соли, тешки метали, феноли, нафтени продукти и други. Овие загадувачи не се безопасни кога ќе влезат во водата, тие предизвикуваат смрт на планктоните и мекотелите кои се вклучени во самопочистувањето на водата. Кавијарот е особено чувствителен на загадување на водата. Високите концентрации на загадувачи влијаат врз метаболизмот на топлокрвните животни и луѓето, што доведува до откажување на сите функционални системи на живите организми. Што треба да правиме? Како да се избегне загадувањето на водните тела? / 7 минути /

4 експерти. Во секој град и во секое големо претпријатие има пречистителна станица каде што се пречистуваат сите отпадни води. Методите за третман на отпадни води се поделени на механички, биолошки и хемиски. Низ пречистителната станица дневно поминуваат стотици илјади кубни метри вода. Прво, водата се чисти механички. Големите загадувачи нерастворливи во вода, вклучително и отпадот од домаќинството (хартија, пластични кеси итн.), се задржуваат со помош на решетки. Одвојувањето на помалите честички, нерастворливи во вода, се врши во три примарни разјаснувања со радијален тип, секоја со дијаметар од 28 до 30 m. За биолошки третман се користат специјални структури - резервоари за аерација. Тие

се хранат со посебен биолошки талог кој содржи микроорганизми - бактерии, протозои: амеби, цилии и алги. Еден литар што ги содржи сите овие микроорганизми се нарекува активен. Талогот се меша со вода заситена со кислород. Наједноставните организми, видливи само со микроскоп, го враќаат животот во водата: тие оксидираат штетни нечистотии, уништуваат сè што не може да се отстрани од водата со механичко чистење. Биолошкото чистење трае околу 7 часа. Водата потоа влегува во контактните резервоари, каде што е хемиски обработена. Дури тогаш водата се влева во реката.

Во случај на испуштање големо количество отровни материи во канализацискиот систем, микроорганизмите во водата може целосно да изумрат, а станицата за биолошки третман нема да работи неколку месеци. За да се спречи ова, развиени се посебни стандарди за опасни отпадни води за индустриски постројки. Нивното почитување го контролира хемиска лабораторија / 10 минути /

Наставник. Но, сите овие структури не можат целосно да го решат проблемот со заштитата на водните тела од загадување. За да ја одржуваме водата чиста, треба да престанеме да размислуваме за басените за вода како резервоари за отпад. Во големите претпријатија овој проблем може да се реши само со префрлување на затворен систем за водоснабдување или технологија со затворена јамка, во која искористената, а потоа прочистената вода се зема во претпријатијата и само ги надополнува своите загуби од надворешни извори. Во денешно време, тие не само што дизајнираат, туку и градат погони каде што целосно се елиминира отпадната вода. Ова е особено важно за хемиската, пулпата, металуршката и индустрија за производство на хартија. / 3 минути /

5 експерти. Постојат посебни барања за квалитетот на водата за пиење. Затоа, патот до неговото прочистување е подолг: механичко прочистување - биолошко прочистување - разјаснување - дезинфекција - стабилизација - омекнување - враќање кај корисникот. За жал, водата кај нас не секогаш ги задоволува барањата. На пример, во нашата вода содржината на железо е многу повисока од нормалната. Лекарите го поврзуваат овој факт со висока инциденца на болести на дигестивниот систем и коронарна болест кај луѓето во земјата. Се поставува прашањето што да се

прави? Потребно е водата да се смири еден ден или да се преврива или да се помине низ филтер за потребите на домаќинството. Во овој случај, растворливите соли на железо се претвораат во нерастворливи соединенија. Покрај тоа, нашата вода е многу тврда. И колку е поголема тврдоста, толку е поголема веројатноста за развој на уrolитијаза и холелитијаза, па дури и рак. Дома, водата се преврива или се поминува низ филтер. Освен што му штети на телото, тврдата вода создава многу проблеми во секојдневниот живот - детергентите слабо се пенат, се формира бигор, системите за централно греење се затнуваат. Затоа, потребно е да се додадат специјални омекнувачи во водата. / 7 минути /

Наставник. Проблемите со заштитата и прочистувањето на водата стануваат сè поакутни секоја година. Можно е во блиска иднина некој од сегашните ученици да мора да преземе одговорност за решавање одредени проблеми кои се директно поврзани со состојбата на објектите за лекување. Затоа, денес треба да научите сами да ги донесувате вистинските одлуки. За да го направите ова, ви нудам неколку задачи:

1. Морската вода содржи сол, песок, струготини, бензин. Како да се исчисти оваа вода од сите нечистотии? Предложете чекор-по-чекор метод за прочистување на водата. / 4 минути /

2. Пресметајте го волуменот на водата што бескорисно истекла поради лошо затворена чешма на час и дневно ако чаша (250 ml) се наполни за 1 минута. / 4 минути /

3. По завршувањето на лабораториската работа, вашиот соученик ги истури користените реагенси во мијалникот, а не во специјално подготвен сад. Што би направил ти:

а) таму ќе ги истурите и вашите реагенси;

б) објаснете му зошто тоа не треба да се направи;

в) кажете му на наставникот за неговите постапки. / 4 минути /

4. Што ќе направите ако на брегот видите за'ргана кофа:

а) исчистете го брегот така што ќе ја фрлите кофата во вода;

б) не обрнувате никакво внимание;

в) однесете ја кофата до најблиската депонија. / 4 минути /

5. Објаснете го фактот дека луѓето биле отруени од школки фатени во морското подрачје, контаминирани со нафтени продукти. / 4 минути /

Резиме и заклучоци: Законот за заштита на животната средина, усвоен во 2002 година и изменет неколку пати во текот на годините, забранува испуштање загадена вода во водни тела, уништување на шумите околу водните тела и фрлање ѓубре на бреговите.

Покрај тоа, ако земеме многу вода од природата, тогаш нашите резервоари ќе станат плитки и може целосно да исчезнат. Затоа, неопходно е не само да се заштити водата од загадување, туку и да се користи економично.

1. Водата е бесценет природен подарок неопходен за живот на Земјата.
2. На Земјата има многу малку свежа вода - околу 2% од вкупната маса.
3. Претпријатијата мора да воведат технологии со низок отпад и затворени циклуси на користење на водата, да обезбедат намалување на штетните емисии во водните тела, како и изградба на капацитети за третман.
4. Не испуштајте непречистена отпадна вода во затворени резервоари.
5. Не користете отпадна вода за наводнување на растенијата.
6. Секој граѓанин мора да биде одговорен за прекршување на Закон за заштита на животната средина. / 5 минути /

Совети (трикови) за едукаторот

Законот за заштита на животната средина, усвоен во 2002 година и изменет неколку пати во текот на годините, забранува испуштање загадена вода во водни тела, сеча на шуми околу водните тела и фрлање ѓубре на бреговите.

Покрај тоа, ако земеме многу вода од природата, тогаш нашите резервоари ќе станат плитки и може целосно да исчезнат. Затоа, неопходно е не само да се заштити водата од загадување, туку и да се користи економично. Дајте ги вашите предлози.

Евалуација

Учениците да создадат интерактивен квиз кој го сумира она што го научиле.

Идеи/инспирација за иднина

Информации на социјалните медиуми, веб-страница на училиштето.

Референции/извори за користење

<https://www.novatx.com/drinking-water/top-6-causes-water-pollution-reduce-risks/>

Анекс

Супстанции и материјали	Количество	Потрошувачка на вода
пченица	еден	1500
ориз	еден	7000
памук	еден	10000
шеќер	еден	3
алуминиум	еден	1200
синтетички влакна	еден	2000-5000
хартија	еден	250-400
текстил	100 m	25

Цел за Одржлив Развој 7 Достапна и чиста енергија

Цел за одржлив развој 7

Целта 7 за одржлив развој (ЦОР 7 или Глобална цел 7) е една од 17-те цели за одржлив развој воспоставени од Генералното собрание на Обединетите нации во 2015 година. Таа има за цел „да обезбеди пристап до прифатлива, сигурна, одржлива и модерна енергија за сите. Пристап до енергија е исклучително важен за благосостојбата на луѓето, како и за економскиот развој и намалувањето на сиромаштијата.

Цел за одржлив развој 7 (ЦОР 7) е за

„Достапна и чиста енергија“

Недостатокот на пристап до снабдување со енергија и системи за трансформација е ограничување за човечкиот и економскиот развој. Животната средина обезбедува низа обновливи и необновливи извори на енергија, на пример, соларна енергија, ветер, хидроенергија, геотермална енергија, биогорива, природен гас, јаглен, нафта, ураниум.

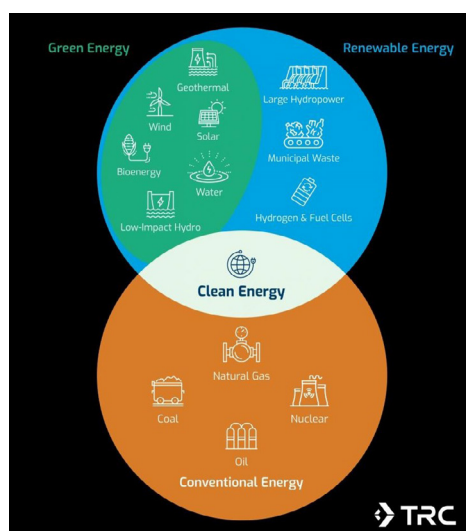
Зголемената употреба на фосилни горива без активности за ублажување на стакленички гасови ќе има импликации на глобалните климатски промени. Енергетската ефикасност и зголемувањето на употребата на обновливите извори на енергија придонесуваат за ублажување на климатските промени и намалување на ризикот од катастрофи. Одржувањето и заштитата на екосистемите овозможуваат користење и понатамошен развој на хидроенергетските извори на електрична енергија и биоенергија.

Обновливите извори и зелената енергија се фокусирани на изворот (гориво) што ја генерира енергијата. Чистата енергија е фокусирана на резултатот од производството на енергија.

Обновливи извори на енергија = Регенеративни извори

Зелена енергија = Природни извори

Чиста енергија = Чист воздух

Таргети

ЦОР 7 има 5 таргети и 6 индикатори за мерење на напредокот кон целите.

7.1 До 2030 година, да се осигури универзален пристап до достапни, сигурни и современи енергетски услуги.

7.2 До 2030 година, значително да се зголеми уделот на обновливите извори на енергија во вкупната глобална понуда на енергија.

7.3 До 2030 година, двојно да се зголеми глобалната стапка на подобрување на енергетската ефикасност.

7.а До 2030 година, да се подобри меѓународната соработка за олеснување на пристапот до истражувања и технологии за чиста енергија, вклучително и за обновливи извори на енергија, енергетската ефикасност и напредни и почисти технологии за фосилни горива, како и да се промовираат инвестициите во енергетската инфраструктура и технологиите за чиста енергија.

7.б До 2030 година, да се прошири инфраструктурата и да се надгради технологијата за снабдување со современи и одржливи енергетски услуги за сите во земјите во развој, особено во најмалку развиените земји, во малите островски земји во развој, во земјите во развој што немаат излез на море, во согласност со соодветните програми за поддршка.

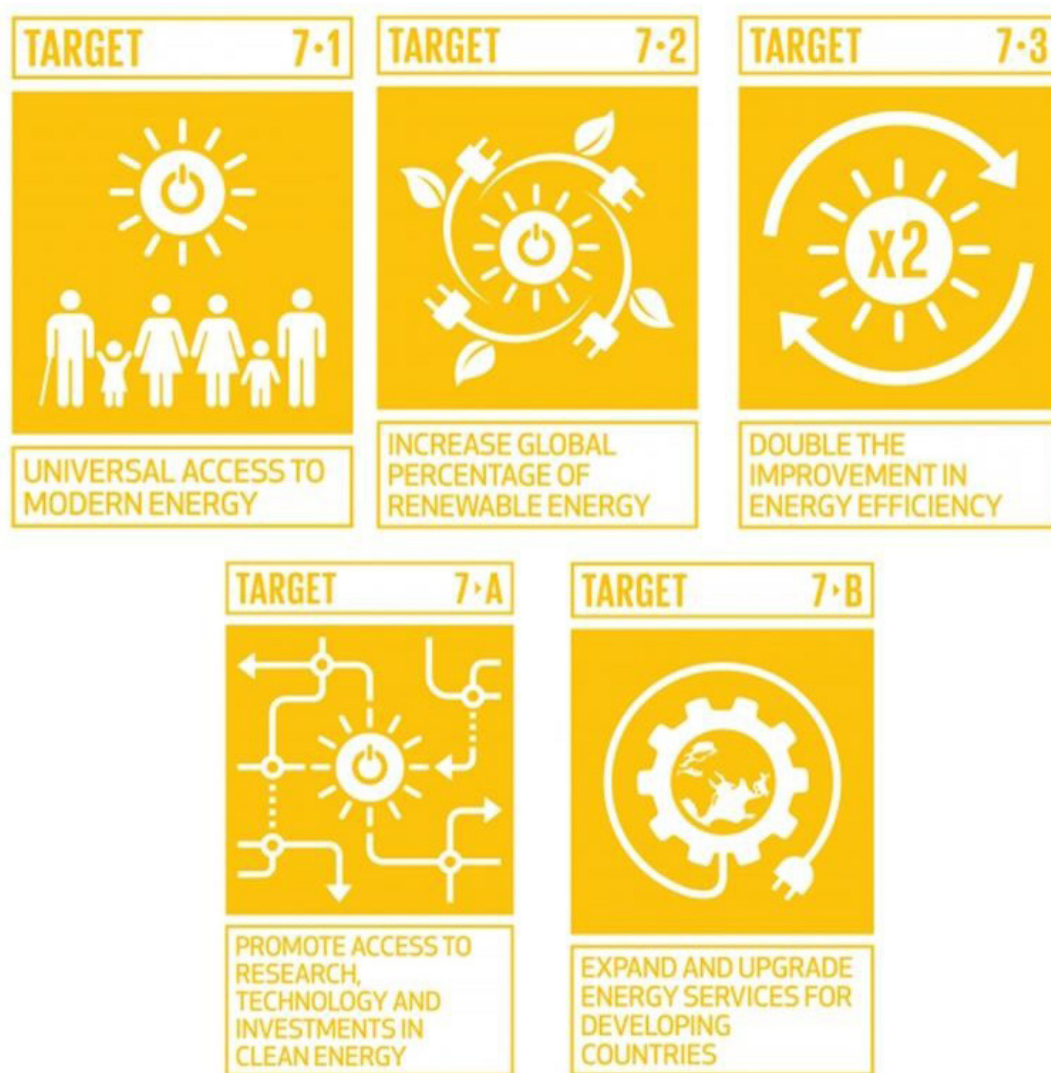

Figure 8.1. Key targets for SDG 7

Source: <https://www.globalgoals.org/>

Зошто е важна?

Најважниот аспект на чистата енергија се еколошките придобивки како дел од глобалната енергетска иднина. Додека чистите, обновливи ресурси, исто така, ги зачувуваат светските природни ресурси, тие исто така го намалуваат ризикот од еколошки катастрофи, како што се излевања на гориво или проблеми поврзани со истекување на природен гас.

Таа, исто така обезбедува различни еколошки и економски придобивки, вклучително и намалување на загадувањето на воздухот. Разновидното снабдување со чиста енергија, исто така, ја намалува зависноста од увезените горива.

Работата кон оваа цел е особено важна бидејќи се поврзува со други цели за одржлив развој. Фокусирањето на универзален пристап до енергија, зголемена енергетска ефикасност и зголемена употреба на обновливи извори на енергија преку нови економски и работни можности е од клучно значење за создавање поодржливи и инклузивни заедници и отпорност на еколошките прашања како климатските промени.

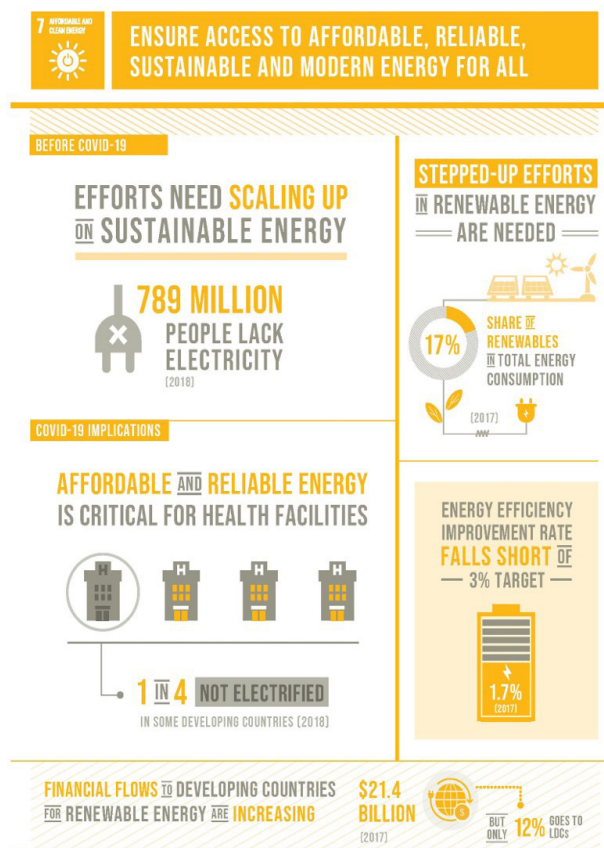
Нашиот секојдневен живот зависи од сигурни и достапни енергетски услуги за да функционираат непречено и да се развиваат рамноправно. Добро воспоставениот енергетски систем ги поддржува сите сектори: од бизниси, медицина и образование до земјоделство, инфраструктура, комуникации и висока технологија.

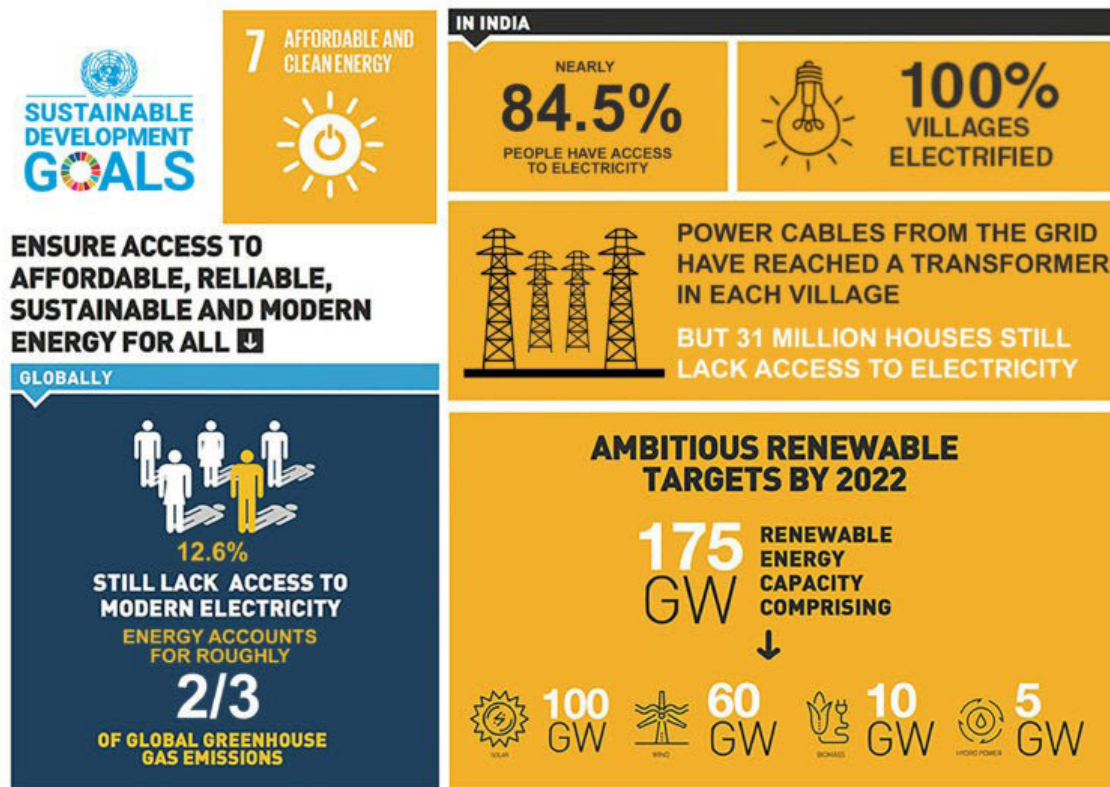
Предизвици

Енергијата е клучен дел и на Агендата за одржлив развој од 2030 година и на Парискиот договор за климатски промени.

Обезбедувањето пристап до прифатлива, сигурна, одржлива и модерна енергија за сите до 2030 година ќе отвори нов свет на можности за милијарди луѓе преку нови економски можности и работни места, овластени жени, деца и млади, подобро образование и здравје, поодржлив, правичен и инклузивни заедници, и поголема заштита од климатските промени и отпорност на нив.

Во 2020 година, пандемијата COVID-19 ја истакна потребата од сигурна и прифатлива електрична енергија во здравствените домови. Една четвртина од здравствените установи во голем број анкетирани земји во развој не се електрифицирани, а друга четвртина има непланирани прекини.

Како можеме да го решиме ова?

Целта 7 од ЦОР има за цел да ја поправи огромната нерамнотежа на енергетската пристапност со тоа што ќе обезбеди пристап до достапни, сигурни и модерни енергетски услуги до 2030 година. За да се прошири енергетскиот пристап, од клучно значење е да се подобри енергетската ефикасност и да се инвестира во обновливи извори енергија.

Енергијата од обновливите извори - ветер, вода, сончева енергија, биомаса и геотермална енергија - е неисцрпна и чиста. Иако решението за енергетската климатска криза е надвор од мрежата, обновливите извори на енергија во моментот сочинуваат само 15% од глобалниот енергетски микс. Време е за ново глобално партнерство за одржлива енергија за сите.

Поврзаност со други Цели

Sustainable development goal 7 (SDG 7) is expected to ensure all households get access to affordable, reliable, sustainable, and modern cooking energy by 2030. Achieving this goal directly contributes to the achievements of:

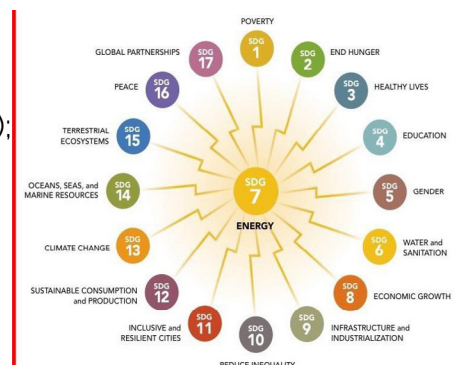
Sustainable Development Goal 1 (No poverty);

Sustainable Development Goal 3 (Good Health and well-being);

Sustainable Development Goal 4 (Quality Education);

Sustainable Development Goal 5 (Gender equality);

Sustainable Development Goal 15 (Life on land).

Одржлив развој Цел 7: Достапна и чиста енергија

<https://youtu.be/eGAtNiWgAmA>

Референци:

1. United Nations (2015) Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development (A/RES/70/1), https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E
2. A Conversation About Clean Energy (2021), <https://www.trccompanies.com/insights/a-conversation-about-clean-energy/>
3. United Nations (2017) Resolution adopted by United Nations (2017) Resolution adopted by the General Assembly on 6 July 2017, Work of the Statistical Commission pertaining to the 2030 Agenda for Sustainable Development (A/RES/71/313, <https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=A%2FRES%2F71%2F313&Language=E&DeviceType=Mobile&LangRequested=False>
4. United Nations (2018). "Achieving targets on energy helps meet other Global Goals, UN forum told". United Nations Sustainable Development. Retrieved 26 August 2020, <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2018/07/achieving-targets-on-energy-helps-meet-other-global-goals-un-forum-told-2/>

Ресурси

На овие линкови можете да најдете повеќе информации за ЦОР 7: Достапна и чиста енергија.

1. <https://sdgs.un.org/goals/goal7>
2. <https://www.unep.org/explore-topics/sustainable-development-goals/why-do-sustainable-development-goals-matter/goal-7>
3. <https://www.globalgoals.org/goals/7-affordable-and-clean-energy/>
4. <https://www.undp.org/sustainable-development-goals#affordable-and-clean-energy>
5. https://en.m.wikipedia.org/wiki/Sustainable_Development_Goal_7

Вовед

Севкупна цел на Целта на одржлив развој 7 - Обезбедување пристап до сигурна, одржлива и модерна енергија за сите

Цел бр.7 од Целите на одржлив развој

Немањето пристап до снабдување со енергија и трансформативни системи го кочи човековиот и економскиот развој. Животната средина обезбедува низа обновливи и необновливи извори на енергија, на пример, сончева енергија, енергија од ветер, хидроенергија, геотермална енергија, биогорива, природен гас, јаглен, нафта и ураниум.

Зголемената употреба на фосилни горива без преземање активности за ублажување на влијанијата од гасовите предизвикани од ефектот на стаклена градина ќе предизвика импликации врз глобалните климатски промени.

Енергетската ефикасност и зголемената употреба на обновливи извори на енергија придонесуваат за ублажување на климатските промени и намалување на ризикот од катастрофи. Одржувањето и заштитувањето на екосистемите овозможуваат користење и понатамошен развој на хидроенергетските извори на електрична енергија и биоенергија.

Седмата цел на одржлив развој има пет таргети:

Цел 7.1. До 2030 година да се обезбеди универзален пристап до сигурни, прифатливи и модерни енергетски услуги.

Цел 7.2. До 2030 година значително да се зголеми уделот на обновливите извори на енергија во рамките на глобалниот микс од енергетски извори.

Цел 7.3. До 2030 година двојно да се зголеми глобалната стапка на подобрување на енергетската ефикасност.

Цел 7.a. До 2030 година да се зајакне меѓународната соработка за да се олесни пристапот до истражувања и технологија за чиста енергија, вклучувајќи обновливи извори на енергија, енергетска ефикасност и напредна технологија за фосилни горива, како и промовирање инвестиции во енергетската инфраструктура и технологија за чиста енергија.

Цел 7.б. До 2030 година да се прошири инфраструктурата и да се унапреди технологијата за снабдување со модерни и одржливи енергетски услуги за сите луѓе во земјите во развој, особено во најмалку развиените земји, малите

островски држави во развој, како и земјите во развој кои не излегуваат на море, во согласност со нивните соодветни програми за поддршка.

Постигнувањето на Седмата цел на одржлив развој – Обезбедување пристап до прифатлива, сигурна, одржлива и модерна енергија за сите, со нејзините цели за универзален пристап, енергетска ефикасност и обновливи извори на енергија, ќе отвори нов свет на можности за милијарди луѓе. Тоа ќе ги постави темелите за искоренување на сиромаштијата, за активности поврзани со климатските промени и за одржлив свет. Едноставно земено, без напредок во Седмата цел на одржлив развој, ќе биде невозможно да се постигне Агендата за одржлив развој од 2030 година и Парискиот договор за климатските промени.

Влијанијата на животната средина врз енергетските системи вклучуваат локално, регионално и глобално загадување предизвикано од согорувањето на горивата, климатските промени и влијанијата врз интегритетот и стабилноста на различните екосистеми. Прецизните влијанија зависат од видот на примарниот извор на енергија, технологијата на промени, големината и локацијата на системот и други фактори. Енергијата, исто така, во најголем дел придонесува за проблемите со здравјето на луѓето, главно од загадувањето на воздухот предизвикано од согорувањето на горивата.

Зошто е тоа важно за образовната заедница?

Седмата цел на одржлив развој има цел да промовира прифатлива и чиста енергија која користи обновливи извори на енергија. Важно е заедницата да се едуцира дека користењето на обновливите енергетски извори не ја загадува околината и е важно за иднината на идните генерации. Исто така, важно е младите генерации да се едуцираат како да ги користат обновливите извори на енергија, како и да се едуцираат за начинот на примена на модерните технологии во производството на енергија. Паметните градови ќе користат обновливи енергетски извори и ќе постигнат заштеди во финансиска смисла, истовремено задоволувајќи ги потребите на луѓето.

Седмата цел на одржлив развој е важна за образовната заедница затоа што им помага на учениците да го разберат начинот на кој се произведува енергија и дека производството на чиста енергија е тесно поврзано со чистата околина.

Поучувањето на Седмата цел на одржлив развој се рефлектира во улогата на носителите на одлуки и партиципативното управување за тоа како да се обезбеди производство на чиста енергија, да се заштити околината и да се добие пристап до енергија за сите членови на локалната заедница. Тоа, исто така, може да им помогне на учениците да ги планираат, имплементираат и оценуваат проектите за одржлив развој.

Клучни димензии на Целта на одржлив развој 7 - Достапна и чиста енергија

Енергијата лежи во срцето и на Агендата за одржлив развој 2030 и на Парискиот договор за климатските промени. Обезбедувањето пристап до прифатлива, сигурна, одржлива и модерна енергија за сите луѓе до 2030 година ќе отвори нов свет на можности за милијарди луѓе преку нови економски можности и вработувања, силни жени, деца и млади луѓе, подобро образование и здравство, поодржливи, праведни и инклузивни заедници и поголема заштита и отпорност на климатските промени.

Решенијата за обновливи извори на енергија секојдневно стануваат поевтини, посигурни и поефикасни. Нашата актуелна доверба во фосилните горива е неодржлива и штетна за планетата, па токму поради тоа мораме да го промениме начинот на производство и потрошувачка на енергија. Имплементирањето на овие нови енергетски решенија, што е можно побрзо, е особено значајно во борбата со справувањето со климатските промени, една од најголемите закани за нашиот опстанок.

И покрај значителниот напредок во подобрувањето на пристапот до електрична енергија во изминатава деценија, зголемената употреба на обновливи извори на енергија во секторот за електрична енергија и подобрувањето на енергетската ефикасност, светот сè уште не задоволува во обезбедувањето прифатлива, сигурна, одржлива и модерна енергија за сите. Чистата и одржлива енергија треба да биде во срцето на одговорот на борбата против ковид-19 и напорите за справување со климатските промени.

Интеракција меѓу Целта на одржлив развој 7 - Достапна и чиста енергија и стекнувањето вештини на 21 век

Личните комуникациски вештини се значајни во современиот начин на живот и на работното место. Затоа, поучувањето на учениците за вештините на 21 век е исто толку важно како и самите наставни содржини. Ние мора да бидеме приспособливи, мора да бидеме креативни и технолошки писмени и да сме способни да решаваме проблеми.

Ние имаме пристап до информации буквално во секое време и насекаде, па затоа мораме да ги оспособиме учениците да го лоцираат проблемот, да ги најдат податоците и информациите, да ги истражат можните решенија и да извлечат заклучоци.

Решавањето проблеми е важна вештина. Учениците мора да се оспособат да ги применуваат вештините за решавање проблеми во реалниот живот и во реалните животни проблеми.

Денес зборуваме за 4 К: критичко размислување, креативност, соработка и комуникација и овие четири вештини се значајни за модерните ученици да бидат успешни во училиштето и на работните места.

Поучувањето за важноста на чистата и прифатлива енергија преку проблемски задачи и проекти за истражување ќе придонесе за развивање на 4К вештините кај учениците и ќе го поттикне нивниот интерес за СТЕМ (образование кое комбинира наука, технологија, инженерство и математика).

Во исто време, со тимската работа, учениците ќе ги развијат емоционалните и социјалните вештини. Многу е важно да се примени инклузија кај учениците што имаат потреба од тоа.

Ние треба да ги научиме учениците за иднината и идните работни места бидејќи тие ќе живеат во таа иднина.

АКТИВНОСТ 1

Код на активноста	Име на активноста
SDG7-SDGfP	Достапна и чиста енергија
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> - Учениците прават разлика помеѓу изворите на енергија (обновливи и необновливи), ја опишуваат употребата на енергетска конверзија. - Учениците ги толкуваат придобивките од обновливите извори на енергија (не ја загадуваат животната средина, побезбедни за производство на енергија, немаат штетно влијание врз здравјето на луѓето, поевтино производство). - Ги објаснуваат поимите „чиста енергија“ и „достапна енергија“. - Учениците ги објаснуваат причините за можните недостатоци во користењето на обновливите извори на енергија (географска локација). - Учениците ги објаснуваат последиците од користењето фосилни горива. - Учениците го поврзуваат користењето на обновливите извори на енергија со заштитата на животната средина. - Анализа на податоци за користење различни извори на енергија во светот (табели, графикони). - Ја поврзуваат потрошувачката на енергија во одредена земја со нејзиниот развој. - Тие истражуваат податоци за користење на изворите на енергија во нивната земја на дадена веб-страница и ги споредуваат со други земји. - Учениците креираат едноставни модели на собирање енергија од обновливи извори. - Ги истражуваат можностите за користење обновливи извори на енергија во нивната локална заедница. <p>(Проект - број на сончеви часови во местото на живеење, користење соларни клупи во градот, занимања на иднината и сл.).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Саморегулирање на сопствениот однос кон енергијата. - Тимска работа и развој на тимска работа. - Примена на критичко размислување (примена на извори на енергија и модерна технологија) и решавање проблеми. - Развивање вештини за моделирање. - Примена на критичко размислување при анализа на податоци од различни извори. - Развивање позитивен став за важноста на зачувувањето на животната средина. 	

Опис на активноста (во детали)

- ❖ Материјал - види анекс
- ❖ Времетраење – 135 мин.
- ❖ Група број 15-20 ученици

Инструкции за едукаторот

Лекција 1 (45 мин.)

1. Вовед во темата:

Мотивациони прашања за учениците:

Што значи поимот чиста енергија?

Што значи терминот „достапна енергија“?

2. Учениците добиваат табела (работен лист 1) која ја пополнуваат во текот на работата

Тие ги запишуваат во табелата нивните претходни знаења за овие поими (кои веќе ги знаат)

(Табела 1. види анекс).

3. Учениците гледаат видео:

а) Обновлива енергија

<https://www.youtube.com/watch?v=T4xKThjcKaE&t=21s>

б) Извештај за ЦОР 2021 година - Цел 7

<https://www.youtube.com/watch?v=yMB1jIGtHYE>

4. Учениците го читаат дадениот текст (види анекс).

5. Учениците решаваат задачи во работниот лист (пополнете ја табела 1, решавајте ја табела 2. и одговарајте на прашања) (види анекс).

6. Дискусија по решавање на задачите.

Лекција 2 (90 мин.)

1. Учениците ги анализираат податоците во дијаграми, одговараат на прашања (работен лист 2).

2. Коментирајте ги податоците од дијаграмите.

3. Пребарајте ја базата на податоци за чиста и достапна енергија на интерактивната мапа за нивната земја и внесете ја во Табела 3 (податоци од 2000 година до 2018 година.)
4. Извлекуваат заклучоци за промените во користењето чиста енергија за нивната земја за периодот од 2000 година до 2018 година.
5. Споредете ги податоците за чиста и достапна енергија на нивната земја со Норвешка или Шведска, кои имаат најголем удел на чиста и достапна енергија. (Табела 4)
6. Изработуваат макета на ветерница или покомплексен модел на ветерница во соработка со наставник по техничка култура (ветерница со електромотор).
7. Изберете проектна задача (можности за користење сончева енергија, енергија на ветер, хидроенергија според географската локација на одредено место или регион, занимање на иднината) (види анекс).

Совети (трикови) за едукаторот

- 1) Наставникот поставува прашања и се обидува да праша што е можно повеќе ученици.
- 2) Наставникот ја воведува лекцијата за енергија.
- 3) Наставникот подготвува задачи (работни листови - табели, графикони, прашања, заклучоци).
- 4) Наставникот ги упатува учениците како да читаат дијаграми, да споредуваат податоци во дијаграми, табели, да ги пребаруваат податоците на понудената веб-страница, да донесуваат заклучоци, да поучуваат за начинот на креирање проектна задача.
- 5) Наставникот ги насочува учениците да изберат соодветни веб-страници.
- 6) Наставникот дава повратна информација за точноста на завршената задача.

Евалуација

Учениците изработуваат модел на ветерница.

Учениците извршуваат проектна задача во нивното место на живеење, дом или училиште (можности за користење сончева енергија, енергија на ветер, хидроенергија според географската локација на одредено место или регион, истражуваат идни занимања поврзани со чиста енергија).

Идеи/инспирација за иднина

Објавување проектни работи и модели на веб-страниците на училиштата. Соработувајте со техничката култура или роботиката за да создадете понапреден модел на ветерница што ќе вклучува електричен мотор или направете модел на соларни панели за полнење едноставен уред.

Референции/извори за користење

Downloaded October 30th 2021.

1. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2021/goal-07/>
2. <https://www.youtube.com/watch?v=yMB1jIGtHYE>
3. <https://sdgs.un.org/topics/energy>
4. https://trackingsdg7.esmap.org/data/files/download-documents/2021_tracking_sdg7_report.pdf
5. <https://trackingsdg7.esmap.org//>

Downloaded November 11th 2021.

6. <https://www.youtube.com/watch?v=T4xKThjcKaE&t=21s>

Downloaded November 5th 2021.

7. <https://www.youtube.com/watch?v=cFvuwMyzviQ>
8. <https://www.youtube.com/watch?v=qeVTCe8HLio>

Downloaded November 6th 2021.

9. https://meteo.hr/klima.php?section=klima_hrvatska¶m=k1_8
10. https://meteo.hr/klima.php?section=klima_pracenje¶m=klel
11. <https://www.google.com/maps/search/geografska+karta/@45.4537404,15.5301795,11z/data=!5m1!1e4>

Анекс

Лекција 1

Работен лист 1

Табела 1.: Што веќе знам/што научив

Дел .: Се работи на почетокот пред да се гледа видеото и да се чита текстот/

Дел 2. Учениците решаваат откако ќе го погледнат видеото и ќе го прочитаат текстот

Термини	Што веќе знам?	Што научив?
„чиста енергија“		
обновливи извори на енергија		
достапна енергија		
одржлива енергија		

Табела 1.

Текст:

Целта 7 за одржлив развој е за чиста енергија, односно енергија која овозможува одржлив развој бидејќи не штети на животната средина и здравјето на луѓето. Дел од целта е да се овозможи достапност на енергија за луѓето, употреба на модерна технологија во производството на енергија и доверливост во производството на енергија. Пристапот до „чиста, модерна и одржлива“ енергија е клучен за подобрување на здравјето и животниот стандард на луѓето во светот. Изградбата на соларни централи, ветерни централи, геотермални централи и хидроцентрали ќе овозможи постигнување на целта 7 до 2030 година. Користењето на обновливите извори на енергија (сонце, вода, ветер, геотермални извори) бара понатамошен развој на современите технологии за обезбедување сè уште чиста и здрава животна средина.

Што значи да се има пристап до прифатлива енергија?

Хетерогеноста на користењето енергија во светот во голема мера се должи на различните природни ресурси и куповната моќ на државата. На пример, земја со големи наоѓалишта на јаглен веројатно ќе го искористи овој ресурс за да ја индустријализира својата економија. Луѓето што живеат во оваа земја веројатно ќе ја користат како нивно основно средство за производство на енергија.

Денес, приближно 2.7 милијарди луѓе (околу 40 проценти од светската популација) се потпираат на традиционалните горива од биомаса за готвење. Ваквите горива со низок квалитет може да бидат главен извор на загадување на воздухот во затворените простории. Дури и со проширувањето на достапноста на енергија и економскиот развој, годишниот број на смртни случаи од загадувањето на воздухот во затворените простории сепак ќе биде над 1,5 милиони луѓе. Ако нивото на развој

на една земја е ниско, а трошоците за производство на енергија се високи, тогаш луѓето ќе немаат пристап до енергија. Во многу делови од светот во развој изворите на енергија се често ретки, а нивното снабдување е несигурно. Денес, 20% од светското население сè уште нема пристап до електрична енергија.

Електричната енергија, автоматизираниот транспорт и информатичката технологија се од суштинско значење за економскиот развој. Тие се, исто така, фундаментални карактеристики на современото општество, така што енергетските извори и системи кои сигурно и достапно ги задоволуваат овие потреби може да се сметаат за „модерни“. Постојаниот проток на енергија овозможува задоволување на основните човекови потреби, одржување и подобрување на општеството во целина и подобрување на животниот стандард.

Денес, јагленот сè уште обезбедува околу 40 отсто од светската електрична енергија. Јагленот не е одржлив на глобално ниво поради неговиот придонес во антропогените климатски промени, ниту на локално ниво бидејќи претставува закана за јавното здравје и условите за животната средина (штетни производи од согорување).

Важно е да се пренесе технологијата за чиста енергија во земјите во развој, но исто така е важно секој од нас да дејствува локално. Тоа значи користење извори на енергија кои нема да бидат штетни за животната средина и заштеда на енергија.

Табела 2.

Обновливи извори на енергија	Технологија на производство	Конверзија на енергија
	Ветерна електрана	
Сонце		
	Геотермална централа	
Вода		
	Електрана од биомаса	Хемиска енергија електрична енергија

Одговори на прашањата.

1. Објаснете ја важноста на чистата енергија за здравјето на луѓето.
2. Објаснете ја врската помеѓу економскиот развој и достапноста на електрична енергија.
3. Зошто јагленот се смета за „лош“ извор на енергија?

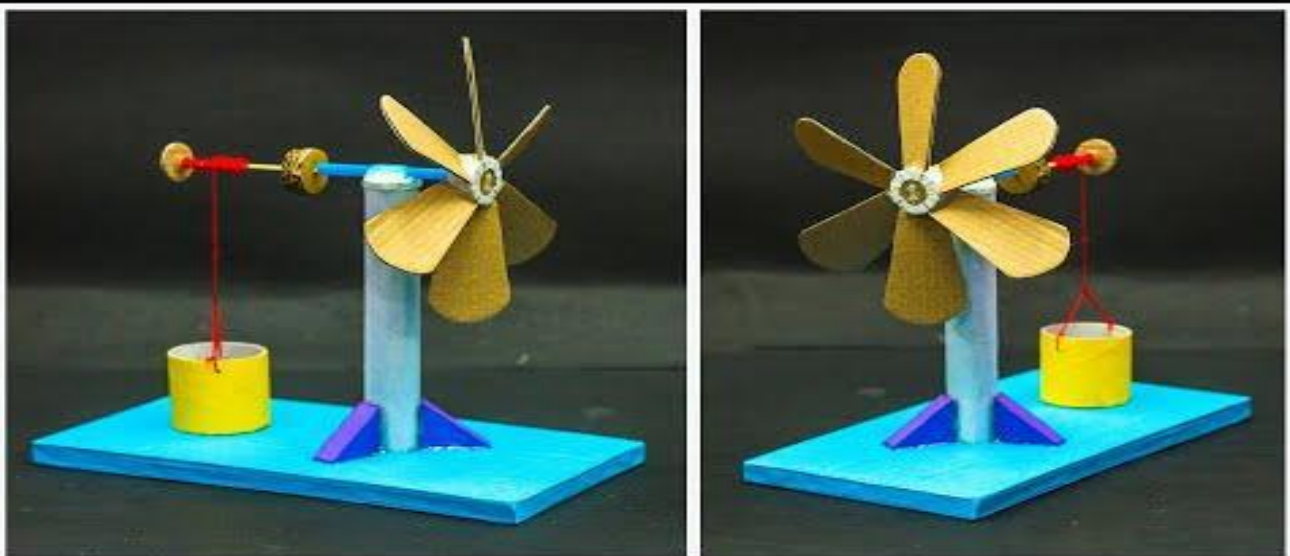
Лекција 2

Работен лист 2

МОЖНИ ПРОЕКТНИ ЗАДАЧИ

- 1. Направете модел на ветерница (претворање на енергијата на ветерот во енергија која му овозможува на телото да се движи).**

[Wind Turbine Working Model | School Projects](#)

- 2. Направете модел на ветерница со електричен мотор (претворање на енергијата на ветерот во електрична енергија).**

Windmill School Science Fair Project. Working Model of Wind Turbine to Generate Electricity

3. Работни места на иднината

IRENA_1_Photo_by_Spielvogel_Wikimedia_Commons_Wind_farm_near_North_Sea_coast

Луѓе од различни професии се вклучени во одлуките за изградба на ветерни електрани во една област. Покрај одлучувањето за градба, одредени занимања следат и други активности. Прочитајте ги задачите и замислете се на некое од

идните работни места. Напишете состав за еден работен ден на такво работно место во иднина.

А) Наставник

Да ги научиме децата што е фарма на ветер и што е придобивка за населбата?

Б) Еколог/биолог

Како влијаат ветерниците врз животната средина и кои култури ќе растат на површината под нив?

В) Специјалист за комуникација

Објаснете им на луѓето во населбата дека тие ќе имаат корист од ветерниците.

Г) Специјалист за финансии

Колку пари се потребни за изградба на ветерни електрани и колкава е добивката од добиената енергија?

Д) Електротехника

Изградба и одржување на ветерните електрани.

Ѓ) Електроника и компјутерско инженерство

Примена на модерна технологија во контрола на работата на ветерните електрани.

Е) Геолог/географ

Истражување на почвената основа и количество на ветер, определување на географската положба каде што ќе се градат ветерни електрани.

Ж) Доктор

Грижа за здравјето на сите работници за време на изградбата и потоа пуштање во употреба на сите ветерни електрани.

3) Економист во општината

Изработка на временски план за изградба на ветерни електрани,
свикување градежни експерти на договори.

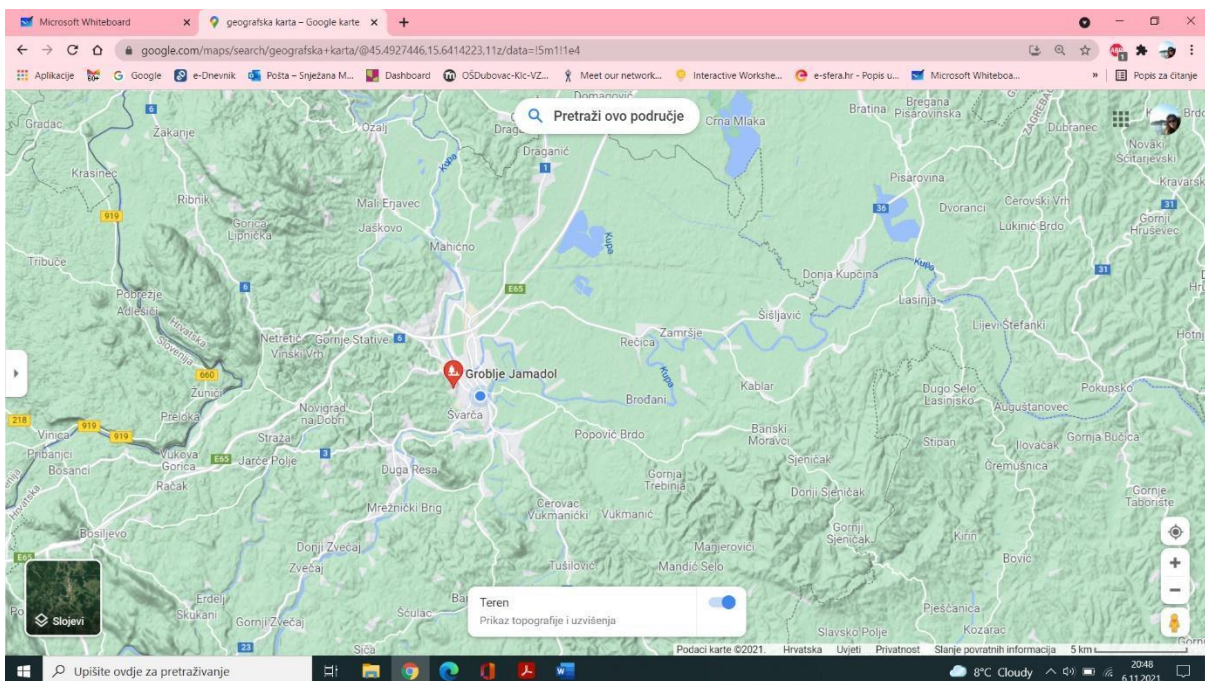
4. Истражете ги географските карактеристики на вашето место на живеење и атмосферските фактори. Врз основа на собраните податоци, одлучете кои обновливи извори во вашата област (град, регион) можат да ги користат луѓето.

а) Географска локација:

а) Со помош на географска карта, опишете ја географската положба на вашето место (висина, наклон, вегетација, клима, проточна вода, геотермални извори).

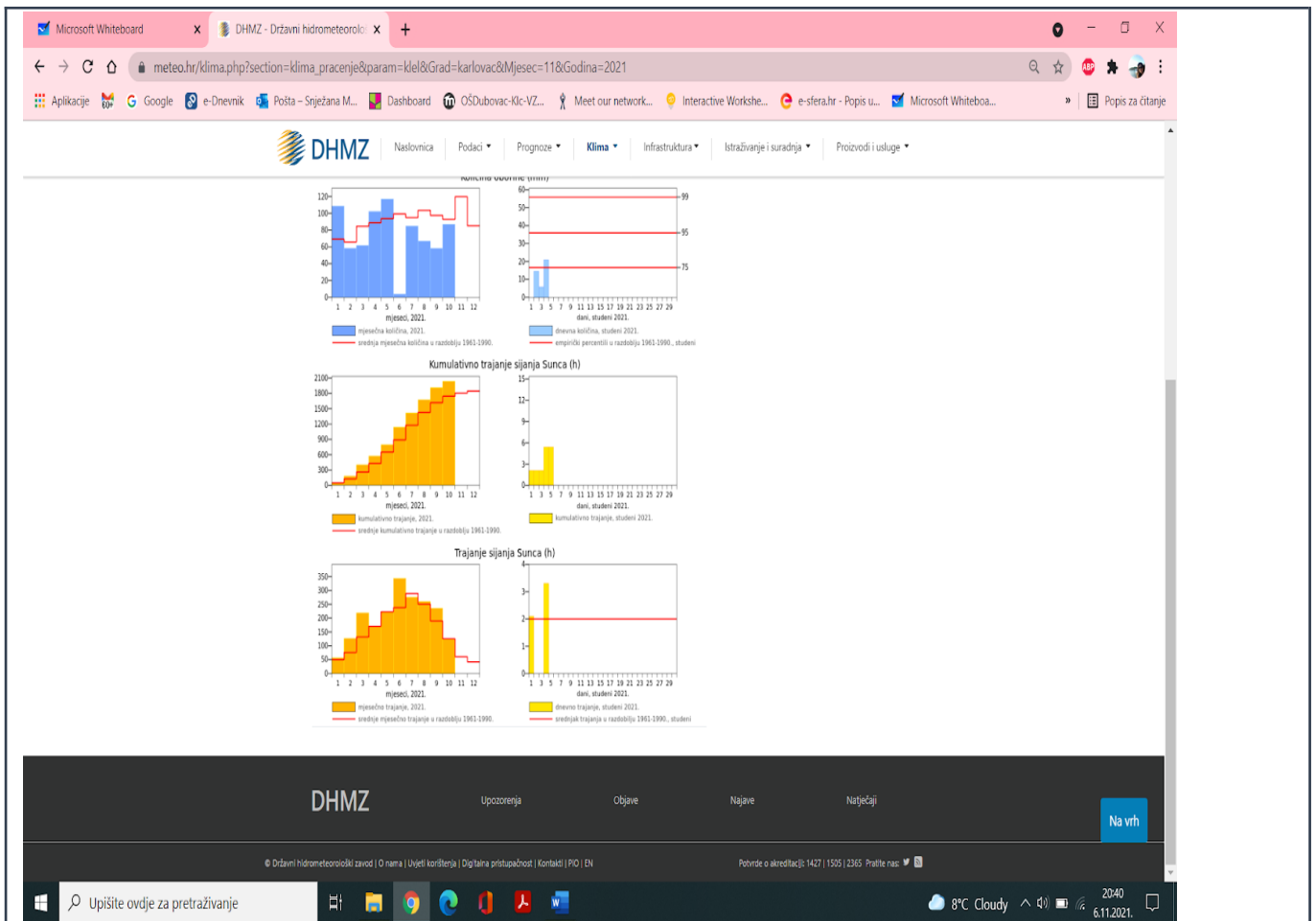
Коментар за можноста за изградба на хидроцентрали, геотермални централи.

(на пример, Карловац, Хрватска)

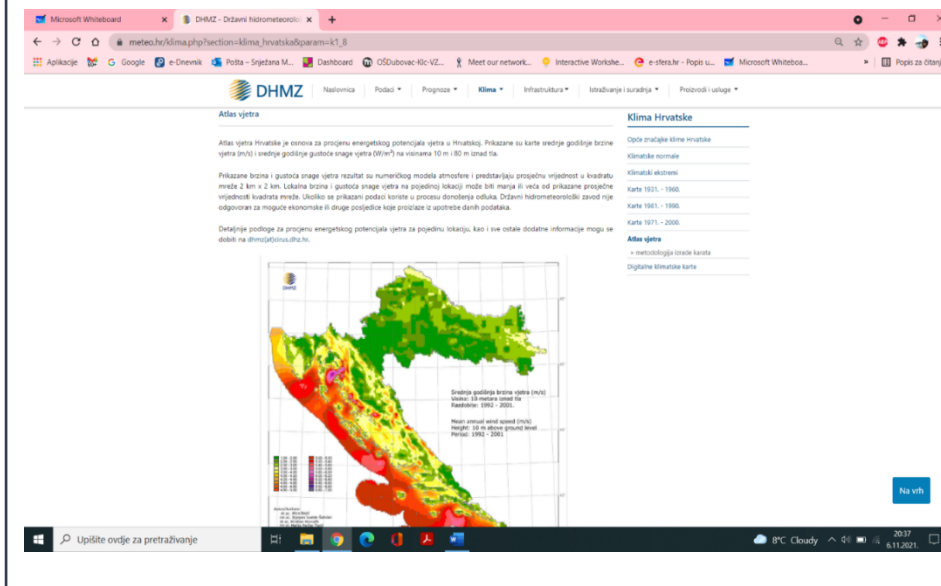
б) Во Метеоролошкиот институт за вашата земја најдете податоци за бројот на сончеви денови во годината и коментирајте за исплатливоста од инвестирањето во соларни панели.

(на пример, Карловац, Хрватска)

в) Во Метеоролошкиот институт во вашата земја пронајдете (или побарајте) податоци за бројот на ветровити денови и јачината на ветерот во годината и коментирајте за профитабилноста на инвестициите во ветерните електрани.

(на пример Карловац, Хрватска)

Downloaded October 30th 2021.

5. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2021/goal-07/>
6. <https://www.youtube.com/watch?v=yMB1jIGtHYE>
7. <https://sdgs.un.org/topics/energy>
8. https://trackingsdg7.esmap.org/data/files/download-documents/2021_tracking_sdg7_report.pdf
9. <https://trackingsdg7.esmap.org//>

Downloaded November 11th 2021.

10. <https://www.youtube.com/watch?v=T4xKThjcKaE&t=21s>

Downloaded November 5th 2021.

11. <https://www.youtube.com/watch?v=cFvuwMyzviQ>
12. <https://www.youtube.com/watch?v=qeVTCe8HLio>

Downloaded November 6th 2021.

13. https://meteo.hr/klima.php?section=klima_hrvatska¶m=k1_8
14. https://meteo.hr/klima.php?section=klima_pracenje¶m=klel
15. <https://www.google.com/maps/search/geografska+karta/@45.4537404,15.5301795,11z/data=!5m1!1e4>

АКТИВНОСТ 2

Код на активноста	Име на активноста
SDG7-SDGfP	Видови енергија и еколошки отпечаток
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> - Учениците да научат да прават разлика помеѓу обновливи и необновливи извори; - Учениците истражуваат глобални проблеми (користејќи длабоко разбирање и различни вредности и погледи на светот); - Учениците работат насочено кон целта; - Учениците ги подобруваат вештините за соработка и презентирање; - Учениците се способни да донесуваат паметни и информирани одлуки; - Учениците позитивно реагираат кон постигнување на Цел 7; - Учениците отворено ги споделуваат своите мислења и верувања на час; 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> ● Материјали - види анекс ● Времетраење – 2 ч . и10 мин. ● Број на група – 4 групи, по 4-5 ученици (7. одделение, возраст 13-14 години) 	
Инструкции за едукаторот	
<p>Прва лекција (30 мин.)</p> <p>Наставникот го започнува часот поставувајќи им на учениците различни прашања.</p> <p><i>Какви видови енергија знаете?</i></p> <p><i>Какви видови енергија користите дома?</i></p> <p><i>Што мислите, какви видови енергија се користат во вашето училиште? Дали се обновливи или не?</i></p> <p><i>Што е обновлива енергија?</i></p> <p><i>Колку различни видови обновлива енергија има?</i></p> <p><i>Каква корист може да има животната средина од обновливите извори на енергија?</i></p> <p>Наставникот прашува што е можно повеќе ученици и ги запишува нивните одговори на табла.</p>	

Наставникот им пушта различни кратки видеа на учениците за различни извори на обновлива енергија. (линкови во референци)

Втора лекција (1 час)

Наставникот ги дели учениците во 4 групи.

Прва група – енергија на бранови

Втора група – енергија на ветерот

Трета група – сончева енергија

Четврта група – геотермална енергија.

Секоја група има време да разговара за добрите и лошите страни на секој енергетски ресурс. Откако групите ќе дискутираат, ги презентираат своите наоди пред целото одделение.

Трета лекција (40 мин.)

Наставникот ги прашува учениците дали го знаат поимот „еколошки отпечаток“ и неговото значење. Доколку учениците не се сигурни, наставникот дава објаснување или пушта кратко видео. Потоа наставникот им ја покажува на учениците следната веб-страница <https://data.footprintnetwork.org/#/>

Наставникот бара од различни ученици:

- Да најдат еколошки отпечаток по лице во нивната земја.
- Да го споредат денешниот отпечаток со отпечатокот во годините кога се родени и да дискутираат за промените.
- Да го споредат денешниот отпечаток на нивната земја со денешниот отпечаток на земји од три различни континенти и да разговараат за разликите.

Совети (трикови) за едукаторот

- 1) Наставникот поставува прашања за видови енергија, што користат дома и сл,
- 2) Наставникот покажува кратки видеа за обновливи извори на енергија и ги дели учениците во групи.
- 3) Наставникот објаснува за еколошкиот отпечаток и бара од учениците да направат истражување и да одговорат на прашања.

Евалуација

Учениците можат да ги претстават своите групни наоди во форма на презентација во PowerPoint или да создадат приказна во storyjumper.

Идеи/инспирација за иднина

Како домашна задача или дополнителна активност, едукаторот може да им даде задача на учениците да ги следат промените на веб-страницата

<https://data.footprintnetwork.org/#/> и да напишат краток есеј за тоа како да го намалиме нашиот „еколошки отпечаток“.

Референции/извори за користење

https://www.youtube.com/watch?v=8miW/W2QyN_4&ab_channel=OurFuture.Energy

https://www.youtube.com/watch?v=BrDua3j1U3M&ab_channel=AdamDanyal

https://www.youtube.com/watch?v=xy9nj94xvKA&ab_channel=TED-Ed

https://www.youtube.com/watch?v=b7_ix42ghCQ&ab_channel=BongBajo

https://www.youtube.com/watch?v=sZuc4LMtHoY&ab_channel=Xiaflame

https://www.youtube.com/watch?v=HciKU63dLtA&ab_channel=SolarBuddy

https://www.youtube.com/watch?v=xKxrkht7CpY&ab_channel=TED-Ed

https://www.youtube.com/watch?v=y_ZGBhy48YI&t=6s&ab_channel=U.S.DepartmentofEnergy

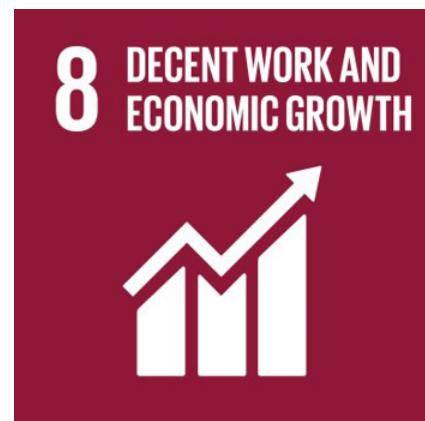
Анекс

Цел за одржлив развој 8

Достоинствена работа и економски раст

Цел 8

Цел 8 за одржлив развој се однесува на „достоинствена работа и економски раст“ и е една од 17-те цели за одржлив развој кои беа воспоставени од Генералното собрание на Обединетите нации во 2015 година. Целосниот наслов е: „Поттикнување на инклузивен и одржлив економски раст, целосно и продуктивно вработување и пристојна работа за сите.“ Напредокот кон целите се мери, следи и оценува со 17 индикатори.

Таргети

Цел 8 има вкупно дванаесет таргети што треба да се постигнат до 2030 година.

Таргет 8.1: Одржлив економски раст

Таргет 8.2: Диверзификација, иновација и надградба за економска продуктивност

Таргет 8.3: Промовирање на политики за поддршка на создавање работни места и растечки претпријатија

Таргет 8.4: Подобрување на ефикасноста на ресурсите во потрошувачката и производството

Таргет 8.5: Целосно вработување и пристојна работа со еднаква плата

Таргет 8.6: Промовирање на вработување, образование и обука на младите

Таргет 8.7: Крај на модерното ропство, трговијата со луѓе и детскиот труд

Таргет 8.8: Заштита на работничките права и промовирање безбедни работни средини

Таргет 8.9: Промовирање на корисен и одржлив туризам

Таргет 8.10: Универзален пристап до банкарски, осигурување и финансиски услуги

Таргет 8.а: Зголемувајте ја помошта за трговска поддршка

Таргет 8.б: Развивање на глобална стратегија за вработување млади

Зошто е важна?

Додека земјите во развој пораснаа со поголема брзина од развиените региони, одржливиот економски раст насекаде е од клучно значење за исполнување на меѓународните развојни цели во следните години. Економскиот раст – што го прави нашиот свет попросперитетен – е нераскинливо поврзан со сите наши приоритети. Посилните економии ќе си дозволат повеќе можности за изградба на поотпорен и поодржлив свет. И економскиот раст мора да биде инклузивен: растот што не ја подобрува благосостојбата на сите делови од општеството, особено на најранливите, е нееднаков и неправеден.

Оваа цел има за задача да обезбеди економскиот сектор на секоја земја да ја обезбеди неопходната потреба на нејзиниот граѓанин да има добар живот без разлика на потеклото, расата или културата. Приближно половина од светското население сè уште живее со еквивалент од околу 2 американски долари на ден. На многу места, имањето работа не гарантира можност да се избега од сиромаштијата. Овој бавен и нерамномерен напредок би можел да бара од сите да ги преиспитаат и преуредат економските и социјалните политики насочени кон искоренување на сиромаштијата.

Во последните три децении, бројот на работници кои живеат во екстремна сиромаштија драстично се намали. Ова е и покрај трајното влијание на економската криза од 2008 година и глобалната рецесија. Во земјите во развој, 34 отсто од вкупните вработувања беа кај средната класа, број кој рапидно се зголеми меѓу 1991 и 2015 година. И покрај тоа, глобалната економија продолжува да закрепнува; светот гледа побавен раст и нееднаквости се прошируваат.

Цел 8 има за задача да поттикне одржлив и правичен економски раст за сите работници, без разлика на нивното потекло, раса или пол. Ова значи постигнување „повисоки нивоа на економска продуктивност преку диверзификација, технолошко надградување и иновации, вклучително и преку фокусирање на сектори со висока додадена вредност и трудоинтензивни сектори“.

Предизвици

Инклузивниот и одржлив економски раст, технологијата и структурната трансформацијата се критични и мора да бидат водени во севкупна стратешка насока. Ова можеби е поважно од кога било, со оглед на невидените влијанија на новите технолошки кластери за сите области на Целите на Одржлив Развој и особено за иднината на работата и глобалниот раст. Висите нивоа на нееднаквости продолжуваат како главни пречки за напредокот на Цел 8.

Постигнувањето на многу други цели зависи од напредокот на Цел 8. Мобилизирањето на приоритетите на политиката, инструментите, партнерствата и ресурсите што можат да ги донесат интервенциите поврзани со Цел 8, се клучни за ставање крај на сите форми на сиромаштија и намалување на нееднаквостите, истовремено обезбедувајќи никој да не заостане. Понатаму, напредокот само кон Цел 8 „не е од никаква важност“, доколку дозволува деградација на животната средина и социјално исклучување.

Не постои замена за продуктивниот раст или компромисот, потребен е зголемен раст на продуктивноста за создавање работни места. Заштитата на правата и работните места мора да се случи во тандем со јасно креирање на политики за вработување. Во многу земји, економската трансформација предводена од индустријата сè уште има најголем потенцијал за широки подобрувања на продуктивноста на трудот и како резултат на тоа, пристојни работни места и достапни производи. Кога е вrameна во законодавството за поддршка и надолупнето со насочени јавни политики, може да одговори на целта на економскиот раст, раздвојувањето на ресурсите и инклузивноста.

Како можеме да го решиме ова?

„Никој да не биде изоставен“ е сржта на агендата за одржлив развој за 2030 година и ако економскиот раст сака да изгради поправеден свет, тој мора да биде инклузивен. Ова е идејата зад Цел 8, која има за цел да одржи стапка на економски раст од 7% за најнеразвиените земји до 2030 година и да постигне целосно и продуктивно вработување за сите мажи и жени насекаде во следните години. Човековите и работничките права, слободата на здружување и колективното договарање и социјалниот дијалог не се само суштински состојки за одржлив економски раст, туку се столбови на градењето демократија. Градењето и зајакнувањето на демократските процеси за возврат е камен-темелник на праведен развој.

Поврзаност со други Цели

Постигнувањето на Цел 8 е поврзано со успехот и напредокот на другите Цели. Не може да има раст на економијата во ниту една земја ако нејзините граѓани не се добро образовани. Затоа, Цел 8; Пристојната работа и економскиот раст се меѓусебно поврзани со квалитетно образование (Цел 4), родова еднаквост (Цел 5) за еднакви можности за работа. Исто така, постојат силни врски со индустријата, иновациите и инфраструктурата (Цел 9) и Одговорната потрошувачка и производство (Цел 12).

Настрана од гореспоменатите меѓусебно поврзани Цели, вреди да се забележи дека напредокот на Цел 8 помага да се намали процентот на стапката на сиромаштија во која било дадена земја на рангирањето на сиромаштијата. Успехот во исполнувањето на таргетите на Цел 8 е директно поврзан со постигнувањето на целите да нема сиромаштија (Цел 1).

8

Decent work and economic growth

2015-2019
Output, Impact, Collaboration

Research supporting SDG8 has grown since 2015, with a compound annual growth rate of 9.2% compared to nearly 3.5% for research in all fields.

The US produces the most research supporting SDG7, followed by China, the United Kingdom, Russia and Germany. Six of the 10 most prolific locations are high income locations (accounting for more than 37,000 publications); three are upper-middle income locations (China, Russia and Malaysia) and one is a lower-middle income location (India). No low income locations featured in the top 50.

The top five locations for which research on SDG8 represents the largest share of their research portfolio are Ghana, Zimbabwe, Nigeria, Kazakhstan and South Africa.

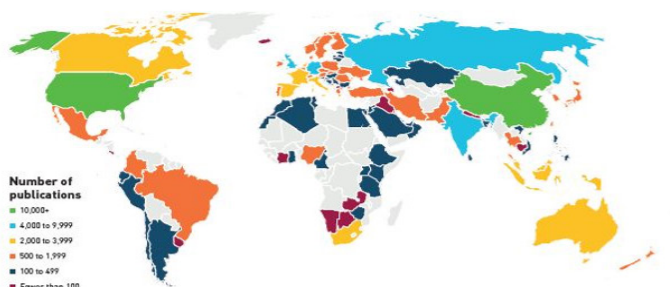
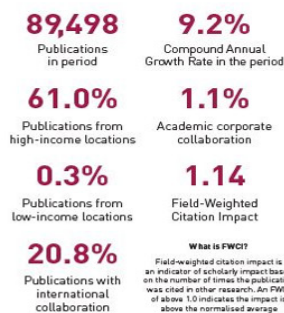
International collaboration yielded 21% of research on SDG8. High income locations collaborated with low income locations on 2% of their total SDG8 research, while nearly 58% of the related output from low income locations came from collaboration with high income locations.

As a measure of academic impact measured by citation, the field weighted citation impact (FWCI) for SDG8 research was above average every year, with an average of 1.14 over the period.

This analysis builds on Elsevier's Sustainability Science in a Global Landscape report, which was released in 2015 to coincide with the launch of the SDGs. See a 2017 update on key findings on the RELX SDG Resource Centre. Help us to provide insight into SDG research. [Click here to review the research.](#)

See the methodology and definitions.

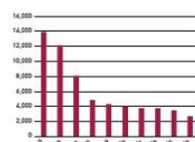
RELX and the RE symbol are trademarks of RELX Group plc, used under license. Elsevier is a registered trademark of Elsevier B.V. © 2020 RELX Sources: Scopus®

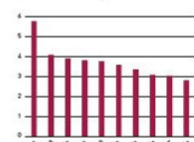
Key themes in SDG8 Research

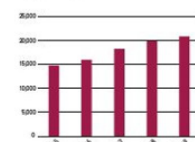
Top 10 locations by publication

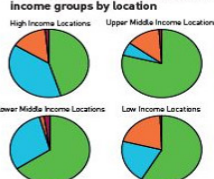
Top 10 locations by RAI *Relative Activity Index

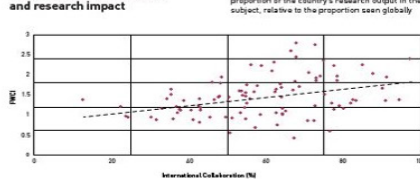
Volume of publications supporting SDG8

International collaboration between income groups by location

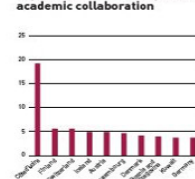

International collaboration and research impact

*Relative Activity Index is a measure of the proportion of the country's research output in the subject, relative to the proportion seen globally

Top 10 locations for corporate-academic collaboration

Goal 8: Promote sustained, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all

The global annual growth rate of real GDP per capita increased by 1.3 per cent in 2014, a significant slowdown compared to 2010 (2.8 per cent growth) and 2000 (3.0 per cent growth).

The global unemployment rate stood at 6.1 per cent in 2015, down from a peak of 6.6 per cent in 2009, mostly owing to a decline in unemployment in the developed regions.

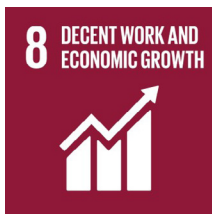
Developing regions grew far faster than developed regions, with average annual growth rates in 2014 of 3.1 per cent and 1.4 per cent, respectively.

How can you act?

1. Teach as many people as you can to read and write, and help them acquire skills that make them employable
2. Educate yourself in financial literacy and teach others
3. Help as many people as you can to acquire bank accounts, and to start saving as much money as possible.

8 DECENT WORK AND ECONOMIC GROWTH

Вовед

Севкупна цел на Целта на одржлив развој 8 - Достоинствена работа и економски раст

Осмата цел на одржлив развој - Достоинствена работа и економски раст - е една од седумнаесетте цели на одржливиот развој поставени од Обединетите нации во 2015 година.

Целите на одржлив развој промовираат одржлив економски раст, повисоки нивоа на продуктивност и технолошки иновации. Поттикнувањето на претприемништвото и создавањето работни места се клучни за ова, исто како и ефективните мерки за искоренување на принудната работа, ропството и трговијата со луѓе. Земајќи ги предвид сите овие работи, целта е да се дојде до целосно и продуктивно вработување и пристојна работа за сите жени и мажи до 2030 година.

Осмата цел ги има следниве таргети:

8.1. Одржување економски раст на глава по жител во согласност со националните околности и особено, барем 7 проценти раст на бруто-домашниот производ годишно во најмалку развиените земји.

8.2. Постигнување повисоки нивоа на економска продуктивност преку разноликост, технолошко надградување и иновации со фокусирање на сектори со високододадени вредности и интензивирање на трудот.

8.3. Промовирање развојно-ориентирани политики кои даваат поддршка на продуктивни активности, креирање пристојни работни места, претприемништво, креативност и иновации и поттикнување на формализирањето и растот на микро, мали и средни претпријатија, вклучувајќи и пристап до финансиски услуги.

8.4. Прогресивен напредок на ефикасноста на глобалните ресурси во потрошувачката и производството до 2030 година и правење напор за одделување на економскиот раст од деградирањето на животната средина, во согласност со десетгодишната рамка на програмите за одржлива потрошувачка и производство, со тоа што лидерството го преземаат развиените земји.

8.5. До 2030 година да се постигне целосно и продуктивно вработување и да се обезбеди пристојна работа за сите жени и мажи,

вклучувајќи ги и младите луѓе и лицата со попреченост, како и еднаква плата за работа со еднаква вредност.

8.6. До 2020 година значително да се намали соодносот на млади луѓе што не се вработени, или пак не се вклучени во образовниот процес или обуки.

8.7. Да се преземат итни и ефикасни мерки за да се искорени принудната работа и да се стави крај на модерното ропство и трговијата со луѓе, и да се обезбеди забрана и елиминирање на најлошите форми на детски труд, вклучувајќи и регрутирање и искористување на деца војници, а до 2025 година да се стави крај на детскиот труд во сите негови форми.

8.8. Да се заштитат работничките права и да се промовира сигурна и безбедна работна средина за сите работници, вклучувајќи ги и работниците мигранти, особено жените мигранти и оние со несигурни вработувања.

8.9. До 2030 година да се осмислат и имплементираат политики кои ќе промовираат одржлив туризам и ќе обезбедат нови работни места, а ќе ги промовираат и локалната култура и производи.

8.10. Да се зацврстат капацитетите на домашните финансиски институции, да се поттикнат и прошират пристапите до банкарски услуги, осигурување и финансиски услуги во целост.

8.A. Да се зголеми помошта за трговската поддршка за земјите во развој, особено за најмалку развиените земји, преку засилена интегрирана рамка за техничка помош поврзана со трговијата за најнеразвиените земји.

8.B. До 2020 година да се развие и операционализира глобална стратегија за вработување на младите и да се имплементира Глобален пакт за вработувања во рамките на Меѓународната организација на трудот.

Зошто е тоа важно за образовната заедница?

Една од клучните придобивки од изучувањето на Целите за одржлив развој е отворањето широки перспективи за учениците кон заедници и искуства различни од нивните. Ова им помага на учениците да се развијат во посposобни и повешти граѓани на општеството и ќе им ги покаже начините на кои тие можат да ја променат иднината. Општеството има големи придобивки кога повеќе луѓе се продуктивни и придонесуваат за растот и развојот на својата земја.

Продуктивното вработување и „пристојната работа“ се клучните елементи со кои

може да се дојде до правична глобализација и намалување на сиромаштијата. Дополнително, невработеноста може да доведе до немири и да го наруши мирот доколку не се справиме со неа.

Клучни димензии на Целта на одржлив развој 8 - Достоинствена работа и економски раст

Целта на одржливиот развој - 8 има цел да обезбеди инклузивен и одржлив економски раст низ светот, особено преку:

- остварување целосно вработување, пристојна и продуктивна работа за сите и еднаква плата за еднаква работа до 2030 година;
- ставање крај на принудната работа и детскиот труд до 2025 година и справување со неформалната работа, на која жените и децата се најизложени;
- поддршка на инвестициите, претприемништвото и иновациите за да се засили создавањето на нови работни места;

Според Обединетите нации, речиси 2,2 милијарди луѓе живеат во услови под долната граница на сиромаштијата и е сè потешко да се најде пристојна работа. На глобално ниво, 200 милиони луѓе се невработени, а 1,4 милијарди луѓе работат на ранливи работни места, со 783 милиони кои работат, а се сиромашни. Глобалниот родов јаз во платите изнесува 23 % и без значителни напори ќе бидат потребни уште 68 години да се добие еднаква плата за сите. Дополнително, неформалната работа поврзана со лошите услови за вработување често претставува норма кога станува збор за вработување во партнерските земји и останува значаен предизвик кој треба да се решава.

Колку луѓе се невработени денес?

Пандемијата на ковид-19 ќе има разурнувачки ефект врз светската невработеност. Меѓународната организација на трудот има проценето дека во втората половина од 2020 година работното време би можело да се намали за 14 %. Можното намалување на невработеноста по 2020 година ќе зависи од напорите на поединечните земји да ги зачуваат работните места преку мерките што ги имплементираат. Светот се соочува со рецесија која е многу посурова од онаа во 2009 година.

Повеќе од еден на шест млади луѓе престанал да работи во текот на пандемијата на ковид-19, а оние што успеале да ги задржат своите работни места опаднале за 23 %. Од сите стопански гранки туризмот е најпогоден од светската пандемија, што се должи на затворањето на границите, забраните за патување и епидемиолошките мерки. Меѓународните патувања би можеле да се намалат за 60-80 % во 2020 година во споредба со 2019 година.

Пандемијата на ковид-19 тешко погоди 1,6 милијарди луѓе од неформалната економија. Многу од нив не можат да сметаат и да се потпрат на заштеди. За нив кризата останувањето дома поради епидемиолошките мерки значи губење на работното место. Што можеме да направиме за да ја подобриме ситуацијата? Да им овозможиме на младите луѓе образование и развој на вештини кои ќе ги задоволат барањата на пазарот на трудот. Да им овозможиме соодветна здравствена заштита и безбедна работна средина (заштита на работното место). На младите луѓе треба да им се овозможи продуктивно вработување, без оглед на родот или нивото на приходи. Државите треба да дадат поддршка на развојот на одржливи и иновативни економии кои би го ставиле човекот во центарот. Исто така, посебно внимание би требало да се посвети на вработувањето на младите луѓе и зацврстувањето на положбата на жените во економијата.

Интеракција меѓу Целта на одржлив развој 8 - Достоинствена работа и економски раст и стекнувањето вештини на 21 век

Вештините на 21 век се 12 способности кои им се потребни на денешните ученици за да бидат успешни во нивната кариера за време на информатичката ера. Дванаесетте вештини на 21 век се:

- Критичко мислење
- Креативност
- Соработка
- Комуникација
- Информатичка писменост
- Медиумска писменост
- Технолошка писменост
- Флексибилност
- Лидерство
- Иницијатива
- Продуктивност
- Општествени вештини.

Овие вештини се наменети да им помогнат на учениците да се справат со молкавичното темпо на модерните пазари. Секоја вештина е единствена во тоа како им помага на учениците, но сите тие имаат една заедничка особина и се значајни во ерата на интернетот.

Секоја од овие вештини на 21 век е сместена во една од трите категории:

Вештини на учење

Вештини за описменување

Животни вештини.

Вештините на учење ги учат учениците за менталните процеси потребни да се приспособат и подобрат во модерната работна средина.

Вештините за описменување се фокусираат на тоа како учениците можат да ги распознаваат фактите, да објавуваат текстови и технологијата потребна за тоа.

Силен фокус е ставен на разграничувањето на веродостојните извори и фактички информации и нивно одделување од дезинформациите што го преплавуваат интернетот.

Животните вештини се занимаваат со нематеријалните елементи од секојдневниот живот на ученикот. Овие нематеријални елементи се фокусираат и на личните и на професионалните квалитети.

АКТИВНОСТ 1

Код на активноста	Име на активноста
SDG8-SDGfP	Достоинствена работа и економски раст
Цели на активноста	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ученикот го разбира и го објаснува поимот „достоинствена работа“. 2. Ученикот разбира што значи поимот економски раст. 3. Ученикот го објаснува концептот на рецесија. 4. Ученикот ја забележува поврзаноста на концептот на рецесија и светската пандемија на ковид-19. 5. Ученикот предлага можни мерки за закрепнување од кризата. 6. Ученикот учи да соработува во тим. 7. Ученикот применува критичко размислување и решавање проблеми. 8. Ученикот развива позитивен став кон учење нови содржини (одржлив развој). 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> - материјали - во прилог - времетраење на активностите -90 мин. - група од 20-25 ученици 	
Инструкции за едукаторот	
<p>Активност 1. (20 мин.)</p> <p>а) учениците одговараат на прашањата:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Што значи кога се вели дека човек има „достоинствена“ работа? - Што значи кога една држава или човек има добар животен стандард? - Што значи економски раст на една земја? <p>б) Учениците се обидоа да ги дадат своите одговори на поставените прашања. Потоа наставникот пушта кратко видео, кое објаснува што значи терминот „достоинствена работа“ и како е тој поврзан со Целите на одржливиот развој.</p> <p style="text-align: center;">https://youtu.be/mZpyJwevPqc</p> <ul style="list-style-type: none"> - Што им овозможува добар економски раст на жителите на една земја? - Зошто е важно луѓето да имаат достоинствена работа? 	
<p>Активност 2. (50 мин.)</p> <p>Учениците читаат текст од Анексот, а потоа гледаат друго видео кое ги објаснува сличностите и разликите помеѓу Големата рецесија што го погоди светот во 2008</p>	

година и пандемијата на ковид-19 од 2019 година. Откако ќе го прочитаат текстот и ќе го погледнат видеото, ќе можат да одговорат на следниве прашања (види анекс):

<https://www.youtube.com/watch?v=feOwzi5EKa4&t=102s>

- Објаснете го терминот светска пандемија?
- Наведете некои други светски пандемии за кои сте научиле на училиште?
- Наведете неколку примери за тоа како пандемијата на ковид-19 доведе до губење на работните места?
- Кој пол беше попогоден од пандемијата на ковид-19 и зошто?
- Која гранка на економијата најмногу страдаше од ковид-кризата и зошто?

Активност 3. (10 мин.)

Учениците на крајот ќе решат краток квиз. Целта на квизот е да се утврди како ги разбрале и совладале исходите од денешниот час. Во квизот учениците мора да го поврзат поимот со точно објаснување.

<https://learningapps.org/display?v=pckmtz44c21>

Совети (трикови) за едукаторот

- наставникот поставува прашања и се обидува да вклучи што е можно повеќе ученици во одговорот.
- откако учениците самостојно ќе го изучат работниот материјал од прилогот, се обидуваат да одиграат игра, во која ги прашуваат за одговорите што ги имало во работните материјали.
- наставникот има улога на помошник и ги води учениците кога им е потребна помош.

Евалуација

Учениците ги презентираат резултатите од нивното истражување пред целото одделение, ги читаат одговорите од нивните прашалници и дополнително ги објаснуваат.

Идеи/инспирација за иднина

Информации на социјалните медиуми, веб-страница на училиштето.

Референции/извори за користење

<https://youtu.be/mZpyJwevPqc>

<https://www.youtube.com/watch?v=feOwzi5EKa4&t=102s>

<https://learningapps.org/display?v=pckmtz44c21>

Анекс

Активност 2 Текст

ДОСТОИНСТВЕНА РАБОТА И ЕКОНОМСКИ РАСТ

Целта за одржлив развој 8 има цел да:

- промовира одржлив економски раст, вработување и пристојна работа за секое човечко суштество.

Што значи одржлив економски раст?

Одржливиот економски раст води до напредок, отворање работни места и подобрување на животниот стандард. Дури и пред почетокот на глобалната пандемија на ковид-19, една од пет земји со милијарди луѓе што живеат во сиромаштија се очекуваше да забележи пад на приходот по глава на жител во 2020 година. Финансиските шокови предизвикани од пандемијата, нарушувањето на индустриското производство и општата неизвесност го исфрлија и онака млакиот и слаб економски раст. Меѓународниот монетарен фонд предвиде дека поради ковид-кризата, светот ќе го погоди рецесија повисока од таа во 2008 година, која е позната како Голема рецесија.

Таа криза беше криза на банкарството и парите. Започна во САД и беше предизвикана од брзиот пад на цените на недвижностите, кој се разви во нереални размери по долг период на раст. Сè поголем број луѓе не беа во можност да ги отплатат ратите од кредитите што ги зедоа за недвижен имот, делумно поради зголемувањето на каматните стапки, а делумно поради тоа што банките даваа заеми на луѓе кои имаа помала можност да го вратат заемот (понизок кредитен рејтинг).

Што значи „достоинствена работа“?

Го користиме терминот за да им дадеме шанса на сите луѓе за работа која е продуктивна и нормална плата. Тоа, исто така, имплицира дека работното место е безбедно. Пристојната работа значи можност за учење и напредок, можност за напредување, но и социјална заштита на поединецот и неговото семејство.

Што значи поимот пандемија?

Ширењето на болеста на големи области, во неколку земји, на целиот континент или во светот. Во минатото имаше пандемии на чума и колера, а потоа и на грип. Од епидемиите во 20 век, најсмртоносна беше пандемијата на шпанскиот грип во 1918-1919 година, кој зарази околу 500 милиони луѓе во речиси сите делови на светот и уби од 17 до 50 милиони, според некои до 100 милиони. Се викаше шпански затоа што печатот во неутрална Шпанија не подлежи на цензура (за разлика од земјите учеснички во Првата светска војна), па можеше слободно да известува за епидемијата, што даваше впечаток дека Шпанија е особено погодена.

Во 20 век Светската здравствена организација прогласи пандемии на свински грип (2009) и ковид-19 (2020). Терминот пандемија најчесто се користи за заразни болести.

Колку луѓе се невработени денес?

Пандемијата на ковид-19 ќе има разурнувачки ефект врз светската невработеност. Меѓународната организација на трудот процени дека работното време може да се намали за 14% во втората половина на 2020 година. Можно намалување на невработеноста по 2020 година ќе зависи од напорите на поединечните земји да ги зачуваат работните места преку мерките што ги спроведуваат. Светот се соочува со рецесија која е потешка од онаа што го погоди во 2009 година.

Повеќе од еден од шест млади луѓе престанал да работи во текот на пандемијата на ковид-19, а оние што успеале да ги задржат своите работни места паднале за 23%.

Од сите стопански гранки, туризмот е најпогоден од пандемијата во светот поради затворањето на границите, забраните за патување и епидемиолошките мерки.

Меѓународните патувања би можеле да се намалат за 60-80% во 2020 во споредба со 2019 година.

Пандемијата на ковид-19 тешко погоди 1,6 милијарди работници во неформалната економија. Многу од нив не можат да се потпрат на заштеди. За нив останувањето дома поради епидемиолошки мерки значи губење работа.

Што можеме да направиме за да ја подобриме ситуацијата? Обезбедете им на младите луѓе образование и развој на вештини кои ги задоволуваат барањата на пазарот на трудот.

Обезбедете им соодветна здравствена заштита и безбедна работна средина (заштита на работното место). На младите треба да им се обезбеди продуктивно вработување, без

разлика на нивниот пол и нивото на приходи. Државите треба да го поддржат развојот на одржливи и иновативни економии кои би го ставиле човекот во центарот. Исто така, посебно внимание треба да се посвети на вработувањето на младите и зајакнувањето на жените во економијата.

- Приход по глава на жител - просечен приход (заработка, сума пари) заработен по лице во дадена област секоја година
- Рецесија - фаза на опаѓање во рамките на деловниот циклус во која има општ пад на економската активност. Тоа е придружено со општо влошување на економската клима (пад на реалниот доход, зголемена невработеност, мала искористеност на производствените капацитети...)
- Меѓународен монетарен фонд - меѓународна агенција во рамките на Обединетите нации која има цел да обезбеди стабилен финансиски систем и меѓународен платен систем.
- Неформална економија - збир на различни работни места, работници и компании кои не се контролирани (не се оданочуваат) од државата, но кои не се ни под заштита на државата. Терминот може да се однесува и на самовработување во нерегистрирани фирми.

Активност 2 Прашалник

Прашалник

1. Објаснете го поимот светска пандемија?

2. Наведете некои други светски пандемии за кои сте научиле на училиште?

3. Наведете неколку примери за тоа како пандемијата на ковид-19 доведе до губење на работни места.

4. Кој пол беше попогоден од пандемијата на ковид-19 и зошто?

5. Која стопанска гранка најмногу страдаше од кризата со ковид и зошто?

АКТИВНОСТ 2

Код на активноста	Име на активноста
SDG8-SDGfP	Достоинствена работа
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> • Учениците разбираат што значи достоинствена работа; • Саморегулација во социјалното однесување; • Емпатија и способност да се грижат за другите; • Да учиме од другите и да придонесуваме за учењето на другите луѓе; • Способност за развивање иновативни идеи и нетрадиционални решенија; • Примена на критичко размислување и решавање проблеми за да проценат различни извори на информации и аргументи релевантни за Цел 8; • Позитивно стремење кон постигнување на Цел 8; 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> • Материјали - види анекс • Времетраење – 2 ч. и 30 мин. • Број на група – 15-20 ученици, неколку групи од 4-5 ученици (6. одделение, возраст 12-13 години) 	
Инструкции за едукаторот	
<p>Прва лекција (30 мин.)</p> <p>Наставникот им објаснува на учениците за Целта 8 од Целите за одржлив развој (може да прикаже и кратко видео, линк во референции) и за главните цели и продолжува да им поставува различни прашања на учениците.</p> <p><i>Што е работа?</i></p> <p><i>Зошто на луѓето им е потребна работа?</i></p> <p><i>Како го разбирате поимот „достоинствена работа“?</i></p> <p><i>Што сметате дека е добро работно место?</i></p> <p>Наставникот прашува што е можно повеќе ученици и учениците споделуваат различни мислења.</p> <p>Втора лекција (2 ч.)</p> <p>Прва активност (1 ч.)</p> <p>Наставникот бара од учениците да размислат за тоа <i>што го прави едно работно место достоинствено</i>. Наставникот ги остава учениците да размислат и потоа прашува неколку ученици да споделат свои мислења. Откако ќе заврши</p>	

дискусијата, наставникот ги дели учениците во парови и на секој пар му дава по еден лист хартија (види анекс) на кој има изјави кои опишуваат различни сценарија и неколку прашања на кои треба да размислат и да ги дискутираат со својот партнер.

За секое сценарио, учениците треба да разговараат за:

- *Дали овие работни места се достоинствени?*
- *Што ти се допаѓа?*
- *Што би променил?*
- *Кое од овие работни места би го одбрал?*

Откако ќе поразговараат со своите партнери, класот дискутира:

Дали некогаш сте слушнале за вакви ситуации?

Дали мислите дека овие ситуации се праведни?

Како можат ваквите ситуации да влијаат врз луѓето?

Втора активност (14)

Наставникот ги прашува учениците: *Што е претприемач?*

(за овој дел од часот потребно е наставникот претходно да се подготви и да им објасни на учениците што се претприемништво и претприемач),

Откако наставникот ќе им објасни на учениците за претприемач, продолжува со инструкции за работа. Наставникот ги дели учениците во неколку групи и секоја група има задача:

1. Да размислат за вештините и квалитетите што треба да ги поседува некоја личност за да биде успешна.
2. На лист хартија секоја група да напише 5 реченици почнувајќи ја реченицата *„Успешен претприемач е некој кој...“*

Учениците разговараат со своите групи и подоцна ги споделуваат своите наоди со целото одделение. Наодите може да се претстават во форма на PowerPoint презентација или видео за StoryJump.

Совети (трикови) за едукаторот

- 1) Наставникот објаснува за Цел 8 или прикажува кратко видео.
- 2) Наставникот прашува што е можно повеќе ученици.
- 3) Наставникот дели листови со сценарија и поставува прашања за да се создаде дискусија.
- 4) Наставникот ги дели учениците во групи и им дава задача.

Евалуација

Наодите може да се претстават во форма на PowerPoint презентација или видео за StoryJump.

Идеи/инспирација за иднина

Учениците можат да направат краток прашалник и да спроведат кратко анонимно истражување за работните услови на родителите (истражувањето може да биде и во електронска форма (Google форма)). Потоа можат да ги сумираат добиените резултати во форма на PowerPoint презентација.

Референции/извори за користење

https://www.youtube.com/watch?v=xcZamDv2DZQ&ab_channel=Participate

<https://www.globalgoals.org/goals/8-decent-work-and-economic-growth/>

<https://www.investopedia.com/terms/e/entrepreneur.asp>

Анекс

Втора лекција- Прва активност

Описи на работни места

Прочитај ги описите на овие работни места и размисли:

Дали овие работни места се достоинствени?

Што ти се допаѓа?

Што би променил?

Кое од овие работни места би го одбрал?

Марија работи на место каде што се плаќа по час. Таа нема договор со полно работно време; понекогаш од неа се бара да работи 10 часа неделно, понекогаш и 40 часа неделно. Кога ќе се разболи, не добива плата за боледување.

Платата на Александар е многу добра, но тој мора да работи многу долго - често до доцно во ноќта и за време на викендите. Некои недели му се собираат повеќе од 80 часа работа неделно. Тој не може да поминува многу време со сопругата и децата.

Од Петар често се бара да сработи задачи кои се премногу тешки - тој ги нема потребните вештини за добро да ги заврши овие задачи и нема добиено соодветна обука.

Ана не зема плата колку некои нејзини пријатели, но ужива во работата. Тоа е значајно за неа бидејќи може да им помага на другите луѓе во нејзината заедница. Таа верува дека ова е важна работа.

Цел за одржлив развој 9

Индустија, иновација и инфраструктура

Цел 9: Изградба на отпорна инфраструктура, промовирање на одржлива индустријализација и поттикнување на иновациите

Инклузивната и одржлива индустријализација, заедно со иновациите и инфраструктурата, може да ослободи динамични и конкурентни економски сили кои генерираат вработување и приход. Тие играат клучна улога во воведувањето и промовирањето на новите технологии, олеснувањето на меѓународната трговија и овозможувањето ефикасно користење на ресурсите.

Иновациите и технолошкиот напредок се клучни за изнаоѓање трајни решенија и за економските и за еколошките предизвици, како што се зголемените ресурси и енергетската ефикасност.

Во однос на комуникациската инфраструктура, повеќе од половина од светското население сега е онлајн и речиси целото светско население живее во област покриена со мобилна мрежа.

Таргетите на Цел 9:

9.1 Да се изгради квалитетна, сигурна, одржлива и отпорна инфраструктура, вклучително и регионална и прекугранична инфраструктура, за поддршка на економскиот развој и човечката благосостојба, со фокус на достапна инфраструктура со правичен пристап за сите.

9.2 Да се промовира инклузивна и одржлива индустријализација и, до 2030 година, значително да се зголеми вработеноста во индустрискиот сектор и нејзиното учество во вкупниот бруто домашен производ, во согласност со националните услови, и двојно да се зголеми нејзиното учество во најмалку развиените земји.

9.3 Да се зголеми пристапот на малите индустриски и други претпријатија, особено во земјите во развој, до финансиски услуги, вклучително и до поволни кредити, и нивната интеграција во синџирот на вредности и на пазарите.

9.4 До 2030 година, да се подобри инфраструктурата и да се осовременат индустриите, со цел да станат одржливи, преку зголемена ефикасност во користењето на ресурсите и поголемо прифаќање на чисти еколошки технологии и индустриски процеси, и сите земји да преземат мерки во согласност со своите способности.

9.5 Да се подобрат научните истражувања, да се надградат технолошките можности во индустриските сектори во сите земји, особено во земјите во развој, како и до 2030 година, да се поттикне иновативноста и значително да се зголеми бројот на лица кои работат врз истражувања и развој на секој 1 милион луѓе, како и да се зголемат средствата кои се наменети за истражувања и развој од јавни и приватни фондови.

9.a Да се овозможи развој на одржлива и отпорна инфраструктура во земјите во развој, преку зголемена финансиска, технолошка и техничка поддршка за земјите од Африка, најмалку развиените земји, земјите во развој без излез на море и малите островски земји во развој.

9.б Да се поддржи развојот на домашната технологија, истражувањата и иновациите во земјите во развој, како и да се обезбеди средина која поттикнува меѓу другото и разновидност во индустриските сектори и додадена вредност на стоките.

9.в До 2020 година, значително да се зголеми пристапот до информатички и до комуникациски технологии и да се настојува да се обезбеди универзален пристап до интернет во најмалку развиените земји.

Зошто е важна

Која е целта овде?

Да се изгради отпорна инфраструктура, да се промовира инклузивна и одржлива индустријализација и да се поттикнат иновациите.

Зошто?

Економскиот раст, социјалниот развој и климатските активности се во голема мера зависни од инвестициите во инфраструктурата, одржливиот индустриски развој и технолошкиот напредок.

Па што е проблемот?

Дури и пред избувнувањето на пандемијата КОВИД-19, глобалното производство постојано опаѓа поради царините и трговските тензии.

Основната инфраструктура како патишта, информатичките и комуникациските технологии, санитарните јазли, електричната енергија и водата останува недоволна во многу земји во развој.

Зошто да се грижам?

Инклузивната и одржлива индустријализација, заедно со иновациите и инфраструктурата, може да ослободи динамични и конкурентни економски сили кои генерираат вработување и приход.

Како можеме да помогнеме?

Размислете како индустријата влијае на вашиот живот и благосостојба и користете ги социјалните медиуми за да ги поттикнете креаторите на политиките да им дадат приоритет на ЦОР.

INDUSTRY, INNOVATION AND INFRASTRUCTURE: WHY IT MATTERS

What's the goal here?
To build resilient infrastructure, promote inclusive and sustainable industrialization and foster innovation

Why?
Economic growth, social development and climate action are heavily dependent on investments in infrastructure, sustainable industrial development and technological

progress. In the face of a rapidly changing global economic landscape and increasing inequalities, sustained growth must include industrialization that first of all, makes opportunities accessible to all people, and second, is supported by innovation and resilient infrastructure.

So what's the problem?
Even before the outbreak of the COVID-19 pandemic,

9 INDUSTRY, INNOVATION AND INFRASTRUCTURE

Just 54% of the global population use the Internet. In the least developed countries only 19% have online access

global manufacturing – considered an engine of overall economic growth – has been steadily declining due to tariffs and trade tensions. The manufacturing decline caused by the pandemic has further caused serious impacts on the global economy.

In addition, the airport industry, also an important driver of economic development, faced the steepest decline in its history in the first five months of 2020, with a 51 per cent drop in airline passengers due to the global lockdowns.

Basic infrastructure like roads, information and communication technologies, sanitation, electrical power and water remains scarce in many developing countries. In 2019, some 87 per cent of people in developed countries used the Internet, compared with just 19 per cent in the least developed countries.

How much progress have we made?
Investment in research and development globally – as well as financing for economic infrastructure in developing countries – has increased, and impressive

progress has been made in mobile connectivity with almost the entire world population (97 per cent) living within reach of a mobile cellular signal.

Why should I care?
Inclusive and sustainable industrialization, together with innovation and infrastructure, can unleash dynamic and competitive economic forces that generate employment and income. They play a key role in introducing and promoting new technologies, facilitating international trade and enabling the efficient use of resources.

The growth of new industries means improvement in the standard of living for many of us. If industries pursue sustainability, this approach will have a positive effect on the environment.

What is the price of inaction?
The price is steep. Ending poverty would be more difficult, given the industry's role as a core driver

of the global development agenda to eradicate poverty and advance sustainable development. Additionally, failing to improve infrastructure and promote technological innovation could translate into poor health care, inadequate sanitation and limited access to education.

How can we help?
Establish standards and promote regulations that ensure company projects and initiatives are sustainably managed. Collaborate with NGOs and the public sector to help promote sustainable growth within developing countries.

Think about how industry impacts on your life and well-being and use social media to push for policymakers to prioritize the SDGs.

To find out more about Goal #9 and other Sustainable Development Goals, visit:
<http://www.un.org/sustainabledevelopment>

BUILD RESILIENT INFRASTRUCTURE, PROMOTE INCLUSIVE AND SUSTAINABLE INDUSTRIALIZATION AND FOSTER INNOVATION

BEFORE COVID-19

MANUFACTURING GROWTH WAS DECLINING

DUO TO TARIFFS AND TRADE TENSIONS

COVID-19 IMPLICATIONS

THE AVIATION INDUSTRY HAS SUFFERED THE STEEPEST DECLINE IN HISTORY

AIR PASSENGER NUMBERS FELL BY 51% FROM JANUARY TO MAY 2020 (COMPARED TO THE SAME PERIOD IN 2019)

FINANCING FOR SMALL-SCALE INDUSTRIES IS NEEDED FOR THEIR SURVIVAL THROUGH THE CRISIS

ONLY 35% HAVE ACCESS TO CREDIT IN DEVELOPING COUNTRIES (2019)

INVESTMENT IN R&D IS GROWING BUT NEEDS TO ACCELERATE

\$1.4 TRILLION (2019)
\$2.2 TRILLION (2021)

FEWER THAN 1 IN 5 PEOPLE USE THE INTERNET IN LDCs (2019)

ACCESS MORE DATA AND INFORMATION ON THE INDICATORS AT SDG.DATASOURCE.ORG/IND9/REPORT/2020/

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/infrastructure-industrialization/>

https://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2019/07/9_Why-It-Matters-2020.pdf

https://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2019/07/E_Infographic_09.pdf

Вовед

Севкупна цел на Целта на одржлив развој 9 - Индустрија, иновации и инфраструктура

Севкупната цел на Целта на одржливиот развој 9 е да се изгради еластична инфраструктура, да се промовира инклузивна и одржлива индустријализација и да се поттикнат иновации. Целта на одржливиот развој 9 конкретно наведува: „Инклузивната и одржлива индустријализација, заедно со иновациите и инфраструктурата, може да ги ослободи динамичните и конкурентни економски сили што овозможуваат вработување и заработка. Тие играат важна улога во воведувањето и промовирањето нови технологии, олеснувањето на интернационалната трговија и овозможувањето ефикасно користење на ресурсите“.

Нејзините 8 таргети се следните:

9.1

Развивање квалитетна, сигурна, одржлива и еластична инфраструктура, вклучувајќи регионална и прекугранична инфраструктура, со поддршка на економскиот развој и човечката благосостојба, со фокус на прифатлив и правичен пристап за сите.

9.2

Промовирање инклузивна и одржлива индустријализација, значително зголемување на уделот на индустријата во вработувањата и бруто-домашниот производ до 2030, во согласност со националните околности, и дуплирање на нивниот удел во најмалку развиените земји.

9.3

Зголемување на пристапот на индустриите од мал обем и други претпријатија, особено во земјите во развој, до финансиски услуги, вклучувајќи прифатливи кредити и нивно интегрирање во вредност на синџири и маркети.

9.4

До 2030 да се надгради инфраструктурата и да се доградат индустриите за да се направат одржливи, со зголемено и ефикасно користење на ресурси и поголемо присвојување на чисти и еколошко здрави технологии и индустриски процеси, со учество на сите земји во согласност со нивните соодветни способности.

9.5

Подобрување на научните истражувања, надградување на технолошките способности од индустриските сектори во сите земји, особено земјите во развој, вклучувајќи до 2030 и поттикнување иновации и суштинско зголемување на бројот на истражувања и бројот на работници на 1 милион луѓе и јавните и приватните трошоци за истражување и развој.

9.a

Олеснување на одржливиот и еластичен инфраструктурен развој во земјите во развој преку подобрена финансиска, технолошка и техничка поддршка на африканските земји, најмалку развиените земји кои не излегуваат на море и малите островски земји во развој.

9.б

Поддржување на домашниот технолошки развој, истражување и иновации во земјите во развој, вклучувајќи обезбедување погодна политичка средина за, меѓу другото, индустриска диверзификација и додадена вредност на стоките.

9.в

Значајно зголемен пристап до информациски и комуникациски технологии настојувајќи да се обезбеди универзален и прифатлив пристап до интернетот во најмалку развиените земји до 2020.

<https://sdgs.un.org/goals/goal9>

Зошто е тоа важно за образовната заедница?

Како што спомнавме, Целта на одржливиот развој 9 се фокусира на изградба на еластична инфраструктура, промовирајќи инклузивна и одржлива индустријализација и негување на иновациите. Многу е важно да се сфати

улогата што ја има инфраструктурата во секојдневниот живот на луѓето. Само по оценувањето на моменталната состојба на инфраструктурата може да најдеме начини како да ја подобриме.

Целта на одржливиот развој 9 е важна за образовното општество затоа што ги учи учениците да ги сфатат иницијативите дизајнирани на глобално ниво и потоа да ги применуваат во нивните сопствени заедници. Учењето на Целта на одржливиот развој 9 може да има влијание врз процесот на донесување одлуки кај учениците и да им помогне да се подготват за да имаат големо влијание на локално ниво во нивната сопствена заедница или роден град.

Клучни димензии на Целта на одржлив развој 9 - Индустрija, иновации и инфраструктура

www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2019/07/9_Why-It-Matters-2020.pdf

Со оглед на тоа што инвестициите во инфраструктурата, одржливиот индустриски развој и технолошкиот напредок директно влијаат врз економскиот раст, социјалниот развој и климатските активности, ние мора да воспоставиме стандарди и да промовираме регулативи кои ќе дадат сигурност дека проектите и иницијативите на компаниите се одржливо менаџирани.

Иновациите и еластичната инфраструктура заедно со еднакво достапните можности за луѓето од сите сфери на животот мора да се направат достапни преку индустријализацијата и одржливиот економски раст.

Глобалното производство бележи остар пад во последните неколку години, а со тоа се задушува и економскиот раст. Динамичната и конкурентна економија која создава вработувања и приход има потреба од инклузивна и одржлива индустријализација, заедно со иновациите и инфраструктурата.

Растот на новите индустрии значи подобрување на животниот стандард на сите засегнати особено на луѓето што живеат во земјите во развој низ целиот свет.

Основната инфраструктура како патишта, информатичка и комуникациска технологија, канализација, електрична енергија и вода се ускратени во многу земји во развој. Во 2019 година, околу 87 проценти од луѓето во развиените земји користеле интернет, споредено со само 19 проценти во најмалку развиените земји. Индустрijата е основна компонента која го движи одржливиот развој, и

како таква е клучна во ставањето крај на сиромаштијата. Како додаток на тоа, квалитетната здравствена и санитарна заштита, како и подобдениот пристап до образование се директно под влијание на подобдената инфраструктура и технолошките иновации. Соработката со невладините организации и јавниот сектор е неопходна за да се помогне промовирањето на одржливиот раст во земјите во развој.

Интеракција меѓу Целта на одржлив развој 9 - Индустија, иновации и инфраструктура и стекнувањето вештини на 21 век

Во денешно време информатичката писменост станува една од значајните вештини кои ученикот треба да ги поседува. Независниот и слободен пристап до информации, оценувањето на изворите на информации, ефективно користење на информациите и нивното вградување во веќе постојното знаење треба да имаат огромно значење како за наставниците така и за учениците. И учениците и наставниците исто така би можеле добро да бидат посветувани да научат како да се приспособат на брзите променливи ситуации во денешното општество. Ова вклучува и развој на критичко мислење и одредена количина на креативност од нивна страна.

Исто така, од витално значење е да се поврзат сценаријата за теоретско решавање проблеми со нивна примена во реалниот свет во специфични ситуации. Учениците треба да се оспособат да ги понесат со себе вештините за решавање проблеми кои ние ги врежуваме кај нив во сигурна и безбедна средина и да ги применуваат овие вештини подоцна во нивниот живот како лидери во заедницата и активни придонесувачи за подобрување на општеството.

АКТИВНОСТ 1

Код на активноста	Име на активноста
SDG9-SDGfP	Индустија, иновации и инфраструктура
Цели на активноста	
<p>По завршувањето на часот учениците ќе можат:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да го разберат значењето на поимот инфраструктура - да именуваат и да препознаат различни објекти и системи кои спаѓаат во категоријата инфраструктура - да се запознаат со типовите инфраструктура што моментално се присутни во нивниот роден град - да ги разликуваат добрите и лошите страни на неколку објекти и системи во нивниот роден град - да применат критичко размислување за да понудат предлози како да ја подобрат инфраструктурата во својот роден град - повлекување паралели и позитивно реагирање на целите и индикаторите поставени од ЦОР9. 	
Опис на активноста (во детали)	
<p>Материјали → види Анекс</p> <p>Времетраење: 180-225 минути</p> <p>Големина на клас: 20-28 ученици (6. одделение, 12 години)</p>	
Инструкции за едукаторот	
<p>ЛЕКЦИЈА 1</p> <p>Вовед/Ангажирање на учениците (10-15 мин.)</p> <p>Наставникот започнува со поставување прашања како што се: <i>Како доаѓате на училиште?</i> или <i>Покрај какви видови згради поминуваш на пат до училиште?</i> со цел да ги мотивира да се вклучат во разговор. Следното прашање може да биде: <i>Дали се главно нови или стари згради?</i></p>	

По првиот круг одговори наставникот продолжува да ги споменува локалните деловни места со прашања: *Дали има некои деловни места во вашата област? Кои се тие?*

Наставникот потоа се фокусира на самиот роден град со прашања: *Дали сметате дека вашиот град е добро развиен или не? Што би промениле кога би можеле?*

Потоа наставникот го завршува воведот со тоа што им дава празна табела на учениците со инструкции да одговорат на прашањата и да ја пополнат табелата користејќи интернет:

Име на ученик:
Што е доверлива инфраструктура ? Наведи неколку примери:
Што е одржлива индустријализација ? Наведи неколку примери:

Истражување (5-10 мин.)

Откако учениците ќе завршат со пишувањето на нивните одговори, наставникот повикува неколку од нив да прочитаат што пронашле. Другите ученици можат да додадат дополнителни коментари или кратка дискусија.

Конечно, наставникот воведува една од целите на денешниот час со тоа што ќе каже: *Денес ќе работиме една презентација со која ќе дејствувате како градоначалник на вашиот роден град.*

Подготовка за задачата (15-20 мин.)

Наставникот ги дели учениците во парови или групи од по тројца и им дава инструкции како да се направи квалитетна презентација (инструкциите најчесто ја вклучуваат прифатената големина на фонот, соодветен број редови, проред и позиција на текстот и сликите). Наставникот им дава и неколку примери за насловите што треба да ги користат, а кои може да вклучуваат:

- Локација на градот
- Индустијата во мојот град
- Примери на иновации во мојот град
- Како влијаат климатските промени врз мојот град
- Покриеност на мобилната мрежа
- Она што му треба на мојот град.

Наставникот им дава до знаење дека нивната презентација треба да содржи квиз на крајот и дека најдобриот пар или групата ќе ја претстави својата работа пред остатокот од одделението две недели подоцна. Потоа учениците можат да ја започнат нивната работа.

Работа во парови/групна (45 мин.)

Учениците користат претходно знаење за да дојдат до идеи и да изградат своја презентација. Учителот во меѓувреме се префрла од група во група и дава совети како да се пристапи кон одредена тема што ја избрале учениците или да помогнат во изградбата на одреден слајд. Наставникот го забележува времето и 5 минути пред да заврши часот ги потсетува да ја зачуваат својата работа за да можат да продолжат следната недела.

ЛЕКЦИЈА 2

Вовед (5 – 10 мин.)

Наставникот ги прашува учениците дали се сеќаваат на најважните теми од претходната недела и ги потсетува што прават и зошто.

Потоа ги проверува паровите/групите од претходната недела и им дозволува да се вратат на нивните зачувани работи и да продолжат со презентацијата.

Работа во парови/група (35 мин.)

Наставникот повторно се префрла од група во група и дава совети како фино да ги наместат слајдовите и да ги стават завршните допири на презентацијата.

Инструкции за креирање на квизот (5-10 мин.)

Наставникот ги прашува учениците дали се сеќаваат како да изградат интерактивен квиз во презентација и ги потсетува на структурата и како треба да се распоредат слајдовите. Наставникот, исто така, им покажува на учениците како точните и погрешните одговори се поврзуваат со соодветните слајдови.

Работа во парови/група (30 мин.)

Учениците користат претходно знаење за да ги дизајнираат соодветните прашања и слајдовите што се користат за давање повратни информации. Наставникот во меѓувреме се префрла од група во група и дава совети како да формулираат одредени прашања и проверува дали слајдовите се правилно поврзани.

Заклучок (5 мин.)

Наставникот го забележува времето и 5 минути пред да заврши часот ги потсетува сите да ја зачуваат својата работа и одредува кој пар/група е најдобар. Одбраниот пар/група добива дополнителни инструкции за тоа како да се испорача презентацијата следната недела.

ЛЕКЦИЈА 3

Вовед (5-10 мин.)

Наставникот ги прашува учениците дали се сеќаваат на најважните теми од претходните две недели и ги потсетува дека нивните соученици подготвиле презентација за нив. Тој им наложува активно да слушаат и да го запишат секое прашање што може да го имаат.

Презентација во пар/група (20-25 мин.)

Најдобриот пар/група ја презентира својата работа пред остатокот од одделението. Тие го користат квизот на крајот од презентацијата како забавен начин да се провери дали нивните соученици обрнувале внимание.

Заклучок (10 мин.)

Наставникот бара неколку ученици од остатокот од одделението да ги прочитаат нивните прашања за групата. Тој, исто така, бара од нив да коментираат за презентацијата и квизот, им се заблагодарува на најдобриот пар/група и ги потсетува сите на најважните теми што ги научиле во претходните три недели.

Совети (трикови) за едукаторот

Учениците треба да имаат претходно знаење за изработување квалитетна презентација, дизајнирање свој мастер слајд и поврзување соодветни слајдови за квиз-делот од презентацијата.

Видете Анекс за повеќе детали.

Евалуација

Наставникот може да провери колку учениците паметат од темата со креирање прашалник врз основа на презентацијата што ја гледале. Активноста може да се планира за неделата по презентација, но таа е целосно опционална.

Идеи/инспирација за иднина

Учениците можат да го искористат знаењето стекнато од претходните три лекции за да изработат постер или инфографик на нивните часови по уметност.

Референции/извори за користење

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/infrastructure-industrialization/>

<https://unstats.un.org/sdgs/report/2019/goal-09/>

<https://sdgs.un.org/goals/goal9>

<https://en.unesco.org/sites/default/files/resources-sdg9.pdf>

Анекс

Дополнителни документи вклучени во планот за часови:

- Потсетник за квалитетна презентација

ПОТСЕТНИК ЗА ИЗРАБОТКА НА КВАЛИТЕТНА ПРЕЗЕНТАЦИЈА

Презентацијата треба да биде јасна и концизна, затоа запрашајте се за следново додека правите слајд:

1) Дали големината на фонтоот е помеѓу 24 и 28?

- Ако не, прилагодете го; зголемете го текстот ако е премногу мал и обратно

2) Дали имате помеѓу 4 и 6 реда текст?

- само најважните белешки одат на слајдот; отстранете ги сите несуштински линии
- бидете внимателни: три реда или помалку е премалку текст

3) Дали вашиот слајд содржи слики?

- секој слајд треба да содржи помеѓу 1 и 4 слики
- бидете внимателни: сликите не треба да покриваат текст или да бидат премногу големи

4) Дали имате празен простор на слајдот?

- Зголемете го растојанието помеѓу редовите на 1,5 или 2,0 и користете поголеми текстуални рамки
- Наместо тоа, не користете поголем фонто бидејќи слајдот може да се преполни

5) Дали користевте анимации во вашата презентација?

- текстот е поважен од сликите, затоа треба да се појави прво
- сликите доаѓаат со текстот или после него; не користете слајдови само со слики
- анимираните слики не треба да го попречуваат текстот

6) Дали користите различни слајдови во вашата презентација?

- презентацијата брзо ќе стане здодевна ако постојано ги користите истите слајдови, можете да го промените распоредот на слајдовите за вашата презентација да остане свежа и интересна

НАЈЧЕСТ РАСПОРЕД НА СЛАЈДОВИ

Има многу различни начини за дизајнирање на распоред на слајдови, но тие најчесто се однесуваат на положбата на текстот и сликите на слајдот. На пример, можеме да го ставеме текстот под или над сликите:

Исто така, можеме да го поставиме текстот лево или десно од сликите:

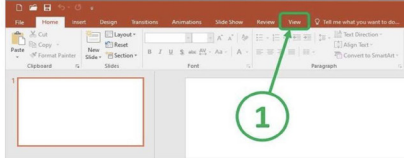
Можеме да користиме и слајдови со две различни текстуални рамки:

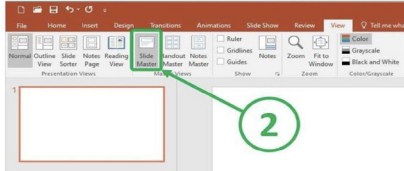
- Користење на Мастер Слајд

како да го користите slide master за да додадете своја сопствена позадина

Направете нова презентација и кликнете на табулаторот **VIEW** (1).

Под јазицето **VIEW** кликнете на копчето **SLIDE MASTER** (2).

ВНИМАТЕЛНО: не го користиме Slide Master за да ја креираме самата презентација. Го користиме само за поставување на позадината и прилагодување на текстуалните рамки.

Треба само да ја поставиме бојата на позадината на текстуалните рамки и готово. Кликнете на рамка за текст и изберете го табот **FORMAT** (5).

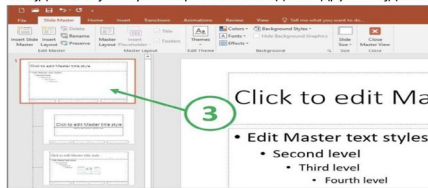

Под табулаторот **FORMAT** кликнете на копчето **SHAPE FILL** (6) и изберете ја бојата што сакате да ја користите. Повторете ги чекорите (5) и (6) за други текстуални рамки.

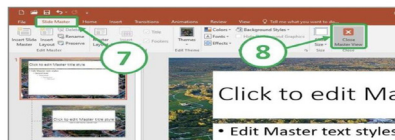
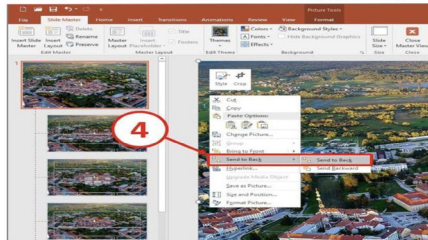

Кликнете на картичката **SLIDE MASTER** (7) и изберете го копчето **CLOSE MASTER VIEW** (8).

Кликнете на слајдот на самиот врв на панелот за слајдови (3). Слајдот за кој станува збор е поголем од сите други слајдови.

Копирајте ја и залепете ја сликата што сакате да ја користите. Партовите надвор од рамката на слајдот нема да се појават на самиот слајд. Десен-клик на сликата и изберете ја опцијата **SEND TO BACK** (4) за да ја поставите сликата како стандардна позадина.

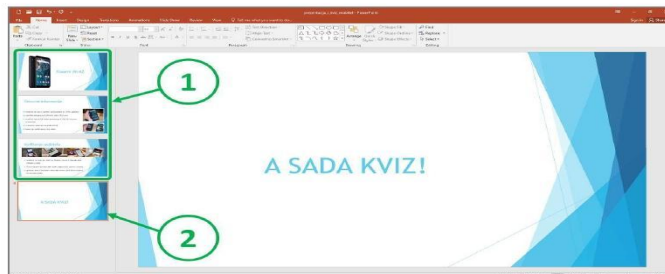

Позадината е подготвена! Може да започнете со градење на вашата презентација.

- Изработка на Квиз

КАКО ДА НАПРАВИТЕ КВИЗ

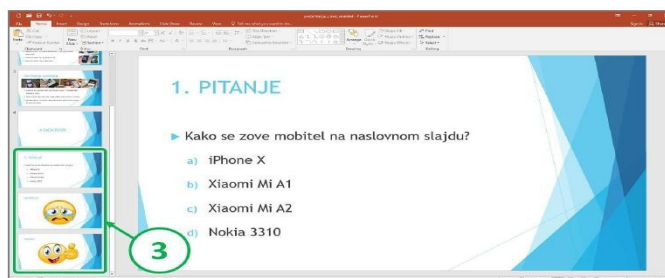
Направете нова презентација и изградете неколку слајдови со темата што ја избирате **(1)**. Додадете нов слајд со наслов на крајот **(2)**.

Потребни ви се три слајдови со следните наслови за секое прашање **(3)**:

ПРАШАЊЕ → ПОГРЕШНО → ТОЧНО.

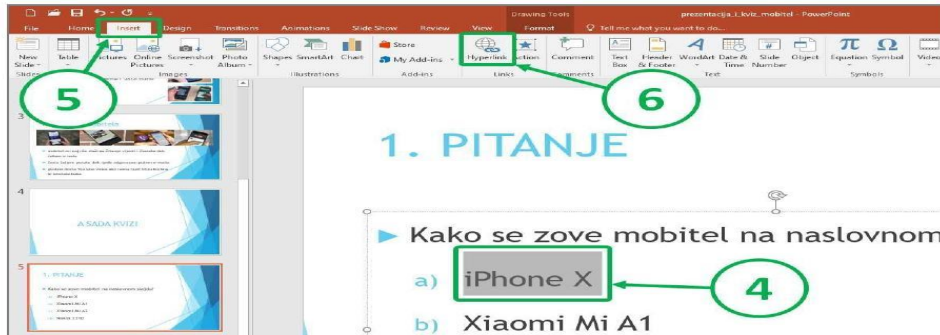
Задолжително користете ги насловите, така полесно ќе ги поврзете слајдовите подоцна.

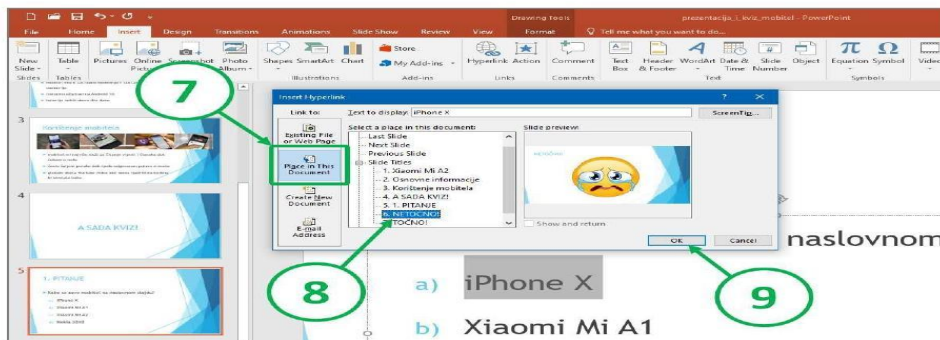
Зошто оваа конкретна нарачка? **ПОГРЕШЕН** слајд ќе ве врати на прашањето,

додека **ТОЧЕН** слајд ќе ви овозможи да продолжите.

Треба да ги поврземе **ПОГРЕШНИ** и **ТОЧНИ** одговори со соодветните слајдови. **Изберете еден од одговорите (4)**, кликнете на табулаторот **ВНЕСИ (5)** и користете го копчето **HYPERLINK (6)**:

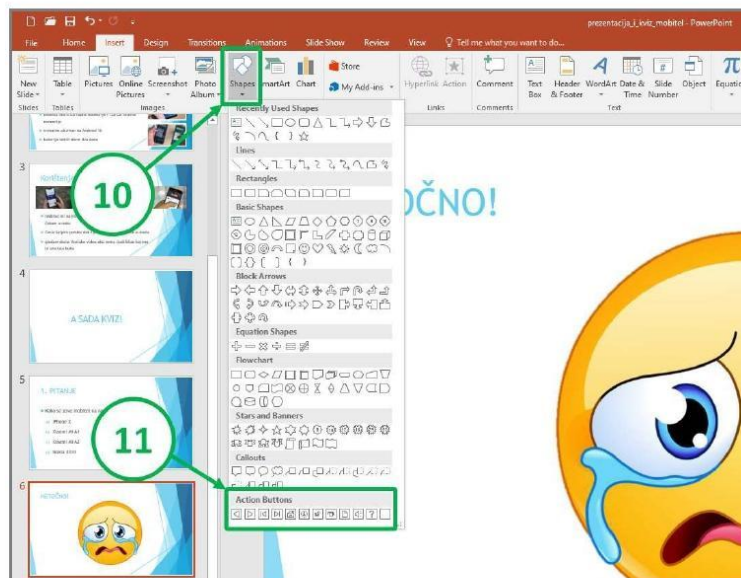

Кога ќе се појави скокачки прозорец, кликнете на копчето **ВНЕСИ ВО ОВОЈ ДОКУМЕНТ (7)**, **изберете го слајдот со кој сакате да го поврзете (8)** и кликнете **ОК (9)**.

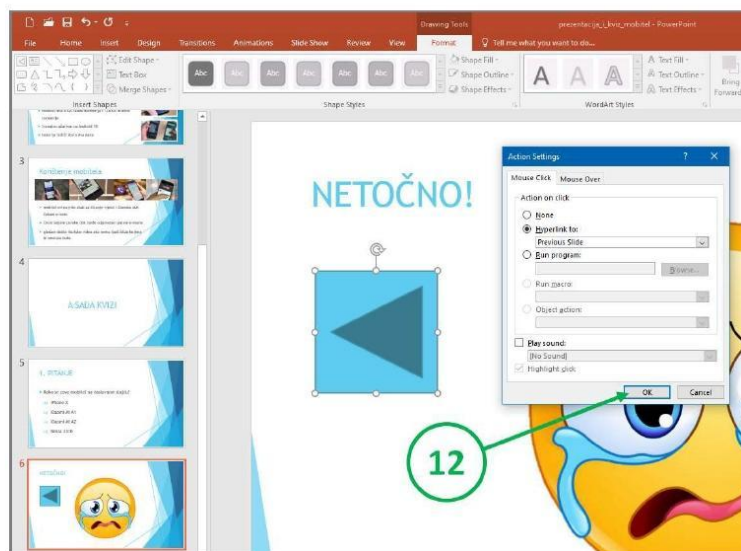

Повторете ги чекорите (4) до (9) за сите други одговори.

Треба да додадеме копче за акција на погрешниот слајд за учесниците да можат да се вратат на прашањето. Кликнете на табот **ВНЕСИ** и изберете го копчето **ОБЛИЦИ (10)**. Изберете го копчето за дејство **НАЗАД ИЛИ ПРЕТХОДНО (11)** во долниот ред:

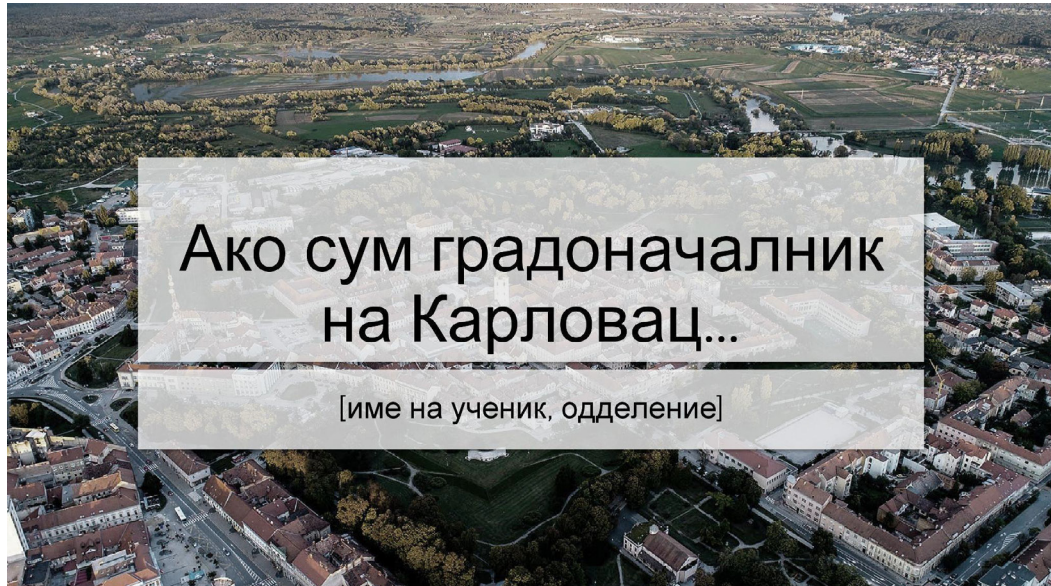

Поставете го копчето за акција на слајдот и кликнете **OK (12)** во менито што се појавува:

И тоа е тоа! Можете да додадете слајд **БЛАГОДАРИМЕ ШТО ИГРАВТЕ** како последен.

- Да сум градоначалник... (пример презентација)

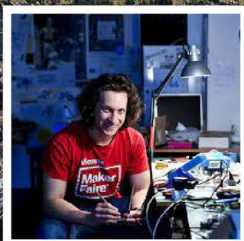

Карловачка индустрија

- стопанството на Карловац главно се потпира на неколку приватни компании како што се:
 - HS Produkt (индустрија за оружје)
 - PPK (месна индустрија)
 - Heineken (индустрија за пиво)
 - General Electric (машинска индустрија)

Иноватори во Карловац

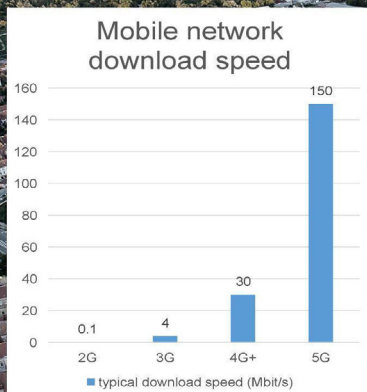
- за среќа, Карловац не страда од недостаток на млади луѓе со визија, а најпознат е **Алберт Гајшак**, сопственик на стартапот *CircuitMess*.
- некои од неговите најуспешни пронајдоци ги вклучуваат гејмерската конзола *MAKERbuino* и тркачкиот автомобил Бетмобил за деца

Ефектите од климатските промени во Карловац

- бидејќи Карловац се наоѓа во близина на четири различни реки, најголема закана за самиот град се повремениите **поплави**
- императив е да изградиме речни одбрани како што се **насипи** долж најзагрозените области на реките Мрежница и Корана

5G мобилна мрежа во Карловац

- Хрватските интернет провајдери се на добар пат да изградат робусна 5G мобилна мрежа
- најновата генерација овозможува полесен пристап до интернет, поголем број на поврзани уреди и посигурна

Она што му фали на Карловац

- иако речиси секој главен начин на транспорт се движи низ Карловац, сè уште има простор за подобрување

- Потребни се почести автобуски и железнички линии, особено оние што ги поврзуваат руралните области со центарот на градот

Прашање #4

- Која е најголемата опасност за Карловац во есен?
 - [земјотреси](#)
 - [суши](#)
 - [поплави](#)
 - [шумски пожари](#)

Прашање #5

- Која е типичната брзина на преземање за мобилна мрежа 5G?
 - a) [<0.1 Mbit/s](#)
 - b) [4 Mbit/s](#)
 - c) [30 Mbit/s](#)
 - d) [150 Mbit/s](#)

Прашање #6

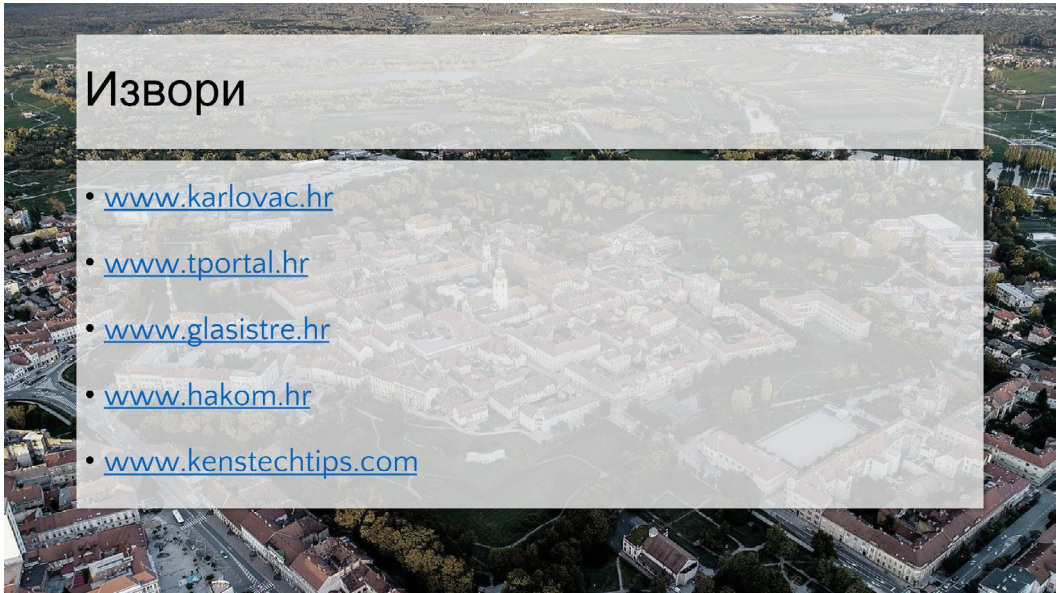
- Каков вид превоз би можел повеќе да користи Карловац?

ГОТОВИ СТЕ!

Секоја чест!

Извори

- www.karlovac.hr
- www.tportal.hr
- www.glasistre.hr
- www.hakom.hr
- www.kenstechtips.com

АКТИВНОСТ 2

Код на активноста	Име на активноста
SDG9-SDGfP	Патот до училиштето
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> • Да учиме од другите и да придонесуваме за учењето на другите луѓе; • Способност за развивање иновативни идеи и нетрадиционални решенија; • Примена на критичко размислување и решавање проблеми за да се разгледаат различни извори на информации и аргументи релевантни за Цел 9; • Се стреми позитивно кон постигнување на Цел 9. 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> • Материјали - сите потребни материјали се наведени во описите на активностите • Времетраење – 3 ч. и 40 мин. • Број на група – 3-4 групи, по 5-6 ученици • (5. одделение, возраст од 10-11 години) 	
Инструкции за едукаторот	
<p>Прва лекција (1 час)</p> <p>Прва активност (30 мин.)</p> <p>Учениците стојат во 3 или 4 реда (по 5-6 ученици со навигаторот; навигаторот е ученикот што стои напред и им дава инструкции), како во релејна игра, на едниот крај од училницата, и се држат меѓу себе околу половината или рамената. Првиот ученик во колоната има врзани очи. Пред секоја колона се поставуваат пречки: стапчиња, картонски кутии, училишни чанти итн. Тие се поставени на различни места, а не во права линија. Наспроти секој ред е нивниот навигатор кој ги води меѓу препреките. На сигналот на наставникот, сите ученици во колоната ги затвораат очите, а еден ученик (навигаторот) им зборува, на пример, одете два чекори напред, одете три чекори десно, пет чекори напред, еден налево итн. Целата е да се доведе целата редица до крај, а да се заобиколат сите пречки. Групата што ќе пристигне прва победува и тоа е групата што нема да допре никакви пречки. По две или три повторувања, навигаторот се менува.</p> <p>Втора активност (30 мин.)</p> <p>Откако ќе заврши активноста, наставникот бара од учениците да ја замислат оваа игра како одење на училиште во маглив ден. Врз основа на тоа искуство наставникот</p>	

поставува прашања. Различни ученици одговараат на прашањата, дебатираат и споредуваат одговори.

- Дали има многу пречки на патот по кој одите до училиште секој ден?
- Како би се чувствувале доколку секој ден одите на училиште вака?
- Дали мислите дека вашиот пат до училиште е лесен или тежок?
- Што би промениле?

Втора лекција (2ч. и 40мин.)

Активност прва (20 мин.)

Наставникот започнува дискусија за градот во кој живеат.

Некои од прашањата што ги поставува се:

- Колку луѓе живеат во вашиот град?
- Дали градот е само за луѓе?
- Какви опции имаат?
- Како добиваат храна, вода, енергија итн.?
- Каква работа имаат?
- Кој е одговорен? Кој го води градот и носи одлуки?
- Како се одржуваат мирот и редот?
- Како се постапува со ѓубрето и отпадните води?
- Како се обезбедува здравјето на сите?
- Каков е пристапот до образование?

Наставникот поттикнува повеќе ученици да одговараат на истите прашања и да ги споредуваат одговорите.

Втора активност (50 мин.)

Потоа наставникот ги дели учениците во неколку групи (по 5-6 ученици). Откако учениците се поделени, наставникот бара од нив да размислат во групата за тоа како изгледа градот (каде се наоѓаат училиштата, полициските станици, болниците) и да размислат дали се лесно достапни за секого. Потоа да размислат за зелените површини и парковите во градот и дали се доволни.

Тие, исто така, треба да размислат што би промениле во нивниот град кога би имале шанса. Учениците разговараат 20-30 минути во групите и кога ќе завршат секоја група ги презентира своите наоди и идеи.

Трета активност (14. и 30 мин.)

(Учениците треба да се информираат претходно да донесат различни материјали за потребите на оваа активност)

Откако ќе завршат сите презентации, наставникот бара од групите да направат модел на град. Секоја група добива голем хамер за да го „изгради“ градот. Моделот би бил направен од различни материјали, картонски кутии, дрво, пластика, капачиња за шишиња, различни видови рециклирани материјали кои тие можат да ги најдат и користат. Ќе ги нацртаат патиштата на хартија и ќе ги постават зградите и работите направени од материјалите што ги донеле. Тие го дизајнираат градот со предложените промени што ги предложиле во претходната активност.

Совети (трикови) за едукаторот

- 1) Наставникот ги објаснува правилата за играта.
- 2) Наставникот поставува прашања и поттикнува дискусија.
- 3) Наставникот ги повикува учениците да ги споделат резултатите од групната работа.

Евалуација

Учениците ги објаснуваат своите идеи за идеални градови откако ќе се направат моделите. Тие искажуваат што не им се допаѓа и какви промени направиле во нивните модели.

Идеи/инспирација за иднина

Учениците можат да дизајнираат постери или брошури на тема „Направете го градот зелен“. Проектите може да се објавуваат низ училиштето или да се споделат на веб-страницата на училиштата или социјалните медиуми.

Референции/извори за користење

<https://sdgs.un.org/goals/goal9>

<https://en.unesco.org/sites/default/files/resources-sdgg.pdf>

<https://www.bookwidgets.com/blog/2019/12/10-ready-to-use-lesson-plans-on-the-sustainable-development-goals>

Анекс

Втора лекција - Прва активност

Прашалник

ПРАШАЛНИК

- Колку луѓе живеат во вашиот град)

- Дали градот е само за луѓе?

- Какви опции имаат?

- Како добиваат храна, вода, енергија итн.?

- Каква работа имаат?

- Кој е одговорен? Кој го води градот и носи одлуки?

- Како се одржуваат мирот и редот?

- Како се постапува со ѓубрето и отпадните води?

- Како се обезбедува здравјето на сите?

- Каков е пристапот до образование?

Цел за одржлив развој 10

Намалени нееднаквости

Цел 10

Целта 10 за одржлив развој (Цел 10) е за намалена нееднаквост и е една од 17-те цели за одржлив развој воспоставени од Обединетите нации во 2015 година. Целосниот наслов е: „Намалување на нееднаквоста во и меѓу земјите“.

Таргети

Цел 10 има десет таргети што треба да се постигнат до 2030 година. Напредокот кон таргетите се мери со индикатори.

Таргет 10.1: Намалување на нееднаквостите во приходите

Таргет 10.2: Промовирање на универзална социјална, економска и политичка вклученост

Таргет 10.3: Да се обезбедат еднакви можности и да се стави крај на дискриминацијата

Таргет 10.4: Усвојување фискални и социјални политики кои промовираат еднаквост

Таргет 10.5: Подобрена регулација на глобалните финансиски пазари и институции

Таргет 10.6: Засилена застапеност на земјите во развој во финансиските институции

Таргет 10.7: Одговорни и добро управувани миграциски политики

Таргет 10.a: Специјален и диференцијален третман за земјите во развој

Таргет 10.b: Поттикнување развојна помош и инвестиции во најмалку развиените земји

Таргет 10.v: Намалување на трансакциските трошоци за дознаки од мигранти

Зошто е важна?

Нееднаквоста е препрека за напредок кога ги лишува луѓето од можностите и многумина ги изложува на услови на екстремна сиромаштија. Целта 10.1 е „да се одржи растот на приходот на долните 40 отсто од населението со стапка повисока од националниот просек“. Оваа цел, позната како „заеднички просперитет“ ја надополнува Цел 1, искоренување на екстремната сиромаштија и е релевантна за сите земји во светот.

Во 73 земји во периодот 2012-2017 година, долниот 40 отсто од населението забележа раст на приходите. Сепак, во сите земји според податоците, долните 40 отсто од населението добило помалку од 25 отсто од вкупниот приход или потрошувачка.

Нееднаквоста постои во различни форми, како што се економска, пол, попреченост, расна, социјална нееднаквост и различни форми на дискриминација.

Прашањата поврзани со здравјето, загадувањето и правдата за животната средина често се неразделни со нееднаквоста. Понекогаш овие прашања се поврзуваат и со домородните и аборицинските заедници, етничките малцинства и заедниците со низок социо-е-

кономски статус. Студиите за еколошката правда покажуваат дека овие заедници имаат нередовна веројатност да живеат во средини со поголем ризик од изложеност на загадување и токсична контаминација, кои поседуваат долгорочни закани по здравјето и животната средина.

Глобализацијата, исто така, е придружена со миграција, раселување и обеспособување, а тоа често ја зголемува ранливоста на маргинализираните заедници и групи, што негативно ги обликува нивните изгледи за глобализација и еманципација, а во меѓувреме ја шири нееднаквоста.

Предизвици

Меѓународната заедница направи значителни чекори кон извлекување на луѓето од сиромаштија. Најранливите нации - најмалку развиените земји, земјите во развој без излез на море и малите островски држави во развој - продолжуваат да навлегуваат во намалувањето на сиромаштијата. Сепак, остануваат големи разлики во пристапот до здравствени и образовни услуги и други средства во овие земји. Додека нееднаквоста во приходите меѓу земјите можеби е намалена, нееднаквоста во земјите се зголеми.

Во 2017 година, најбогатите 1% од светското население поседувале 50,1% од светското богатство, додека најсиромашните 70% од работоспособното население во светот заедно поседувале само 2,7% од глобалното богатство. Нерамнотежата се става на големо олеснување ако се земе предвид дека вкупно 36 милиони милионери, кои сочинуваат 0,7% од возрастната популација во светот - контролираат 46% од вкупното глобално богатство кое сега изнесува 280 трилиони долари.

Во 2021 година Обединетите нации направија извештај за напредокот на Целите за одржлив развој кој покажа колку лошо пандемијата Ковид-19 влијаела на напредокот на Целта 10 за одржлив развој. Се предвидува дека пандемијата предизвикала кај најнеразвиените земји ширум светот, постигнување на целите за одржлив развој да се одложи за дури 10 години.

До средината на 2020 година, бројот на луѓе кои се обиделе да побегнат од својата земја се зголемил на 24 милиони, што е највисоко досега. Поради ограничувањата на границите и ограничувањата на движење што беа предизвикани од пандемијата со историски висок број бегалци, што предизвика голем скок на смртни случаи и исчезнувања на бегалци во 2020 година од вкупно 4186 лица.

Како можеме да го решиме ова?

Цел 10 ѝ ја претставува на меѓународната заедница следнава задача: да се осигура дека растот на доходот на долните 40% од нивното население е повисок од националниот просек до 2030 година. За да се намали нееднаквоста, политиките во принцип треба да бидат универзални, обрнувајќи внимание на потребите на обесправените и маргинализираните популации. Инклузијата треба активно да се промовира, како во општествените така и во политичките сфери, за сите возрасти, полови, раси, религии и етникуми за да се создадат услови за еднаквост во земјите. За да се создаде поправеден меѓународен систем на глобално ниво, глобалните финансиски пазари ќе бараат подобrena регулатива, а земјите во развој ќе мора да имаат поголем глас во меѓународното одлучување.

Поврзаност со други Цели

Цел 10 е поврзана со многу други Цели, како што се мирни и инклузивни општества (Цел 16), родова еднаквост (Цел 5), свет без сиромаштија (Цел 1), нула глад (Цел 2), добро здравје и благосостојба (Цел 3), чиста вода и санитација (Цел 6), одржливи градови и заедници (Цел 11).

10

Reduced Inequalities

2015-2019
Output, Impact, Collaboration

Research supporting SDG10 has grown since 2015, with a compound annual growth rate of 4.2% compared to nearly 3.5% for research in all fields.

The US produces the most research supporting SDG10, followed by the United Kingdom, Germany, China and Canada. Eight of the 10 most prolific locations are high income locations (accounting for more than 31,700 publications), one is an upper-middle income location (China) and one is a lower-middle income location (India). No low income locations featured in the top 50.

The top five locations for which research on SDG10 represents the largest share of their research portfolio are Ghana, Luxembourg, South Africa, Lithuania and Kenya.

International collaboration yielded 20% of research on SDG10. High income locations collaborated with low income locations on 2% of their total SDG10 research, while nearly 65% of the related output from low income locations came from collaboration with high income locations.

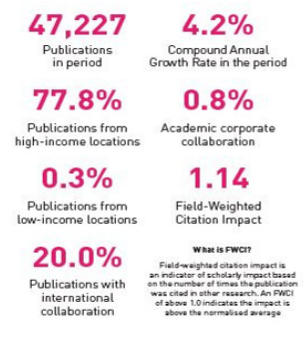
As a measure of academic impact measured by citation, the field-weighted citation impact (FWCI) for SDG10 research was above average every year, with an average of 1.14 over the period.

This analysis builds on Elsevier's Sustainability Science in a Global Landscape report, which was released in 2015 to coincide with the launch of the SDGs. See a 2017 update on key findings on the RELX SDG Resource Centre. Help us to provide insight into SDG research. Click here to review the research. See the methodology and definitions.

RELX and the RE symbol are trademarks of RELX Group plc, used under license. Elsevier is a registered trademark of Elsevier B.V. © 2020 RELX Sources, Scopus®

MOST COUNTRIES HAVE POLICIES TO FACILITATE SAFE AND ORDERLY MIGRATION, BUT MORE WORK REMAINS TO BE DONE TO PROTECT MIGRANTS' RIGHTS AND SOCIOECONOMIC WELL-BEING

OUT OF 105 COUNTRIES SURVEYED

76%

HAD POLICIES ON SAFE, ORDERLY AND REGULAR MIGRATION

54%

HAD POLICIES ON MIGRANTS' RIGHTS

57%

HAD POLICIES ON MIGRANTS' SOCIOECONOMIC WELL-BEING

Вовед

Севкупна цел на Целта на одржлив развој 10- Намалени нееднаквости

Десеттата цел на одржлив развој е намалување на нееднаквостите во рамките на државите и меѓу државите. Оваа цел на одржлив развој повикува на намалување на нееднаквостите во приходите, како и на оние базирани на возраст, пол, попреченост, раса, етничка припадност, потекло, религија или економски или друг статус во рамките на една држава. Оваа цел, исто така, се однесува на нееднаквостите меѓу државите, вклучувајќи ги оние поврзани со официјално претставување, миграцијата и помошта во развојот.

Меѓународната заедница направи значителни чекори кон извлекување на луѓето од сиромаштијата. Најранливите нации - најмалку развиените држави, земјите во развој кои не излегуваат на море и земјите во развој на малите острови - продолжуваат да прават исчекор кон намалување на сиромаштијата. Меѓутоа, нееднаквостите сè уште се присутни, а големите разлики во пристапот до здравствени, образовни и други услуги сè уште постојат.

Таргетите се:

10.1 До 2030 година прогресивно постигнување и одржување на растот на приходот на најдолните 40 проценти од населението со стапка повисока од националниот просек.

10.2 До 2030 година зголемување и промовирање на социјалната, економската и политичката инклузија за сите, без оглед на возраста, полот, попреченоста, расата, етничката припадност, потеклото, религијата и економскиот или друг статус.

10.3 Обезбедување еднакви можности и намалување на нееднаквостите во резултатите, вклучувајќи елиминирање на дискриминаторските закони, политики и практики и промовирање соодветно законодавство, политики и активности во тој поглед.

10.4 Прифаќање политики, особено фискални политики и политики за плати и социјална заштита и прогресивно постигнување поголема еднаквост.

10.5 Подобрување на регулирањето и мониторингот на глобалните финансиски пазари и институции за зајакнување на имплементацијата на таквите одредби.

10.6 Да се обезбеди поголема застапеност и право на глас за земјите во развој во донесувањето одлуки за глобалните интернационални економски и финансиски

институции, со цел да се обезбедат поефикасни, кредибилни, одговорни и легитимни институции.

10.7 Овозможување мирна, безбедна, регуларна и одговорна миграција и мобилност на луѓето, вклучително и преку планирани и добро менаџирани миграциони политики.

10.A Имплементирање на принципот на посебен диференцијален третман за земјите во развој, особено најмалку развиените земји, во согласност со договорите на Светската трговска организација

10.B Поддршка на официјалната развојна помош и финансиски текови, вклучувајќи и странски директни инвестиции за земјите каде што тоа е најпотребно, особено најмалку развиените земји, африканските земји, малите островски земји во развој и земјите кои не излегуваат на море, во согласност со нивните национални планови и програми.

10.Ц До 2030 година да се намалат на помалку од 3 проценти трансакциските трошоци за испраќање пари за мигрантите и да се елиминираат коридорите за испраќање пари со трошоци повисоки од 5 проценти.

Нееднаквостите базирани врз приходите, полот, возраста, попреченоста, сексуалната ориентација, расата, класата, етничката припадност, религијата и можностите продолжуваат да опстојуваат насекаде низ светот, во рамките на државите и меѓу државите. Нееднаквоста го загрозува долгорочниот социјален и економски развој, го кочи намалувањето на сиромаштијата и го уништува чувството на исполнетост и самовреднување кај луѓето. Ова, од друга страна, може да предизвика појава на криминал, болести и деградација на животната средина. И што е најважно, ние не можеме да постигнеме одржлив развој и да ја направиме планетата подобра за сите ако луѓето се исклучени од можностите, услугите и шансите за подобар живот.

Зошто е тоа важно за образовната заедница?

Намалувањето на нееднаквостите бара трансформативна промена. Потребни се поголеми напори за да се искоренат екстремната сиромаштија и гладот, и да се инвестира повеќе во здравството, образованието, социјалната заштита и пристојните работни места, особено за младите, мигрантите и бегалците и другите ранливи категории. Многу е важно во рамките на самите држави да се поттикне и промовира инклузивен социјален и економски раст.

Можеме да обезбедиме еднакви можности и да ги намалиме нееднаквостите во приходите ако ги елиминираме дискриминаторските закони, политики и практики. Потребно е да се погрижиме, помеѓу државите, оние што се во развој да бидат поприсутни во носењето одлуки за глобалните прашања, така што решенијата би можеле да бидат поефективни, покредибилни и поодговорни.

Владите и другите засегнати страни можат исто така да промовираат безбедна, регуларна и одговорна миграција, вклучена преку планирани и добро менаџирани политики, за милиони луѓе кои ги напуштиле своите домови барајќи подобар живот како резултат на војна, дискриминација, сиромаштија, немање можности и други причинители на миграција. Тоа може и треба да се постигне за да се обезбеди достоинствен живот за сите. Политичките, економските и социјалните политики треба да бидат универзални и да посветат посебно внимание на потребите на обесправените и маргинализираните заедници. Неодамнешните статистики покажаа дека сето тоа е можно. Помеѓу 2010 година и 2016 година, во 60 од 94 земји со податоци, приходите од најсиромашните 40 проценти од населението пораснале побрзо од оние на целото население.

Клучни димензии на Целта на одржлив развој 10 - Намалени нееднаквости

- Искоренување на сиромаштијата
- Искоренување на гладот
- Добро здравје и благосостојба
- Квалитетно образование
- Родова еднаквост
- Чиста вода и канализација
- Достапна и чиста енергија
- Пристојна работа и економски раст.

Десеттата цела на одржлив развој повикува на зголемување на приходот на најдолните 40 проценти од населението и намалување на нееднаквостите врз база на приход, пол, возраст, попреченост, раса, класа, етничка припадност, религија и можности со усвојување релевантни политики и законодавство. Таа, исто така, има цел да го подобри регулирањето и мониторингот на финансиските пазари и институции. Десеттата цела на одржлив развој се однесува на нееднаквостите меѓу државите со поттикнување помош во развојот и странски директни инвестиции во регионот каде што има најголема потреба за тоа, промовирајќи ја имплементацијата на принципот на посебен и диференциран трговски третман за земјите во развој и нивна застапеност во донесувањето одлуки во глобалните економски и финансиски институции.

Десеттата цела на одржлив развој се стреми кон промовирање социјална инклузија главно преку обезбедување сигурна, уредна и регуларна миграција и намалување на трансакциските трошоци за испраќање пари за мигрантите. Мониторингот на Десеттата цел на одржлив развој во контекст на ЕУ се фокусира на напредокот постигнат во намалувањето на нееднаквостите помеѓу државите и во рамките на државите, како и обезбедување социјална инклузија и безбедна миграција.

Интеракција меѓу Целта на одржлив развој 10 - Намалени нееднаквости и стекнувањето вештини на 21 век

Образованието е врвен приоритет на УНЕСКО бидејќи тоа е основно човеково право и претставува основа за градење мир и поттикнување одржлив развој.

Тргувањето по патот на одржливиот развој ќе бара длабока трансформација на начинот на кој размислуваме и дејствуваме. За да се креира поодржлив свет и да

се вклучат поединци во прашања поврзани со одржливост, како што е опишано во Целите на одржлив развој, тие мора да станат одржливи креатори на промени. Тие бараат знаење, вештини, вредности и ставови кои им овозможуваат да придонесат за одржлив развој. Оттука произлегува дека образованието е клучно за постигнување одржлив развој.

Цели на учењето за Десеттата цел на одржлив развој – Намалени нееднаквости

1. Ученикот ги знае различните димензии на нееднаквоста, нивните меѓусебни односи и применливи статистики.
2. Ученикот знае индикатори со кои се мерат и опишуваат нееднаквостите и ја разбира нивната важност во носењето одлуки.
3. Ученикот знае дека нееднаквоста е главен причинител на општествените проблеми и индивидуалното незадоволство.
4. Ученикот ги разбира локалните, националните и глобалните процеси кои во исто време ја промовираат и оневозможуваат еднаквоста (фискални и платежни политики и политики на социјална заштита, корпоративни активности итн.).
5. Ученикот ги разбира етичките принципи поврзани со еднаквоста и е свесен за психолошките процеси кои го засилуваат дискриминаторското однесување и донесувањето одлуки.

Цели на социо-емоционалното учење:

1. Ученикот е способен да ја подигне свеста за нееднаквостите,
2. Ученикот може да почувствува емпатија и да покаже солидарност кон луѓето кои се дискриминирани.
3. Ученикот е способен да преговара за правата на различни групи базирани на заеднички вредности и етички принципи.
4. Ученикот станува свесен за нееднаквостите во неговото опкружување, како и пошироко и е способен да ги препознае проблематичните последици.
5. Ученикот е способен да ја одржува визијата за праведен и еднаков свет.

Цели на бихевиористичкото учење:

1. Ученикот е способен да ги процени нееднаквостите во својата локална средина во однос на квалитетот (различни димензии, квалитативно влијание врз поединци) и квантитетот (индикатори, квантитативно влијание врз поединци).
2. Ученикот е способен да идентификува и да развие објективен индикатор за споредување различни групи, нации и слично во однос на нееднаквостите.
3. Ученикот може да идентификува и анализира различни видови причинители на нееднаквости.
4. Ученикот е способен да планира, имплементира и оценува стратегии за намалување на нееднаквостите.
5. Ученикот е способен да се вклучи во развојот на јавните политики и корпоративни активности кои ги намалуваат нееднаквостите.

АКТИВНОСТ 1

Код на активноста	Име на активноста
SDG10-SDGfP	Нееднаквост
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> - Учениците препознаваат форми на нееднаквост во светот (пазар на труд, родова нееднаквост, старосна нееднаквост, човекови права на лицата со попреченост, разлики во сексуалната ориентација, расна нееднаквост, социјални разлики, национални разлики, верска различност). - Учениците ги препознаваат можните последици од нееднаквоста врз економскиот развој, намалувањето на сиромаштијата, развојот на социјалната емпатија и самодовербата на поединецот. - Учениците опишуваат и објаснуваат неприфатливи форми на однесување: навреди, омаловажување, срам и говор на омраза. - Учениците користат прифатливи начини на комуникација во реалниот и виртуелниот свет. - Учениците размислуваат критички и развиваат позитивен став кон намалување на нееднаквостите меѓу луѓето, меѓу земјите и внатре во земјата. 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> - материјали - во прилог/дадени низ активностите - број на ученици: 12-15 ученици (5. или 6. одделение; 11-12 години) - времетраење: 60 минути 	
Инструкции за едукаторот	
<p>1. Воведен дел/ мотивација</p> <p>- времетраење: 10 минути</p> <p>Игра: Расипан телефон</p> <p>- учениците играат игра за да се опуштат и подобро да се запознаат.</p> <p>Учениците стојат во круг. Првиот ученик му шепоти збор или реченица на ученикот до него. Задачата е да се пренесе пораката до последниот ученик во кругот. На крајот, последниот ученик гласно ја кажува пораката.</p> <p>Наставникот поставува прашања:</p> <p>Дали е истата порака испратена од првиот ученик?</p> <p>Што се случи во нашата комуникација?</p>	

Заклучуваме дека поинаку можеме да ја слушнеме и разбереме пораката и дека може да дојде до недоразбирање во комуникацијата.

Темата на денешната работилница е нееднаквоста меѓу луѓето која ги загрозува основните човекови права. Нееднаквоста меѓу луѓето треба да се намали, но постојните нееднаквости се продлабочуваат, најмногу ги погодуваат најсиромашните и најранливите заедници, и растечкиот говор на омраза е насочен кон ранливите групи.

Учениците гледаат краток филм за да разберат што значи нееднаквоста меѓу луѓето. По гледањето на филмот тие ги споделуваат своите впечатоци.

Наставникот поставува прашања:

Кои се формите на нееднаквост меѓу луѓето?

Кои се последиците од нееднаквоста?

<https://www.youtube.com/watch?v=XWqE6D7eitg>

2. Активност

- времетраење: 40 минути

Поделете ги учениците во четири или пет групи. Секоја група избира по една личност која ќе ја игра улогата: старец, слеп човек, девојка што не оди на училиште, емигрант, ЛГБТ. Тој носи хартиена капа со името на улогата. Другите ученици поставуваат прашања додека лицето што ја игра улогата не погоди кој е.

По завршувањето на играта се води разговор со играчите на улоги и учениците кои поставуваа прашања.

Прашања за играчите со улоги:

Што мислевте кога одговаравте на прашањата?

Како се чувствувавте?

Дали е пријатно чувството кога ве сметаат за поинаков од другите?

Дали некои прашања беа непријатни?

Прашања за другите ученици:

Како се чувствувавте поставувајќи ги прашањата?

Дали имаше некои прашања што ве натераа да се чувствувате непријатно?

Со какви предрасуди се соочуваат овие луѓе во нивните животи?

Што можеме да направиме за да ги намалиме нееднаквоста и говорот на омраза кон одредени групи луѓе?

3. Завршување

- времетраење: 10 минути

Игра: Огледало

Учениците се делат во парови. Првиот ученик е човек, а вториот ученик е огледало. Првиот ученик прави движења и изрази на лицето кои вториот ученик ги имитира. По неколку минути играчите си ги менуваат улогите.

Задачи: правење едноминутен филм со пораки за намалување на нееднаквоста (расна, национална, социјална).

Совети (трикови) за едукаторот

Пред работилницата: направете капи со натписи: старец, слепец, девојка што не оди на училиште, емигрант, ЛГБТ.

Наставникот им поставува прашања на учениците за да ги мотивира да работат.

Наставникот дава упатства за работа, им помага на учениците во текот на работата.

Евалуација

Учениците можат да направат едноминутен филм со пораки за намалување на нееднаквоста и говорот на омраза (Стоп анимација или Powtoon).

Идеи/инспирација за иднина

Известувања на веб-страницата на училиштето, социјалните медиуми и локалните медиуми.

Референции/извори за користење

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/inequality/>

https://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2018/01/10_Why-It-Matters-2020.pdf

https://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2019/07/E_Infographic_10.pdf

<https://www.youtube.com/watch?v=XWgE6D7ejtg>

<https://www.youtube.com/watch?v=OCJvzSuVT6Q>

Анекс

Направете капи со натписи: старец, слепец, девојка што не оди на училиште, емигрант, ЛГБТ.

Како да направите капа:

<https://www.youtube.com/watch?v=OCJvzSuVT6Q>

АКТИВНОСТ 2

Код на активноста	Име на активноста
SDG10-SDGfP	И различните можат да се дружат!
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> - Учениците ја учат важноста да бидеме еднакви; - Учениците размислуваат критички; - Учениците работат насочено кон целта; - Учениците се способни да дефинираат алтернативи за акција и да постават приоритети; - Учениците се способни да донесуваат паметни и информирани одлуки; - Вредности на приговори кои се во согласност со SDG10; - Позитивно реагирајте кон постигнување SDG10; - Разбирање на важноста на еднаквоста кај луѓето; 	
Опис на активноста (во детали)	
<p>Материјали - погледни анекс</p> <p>Времетраење – 2 ч. и 45 мин.</p> <p>Број на групи – неколку групи од 4-5 ученици (5, одделение, 10-11 години)</p>	
Инструкции за едукаторот	
<p>Прва активност (45 мин.)</p> <p>Се поставуваат столчиња во круг. Сите ученици и наставникот се седнати во круг. Наставникот вели: „Сега ќе читам некои тврдења. Секогаш кога ќе слушнете некое тврдење кое важи за вас, ќе треба да го смените местото“.</p> <p>Пример: <i>Нека ги сменат местата сите што сакаат да играат кошарка.</i></p> <p><i>Нека ги сменат местата сите што сакаат да скокаат на јаже.</i></p> <p><i>Нека ги сменат местата сите што имаат домашно милениче.</i></p> <p><i>Нека ги сменат местата сите што сакаат да јадат моркови..</i></p> <p><i>Нека ги сменат местата сите што се ученици.</i></p> <p><i>Нека ги сменат местата сите што денес носат училиштен прибор..</i></p> <p>По завршувањето на играта следува дискусија.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дали имаше некој што цело време седеше? Зошто? 2. Дали имаше ситуација кога сите ги сменивме местата? Зошто? 	

Втора активност (1 ч.)

Наставникот им ја чита приказната „Нешто друго“ на учениците.

* Приказната е адаптирана верзија од Kave, K. & Ridell, Ch. (1994). Something Else. London: Puffin Books

https://www.youtube.com/watch?v=SyxlKXc167g&ab_channel=LivKoleji

(Доколку наставникот сака, за овој дел од часот може да искористи и друга приказна во која се зборува за разлики и да ги адаптира прашањата за да одговараат на одбраната приказна).

Дискусија

1. Како се чувствување ликот во оваа приказна? Зошто?
2. Како се обидуваше ликот да биде како другите?
3. Што мислите, зошто ликот се обидуваше да биде како другите?
4. Зошто ликот не му дозволи на суштеството да остане со него?
5. Како се чувствуваше суштеството кога си замина од домот на ликот? Зошто?
6. Што го натера ликот да се премисли и да го врати назад суштеството?
7. На крај, иако суштеството и ликот беа различни, тие се согласуваа. Што мислите, како им успеа тоа?

Трета активност (1 h)

Учениците се делат во групи по 4-5 ученици. Секоја група добива лист на кој е напишано едно од следните прашања на кои треба да одговорат со пишување.

1. Кога на училиште се чувствуваме како ликот?
 2. Кога дома се чувствуваме како ликот?
 3. Што би направиле вие кога во вашето одделение би се појавил ликот Нешто? (доколку има повеќе групи, прашањата се распоредуваат по групи и се повторуваат).
- Откако ќе завршат со пишувањето, по едно дете од секоја група ги презентира предлозите на групата, па се дискутираат.

Совети (трикови) за едукаторот

- 1) Наставникот поставува прашања по завршувањето на играта за вадење заклучок.
- 2) Наставникот поттикнува дискусија за вадење заклучоци од читаниот текст.

3) Наставникот ги повикува учениците да ги споделат резултатите од групната работа.

Евалуација

Учениците разговараат за нивните мислења меѓу членовите на групата и потоа ги презентираат резултатите од групата пред остатокот од одделението.

Идеи/инспирација за иднина

Учениците дизајнираат постери со цртежи и пораки за еднаквост и ги поставуваат низ училиштето.

Референции/извори за користење

Kave, K. & Ridell, Ch. (1994). Something Else. London: Puffin Books

https://www.youtube.com/watch?v=GnQOGL1C-vE&t=3s&ab_channel=Home-StartAWA

Прирачник за животни вештини 1-3 одд.

Анекс

Цел за Одржлив Развој 11

Одржливи градови и заедници

Цел 11. Градовите и населените места да станат безбедни, отпорни и одржливи

- Цел 11 се стреми да ги направи градовите поинклузивни, безбедни, отпорни и одржливи.
- Ова значи гарантирање на пристап за сите до соодветно домување и основни услуги; обезбедување пристапна и одржлива урбанизација и транспорт и заштита на светското културно и природно наследство, меѓу другите цели.
- Денес, повеќе од половина од светското население живее во градови.
- До 2030 година, се предвидува дека 6 од 10 луѓе ќе бидат урбани жители.
- И покрај бројните предизвици за планирање, градовите нудат поефикасни економии од обем на многу нивоа, вклучувајќи го и обезбедувањето стоки, услуги и транспорт.
- Со добро планирање и управување со информации за ризик, градовите можат да станат инкубатори за иновации и раст и двигатели на одржливиот развој. речиси целото светско население живее во област покриена со мобилна мрежа.

Градови А листа 2021 година

- Како што заврши COP26 - една од најважните конференции за климата во историјата - се појави нова генерација на градови кои водеа од фронтот за климатските промени.
- 95 градови (наспроти 88 градови во 2020 година) се именувани на овогодинашната листа А како смели лидери во еколошката транспарентност и акција, при што речиси половина (46 градови) се нови за 2021 година.
- За да се добие А, меѓу другите активности, градот мора да открие јавно и да има попис на емисиите низ градот, да има поставено цел за намалување на емисиите и цел за обновлива енергија за иднината; и објавија акционен план за климата.
- Градот од списокот А мора исто така да заврши проценка на климатскиот ризик и ранливост и да има план за климатска адаптација за да покаже како ќе се справи со климатските опасности.
- И мора да напредува кон постигнување на своите амбициозни, но реални цели.

Таргети:

11.1. БЕЗБЕДНО И ДОСТАПНО ДОМУВАЊЕ

До 2030 година, да се осигури пристап за сите до соодветно, безбедно и достапно домување и основни услуги и надградба на сиромашните квартави.

11.2. ДОСТАПНИ И ОДРЖЛИВИ ТРАНСПОРТНИ СИСТЕМИ

До 2030 година, да се обезбеди пристап до безбедни, пристапни, достапни и одржливи транспортни системи за сите, да се подобри безбедноста на патиштата, особено преку проширување на јавниот превоз, со посебно внимание на потребите на ранливите лица, жените, децата, лицата со попреченост и постарите лица.

TARGET 11.2

11.3. ИНКЛУЗИВНА И ОДРЖЛИВА УРБАНИЗАЦИЈА

До 2030 година, да се подобри инклузивната и одржлива урбанизација и капацитетот за партиципаторно, интегрирано и одржливо планирање и управување со населените места во сите земји.

TARGET 11.3

11.4. ЗАШТИТА НА СВЕТСКОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Да се зајакнат напорите за заштита и зачувување на светското културно и природно наследство.

TARGET 11.4

11.5. НАМАЛУВЊЕ НА НЕСАКАНИТЕ ЕФЕКТИ ОД ПРИРОДНИТЕ КАТАСТРОФИ

До 2030 година, значително да се намали бројот на смртни случаи и бројот на загрозени луѓе и значително да се намалат директните економски загуби во однос на глобалниот бруто домашен производ предизвикани од катастрофи, вклучувајќи и катастрофи поврзани со вода, со фокус на заштита на сиромашните и на луѓето во ранливи состојби.

TARGET 11.5

11.6. НАМАЛУВАЊЕ НА ВЛИЈАНИЕТО НА ГРАДОВИТЕ НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

До 2030 година, да се намали негативното влијание врз животната средина по глава на жител од градовите, меѓу другото и со обрнување посебно внимание на квалитетот на воздухот и на управувањето со комуналниот и со другите видови отпад.

TARGET 11.6

11.7. ОБЕЗБЕДУВАЊЕ ПРИСТАП ДО БЕЗБЕДНО И ИНКЛУЗИВНО ЗЕЛЕНИЛО И ЈАВНИ ПРОСТОРИ

До 2030 година, да се обезбеди универзален пристап до безбедни, инклузивни и достапни зелени и јавни површини, особено за жените и децата, за постарите лица и за лицата со попреченост.

TARGET 11.7

11.8. СИЛЕН НАЦИОНАЛЕН И РЕГИОНАЛЕН ПЛАН ЗА

РАЗВОЈ

Да се поддржат позитивни економски, социјални и еколошки врски помеѓу приградските и руралните средини преку зајакнување на националното и регионалното развојно планирање.

TARGET 11.8

11.9. СПРОВЕДУВАЊЕ ПОЛИТИКИ ЗА ИНКЛУЗИЈА, ЕФИКАСНОСТ НА РЕСУРСИТЕ И НАМАЛУВАЊЕ НА РИЗИЦИ ОД КАТАСТРОФИ

До 2020 година, значително да се зголеми бројот на градови и населби што ќе донесуваат и ќе спроведуваат интегрирани политики и планови чијашто цел е инклузија, ефикасност на ресурсите, ублажување и приспособување кон климатските промени, отпорност на катастрофи, како и да се развива и да се спроведува холистичко управување со ризикот од катастрофи на сите нивоа, во согласност со Рамката од Сендај (2015-2030) за намалување на ризикот од катастрофи.

TARGET 11.9

11.10. ПОДДРШКА НА НАЈМАЛКУ РАЗВИЕНИТЕ ЗЕМЈИ ВО ОДРЖЛИВО И ОТПОРНО ГРАДЕЊЕ

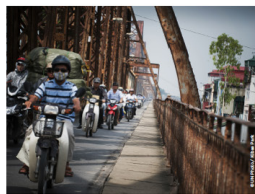
Да се обезбеди поддршка за најмалку развиените земји, преку финансиска и техничка помош, за градење одржливи и приспособливи објекти од локални материјали.

TARGET 11.A

ШТО ДА СЕ НАПРАВИ

- Најдете добротворна организација за Цел 11 што сакате да ја поддржите. Секоја донација, голема или мала, може да направи разлика!
- Поддржете проект во сиромашните квартави за безбедно домување. Можете да волонтирате во сиромашните квартави за да помогнете во изградбата на куќи, поправање на постоечките, поставување јавни или зелени површини.
- Купувајте, јадете и пиете локално. Поддршката на бизнисите од соседството ги одржува луѓето вработени и циркулира пари назад во вашата заедница.
- Искористете го вашето право да ги избирате лидерите во вашата локална заедница.
- Патувајте на одржлив начин - велосипед, пешачење или јавен превоз. Зачувајте ги патувањата со автомобил за кога имате голема група.
- Грижете се за јавните простори. Започнете сами и инспирирајте ги другите да придонесат за подобри јавни простори - наводнувајте го зеленилото, исечете и засадете дрвја, реновирајте спортски површини и игралишта, организирајте чистење.

SUSTAINABLE CITIES: WHY THEY MATTER

What's the goal here?

To make cities inclusive, safe, resilient and sustainable

Why?

Half of humanity—3.5 billion people—live in cities today, and this number will continue to grow. Because the future will be urban for a majority of people, the solutions to some of the greatest issues facing humans—poverty, climate change,

healthcare, education—must be found in city life.

What are some of the most pressing challenges that cities face today?

Inequality is a big concern. 833 million people live in slums and this number keeps rising. The levels of urban energy consumption and pollution are also worrying. Cities occupy just 3 per cent of the Earth's land, but account for 60-80 per cent of energy consumption and 75 per

11 SUSTAINABLE CITIES AND COMMUNITIES

5 billion people are projected to live in cities by 2030

cent of carbon emissions. Many cities are also more vulnerable to climate change and natural disasters due to their high concentration of people and location so building urban resilience is crucial to avoid human, social and economic losses.

I live in a city but I'm not affected by any of these issues. Why should I care?

All these issues will eventually affect every citizen. Inequality can lead to unrest and insecurity, pollution deteriorates everyone's health and affects workers' productivity and therefore the economy, and natural disasters have the potential to disrupt everyone's lifestyles.

What happens if cities are just left to grow organically?

The cost of poorly planned urbanization can be seen in some of the huge slums, tangled traffic, greenhouse gas emissions and sprawling suburbs all over the world. Slums are a drag on GDP, and lower

life expectancy. By choosing to act sustainably we choose to build cities where all citizens live a decent quality of life, and form a part of the city's productive dynamic, creating shared prosperity and social stability without harming the environment.

Is it expensive to put sustainable practices in place?

The cost is minimal in comparison with the benefits. For example, there is a cost to creating a functional public transport network, but the benefits are huge in terms of economic activity, quality of life, the environment, and the overall success of a networked city.

What can I do to help achieve this goal?

Take an active interest in the governance and management of your city

Take notice of what works, and what doesn't in your community

Advocate for the kind of city you believe you need

Develop a vision for your building, street, and neighbourhood, and act on that vision. Are there enough jobs? Are you close to healthcare? Can your children walk to school safely? Can you walk with your family at night? How far is the nearest public transport? What's the air quality like? What are your shared public spaces like? The better the conditions you create in your community, the greater the effect on quality of life.

To find out more about Goal #11 and other Sustainable Development Goals, visit: <http://www.un.org/sustainabledevelopment>

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

<https://www.globalgoals.org/goals/11-sustainable-cities-and-communities/>

<https://unstats.un.org/sdgs/report/2016/goal-11>

<https://www.cdp.net/en/cities/cities-scores>

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2018/09/Goal-11.pdf>

<https://www.cities.fund/sdg-11>

Вовед

Севкупна цел на Целта на одржлив развој 11 - Одржливи градови и заедници

Единаесеттата цел на одржливиот развој се стреми кон реновирање и планирање на градовите и другите човечки населби на начин кој нуди можности за сите, со пристап до основните услуги, енергија, домување, транспорт и зелени јавни површини, намалувајќи ја притоа употребата на ресурси и влијанието врз животната средина. Единаесеттата цел на одржливиот развој е: **„Да се направат градовите инклузивни, безбедни, приспособливи и одржливи“**. Целите од Единаесеттата цел на одржливиот развој вклучуваат инвестирање во јавниот транспорт, создавање зелени јавни површини и подобрување на урбаното планирање и менаџирање на партиципативни и инклузивни начини.

Единаесеттата цел на одржливиот развој има десет таргети:

Цел 11.1: Безбедно и пристапно домување

Цел 11.2: Пристапни и одржливи транспортни системи

Цел 11.3: Инклузивна и одржлива урбанизација

Цел 11.4: Да се заштити светското културно и природно наследство

Цел 11.5: Да се намалат лошите ефекти од природните катастрофи

Цел 11.6: Да се намали влијанието на градовите врз животната средина

Цел 11.7: Да се обезбеди пристап до безбедни и инклузивни зелени јавни површини

Цел 11.а: Силно национално и регионално развојно планирање

Цел 11.б: Да се имплементираат политики на вклучување, ефикасност на ресурсите и намалување на ризикот од катастрофи

Цел 11.ц: Да се поддржат најмалку развиените држави во одржлива и издржлива изградба

Единаесеттата цел на одржливиот развој има десет цели кои треба да се постигнат, а тоа се мери со петнаесет индикатори. Првите седум главни цели вклучуваат безбедно и пристапно домување, пристапни и одржливи транспортни системи, инклузивна и одржлива урбанизација, заштита на светското културно и природно наследство, намалување на штетните ефекти од природните катастрофи, намалување на влијанието што градовите го имаат врз животната средина и обезбедување пристап до безбедни и инклузивни зелени јавни површини. Трите „средства за постигнување на целите“ вклучуваат силно

национално и регионално развојно планирање, имплементирање на политики на вклучување и ефикасност на ресурсите и намалување на ризикот од катастрофи во поддршката на најмалку развиените земји во одржливата изградба.

Зошто е тоа важно за образовната заедница?

Единаесеттата цел на одржлив развој има цел да промовира инклузивни, безбедни, издржливи и одржливи градови и населби за живеење. Целта на тоа е менаџирање на урбаниот развој. Добро управуваните градови би можеле да бидат столбови на иновациите и просперитетот и да ги идентификуваат и да одговорат на основните физички, социјални и психолошки човечки потреби во сооднос со населбите за живеење, како што се помалите и големите градови.

Единаесеттата цел на одржлив развој е важна за образовната заедница бидејќи им помага на учениците да ги применуваат основните принципи на одржливо планирање и изградба и да ги идентификуваат можностите со кои ќе ја направат својата општина поодржлива и поинклузивна.

Учењето за единаесеттата цел на одржлив развој може да се одрази на улогата на локалните носители на одлуки и на партиципативното управување и како да се претстават со одржливо учество во планирањето и политиката на нивната општина.

Тоа може да им помогне на учениците да се вклучат во општинските групи и локални системи за планирање идни одржливи визији за нивните општини.

Тоа, исто така, би можело да им помогне на учениците да планираат, имплементираат и да оценуваат одржливи општински проекти.

Клучни димензии на Целта на одржлив развој 11 - Одржливи градови и заедници

Намалувањето на ризикот од катастрофи е составен дел од социјалниот и економскиот развој и е од суштинско значење за одржливиот развој во иднина. Ова е претставено во неколку глобални документи за намалување на ризикот од катастрофи и одржлив развој. Агендата за одржлив развој 2030 ги препознава и реafirмира итните потреби од намалување на ризикот од катастрофи. Како додаток на директните препораки од резултатите произлезени од Третата конференција на Обединетите нации за намалување на ризикот од катастрофи (Сендаи рамка), постојат и специфични можности за постигнување на намалувањето на ризикот од катастрофи, како на пример намалување на изложеноста на сиромашните и ранливите на ризик од катастрофи и изградба на издржлива инфраструктура. Постојат и неколку цели кои можат да придонесат во

издржлива инфраструктура. Постојат и неколку цели кои можат да придонесат во намалувањето на ризикот од катастрофи и издржливи градби дури и онаму каде што намалувањето на тој ризик не е доволно јасно. Целите поврзани со промовирање на образование за одржлив развој од Четвртата цел на одржливиот развој како што се изградба и унапредување на образовни капацитети и обезбедување здрав живот, како и целите од Единаесеттата цел на одржлив развој (градови) и од Деветтата цел на одржлив развој (изградба на издржлива инфраструктура) ја потврдуваат меѓусебната врска за намалување на ризикот од катастрофи и одржливиот развој.

Улогата на транспортот во одржливиот развој првпат беше претставена на Самитот на Обединетите нации за планетата Земја во 1992 година и засилена во неговиот документ со исходи – Агенда 21. Во преземањето на петгодишниот преглед на имплементацијата на Агендата 21 за време на деветнаесеттата Специјална сесија во 1997 година, Генералното собрание на Обединетите нации понатаму ќе забележи дека во следните дваесет години се очекува транспортот да биде главната движечка сила на растечката побарувачка на енергија во светот. Глобалното внимание на транспортот е во фокусот и во последниве години. Одржливиот транспорт може да го засили економскиот раст и да ја подобри пристапноста. Одржливиот транспорт постигнува подобро интегрирање во економијата преку грижата за животната средина, подобрувањето на социјалното единство, здравјето, издржливоста на градовите, урбано-руралните врски и продуктивноста на руралните средини. Во Агендата за одржлив развој 2030, одржливиот транспорт е вклучен низ неколку цели од одржливиот развој, особено оние поврзани со безбедноста на храната, здравјето, енергијата, економскиот раст, инфраструктурата на градовите и другите населби за живеење. Градовите како населби за живеење се столбови за идеи, трговија, култура, наука, продуктивност и социјален, човечки и економски развој. Урбаното планирање, транспортните системи, водата, канализацијата, управувањето со отпад, намалувањето на ризикот од катастрофи, пристапот до информации, образованието и градењето капацитети се сите суштествени прашања за одржлив урбан развој. Во 2008 година, првпат во историјата, бројот на глобалната урбана популација ја надмина руралната популација. Овој важен настан го означи доаѓањето на новиот „урбан милениум“, а до 2050 година се очекува две третини од светската популација да живее во урбани средини. Бидејќи повеќе од половината од човештвото живее во градовите и бројот на урбани жители се зголемува за околу 73 милиони годишно, се проценува дека

урбани жители се зголемува за околу 73 милиони годишно, се проценува дека урбаните средини поседуваат 70 проценти од светскиот бруто-домашен производ и дека затоа ќе обезбедат економски раст и просперитет за многумина. Одржливиот развој на населбите за живеење, исто така, беше дискутиран и на втората и третата сесија од Комисијата за одржлив развој. „Промовирање одржлив развој на населбите за живеење“ е тема на Поглавје 7 од Агенда 21, која повикува на 1) обезбедување адекватно засолниште за сите; 2) подобрување на управувањето со населбите за живеење; 3) промовирање одржливо планирање и управување со земјиштето; 4) промовирање интегрирано снабдување со еколошка инфраструктура: вода, санитарна заштита и канализација и управување со цврст отпад; 5) промовирање одржливи енергетски и транспортни системи во населбите за живеење; 6) промовирање планирање и менаџирање со населби во области подложни на катастрофи; 7) промовирање одржливи активности во градежната индустрија; 8) промовирање развој на човечки ресурси и изградба на капацитети за развој на населбите.

Интеракција меѓу Целта на одржлив развој 11- Одржливи градови и заедници и стекнувањето вештини на 21 век

Меѓучовечките односи се од суштинско значење во современиот живот и работното место. Оттука, подучувањето на учениците за вештините на 21 век е исто толку важно како и наставните содржини. Треба да бидеме приспособливи, треба да бидеме креативни, треба да бидеме технолошки писмени и треба да знаеме да решаваме проблеми. Сите тие вештини ни се потребни бидејќи светот постојано се развива, и тоа со многу брзо темпо. Имаме на располагање огромен број информации. Порано ние не баравме ништо на „Google“, ако ни требаше одговор на некое прашање, требаше да пребаруваме во енциклопедија или да посетиме библиотека. Во тоа време беше разбирливо да се паметат информациите и тоа беше корисно.

Денес имаме пристап до информации буквално во секое време и секаде. Она што е значајно сега е да бидеме во можност да се движиме низ мноштвото информации и да можеме да ги лоцираме, организираме и користиме веродостојните и точните информации. Вештината на решавање проблеми е важна вештина, но да се биде во можност да се применат тие вештини на решавање проблеми на реални прашања и сценарија е навистина критички. Учениците треба да бидат способни да излезат од училиницата, да ги започнат своите кариери, да имаат и да одгледуваат деца, да запловат во врски, да препознаат кога се искористени, да решаваат конфликти на работното место и

препознаат кога се искористени, да решаваат конфликти на работното место и така натаму, без вие да ги држите за рака. Тие треба да се оспособат да ги понесат тие вештини за решавање проблеми кои ги учеа затворени во вашата училница и да можат да ги применат на реални проблеми со кои ќе се соочуваат во својот живот, а ќе ги има многу. Можностите за градење на вештините на 21 век им помагаат на учениците да го изградат својот карактер. Многу е важно за децата, како соработливи и социјални суштества, да поседуваат емпатија, страст, интегритет, да се морални, да работат добро со другите и уште многу повеќе.

АКТИВНОСТ 1

Код на активноста	Име на активноста
SDG11-SDGfP	Одржливи градови и заедници
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> • учениците го разбираат и објаснуваат концептот на планирана градба • учениците разбираат што значи поимот одржлива заедница • учениците учат да соработуваат во тим • учениците применуваат критичко размислување и решавање проблеми • учениците развиваат позитивен став кон учењето нови содржини (одржлив развој) 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> • материјали - види анекс/дадени низ активностите • број на ученици: 10-20 (групна работа, работа во парови и индивидуална работа на ученици) • времетраење: 90 минути 	
Инструкции за едукаторот	
<p>Активност 1. (15 мин.)</p> <p>Повеќе од половина од нас живеат во градови. До 2030 година две третини од целото човештво (6,5 милијарди луѓе) ќе бидат урбани. Одржливиот развој не може да се постигне без значително трансформирање на начинот на кој ги градиме и управуваме со нашите урбани простори.</p> <p>Брзиот раст на градовите, како резултат на зголемувањето на населението и зголемената миграција, доведе до бум на мегаградовите, особено во светот во развој, а сиромашните квартави стануваат позначајна карактеристика на урбаниот живот.</p> <p>Да се направат градовите одржливи значи создавање можности за кариера и бизнис, безбедно и достапно домување и градење еластични општества и економии. Тоа вклучува инвестиции во јавен превоз, создавање зелени јавни површини и подобрување на урбаното планирање и управување на партиципативен и инклузивен начин.</p> <p>Наставникот поставува прашања и ги поттикнува учениците на дискусија:</p> <p>- Што значи кога градот се градел според план?</p>	

- Какви проблеми имаат инвалидите или старите лица во градот?
- Кои се проблемите на градовите со многу луѓе?

Наставникот пушта кратко видео кое објаснува што значи терминот „одржлива заедница“ и како тој е поврзан со целите на одржливиот развој:

<https://youtu.be/r2myzbWQIJA>

Активност 2. (40 мин.)

Секој може да помогне да се осигуриме дека ги исполнуваме Глобалните цели. Можеме да ги искористиме овие десет цели за да создадеме акција за да ги направиме градовите и заедниците одржливи.

11.1. БЕЗБЕДНО И ДОСТАПНО ДОМУВАЊЕ

До 2030 година обезбедете пристап за сите до соодветно, безбедно и достапно домување и основни услуги и надградете ги сиромашните квартали.

11.2. ДОСТАПНИ И ОДРЖЛИВИ ТРАНСПОРТНИ СИСТЕМИ

До 2030 година да се обезбеди пристап до безбедни, достапни и одржливи транспортни системи за сите, подобрување на безбедноста на патиштата, особено со проширување на јавниот транспорт, со посебно внимание на потребите на оние во ранливи ситуации, жените, децата, лицата со посебни потреби и постарите лица.

11.3. ИКЛУЗИВНА И ОДРЖЛИВА УРБАНИЗАЦИЈА

До 2030 година да се зајакне инклузивната и одржлива урбанизација и капацитетот за партиципативно, интегрирано и одржливо планирање и управување со човечки населби во сите земји.

11.4. ЗАШТИТЕТЕ ГО СВЕТСКОТО КУЛТУРНО И ПРИРОДНО НАСЛЕДСТВО

Зајакнување на напорите за заштита на светското културно и природно наследство.

11.5. НАМАЛЕТЕ ГИ НЕСАКАНИТЕ ЕФЕКТИ ОД ПРИРОДНИ КАТАСТРОФИ

До 2030 година значително да се намали бројот на смртни случаи и бројот на засегнати луѓе и значително да се намалат директните економски загуби во однос на

глобалниот бруто-домашен производ предизвикани од катастрофи, вклучително и катастрофи поврзани со водата, со фокус на заштита на сиромашните и луѓето во ранливи ситуации.

11.6. НАМАЛУВАЊЕ НА ВЛИЈАНИЕТО НА ГРАДОВИТЕ ВРЗ ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

До 2030 година да се намали негативното влијание на градовите врз животната средина по глава на жител, вклучително и со посветување посебно внимание на квалитетот на воздухот и управувањето со комуналниот и другиот отпад.

11.7. ОБЕЗБЕДЕТЕ ПРИСТАП ДО БЕЗБЕДНИ И ИКЛУЗИВНИ ЗЕЛЕНИ И ЈАВНИ ПРОСТОРИ

До 2030 година да се обезбеди универзален пристап до безбедни, инклузивни и достапни, зелени и јавни простори, особено за жените и децата, постарите лица и лицата со посебни потреби.

11.8. СИЛНО-НАЦИОНАЛЕН И РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ И ПЛАНИРАЊЕ

Поддржете ги позитивните економски, социјални и еколошки врски помеѓу урбаните, периурбаните и руралните области преку зајакнување на националното и регионалното развојно планирање.

11.9. СПРОВЕДУВАЈТЕ ПОЛИТИКИ ЗА ВКЛУЧУВАЊЕ, ЕФИКАСНОСТ НА РЕСУРСИТЕ И НАМАЛУВАЊЕ НА РИЗИЦИТЕ ОД КАТАСТРОФИ

До 2030 година значително да се зголеми бројот на градови и човечки населби кои усвојуваат и спроведуваат интегрирани политики и планови за вклучување, ефикасност на ресурсите, ублажување и приспособување кон климатските промени, отпорност на катастрофи и развивање и спроведување, во согласност со Сендаи рамката за ризик од катастрофи Намалување 2015–2030, холистичко управување со ризик од катастрофи на сите нивоа.

11.10. ПОДДРШКА НА НАЈМАЛКУ РАЗВИЕНИ ЗЕМЈИ ВО ОДРЖЛИВО И ОТПОРНО ГРАДЕЊЕ

Поддршка на најмалку развиените земји, вклучително и преку финансиска и техничка помош, во изградбата на одржливи и отпорни згради со користење локални материјали.

Учениците во тимот развиваат визија за дел од населбата кој е самоодржлив, што значи дека луѓето што живеат во таа населба ќе имаат:

1. доволно работни места во фабриките кои не го загадуваат воздухот
2. училиште и градинка
3. безбеден пат до училиште за секое дете
4. безбеден превоз до работа, училиште и градинка
5. простори за квалитетна и безбедна забава.

Учениците можат да нацртаат план за населување на хартија или можат да направат 3Д-план за населување.

Визијата може да се реализира со помош на компјутерската игра Minecraft или нешто слично:

<https://www.minecraft.net/en-us/get-minecraft>

Активност 3. (35 мин.)

Како што заврши COP26 - една од најважните конференции за климата во историјата - се појави нова генерација на градови кои воде од фронтот за климатските промени. 95 града (наспроти 88 града во 2020 година) се именувани на овогодишната листа А како смели лидери во еколошката транспарентност и акција, при што речиси половина (46 града) се нови за 2021 година.

За да се постигне А, меѓу другите активности, градот мора да открие јавно и да има попис на емисиите низ градот, да има поставено цел за намалување на емисиите и цел за обновлива енергија за иднината; и да објави акционен план за климата. Градот од списокот А мора исто така да изврши процена на климатскиот ризик и ранливост и да има план за климатска адаптација за да покаже како ќе се справи со

климатските опасности. И мора да напредува кон постигнување на своите амбициозни, но реални цели.

Наставникот пушта кратко видео кое покажува како некои градови низ светот преземаат еколошки активности:

<https://www.cdp.net/en/cities>

Учениците во тимот се обидуваат да пребаруваат на интернет дали нивниот град е град на листата А.

Ако нивниот град е град на А-листа, учениците прават презентација на еколошките акции што се направени во нивниот град и за активностите што се планираат во иднина.

Ако нивниот град не е град на А-листата, учениците прават презентација на еколошките активности што треба да се направат во нивниот град за да може да биде град на А-листата.

Совети (трикови) за едукаторот

- наставникот поставува прашања и се обидува да вклучи што е можно повеќе ученици за дискусија
- наставникот им помага и ги води учениците кога им треба помош

Евалуација

РАБОТИ ШТО ТРЕБА ДА СЕ НАПРАВАТ

- Најдете добротворна организација што сакате да ја поддржите. Секоја донација, голема или мала, може да направи разлика!
- Поддржете проект во сиромашните квартави за безбедно домување. Можете да волонтирате во сиромашните квартави за да помогнете во изградбата на куќи, поправање на постојните, поставување јавни или зелени површини.
- Купувајте, јадете и пиете локално. Поддршката на бизнисите во соседството ги одржува луѓето вработени и враќа пари назад во вашата заедница.
- Искористете го вашето право да ги избирате лидерите во вашата локална заедница.
- Патувајте на одржлив начин - велосипед, пешачење или јавен превоз. Зачувајте ги патувањата со автомобил за поголема група.

→ Грижете се за јавните простори. Започнете сами и инспирирајте ги другите да придонесат за подобри јавни простори - наводнувајте го зеленилото, исечете и засадете дрвја, реновирајте спортски површини и игралишта, организирајте чистење.

Идеи/инспирација за иднина

Информации на веб-страницата на училиштето, социјалните медиуми и локалните медиуми.

Референции/извори за користење

<https://www.jointsdgfund.org/sustainable-development-goals/goal-11-sustainable-cities-and-communities>

<https://sdgimpact.asu.edu/sdg-11-sustainable-cities-and-communities>

<https://www.cdp.net/en/cities>

<https://www.globalgoals.org/goals/11-sustainable-cities-and-communities/>

Анекс

<https://youtu.be/r2myzbWQIJA>

<https://www.cdp.net/en/cities>

АКТИВНОСТ 2

Код на активноста	Име на активноста
SDG11-SDGfP	Да го заштитиме природното и културното наследство
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> ● Учениците да научат за Цел 11. ● Учениците размислуваат критички. ● Учениците работат насочено кон целта. ● Учениците се способни да донесат паметни одлуки. 	
Опис на активноста (во детали)	
<p>Материјали - види анекс</p> <p>Времетраење - 1h</p> <p>Број на група – 2-3 групи, по 5-7 ученици (5. одделение, возраст 10-11 години)</p>	
Инструкции за едукаторот	
<p>Прва лекција (1 час)</p> <p>Наставникот го започнува часот покажувајќи слики од различни културни наследства во државата и поттикнува разговор со учениците за тоа дали местата им се познати, по што се познати и од какво значење се за нас и дали некогаш ги посетиле (предлог-слики во анекс, исто така, погледни и во совети за едукаторот). Доколку некое место не им е познато, наставникот им дава објаснување за неговата важност. Учениците активно учествуваат во дискусијата и споделуваат и други познати места што ги знаат.</p> <p>Наставникот ги прашува учениците за културните наследства од нивниот град и по што тие се познати и важни. Наставникот ги дели учениците во три групи и секоја група добива задача да ја објасни важноста на културното наследство и да размисли за тоа како можеме да го сочуваме. Групите дискутираат околу 20 минути и потоа ги презентираат своите заклучоци пред преостанатите ученици.</p> <p>Втора лекција</p> <p>Наставникот им објаснува на учениците за целите на одржлив развој со акцент на Цел 11 и таргети со акцент на зачувувањето на културното наследство. Учениците се делат во неколку групи кои имаат задача да посетат некое блиско место кое спаѓа во</p>	

културно наследство и да ја разгледаат состојбата. Откако ќе ја утврдат состојбата, учениците имаат задача да направат презентација за постоењето и важноста на местото, како и за состојбата во кое се наоѓа и да дадат идеи како може да се подобри и зачува.

Учениците ги презентираат своите заклучоци пред другите од групата.

Совети (трикови) за едукаторот

- 1) Наставникот поттикнува разговор за различни културни наследства во државата.
- 2) Наставникот објаснува за Цел 11.
- 3) Наставникот ги поканува учениците да ги споделат резултатите од истражувањето. Наставниците можат да користат различни слики од оние претставени во анексот. Тие можат да прикажат фотографии од места кои се важни во нивните земји.

Евалуација

Учениците можат да ги претстават своите заклучоци во форма на PowerPoint презентација или да користат Story Jumper.

Идеи/инспирација за иднина

Учениците дизајнираат постери за зачувување на културното наследство и ги изложуваат во училиштето.

Референции/извори за користење

https://mk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BD%D0%Bo_%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE_%D0%BD%D0%Bo%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%BD%D0%Bo_%D0%9C%D0%Bo%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%98%D0%Bo

Анекс

Прва лекција

Слики од културни наследства во Северна Македонија

(Музеј на вода „Залив на коските“ - Пештани)

(Споменик Илинден-Крушево)

(Куќа на Григор Прличев - Охрид)

(Спомен-костурница - Велес)

(Стоби-Градско)

(Виничко Кале -Виница)

(Споменик на слободата - Кочани)

(Средновековна кула - Кочани)

(Моробиздон- с. Мородвис, Кочани)

Цел за одржлив развој 12

Одговорна потрошувачка и производство

Светската потрошувачка и производство се потпираат на користењето на природната средина и ресурсите на начин што продолжува да има деструктивни влијанија врз планетата. Економскиот и социјалниот напредок во текот на минатиот век е проследен со деградација на животната средина што ги загрозува самите системи од кои зависи нашиот иден развој.

Целта 12 за одржлив развој (ЦОР 12 или Глобална цел 12), насловена како „одговорна потрошувачка и производство“, е една од 17-те цели за одржлив развој воспоставени од Обединетите нации во 2015 година. Официјалната формулација на SDG 12 е „Обезбедете одржлива потрошувачка и производство обрасци“.

SDG 12 има за цел да обезбеди добра употреба на ресурсите, подобрување на енергетската ефикасност, одржлива инфраструктура и обезбедување пристап до основни услуги, зелени и пристojни работни места и обезбедување подобар квалитет на живот за сите.

SDG 12 има 11 таргети што треба да се постигнат најмалку до 2030 година и напредокот кон целите се мери со помош на 13 индикатори:

12.1 Да се спроведат 10-годишните програмски рамки за одржлива потрошувачка и производство, така што сите земји ќе преземат акции, развиените земји ќе бидат лидери, а притоа ќе ги земат предвид развојот и капацитетите на земјите во развој.

12.2 До 2030 година, да се постигне одржливо управување и ефикасно користење на природните ресурси.

12.3 До 2030 година, да се преполови отпадот од храна по глава на жител на глобално ниво, во малопродажбата како и на ниво на потрошувачи, и да се намали загубата на храна во текот на производството и синџирот на снабдување, вклучително и на загубите по бербата.

12.4 До 2020 година, да се постигне здраво и еколошко управување со хемикалии и со сите видови отпад во текот на нивниот животен циклус, а во согласност со договорените меѓународни рамки, и значително да се намали нивното ослободување во воздухот, водата и почвата, со цел да се минимизираат нивните негативни влијанија врз здравјето на луѓето и врз животната средина.

12.5 До 2030 година, значително да се намали создавањето отпад преку спречување, намалување, рециклирање и повторна употреба.

12.6 Поттикнување на претпријатијата, особено на големите и меѓународните компании, да усвојат одржливи практики и да интегрираат информации за одржливоста во својот циклус на известување.

12.7 Да се промовираат практики за јавни набавки што се одржливи и во согласност со националните политики и приоритети.

12.8 До 2030 година, да се осигури дека луѓето насекаде имаат релевантни информации и зајакната свест за одржлив развој и животен стил во хармонија со природата.

12.a Да се поддржат земјите во развој да ги зајакнат своите научни и технолошки капацитети, со цел да се насочат кон одржливи модели на потрошувачка и производство.

12.б Да се развијат и да се спроведат алатки 12 за следење на одржливиот развој и влијанијата од одржливиот туризам којшто создава работни места и ја промовира локалната култура и производи.

12.в Да се рационализираат неефикасните субвенции за фосилни горива што поттикнуваат непотребна потрошувачка преку отстранување на пазарните нарушувања, во согласност со националните услови, вклучително и преку реструктурирање на оданочувањето и исфрлање од употреба на штетните субвенции, онаму каде што постојат, преку прикажување на нивните влијанија врз животната средина, земајќи ги целосно предвид специфичните потреби и услови на земјите во развој, со намалување на можните негативни влијанија врз нивниот развој, на начин што ќе ги заштити сиромашните и загрозените заедници.

TARGET 12-1	TARGET 12-2	TARGET 12-3	TARGET 12-4
IMPLEMENT THE 10-YEAR SUSTAINABLE CONSUMPTION AND PRODUCTION FRAMEWORK	SUSTAINABLE MANAGEMENT AND USE OF NATURAL RESOURCES	HALVE GLOBAL PER CAPITA FOOD WASTE	RESPONSIBLE MANAGEMENT OF CHEMICALS AND WASTE
TARGET 12-5	TARGET 12-6	TARGET 12-7	TARGET 12-8
SUBSTANTIALLY REDUCE WASTE GENERATION	ENCOURAGE COMPANIES TO ADOPT SUSTAINABLE PRACTICES AND SUSTAINABILITY REPORTING	PROMOTE SUSTAINABLE PUBLIC PROCUREMENT PRACTICES	PROMOTE UNIVERSAL UNDERSTANDING OF SUSTAINABLE LIFESTYLES
TARGET 12-A	TARGET 12-B	TARGET 12-C	
SUPPORT DEVELOPING COUNTRIES' SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL CAPACITY FOR SUSTAINABLE CONSUMPTION AND PRODUCTION	DEVELOP AND IMPLEMENT TOOLS TO MONITOR SUSTAINABLE TOURISM	REMOVE MARKET DISTORTIONS THAT ENCOURAGE WASTEFUL CONSUMPTION	

Зошто е важна?

Одржливата потрошувачка и производство имаат за цел „да правиме повеќе и подобро со помалку“, зголемувајќи ги нето придобивките од благосостојбата од економските активности преку намалување на употребата на ресурсите, деградацијата и загадувањето, истовремено зголемувајќи го квалитетот на животот.

Постигнувањето на одржливи модели на потрошувачка и производство обезбедува придобивки во ефикасноста и продуктивноста, осигурувајќи дека човечките активности остануваат во рамките на капацитетот на планетата, истовремено почитувајќи ги правата на идните генерации.

Што треба да се промени?

Намалувањето на загубата и отпадот на храна може да придонесе за одржливост на животната средина со намалување на трошоците за производство и зголемување на ефикасноста на системите за храна.

Како можам да помогнам како бизнис?

Во интерес на бизнисите е да најдат нови решенија кои овозможуваат одржливи модели на потрошувачка и производство. Иновативните и дизајнерските решенија можат и да им овозможат и да ги инспирираат поединците да водат поодржлив начин на живот, намалувајќи ги влијанијата и подобрувајќи ја благосостојбата.

Како можам да помогнам како потрошувач?

Постојат два главни начини да помогнете: да го намалите отпадот и да внимавате што купувате и да изберете одржлива опција секогаш кога е можно. Погрижете се да не фрлате храна и намалете ја потрошувачката на пластика.

Предизвици

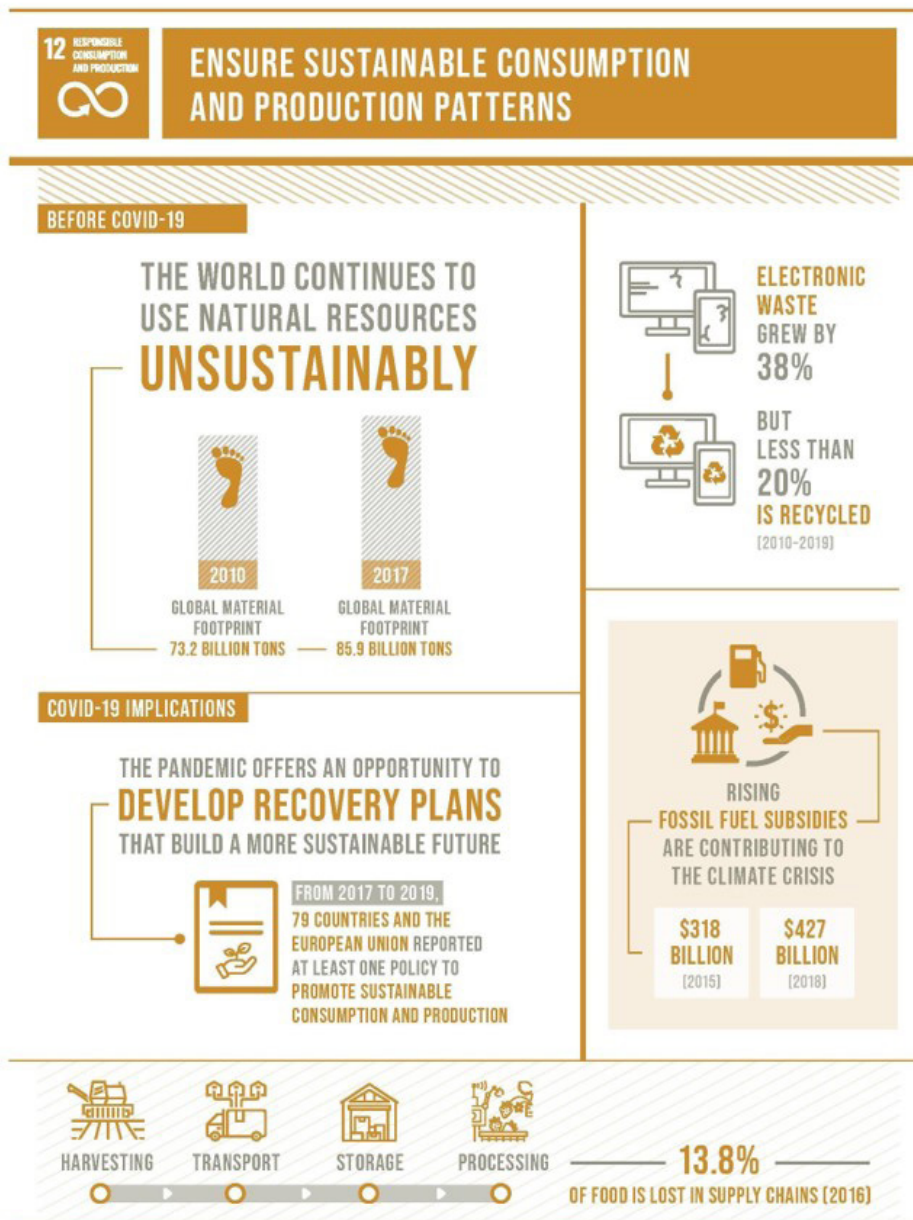
1. КОВИД-19

2. Глобализацијата

Глобализацијата се повеќе се препознава дека има улога во постигнувањето на одржлив развој.

Прво, глобализацијата ги промени навиките во исхраната и начинот на исхрана на луѓето. Второ, синџирот на снабдување со храна е значително продолжен под глобализацијата, следствено, прашањата за управување со синџирот на снабдување со храна продолжуваат да растат и во голема мера придонесуваат за губење на храна.

Трето, глобализацијата го направи меѓународното тргување поконкурентно и има огромно влијание врз домашната економија и начинот на производство

<https://goumbook.com/sdg-12-responsible-consumption-and-production/>

Како можеме да го решиме ова?

Одржливата потрошувачка и производство се однесува на промовирање на ресурси и енергетска ефикасност, одржлива инфраструктура. Потребен е системски пристап и соработка меѓу актерите кои работат во синџирот на снабдување, од производителот до крајниот потрошувач.

Тоа вклучува ангажирање на потрошувачите преку подигање на свеста и едукација за одржлива потрошувачка и начин на живот, обезбедување на потрошувачите со соодветни информации преку стандарди и етикетирање и ангажирање во одржливи јавни набавки.

Ќе вклучи ново глобално партнерство помеѓу бизнисот, потрошувачите, креаторите на политики, истражувачите, научниците, трговците на мало, медиумите и агенциите за развојна соработка.

Поврзаност со други цели за одржлив развој

Постигнувањето на ЦОР 12 ќе придонесе за постигнување на другите ЦОР на директен или индиректен начин. ЦОР 12 има цели поврзани со ЦОР 2, ЦОР 3, ЦОР 4, ЦОР 8, ЦОР 9, ЦОР 13, ЦОР 14 и ЦОР 15.

Со соодветна поддршка на политиките, растечката разновидност е основа за разновидност во исхраната, а со тоа и здравје и исхрана (ЦОР 2, 3), за отпорност на биотски и абиотски стресори (ЦОР 13 и ЦОР 15) и треба да продолжи достоинственото вработување (ЦОР 8) и руралните средства за живот (ЦОР 1). Понатаму, постигнувањето ЦОР 12 бара ограничување на индустриското земјоделство поради неговите негативни влијанија врз другите ЦОР, вклучувајќи го и ЦОР 6, бидејќи тој е најголемиот корисник на слатководни ресурси; ЦОР 2 и ЦОР 15 бидејќи тие се главните двигатели на загубата на биолошката разновидност; ЦОР 7 поради неговата зависност од фосилни горива; ЦОР 14 поради истекување на пестициди и ѓубрива, загадување на земјиштето и водата и создавање мртви зони во морињата; и ЦОР 13 бидејќи е главен придонесувач за емисиите на стакленички гасови.

https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/18777Interlinkages_EGM_Summary_Report_2018.pdf

Одржлив развој Цел 12: Одговорна потрошувачка и производство

Sustainable Development Goal 12: Responsible Consumption and Production

<https://youtu.be/cKlPNGZBrtI>

Референци

United Nations (2017) Resolution adopted by the General Assembly on 6 July 2017 Work of the Statistical Commission pertaining to the 2030 Agenda for Sustainable Development, <https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=A%2FRES%2F71%2F313&Language=E&Device-Type=Mobile&LangRequested=False>

"Sustainable Consumption and Production: A Crucial Goal for Sustainable Development—Reflections on the Spanish SDG Implementation Report", Journal of Sustainability Research. 1 (2). 2019, https://sustainability.hapres.com/htmls/JSR_1120_Detail.html

Environment, U. N. (2017-10-02). "GOAL 12: Sustainable consumption and production". UNEP - UN Environment Programme. Retrieved 2020-09-05, <https://www.unep.org/explore-topics/sustainable-development-goals/why-do-sustainable-development-goals-matter/goal-12>

Thyberg, Krista L.; Tonjes, David J. (January 2016). "Drivers of food waste and their implications for sustainable policy development". Resources, Conservation and Recycling, 106: 110–123, <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0921344915301439?via%3Dihub>

Industrial Ecology in Support of Sustainable Development Goals (2022) Part of the Encyclopedia of the UN Sustainable Development Goals book series (ENUNSDG), Usama Awan, https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-3-319-95726-5_18

"Advancing the 2030 Agenda: Interlinkages and Common Themes at the HLPF 2018" (PDF). UN Sustainable Development. P. 30. Retrieved 15 September 2020.

Ресурси:

На овие линкови можете да најдете повеќе информации за SDG 12:

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-consumption-production/>

<https://www.unep.org/explore-topics/sustainable-development-goals/why-do-sustainable-development-goals-matter/goal-12>

<https://sdg-tracker.org/sustainable-consumption-production>

<https://www.globalgoals.org/goals/12-responsible-consumption-and-production/>

<https://www.undp.org/tag/goal-12-responsible-consumption-and-production>

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/responsible-consumption-and-production>

Вовед

Севкупна цел на Целта на одржлив развој 12 - Одговорна потрошувачка и производство

Дванаесеттата цел на одржлив развој - Одговорна потрошувачка и производство е една од седумнаесетте цели на одржлив развој поставени од Обединетите нации во 2015 година. Официјалната формулација на дванаесеттата цел на одржлив развој е: **„Да се обезбедат одржливи модели на потрошувачка и производство“**. Дванаесеттата цел на одржлив развој е замислена да обезбеди добра искористеност на ресурсите, подобрена енергетска ефикасност, одржлива инфраструктура и пристап до основните услуги, пристојни вработувања и воопшто обезбедување поквалитетен живот за сите.

Дванаесеттата цел на одржлив развој има 11 таргети кои треба да се постигнат барем до 2030 година, а напредокот на целите се мери со користење на 13 индикатори. Таргетите се:

Цел 12.1: Имплементирање десетгодишна рамка на одржлива потрошувачка и производство

Цел 12.2: Одржливо менаџирање и користење на природните ресурси

Цел 12.3: Преполовување на глобалниот губиток на храна по глава на жител

Цел 12.4: Одговорно менаџирање со хемикалии и отпад

Цел 12.5: Значително намалување на создавањето отпад

Цел 12.6: Охрабрување на компаниите да прифаќаат одржливи практики и известувања за одржливоста

Цел 12.7: Промовирање одржливи практики за јавни набавки

Цел 12.8: Промовирање универзално сфаќање на одржливиот животен стил

Цел 12.а: Поддршка на научниот и технолошкиот капацитет на земјите во развој за одржлива потрошувачка и производство

Цел 12.б: Развивање и имплементирање алатки за мониторинг на одржливиот туризам

Цел 12.ц: Отстранување на изобличувањата на пазарот кои поттикнуваат расипничка потрошувачка

Според Програмата за животна средина на Обединетите нации, одржливата потрошувачка и производство се однесуваат на „употребата на услуги и слични производи кои одговараат на основните потреби и носат поквалитетен живот

минимизирајќи ја употребата на природни ресурси и токсични материјали, како и емисијата на штетни материји и загадувачи во текот на животниот циклус на услугата или производот за да не се загрозат потребите на идните генерации.

Зошто е тоа важно за образовната заедница?

Образованието за одржлив развој е сеопфатно образование и образование на промени кое се фокусира на содржината и исходите од учењето, педагогијата и средината за учење. Ова подразбира дека на граѓаните им се потребни знаење, вештини, вредности и ставови кои ќе им овозможат да соработуваат во одржливиот развој. Образованието за одржлив развој бара трансформативна педагогија ориентирана кон активности која промовира автономно учење, учество и соработка, решавање проблеми, интердисциплинарност и трансдисциплинарност и поврзано формално и неформално учење. Само ваквите педагошки пристапи ќе го овозможат развојот на клучните компетенции потребни за промовирање на одржливиот развој во 21 век.

Концепт кој е тесно поврзан со образованието за одржлив развој и образованието на глобалното граѓанство е концептот на педагогијата на одржливост, но тоа едвај се споменува во сегашните дискусии за образованието и учењето во контекст на социо-еколошка одржливост и одржлив развој. Подучувањето за прашањата на одржлив развој е предизвик бидејќи вклучува знаења од повеќекратни дисциплини, а вештините на 21 век се критичка референтна точка за развивање на овие амбициозни профили на знаења и вештини кај учениците (исто така и кај наставниците), очекувајќи дека тие ќе станат „идните решавачи на проблеми“, „претставници на промените“ и „менаџери на транзицијата“. Концептот на учење ја вклучува важноста на индивидуалниот ученик во процесот, фокусот на суштинското учење и моќта за промени на информатичката технологија, а сето тоа води кон концептот на персонално учење. Персоналното учење има потреба од моќта на поврзување на информатичката технологија за да развие начини на размислување и учење кои ќе го ослободат и зајакнат ученикот.

Клучни димензии на Целта на одржлив развој 12 - Одговорна потрошувачка и производство

Со децении научниците се обидуваат да ги објаснат начините на кои човештвото се справува со трите планетарни кризи - климата, биодиверзитетот и загадувањето, секоја од нив посебно поврзана со неодржливото производство и потрошувачка. Промените во моделите на потрошувачката и производството можат да помогнат во промовирањето на разделувањето на економскиот раст и човечката благосостојба од употребата на ресурсите и влијанието врз животната средина. Тие, исто така, можат да ги поттикнат трансформациите предвидени во глобалните заложби за биодиверзитетот, климата и одржливиот развој воопшто. Од 2017 до 2020 година 83 држави и територии од Европската Унија споделиле информации за нивниот придонес кон имплементацијата на десетгодишната рамка од програмата за одржливи модели на потрошувачка и производство. Во 2020 година беа прикажани 136 политики и 27 активности за имплементирање, со што вкупната бројка се искачи над 700. И покрај тоа што беа преземени конкретни активности за подобрување на ефикасноста на користењето ресурси во одредена индустрија или област, тоа не покажа резултати во нивното широко приспособување низ секторите и индустриите. Иако се достапни само ограничени податоци, од 2016 година речиси 14 проценти од храната произведена на глобално ниво се губи уште пред да стигне до малопродажниот сектор. Процените се различни во различни региони, од 20,7 проценти во Централна и Јужна Азија до 5,8 проценти во Австралија и Нов Зеланд. Во 2019 година количината на произведен е-отпад беше 7,3 кг по глава на жител, а било документирано дека само 1,7 кг по глава на жител се менаџира на еколошки одржлив начин. Се очекува производството на е-отпад да се зголемува за 0,16 кг по глава на жител годишно и да достигне 9 кг по глава на жител во 2030 година. Годишната стапка на раст во рециклирањето на е-отпад во последната деценија беше 0,05 кг по глава на жител, и ќе биде потребно да се зголеми повеќе од десет пати за да се рециклира целиот е-отпад до 2030 година. Почнувајќи од декември 2020 година, 40 држави и територии поднеле извештаи за одржливите политики за јавни набавки и акциони планови или еднакви законски одредби насочени кон поттикнување на набавката на еколошки здрави и енергетски ефикасни производи, како и промовирање социјално поодговорни практики и одржливи синџири на снабдување. Се надеваме дека до 2030 година ќе се

постигне одржливо менаџирање и ефикасна употреба на природните ресурси, ќе се преполови глобалното губење на храна по глава на жител на малопродажни и потрошувачки нивоа и ќе се намалат загубите на храна од синџирите на производство и снабдување, вклучувајќи ги тука и жетвените загуби, во согласност со договорените интернационални рамки ќе се постигне еколошко менаџирање со хемикалиите и отпадот во текот на нивниот животен циклус и значително ќе се намали нивното испуштање во воздухот, водата и почвата со цел да се минимизираат нивните лоши влијанија врз здравјето на луѓето и животната средина, значително ќе се намали создавањето отпад преку превенција, намалување, рециклирање и повторна употреба, ќе се поттикнат компаниите, особено големите и меѓународните, да усвојат одржливи практики и да ги интегрираат информациите за одржливост во нивниот циклус за известување, во согласност со националните политики и приоритети, ќе промовираат одржливи практики за јавна набавка, ќе гарантираат дека луѓето насекаде имаат соодветни информации и се свесни за одржливиот развој и начинот на живот во хармонија со природата, ќе ги поддржуваат земјите во развој да ги зајакнат своите научни и технолошки капацитети кои ќе ги придвижуваат кон поодржливи модели на потрошувачка и производство, ќе имплементираат алатки за следење на влијанијата од одржливиот развој врз одржливиот туризам, кој создава работни места и ја промовира локалната култура и производи, ќе ги рационализираат субвенциите за фосилни горива кои поттикнуваат непотребна потрошувачка преку отстранување на неправилностите на пазарот, во согласност со националните услови, вклучувајќи реструктурирање и постепено оданочување на овие штетни субвенции онаму каде што постојат, за да се одразат нивните влијанија врз околината, целосно земајќи ги предвид специфичните потреби и услови на земјите во развој и минимизирање на можните лоши влијанија врз нивниот развој на начин кој ќе ги штити сиромашните и засегнатите заедници.

Интеракција меѓу Целта на одржлив развој 12 - Одговорна потрошувачка и производство и стекнувањето вештини на 21 век

Создавањето знаење, како и неговото усвојување, валидност и употреба, мора да биде заедничко за сите луѓе како дел од колективниот социјален труд. Од друга страна, некои од овие вештини се тешки за поучување со

традиционални методи, кои се сè уште ефикасни во промовирање на учењето. Овие вештини мора да се развиваат од самите индивидуи преку активности базирани врз лично искуство и рефлексивност. Вклучувањето на Целите на одржливиот развој во наставната програма бара системско размислување и интердисциплинарни пристапи, како и педагошки иновации, интерактивно, експериментално и променливо учење за реалниот свет. Вештините од 21 век се различни од вештините од 20 век, првенствено поради појавата на високо софистицирани, информатички и комуникациски технологии. Организациите кои се залагаат за вештините на 21 век имаат широко конзистентни рамки во однос на тоа што треба да биде додадено во наставната програма, иако различни групи ставаат акцент на различни области во рамките на целокупната група на вештини. Користејќи ја рамката П21 како почетна точка, можат да се најдат, на пример, групи кои се фокусираат на техничките вештини, заедно со оние што промовираат дигитална писменост, нагласувајќи ја информатичката и комуникациската флуентност преку технологиите како најважна, а грижата на Организацијата за економска соработка и развој (ОЕСР) за исполнувањето на Целите на одржлив развој, особено оние во однос на поврзувањето и дигиталната писменост, ќе ги гарантира вештините на 21 век. Така, во извештајот на Организацијата за економска соработка и развој (ОЕСР) од 2019 година се посочува дека овие вештини можат да бидат засилени во дигитални средини, со приспособување на процесот на учење од страна на учениците со нивно сопствено темпо. Рамката П21, исто така, ги нагласува животните и кариерните вештини, вештините за учење и иновации, информатичките вештини, медиумите и технологијата, како и најзначајните наставни предмети и теми на 21 век. Клучен елемент во примената на дигиталните технологии е флексибилноста на дизајнот, која одговара на потребата од промовирање педагошки методологии насочени кон учениците.

АКТИВНОСТ 1

Код на активноста	Име на активноста
SDG12-SDGfP	Одговорна потрошувачка и производство
Цели на активноста	
<p>По завршувањето на часот учениците ќе можат:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да го разберат значењето на поимите потрошувачка и производство - да именуваат и препознаваат различни видови отпад како што е отпад од домаќинство/комунален отпад, опасен отпад, радиоактивен отпад, отпадни води итн. - да се запознаат со различни начини на селектирање различни видови отпад - да истражат позитивни примери на повторна употреба и рециклирање материјали наместо да ги игнорираат - да применат критичко размислување за да понудат предлози како ефикасно да го намалат својот материјален отпечаток - да повлечат паралели и позитивно да одговорат на целите и индикаторите поставени од SDG 12. 	
Опис на активноста (во детали)	
<p>Материјали → види Анекс</p> <p>Времетраење: 180-225 минути</p> <p>Големина на класот: 20-28 ученици (6. одделение, 12 години)</p>	
Инструкции за едукаторот	
<p>ЛЕКЦИЈА 1</p> <p>Вовед/Ангажирање на учениците (10-15 мин.)</p> <p>Наставникот започнува со поставување прашања како што е она што е последното нешто што сте го фрлиле?</p> <p>Дали најчесто ги фрламе материјалите? Со цел да ги мотивираме за да се вклучат во разговор, следното прашање може да вклучува: Што е со кујнските апарати? Дали ние се обидуваме да ги поправиме во денешно време?</p>	

По првиот круг одговори наставникот продолжува да го споменува сортирањето на отпадот со прашања:

Како да ги одвоиме материјалите што не ни требаат и на што укажуваат обоените канти за ѓубре? А следното прашање може да биде: На кои материјали одговараат различните бои?

Потоа наставникот се фокусира на материјалниот отпечаток на секоја личност со прашањата: Дали постои начин за повторна употреба на некои од материјалите? Кои материјали се најпогодни за повторна употреба?

Потоа наставникот го завршува воведот со тоа што им дава празна табела на учениците со инструкции да одговорат на прашањата и да ја пополнат табелата користејќи интернет:

Име на ученик:

Што се одржлива потрошувачка и производство? Дајте малку примери:

Кои се природните ресурси на планетата? Класифицирајте ги главните и дајте неколку примери:

Истражување (5-10 мин.)

Откако учениците ќе завршат со пишувањето на нивните одговори, наставникот повикува неколку од нив да прочитаат што пронашле. Другите ученици можат да се вклучат со дополнителни коментари или кратка дискусија.

Конечно, наставникот воведува една од целите на денешниот час со тоа што ќе им каже на учениците да направат презентација во која ќе направат разлика помеѓу главните видови отпад што ги создаваме и да предложат начини како да го намалат сопствениот материјален отпечаток.

Подготовка за задачата (15-20 мин.)

Наставникот ги дели учениците во парови или групи од по тројца и им дава инструкции како треба да се направи квалитетна презентација (инструкциите најчесто ја вклучуваат прифатената големина на фонтот, соодветен број на редови, проред и позиција на текстот и сликите). Наставникот, исто така, им дава неколку примери за насловите што треба да ги користат, а кои може да вклучуваат:

- Што е отпад
- Главни видови отпад (отпадна хартија и картон, отпадна пластика, отпад од стакло, метален отпад, батерии, електрична опрема, тежок отпад од домаќинството итн.)
- Спречување на создавањето отпад
- Повторна употреба
- Сортирање и рециклирање.

Наставникот им дава до знаење дека нивната презентација треба да содржи квиз на крајот и дека најдобриот пар или група ќе ја претстави својата работа пред остатокот од одделението две недели подоцна. По ова учениците можат да започнат со нивната работа.

Работа во парови/групна (45 мин.)

Учениците користат претходно знаење за да дојдат до идеи и да изградат своја презентација. Учителот во меѓувреме се префрла од група во група и дава совети како да се пристапи кон одредена тема што учениците ја избрале или да им помогне во изградбата на одреден слајд.

Наставникот го забележува времето и 5 минути пред да заврши часот ги потсетува да го зачуваат сработеното за да можат да продолжат следната недела.

ЛЕКЦИЈА 2

Вовед (5-10 мин.)

Наставникот ги прашува учениците дали се сеќаваат на најважните теми од претходната неделата и ги потсетува што прават и зошто.

Потоа, наставникот ги проверува паровите/групите од претходната недела и им дозволува да се вратат во нивните зачувани работи и да продолжат со презентацијата.

Работа во парови/група (35 мин.)

Наставникот повторно се префрла од група во група и дава совети како да ги наместат слајдовите и да ги стават завршните елементи на презентацијата.

Инструкции за креирање на квизот (5-10 мин.)

Наставникот ги прашува учениците дали се сеќаваат како да изградат интерактивен квиз во презентација и ги потсетува на структурата и како треба да се распоредат слајдовите. Наставникот, исто така, им покажува на учениците како точните и погрешните одговори се поврзуваат со соодветните слајдови.

Работа во парови/група (30 мин.)

Учениците користат претходно знаење за да ги дизајнираат соодветните прашања и слајдовите што се користат за давање повратни информации. Наставникот во меѓувреме се префрла од група во група и дава совети како да формулираат одредени прашања и да проверат дали слајдовите се правилно поврзани.

Заклучок (5 мин.)

Наставникот го забележува времето и 5 минути пред да заврши часот ги потсетува сите да го зачуваат сработеното и, исто така, одредува кој пар/група е најдобра. На парот/групата им дава дополнителни инструкции за тоа како да се испорача презентацијата следната недела.

ЛЕКЦИЈА 3

Вовед (5-10 мин.)

Наставникот ги прашува учениците дали се сеќаваат на најважните теми од претходните две недели и ги потсетува дека нивните соученици подготвиле презентација за нив. Тој им наложува активно да слушаат и да го запишат секое прашање што може да го имаат.

Презентација во пар/група (20-25 мин.)

Најдобриот пар/група ја презентира својата работа пред остатокот од одделението. Тие го користат квизот на крајот од презентација како забавен начин да се провери дали нивните соученици обрнале внимание.

Заклучок (10 мин.)

Наставникот бара неколку ученици од остатокот од одделението да ги прочитаат нивните прашања за групата.

Тој, исто така, бара од нив да коментираат за презентацијата и квизот, им се заблагодарува на најдобриот пар/група и ги потсетува сите на најважните теми што ги научиле во претходните три недели.

Совети (трикови) за едукаторот

Студентите треба да имаат претходно знаење за градење квалитетна презентација, дизајнирање своја тема на слајдот и поврзување на соодветните слајдови за квиз-делот од презентацијата.

Видете Анекс за повеќе детали.

Евалуација

Наставникот може да провери колку запаметиле учениците со прашалник врз основа на презентацијата што ја гледале. Активноста може да се планира за неделата по презентација, но таа е целосно опционална.

Идеи/инспирација за иднина

Учениците можат да го искористат знаењето стекнато од претходните три лекции за да изработат постер или инфографик за нивниот час по уметност.

Референции/извори за користење

<http://idop.hr/hr/dop-trendovi/ciljevi-odrzivog-razvoja/o-ciljevima-odrzivog-razvoja-i-pri-mjeri-dobre-prakse/sdg12-cilj-odrzivog-razvoja-12-odgovorna-potrosnja-i-proizvodnja/>

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-consumption-production/>

<https://unstats.un.org/sdgs/report/2019/goal-12/>

<https://sdgs.un.org/goals/goal12>

<https://en.unesco.org/sites/default/files/resources-sdg12.pdf>

Анекс

Дополнителни документи вклучени во планот за часови:

- Потсетник за квалитетна презентација

ПОТСЕТНИК ЗА ИЗРАБОТКА НА КВАЛИТЕТНА ПРЕЗЕНТАЦИЈА

Презентацијата треба да биде јасна и концизна, затоа запрашајте се за следново додека правите слајд:

1) Дали големината на фонтоот е помеѓу 24 и 28?

- Ако не, приспособете ја; зголемете го текстот ако е премногу мал и обратно

2) Дали имате помеѓу 4 и 6 реда текст?

- само најважните белешки одат на слајдот; отстранете ги сите несуштински линии
- бидете внимателни: три реда или помалку е премалку текст

3) Дали вашиот слајд содржи слики?

- секој слајд треба да содржи помеѓу 1 и 4 слики

- бидете внимателни: сликите не треба да покриваат текст или да бидат премногу големи

4) Дали имате празен простор на слајдот?

- Зголемете го растојанието помеѓу редовите на 1,5 или 2,0 и користете поголеми текстуални рамки
- Наместо тоа, не користете поголем фонт бидејќи слајдот може да се преполни

5) Дали користите анимации во вашата презентација?

- текстот е поважен од сликите, затоа треба да се појави прв
- сликите доаѓаат со текстот или по него; не користете слајдови само со слики
- анимираните слики не треба да го попречуваат текстот

6) Дали користите различни слајдови во вашата презентација?

- презентацијата брзо ќе стане здодевна ако постојано ги користите истите слајдови, можете да го промените распоредот на слајдовите за вашата презентација да остане свежа и интересна

НАЈЧЕСТ РАСПОРЕД НА СЛАЈДОВИ

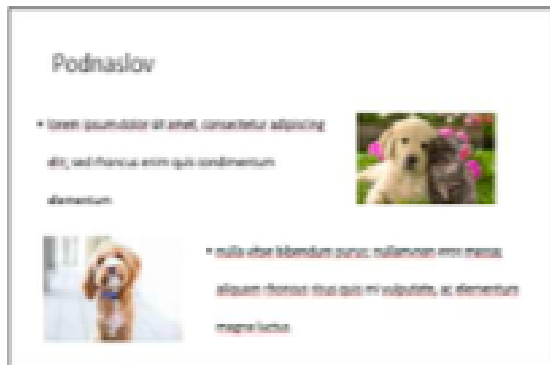
Има многу различни начини за дизајнирање распоред на слајдови, но тие најчесто се однесуваат на положбата на текстот и сликите на слајдот. На пример, можеме да го ставиме текстот под или над сликите:

Исто така, можеме да го поставиме текстот лево или десно од сликите:

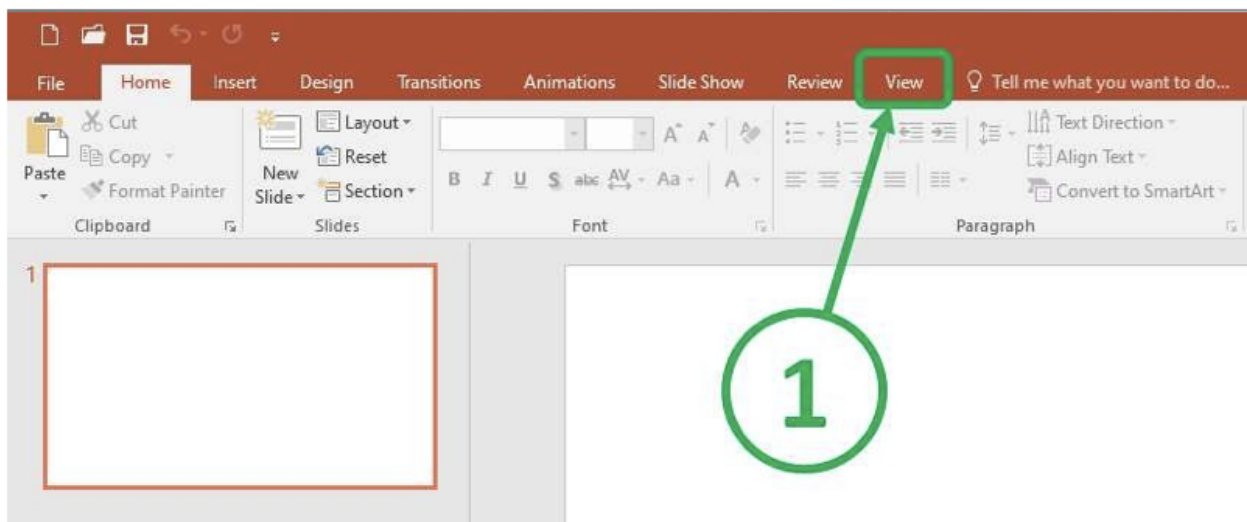
Можеме да користиме и слајдови со две различни текстуални рамки:

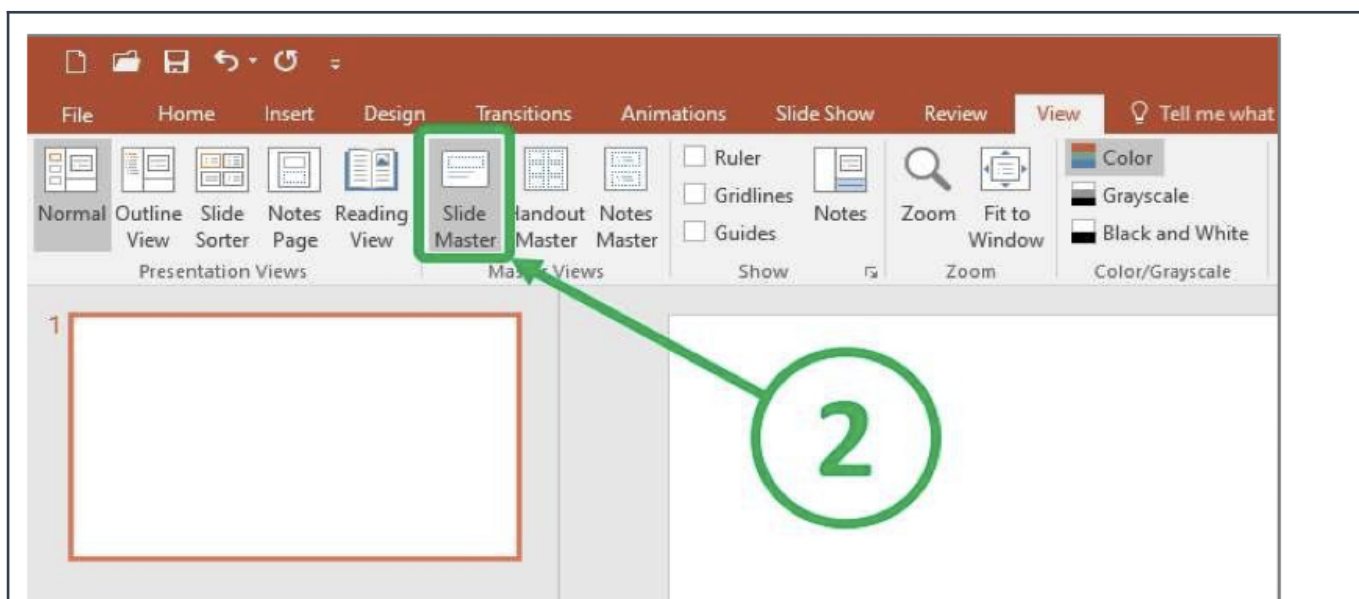
- Користење на Мастер Слајд

како да го користите slide master за да додадете своја заднина

Направете нова презентација и кликнете на табулаторот **VIEW** (1).

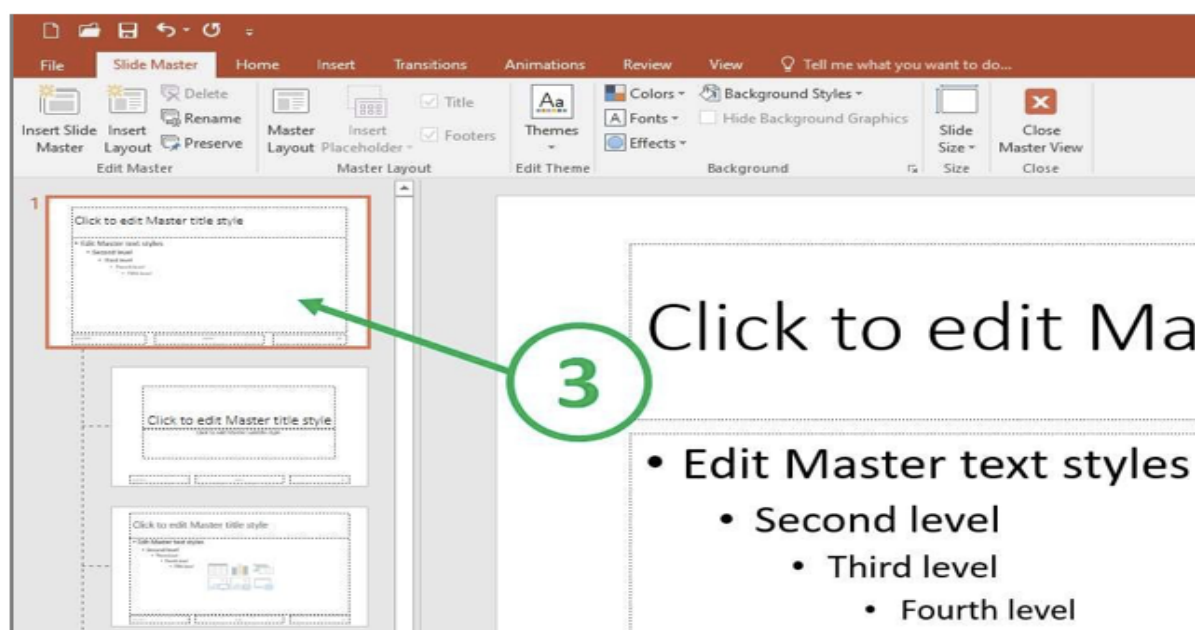

Под јазичето VIEW кликнете на копчето **SLIDE MASTER** (2).

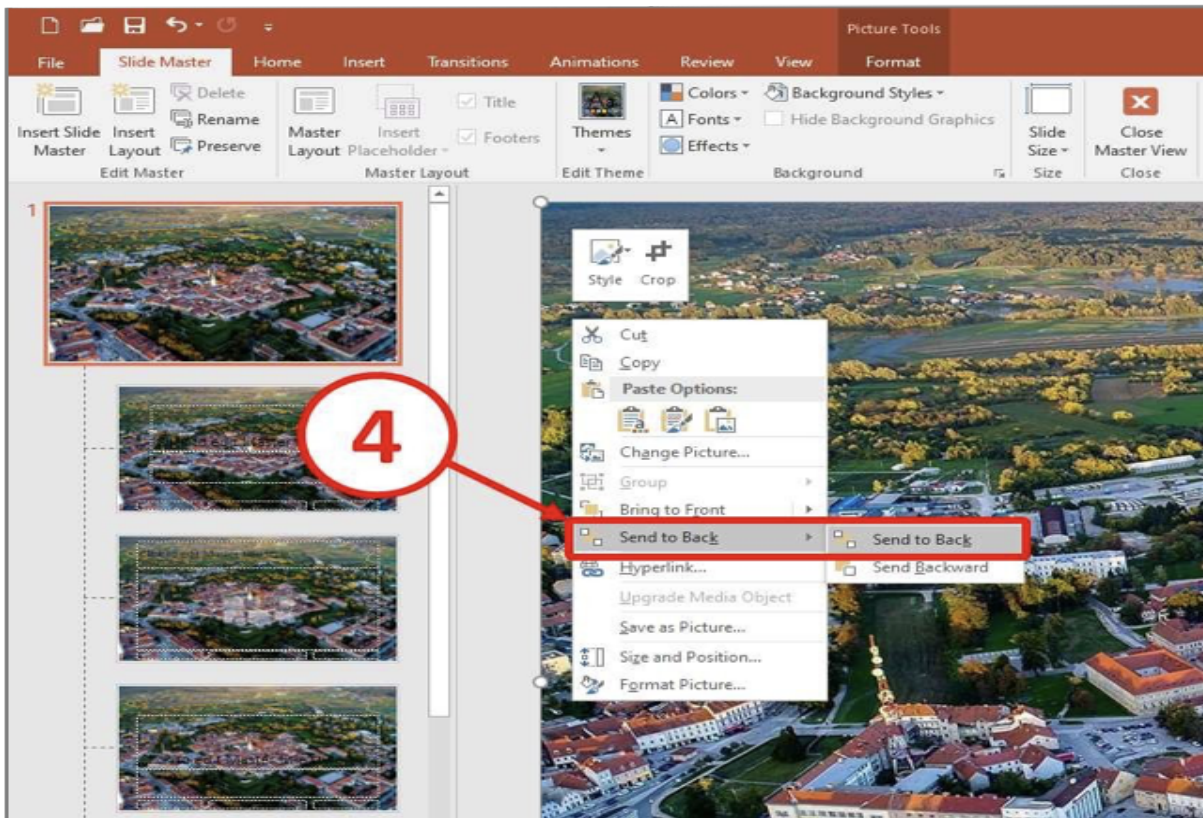
ВНИМАТЕЛНО: Не го користиме Slide Master за да ја креираме самата презентација. Го користиме само за поставување на заднината и приспособување на текстуалните рамки.

Кликнете на слајдот на самиот врв на панелот за слајдови (3). Слајдот за кој станува збор е поголем од сите други слајдови.

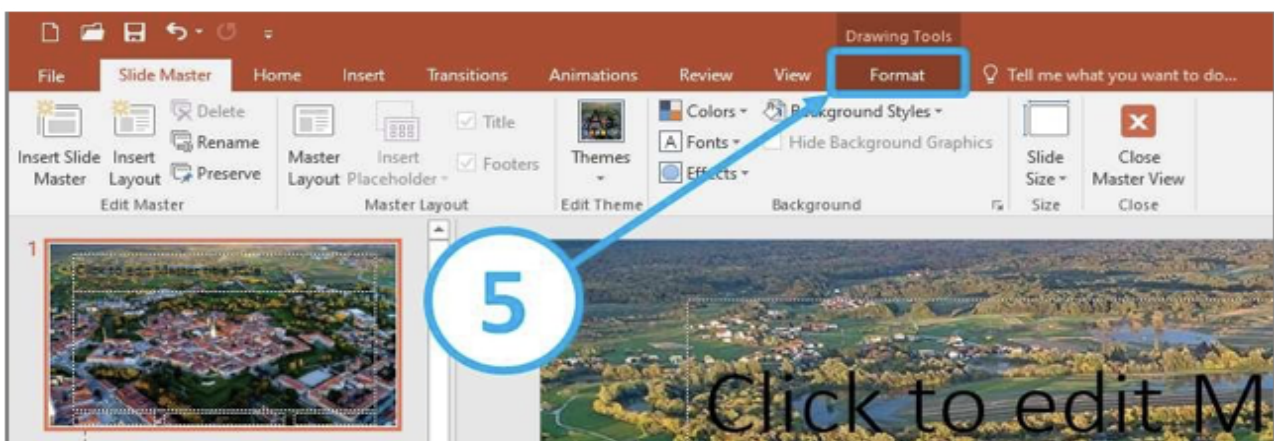

Копирајте ја и залепете ја сликата што сакате да ја користите. Деловите надвор од рамката на слајдот нема да се појават на

самиот слајд. Десен клик на сликата и изберете ја опцијата **SEND TO BACK (4)** за да ја поставите сликата како стандардна заднина.

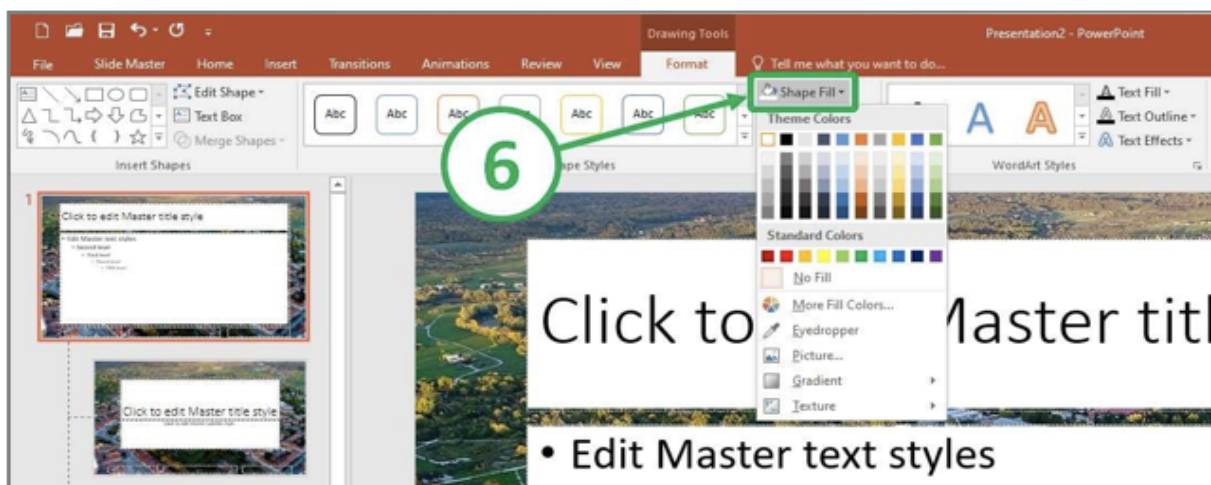

Треба само да ја поставиме бојата на заднината на текстуалните рамки и готово. Кликнете на рамка за текст и изберете го табот **FORMAT (5)**.

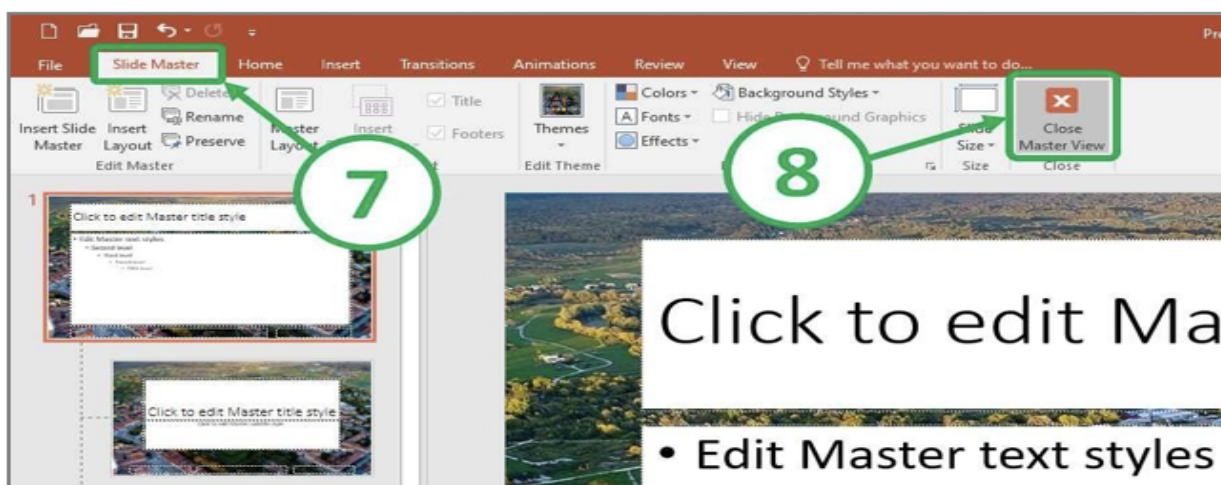

Под табулаторот **FORMAT** кликнете на копчето **SHAPE FILL (6)** и

изберете ја бојата што сакате да ја користите. Повторете ги чекорите (5) и (6) за други текстуални рамки.

Кликнете на картичката **SLIDE MASTER** (7) и изберете го копчето **CLOSE MASTER VIEW** (8).

Заднината е подготвена! Може да почнете со градење на вашата презентација.

- Изработка на Квиз
21QAZ

- Намалување на мојот материјален отпечаток (пример презентација)

Намалување на мојот материјален отпечаток

[име на ученик, клас]

Што е отпад?

- отпад е секоја супстанција или предмет што ги фрламе; но не е секој отпад ѓубре!
- правилното управување со отпадот заштедува енергија и природни ресурси
- можеме правилно да го одлагаме отпадот во канти, дворови за

Отпадна хартија и картон

- хартијата и картонот го сочинуваат најголемиот процент од отпадот што се создава во домаќинствата, училиштата и канцелариите и главно се состои од канцелариска хартија, весници, списанија, книги, производи за пакување и картонски кутии.
- може да се рециклира четири до шест пати, со што се заштедува вода, енергија и се спречува уништувањето на шумите

Отпадна пластика

- пластиката се користи во речиси сите индустрии, особено како суровина за пакување и други производи кои ги користиме секојдневно
- потребни се меѓу 100 и 1000 години за пластичните производи да се разградат, така што со рециклирање на пластиката помагаме

Отпад од стакло

- отпадното стакло може целосно да се рециклира безброј пати и тоа треба да биде приоритет на рециклирањето
- рециклирањето на 1 тон стакло заштедува 700 кг кварцен песок, 200 кг варовник и дава заштеда на енергија до 950 kWh електрична енергија

Метален отпад

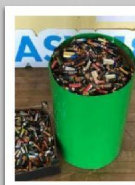
- металот се произведува од природни сировини – руди, кои сочинуваат значителен дел од природните ресурси
- тие резерви постојано се исцрпуваат

- металниот отпад има голем потенцијал за повторна употреба
- собирањето метален отпад ја намалува потрошувачката на електрична енергија, хемикалии и вода во производните процеси

Батерии

- стари и потрошени батерии со отпад од домаќинството бидејќи содржат опасни тешки метали како жива, олово и кадмиум, кои можат да ја загадуваат животната средина и да му наштетат на здравјето на луѓето
- бидејќи тие се класифицирани како опасен отпад, тие бараат посебен

Електрична опрема

- електронскиот отпад содржи многу супстанции штетни за луѓето и животната средина
- не е дозволено да се фрла заедно со другиот отпад од домаќинството
- содржи и вредни компоненти како што се метали и пластика што може да се

Тежок отпад од домаќинството

- мора да се собира посебно бидејќи содржи опасни материи кои можат да го загорат здравјето на луѓето и животните и затоа што претставува опасност за животната средина.

- се состои од отпад како киселини, растворувачи, пестициди, масла, лекови, бои, лепила, производи за чистење итн.

Како можам да спречам создавање отпад?

- еве неколку совети за постигнување на оваа цел:
 1. наместо печатење на хартија, можеме да испратиме е-пошта или да користиме PDF документ
 2. можеме да користиме платнени кеси наместо пластика или хартија
 3. не мора да купуваме прекумерни количини храна што ќе се

Кои ставки можам повторно да ги користам?

• за каква друга намена би можеле да послужат старите предмети - еве неколку идеи:

1. стариот весник може да се користи за завиткување на кривки предмети кога се преселувате во друг дом
2. памучните маици може да станат крпи за чистење
3. печатен лист хартија може да се користи за белешки и цртежи
4. можеме да подаруваме предмети за кои повеќе не користиме

Време на квиз!

(се надевам дека обрнувајте внимание)

Прашање #1

• Пронајди го натрапникот! Кој од овие НЕ е правилен начин за отстранување на отпадот?

- a) [палење](#)
- b) [корпи](#)
- c) [дворови за рециклирање](#)
- d) [компостирање](#)

Прашање #2

• Колку пати може да се рециклира отпадната хартија и картон?

- a) [само еднаш](#)
- b) [10 до 20 пати](#)
- c) [бесконечно](#)
- d) [4 до 6 пати](#)

Прашање #3

• Колку време е потребно за да се распадне пластиката?

- a) [2 недели](#)
- b) [помеѓу 100 и 1000 години](#)
- c) [околу 6 месеци](#)
- d) [никогаш](#)

Прашање #4

• Кои се главните компоненти на стаклото?

- a) [претежно метални легури](#)
- b) [оган и сулфур](#)
- c) [кварцен песок и варовник](#)
- d) [шеќер, зачин и се убаво](#)

Прашање #5

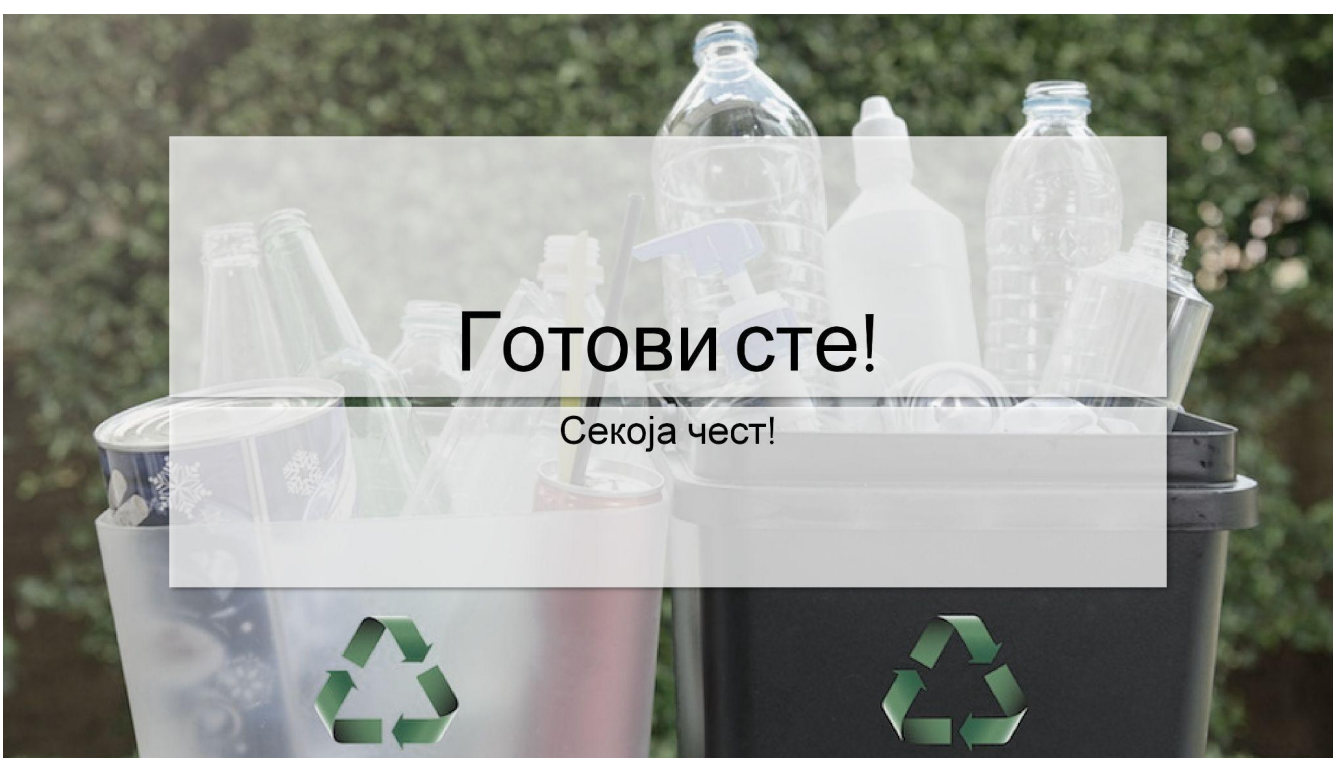
• Кои тешки метали ги содржат батериите?

- a) [Циркониум и волфрам](#)
- b) [Водород и кислород](#)
- c) [Јод и силициум](#)
- d) [Меркур, олово и кадмиум](#)

Прашање #6

• Што можеме да рециклираме од електричната опрема?

- a) [метали и пластика](#)
- b) [светска мрежа](#)
- c) [електрична струја](#)
- d) [ништо](#)

A photograph of two recycling bins, one light blue and one dark grey, filled with various plastic waste including bottles, containers, and a cup. A semi-transparent white box is overlaid on the image, containing text.

Готови сте!

Секоја чест!

A photograph of two recycling bins, one light blue and one dark grey, filled with various plastic waste including bottles, containers, and a cup. A semi-transparent white box is overlaid on the image, containing a list of websites.

Извори

- www.cistocarijeka.hr
- www.lotus91.hr
- www.cistoca.hr
- www.zcgo.hr
- www.tehnoeko.com.hr

АКТИВНОСТ 2

Код на активноста	Име на активноста
SDG12-SDGfP	SDG12
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> • Учениците да ги сфатат и разберат поимите потрошувачка и производство; • Да се запознаат со поимот природни ресурси и што сè спаѓа во нив; • Да се запознаат со поимите рециклирање, јавни набавки, фосилни горива; • Учениците да стекнат знаења за одговорност и начин на однесување кон природните вредности. 	
Опис на активноста (во детали)	
<p>Материјали - дадени во рамките на активностите</p> <p>Времетраење - 3h</p> <p>Број на група – 4 групи, по 5 ученици</p> <p>(седмо одделение, возраст 13-14 години)</p>	
Инструкции за едукаторот	
<p>Прва лекција (1 час)</p> <p>Разговор со учениците за тоа дали знаат што значат поимите потрошувачка и производство. Наставникот преку презентација, информации и фотографии од интернет ги запознава учениците за ефикасно користење на природните ресурси, за намалување на загубата на храна во текот на производството, за тоа како значително да се намали создавањето отпад преку спречување, намалување, рециклирање и повторна употреба и за здраво и еколошко управување со хемикалии и со сите видови отпад во текот на нивниот животен циклус.</p> <p>Откако учениците ќе се запознаат со сите тие поими, следуваат и дополнителни прашања од нивна страна, на кои добиваат соодветни одговори.</p> <p>Втора лекција (2 часа)</p> <p>Сите ученици најпрво добиваат еден анкетен лист на кој треба да дадат соодветен одговор.</p> <p>Анкета</p> <p>1.Знаете ли што е екологија?</p>	

- а) Да б) Не

2. Кои еколошки проблеми ги познавате?

- а) Не сум запознаен
 б) Загадување на воздухот
 в) Загадување на водата
 г) Загадување на планетата Земја

3. Знаете ли што е рециклирање?

- а) Да б) Не

4. Што правите вие за да решите некој еколошки проблем?

- а) Ништо
 б) Економично ја користам водата
 в) Засадувам дрвја
 г) Го сортираам отпадот

По завршување на анкетниот лист, разговараат за нивните одговори.

Учениците потоа се делат во 4 групи. Секоја група има посебна задача за истражување и за донесување заклучоци за решавање на дадениот проблем.

Првата група работи на тема: Ефикасно користење на природните ресурси.

Втората група работи на тема: Значително намалување на создавањето отпад и негово рециклирање и повторна употреба.

Третата група работи на тема: Здраво и еколошко управување со хемикалии и со сите видови отпад во текот на нивниот животен циклус.

Четвртата група работи на тема: Зајакнување на научните и технолошките капацитети на земјите во развој и насочување кон одржливи модели на потрошувачка и производство.

Учениците ги презентираат своите наоди во класна дискусија со ставање акцент на екологијата и умереното производство и потрошувачка.

Учениците доаѓаат до заклучок дека планетата Земја треба да се чува од загадување и отпад, рационално да се користат природните ресурси, создадениот отпад треба да се класифицира, одреден отпад треба да се рециклира и повторно да се употреби.

Совети (трикови) за едукаторот

- 1) Наставникот поставува прашања за иднината на планетата Земја.
- 2) Наставникот поттикнува дискусија за начинот на однесување на луѓето и државите во целина за одржување на планетата Земја.
- 3) Наставникот ги поканува учениците да ги споделат резултатите од интервјуата на час.

Евалуација

Листовите во групите се приспособени за возраста на учениците .
Учениците можат да ги презентираат своите наоди и во вид на есеј.

Идеи/инспирација за иднина

Учениците дизајнираат постери за важноста на планетата Земја, зачувување на природните ресурси и намалување на отпадот кој ја загадува.

Референции/извори за користење

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-consumption-production/>
<https://sdg-tracker.org/sustainable-consumption-production>

Анекс

Цел 13: Борба против климатските промени

Генералниот секретар на ОН предложи шест климатски позитивни активности што треба да ги преземат владите штом ќе почнат да ги обновуваат своите економии и општества:

Зелена транзиција и декарбонизација: инвестициите мора да ја забрзаат декарбонизацијата на сите аспекти на нашата економија.

Зелени работни места и одржлив и инклузивен раст

Зелена економија: ги прави општествата и луѓето поотпорни преку транзиција која е праведна за сите и никого не остава зад себе.

Инвестирање во одржливи решенија: субвенциите за фосилни горива мора да завршат и загадувачите мора да платат за нивното загадување.

Соочување со сите климатски ризици

Соработка - ниту една земја не може да успее сама.

За справување со климатска вонредна состојба, плановите за закрепнување од пандемијата мора да донесат долгорочни системски промени кои ќе ја променат траекторијата на нивоата на CO₂ во атмосферата.

Во последниве години, владите ширум светот посветија значително време и напор на развивање планови за побезбедна и поодржлива иднина за нивните граѓани. Сегашното вклучување како дел од планирањето за закрепнување може да му помогне на светот подобро да се опорави од сегашната криза.

Таргети

13.1 Да се зајакне отпорноста и капацитетот за приспособување кон опасности поврзани со климата и со природните катастрофи, во сите земји.

13.2 Да се интегрираат мерки за климатски промени во националните политики, стратегии и планови.

13.3 Да се подобри образованието, да се подигне свеста и човечките и институционалните капацитети за ублажување на климатските промени, за адаптација, за намалување на влијанието и рано предупредување.

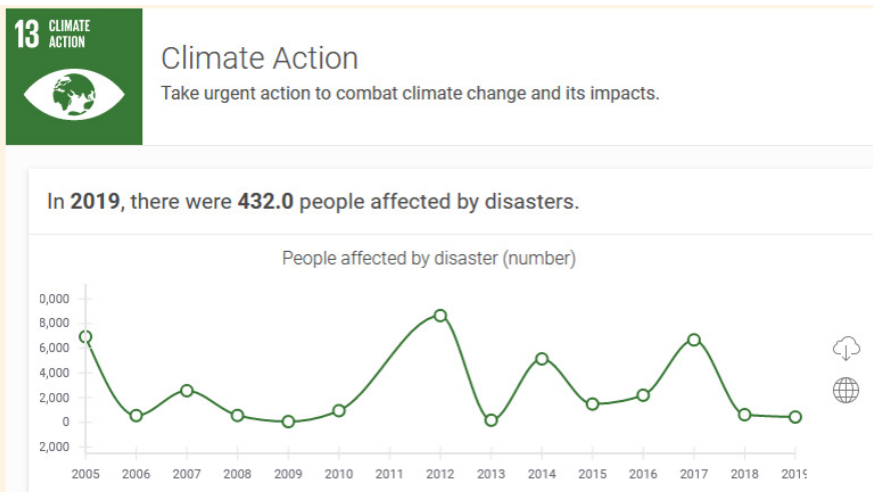
13.a Да се спроведе обврската преземена од страна на развиените земји потписнички на Рамковната конвенција на ОН за климатски промени, за заедничко мобилизирање 100 милијарди долари на годишно ниво од сите извори до 2020 година, со цел да се одговори на потребите на земјите во развој, во смисла на преземање значителни активности за ублажување и транспарентност во спроведувањето, и потполно и што е можно поскоро операционализирање на Климатскиот зелен фонд преку негова капитализација.

13.6 Да се промовираат механизми за зголемување на капацитетите за ефикасно планирање и управување со климатските промени, во најнеразвиените земји и во малите островски земји во развој, меѓу другото и преку фокусирање врз жените, младите и локалните и маргинализираните заедници

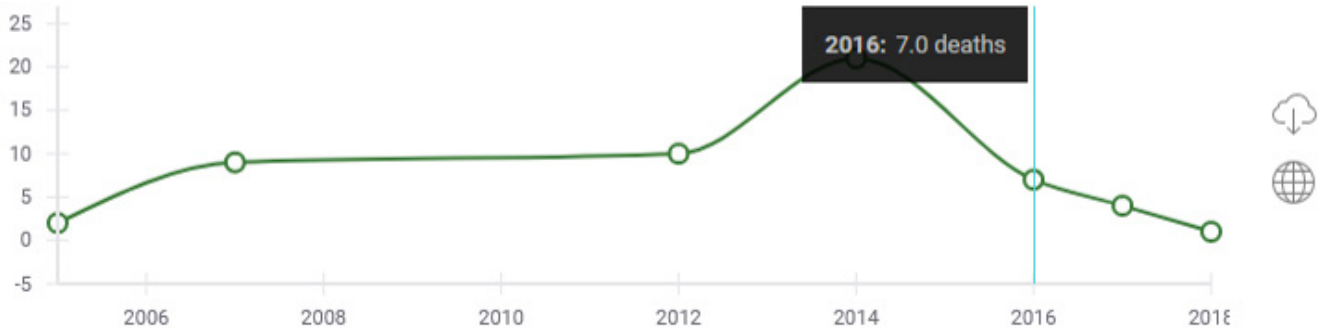
Факти и статистики

- Од април 2018 година, 175 земји го ратификуваа Парискиот договор, а 168 земји го објавија својот прв национално дефиниран придонес во Рамковната конвенција на ОН за климатски промени.
- Од април 2018 година, 10 земји во развој успешно го завршија и го претставија своето прво повторување на нивните национални планови за адаптација како одговор на климатските промени.
- Развиените земји продолжуваат да напредуваат кон целта за заедничка мобилизација на 100 милијарди американски долари годишно до 2020 година за активности за ублажување.
- Благодарение на Меѓувладиниот панел за климатски промени, знаеме:
 - Од 1880 до 2012 година, просечната глобална температура се зголеми за $0,85^{\circ}\text{C}$. За да се стави ова во перспектива, за секој 1 степен на зголемување на температурата, приносите на жито се намалуваат за околу 5%. Пченката, пченицата и другите главни култури доживеаја значително намалување на глобалните приноси од 40 мегатони годишно помеѓу 1981 и 2002 година поради потопла клима.
 - Океаните се загреаа, снегот и мразот се намалија и нивото на морето се подигна. Од 1901 до 2010 година, просечното глобално ниво на морето се зголемило за 19 см, бидејќи океаните се ширеле поради затоплувањето и се топил мразот.
 - Количината на морскиот мраз на Арктикот се намалува во текот на следната деценија од 1979 година, со загуба од 1,07 милиони километри мраз секоја деценија.
 - Со оглед на сегашните концентрации и тековните емисии на стакленички гасови, веројатно е дека до крајот на овој век зголемувањето на глобалната температура ќе надмине $1,5^{\circ}\text{C}$ во споредба со 1850 до 1900 година за сите сценарија освен едно. Светските океани ќе се загреат, а мразот ќе се стопи. Просечниот пораст на нивото на морето се проектира да биде 24-30 см до 2065 година и 40-63 см до 2100 година. Повеќето аспекти на климатските промени ќе продолжат многу векови, дури и ако емисиите се прекинат
 - Глобалните емисии на јаглерод диоксид (CO_2) се зголемени за речиси 50% од 1990 година.
 - Емисиите се зголемија побрзо помеѓу 2000 и 2010 година отколку во која било од претходните три децении

In **2018**, there were **1.0** deaths due to disasters.

Deaths due to disaster (number)

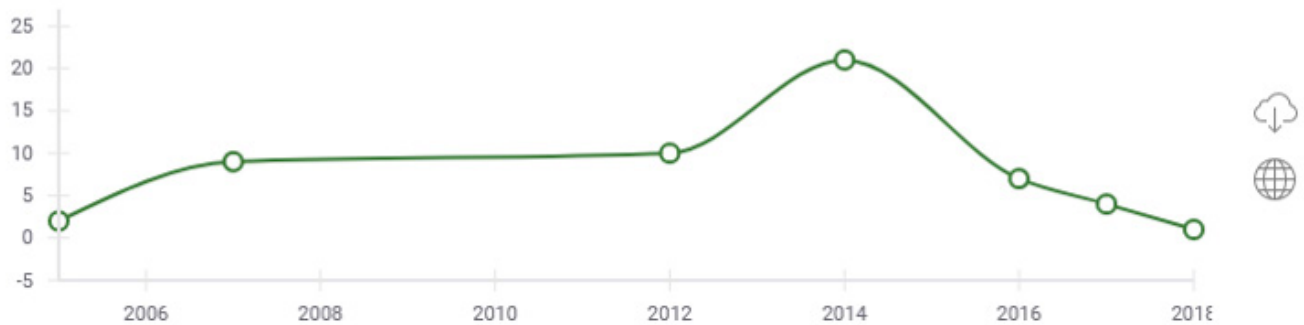

Deaths and missing persons attributed to disasters (per 100,000 population)

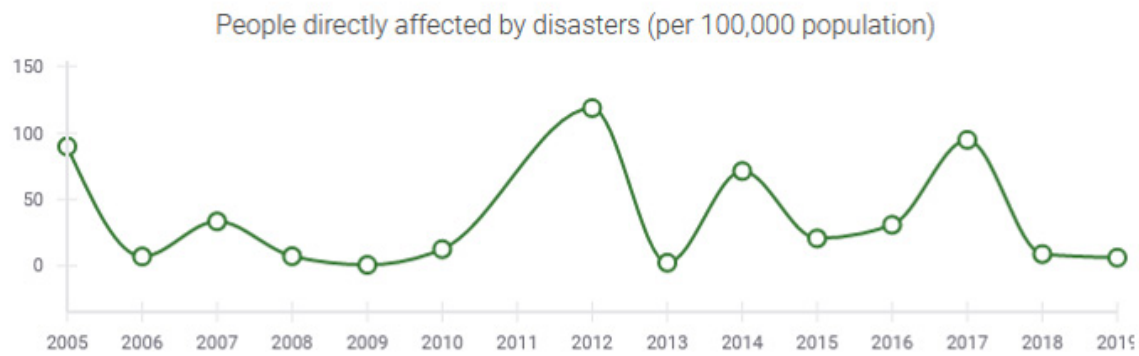

In **2018**, there were a total of **1.0** deaths and missing persons attributed to disasters.

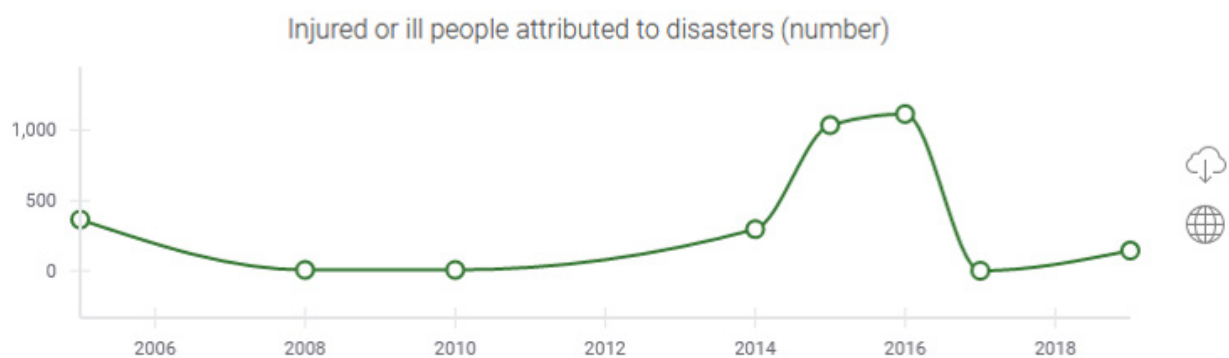
Deaths and missing persons attributed to disasters (number)

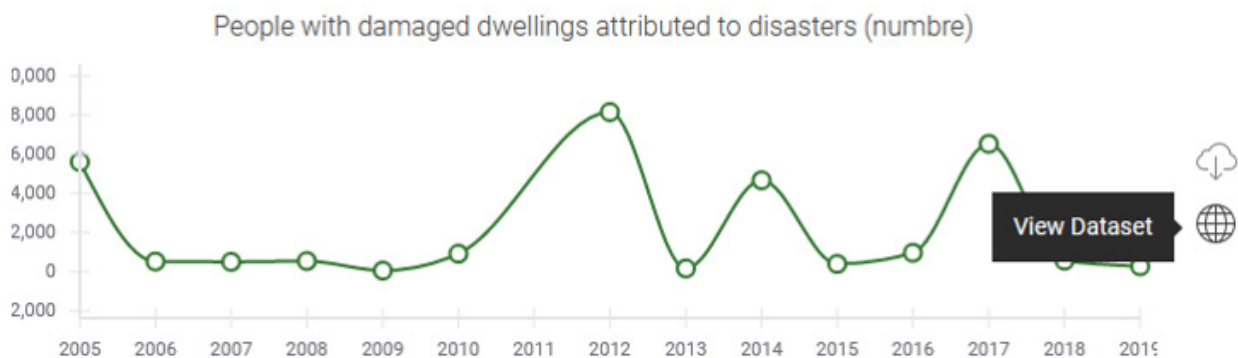
In 2019, there were **6.2** people affected by disasters per 100,000 population.

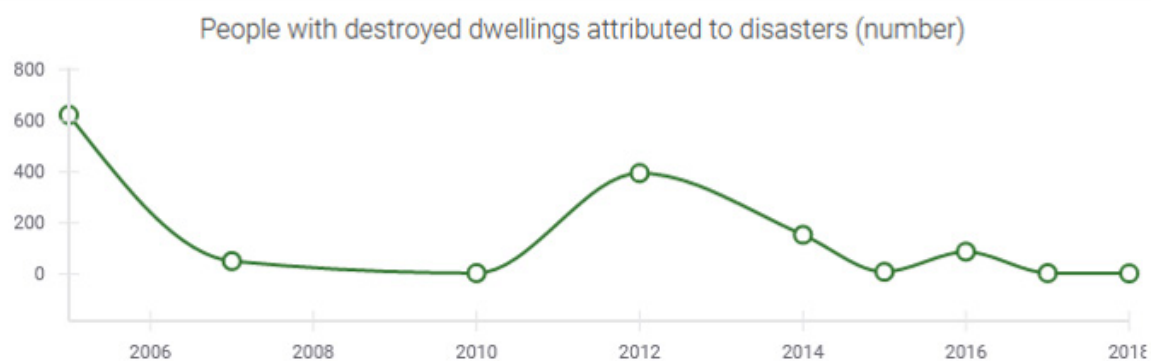
In 2019, there were **145.0** people injured or ill due to disasters.

In 2019, there were **285.0** people with damaged dwellings due to disasters.

In 2018, there were **2.0** people with destroyed dwellings due to disasters.

Вовед

Севкупна цел на Целта на одржлив развој 13 - Акција за справување со климатските промени

Да се преземат итни мерки за борба против климатските промени и нивното влијание. Денес, најголемите предизвици со кои се соочува човештвото се климатските промени и намалувањето на биолошката разновидност. Во последниве години сите ние веќе ги чувствуваме ефектите од постепеното зголемување на просечната атмосферска температура. За жал, овие трендови веројатно ќе се интензивираат во иднина. Научниците се на мислење дека за таа цел, ние мора да го стопираме затоплувањето на Земјата под 1,5 Целзиусов степен во споредба со започнувањето на Индустриската револуција. Токму поради тоа, штетните емисии одговорни за ефектот на стаклена градина мора да се преполоват до 2030 година.

Климата отсекогаш била предмет на природните процеси кои ја менувале. Ова е сосема природно и се должи на факторите како што се промени во морските струи, вулкански активности, моќта на сончевата енергија и природните катастрофи предизвикани од урагани и земјотреси.

На крајот на краиштата, климатските промени се резултат на долгорочните промени во временските услови – од неколку децении до милиони години. Кога зборуваме за климатските промени во текот на илјадници или милиони години, причината за глобалното затоплување или заладување на планетата се должи на променетата орбита на Сонцето. Тоа се движи според таканаречените Миланковичеви циклуси, кои низ историјата ги предизвикале ледената доба и екстремно жешкото глобално затоплување. Она што е необично во нашиот случај е дека за релативно краток период, во последните 150 години, климата на Земјата значително се има променето. Токму поради тоа, многу е важно добро да се разбере зошто причините за глобалното затоплување драстично се акумулирале толку брзо.

Повеќе студии недвосмислено докажуваат дека просечната глобална температура нагло се зголемила од средината на дваесеттиот век. Овој феномен е наречен глобално затоплување и е предизвикан од човечки фактор. Главниот виновник за тоа е испуштениот јаглороден диоксид, резултат на согорувањето на фосилните горива како што се нафта или јаглен. Човечките активности се главни

причини за глобалното затоплување од околу еден Целзиусов степен, споредено со ерата на преиндустријализацијата. Помеѓу 2030 година и 2050 година порастот на температурата веројатно ќе се зголеми за 1,5 Целзиусов степен. За многумина, оваа вредност интуитивно не изгледа толку скандалозно, но истражувањата се јасни дека таквото глобално затоплување има многу сериозни последици.

Зошто е тоа важно за образовната заедница?

- Систематизирајќи ги знаењата во текот на една деценија за својствата и ефектите од приоритетите поставени од гледна точка на светлината и уредите за осветлување препознатливи низ историјата, десетина и повеќе научници ќе го проучуваат и оценуваат резултатот од развојот на цивилизацијата кон реалноста и разбирањето.
- Проширување на хоризонтите за енергетските ресурси и културата за заштеда на енергија формирана врз вештините на енергетско однесување на околината, учениците и родителите.
- Развивање на ученикот врз база на љубопитност, креативност, когнитивна активност и способност да го користи знаењето и стекнување навики за различни активности и однесувања.

Клучни димензии на Целта на одржлив развој 13 - Акција за справување со климатските промени

Климатските промени влијаат врз секоја земја на сите континенти. Луѓето го чувствуваат значителното влијание на климатските промени, кои вклучуваат промена во климатските услови, зголемување на нивото на морето и поекстремни временски неприлики. Емисиите на стакленички гасови предизвикани од човечки активности доведуваат до климатски промени и продолжуваат да се зголемуваат. Сега се наоѓаат на своето највисоко ниво во историјата. Без преземање мерки, просечната температура во целиот свет се очекува да расте во текот на 21 век и веројатно ќе надмине пораст од 3 Целзиусови степени овој век, а некои делови се очекува да се затоплат уште повеќе. Најсиромашните и најранливите категории луѓе се најпогодени.

Која е целта овде?

- Да се преземе итна акција во борбата со климатските промени; – Зошто? Климатските промени се предизвикани од човечката активност и го загрозуваат начинот на живот, а и иднината на нашата планета. Со справувањето со

начинот на живот, а и иднината на нашата планета. Со справувањето со климатските промени, ние можеме да изградиме одржлив свет за сите. Но мора да дејствуваме сега. Дали животите на луѓето навистина зависат од климатските промени? – Да. Лошото време и зголемувањето на нивото на морето влијаат врз луѓето и нивните имоти како во развиените земји така и во земјите во развој. Од малиот земјоделец на Филипините до бизнисменот во Лондон, климатските промени ги погодуваат сите, особено сиромашните и ранливите, како и групите луѓе што се наоѓаат на маргините, како жените, децата и постарите лица. Ако го игнорираме проблемот со климатските промени, ќе свртиме грб на најголем дел од напредокот што е постигнат досега. Проблемите со недостиг на храна и недостиг на вода постојано ќе се продлабочуваат, што може, од друга страна, да доведе до конфликт.

Можеме ли да го решиме овој проблем или е премногу доцна за да се дејствува? Ние со сигурност можеме да се справиме со климатските промени, но нашите напори треба значително да се зголемат. Светот треба да ја трансформира својата енергија, индустрија, транспорт, храна, земјоделство и шумарство како системи за да го ограничи порастот на глобалната температура за максимум 2 Целзиусови степени, можеби дури и за 1,5. Исто така, треба да предвидиме, приспособиме и создадеме одржливи механизми за справување со сегашните и идните влијанија од климатските промени.

Интеракција меѓу Целта на одржлив развој 13 - Акција за справување со климатските промени и стекнувањето вештини на 21 век

Понудени се полесно достапни решенија кои им овозможуваат на земјите да се движат кон почисти и поодржливи економии. Темпото на промени се забрзува бидејќи сè повеќе и повеќе луѓе се фокусираат на користење обновливи извори на енергија и голем број други мерки кои ги намалуваат емисиите на штетни гасови и ги зголемуваат напорите за адаптација. За жал, климатските промени се глобален предизвик кој не ги почитува националните граници. Емисиите на штетни гасови ги погодуваат луѓето насекаде. Ова е прашање кое бара решенија кои треба да се координираат на интернационално ниво и кои бараат меѓународна соработка за да им се помогне на земјите во развој да се движат кон економија со ниска потрошувачка на јаглерод.

АКТИВНОСТ 1

Код на активноста	Име на активноста
SDG13-SDGfP	КЛИМАТСКА ПРОМЕНА
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> • да ги истакне факторите што ја карактеризираат климата, да им даде на учениците идеја за нејзината ритмичка промена во историјата на нашата планета, да ги утврдат природните и антропогените причини и последици од овие промени; • да се карактеризира климата на регионот Стара Загора врз основа на податоци од различни извори, да се идентификува процесот на климатските промени во нашиот регион; • идентификација на можни мерки за решавање на проблемите; • развој на креативност и комуникациски вештини. 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Материјали - табела „Развој на животот на Земјата“, водич „Часовник на еволуцијата“, карта на Бугарија. Знаци со натпис „Ладење“ и „Затоплување“, картички за групна работа, материјали за играта „Ефект на стаклена градина“. ❖ Времетраење – 90 минути ❖ Број на групи - неколку групи ученици (5. одделение, на возраст од 11-12 години) 	
Инструкции за едукаторот	
<p>1. Ажурирање на знаењата.</p> <p>Ученици, сега ќе ја играме играта „Да - не“:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Климата е состојба на атмосферата на место во одреден временски момент (не); / 1 минута / - Времето е состојбата на атмосферата на место во одреден временски момент (да); / 1 минута / - Климата е географска карактеристика на подрачје, долгорочен метеоролошки режим (да); / 1 минута / 	

- Климата на регионот се определува првенствено според географската широчина (да). / 1 минута /

2. Поставување на проблемската ситуација.

Се потсетивме дека „климата“ по дефиниција е географска карактеристика на една област, долгорочен метеоролошки режим. Дали ова значи дека климата е постојана, непроменлива карактеристика? Што знаете за глобалното затоплување и климатските промени? Кои се последиците од овие процеси? (Учениците ги презентираат своите хипотези наведувајќи докази како примери). / 10 минути /

3. Дефинирање на темата на часот.

Денес во лекцијата ќе се потсетиме на факторите што ја одредуваат климата во регионот Стара Загора и ќе се обидеме да разбереме дали има проблем со климатските промени во нашиот регион. За да ги потврдиме нашите претпоставки и да дојдеме до заеднички заклучоци, ќе работиме во групи (6 лица).

Група 1 ги испитува климатските промени и нивните ефекти врз на нашата планета во минатото.

Група 2 ќе ги идентификува природните причини за климатските промени.

Групата 3 ќе ја прикаже зависноста на климатските промени од човековата активност.

Групата 4 ќе реши крстозбор на тема „Фактори кои ја одредуваат климата на регионот Стара Загора“.

Групата 5 ќе ја карактеризира климата во регионот Стара Загора.

/ 7 минути /

4. Заедничко откривање на знаењата и нивна примена во практика.

Ученици, започнуваме со презентација на вашата групна работа. За време на презентацијата ќе одговориме на вашите прашања. Со текот на времето, климата на Земјата полаку се менува.

За да разбереме какви промени може да се случат во иднина, треба да ја проучуваме климата од минатото.

Презентација на работата на 1 група.

Задача: Користејќи ја табелата, забелешка за хронологијата на климатските промени: затоплување, ладење, ледени доба со симболи. Направете заклучок. (Пример за референтна табела.)

№	Месечен циклус	Карактеристики на периодот	Климатска промена
1	Девонски	Првите водоземци, мов и коњско опавче	Топла, сува клима
2	Јаглерод (јаглен)	Се појавуваат влекачи. Горење од огромни тревници и папрати.	Ладно
3	Пермски	Околу половина од групите живи организми исчезнуваат. Се појавуваат иглолисници дрвја.	Северната хемисфера станува сè посува и постудена
4	Тријас	Доминација на рептил. Појава на првите цицачи	Затоплување
5	Јура	Појавата на првата птици. Доминација на диносаурусите.	Влажна клима
6	Креда	Појавата на цветни растенијата. Диносаурусите и другите животни изумираат.	Ладно. Затоплување.
7	Неоген	Развој на цицачи. Појавата на хуманоидни суштества	Ладно.
8	Периодите на кватернер	Цицачи: носорози, мамути. Појавата на првите луѓе.	Ладно, глацијален период, постојано загревање

Учениците поставуваат мапи на климатските промени на временската линија. Затоплувањето е означено со црвен полукруг, ладењето со син триаголник, а ледената доба со снегулка.

Заклучок: во историјата на нашата планета имаше климатски промени - затоплување, ладење, ледена доба. Овие промени се одразиле врз постоењето на жителите на нашата планета. (Табела, приказна со демонстрација на временската линија). Наставникот може да го користи прирачникот Evolution Clock. 1 час - 150 милиони години, 1 минута - 2,5 милиони години.

/ 10 минути /

Приказна за наставникот:

Истражувањето за климата започна пред 300 години. Затоа, научниците се принудени да бараат различни начини за дешифрирање на неговите промени.

На пример: проучување растителни и животински фосили; испитување на прстените на дрвјата; Помагаат и записите во дневниците на бродовите, фотографиите итн.

Ладењето на Земјата се забележува на секои 100.000 години (на нашите часовници - на секои 2,5 секунди).

Многу периоди од историјата на Земјата во последните 2 милиони години се карактеризираат со силно ладење и формирање глечери. Последната глацијација заврши пред 10.000 години. Живееме во меѓуглацијална ера.

На пример: пред 18.000 години Северна Европа, дел од Сибир, Канада, северните региони на САД итн. се покриени со ледени плочи со дебелина до 1000 m. Глечерот апсорбирал толку многу вода што британските острови биле поврзани со Европа по копно (демонстрација на карта на Евроазија).

Зошто се промени климата на нашата планета? Втората група ќе одговори на ова прашање. / 5 минути /

Презентација на работата на 2. група.

Задача: идентификувајте ги природните причини за климатските промени, пополнете ја табелата, извлечете заклучок. Закосените зборови ги пишуваат учениците. (Пример за референтна табела.)

№	Причини за ладење	Белешки (уредување)	Причини за затоплување
1	Промена на Земјината орбитата.		Нова промена на Земјината орбитата.
2	Промена на наклонот на Земјината оска		
3	Вулканска ерупција	1991 Ерупција на врвот Пинатубо (Филипини). Просечната температура на Земјата е 5 степени пониска од вообичаената.	Намалена вулканска активност.
4	Сонцето е помалку активно.	Фреквенцијата на појава на сончеви дамки (11 години).	Сонцето е активно.
5	Астероиди што паѓаат.	Тунгуски метеорит (1908)	

Вметнување зборови: нова промена во орбитата на Земјата, промена на наклонот на оската на Земјата, намалување на вулканската активност, Сонцето е помалку активно. Картичките со клучни зборови се ставаат на таблата под зборовите „Ладење“ и „Затоплување“.

Заклучок: Климатските промени можат да настанат без човечка интервенција поради промените во природата. / 10 минути /

Презентација на работата на 3. група.

Задача: да се прикаже влијанието на човековата активност врз климатските промени. Пополнете ја табелата, проучете ги дијаграмите, донесете заклучок. Закосените зборови ги пишуваат учениците. (Пример за референтна табела.)

№	Причини за загревање	Стакленички гасови	Решение
1	Производство и употреба на енергија		Користење обновливи извори на енергија.

2	Индустија	Јаглерод диоксид, фреони, метан, озон.	Употреба на нови технологии и материјали
3	Земјоделство		
4	Уништување на шумите		Реставрација на шумите.

Зборови за поставување: производство и употреба на енергија, јаглерод диоксид, индустрија, CFC, земјоделство, метан, уништување на шумите, озон.

На контролната табла под зборот „Затоплување“ има мапи со клучни зборови што ги означуваат причините за затоплување.

Загадувањето на животната средина е поврзано со човековата активност и едната страна од оваа активност. Затоа, за да се намали загадувањето на природата од оваа активност, луѓето бараат и изнаоѓаат нови технологии и материјали за нивно загревање. Еден пример за ова е загревањето со пелети од лушпа од сончоглед. Енергијата добиена од лушпите од сончоглед е многу висока. Неодамнешните научни студии покажуваат дека оваа енергија може да биде уште поголема ако снегулките се компресирани со голема густина и без влага во нивниот состав. Ова несомнено ги прави пелетите од лушпа од сончоглед биогориво на иднината. За споредба, согорувањето на два килограми пелети од лушпа од сончоглед е еквивалентно на согорување литар течно гориво.

Како се произведуваат пелети од лушпа од сончоглед? Лушпите од сончоглед се истураат и се преработуваат во тампон-силос со големина од 300 кубни метри, од каде што одат во секторот за палетизација. Таму снегулките се пресуваат во цилиндрични екопелети со просечна должина од 10 до 30 милиметри и дијаметар од 6 до 10 милиметри. Просечното производство на машина за палетизација е 1.500 кг на час. Пелетите од лушпа од сончоглед имаат висок индекс на концентрирана моќност: 4.3-4.5 kw/kg. Оваа бројка е споредлива со јагленот и 1,6 пати повисока од онаа на дрвото. При согорување на 1000 кг пелети од лушпа од сончоглед, количината на топлина што се ослободува е иста како при согорување на 685 литри мазут/500

литри дизел- гориво/479 кубни метри природен гас или 1.600 кг дрво; Пелетите се безбедни и еколошки горива. Кога се согорува, количината на CO₂ што се ослободува во воздухот е иста како и при природно распаѓање на биомасата што се користи за нивно создавање;

Заклучок: Човечката активност има значително влијание врз климатските промени. / 10 минути /

Презентација на работата на 4. група.

Задача: реши крстозбор, утврди кои услови влијаат врз климата во регионот Стара Загора (работа со речник).

Вертикално: (полињата со броеви не се пополнуваат)

1. Голем дел од околните океани.
2. Неправилности на површината на Земјата.
3. Една од координатите ја дефинира положбата на предметите на површината на Земјата.
4. Физичка количина измерена со термометар.
5. Течна или цврста вода што паѓа од облаците.
6. Подвижни воздушни маси.

/ 10 минути /

Презентација на работата на 5. група.

Задача: да се карактеризира климата на регионот Стара Загора. Поврзете го почетокот и крајот на фразата со линии.

1 Просечна зимска температура од +2 степени.

2 Летни дождови 650 мм.

3 Просечна температура во лето +27 до +42 степени.

Учениците измислуваат приказна за климата на нашето поднебје.

Заклучок:

Стара Загора се наоѓа во преодна континентална област со влијание од Средоземното Море. Во зима времето е поблаго и потопло од градовите во тракиските низини, бидејќи Средна Гора штити од студените северни и североисточни ветрови.

/ 10 минути /

Резиме на лекцијата.

Според различни истражувања од средината на 19 век, просечната годишна температура почнала да расте. Зголемување на температурата е забележано и во Стара Загора. Нашата планета е на пат да влезе во следната ледена доба. Можеби ова ќе се случи во следниот милениум. Сепак, поради ефектот на стаклена градина, се забележува затоплување. Што ја очекува нашата планета, а и нашата земја во иднина?

/ 3 минути /

Поставување домашни задачи.

Учениците се поделени во групи:

1. група - екологисти, ќе ги утврдат можните последици од затоплувањето;
2. група - географи, ќе ги откријат особеностите на географската локација на нашиот регион;
3. група - економисти, ќе зборуваат за развојот на регионот Стара Загора;
4. група - адвокати, правни советници;
5. група - физичари - пронаоѓачи на нови технологии.

Секоја група добива проширена задача (пребарување и анализа на информации, донесување заклучоци). Наставникот ја координира работата на децата, учениците се подготвуваат за презентација - одбрана на нивните проекти.

/ 5 минути /

Совети (трикови) за едукаторот

Според различни истражувања од средината на 19 век, просечната годишна температура почнала да расте. Зголемување на температурата е забележано и во Стара Загора. Нашата планета е на пат да влезе во следната ледена доба. Можеби ова ќе се случи во следниот милениум. Сепак, поради ефектот на стаклена градина, се забележува затоплување. Што ја очекува нашата планета, а и нашата земја во иднина?

- Податоците во лекцијата се дадени како пример и можат да се адаптираат зависно од тоа во кој регион живеете.

Евалуација

Учениците се поделени во групи:

- 1 група - екологисти, ќе ги утврдат можните последици од затоплувањето;
2. група - географи, ќе ги откријат особеностите на географската локација на нашиот регион;
3. група - економисти, ќе зборуваат за развојот на регионот Стара Загора;
4. група - адвокати, правни советници;
5. група - физичари - пронаоѓачи на нови технологии.

Секоја група добива проширена задача (пребарување и анализа на информации, донесување заклучоци). Наставникот ја координира работата на децата, учениците се подготвуваат за презентација - одбрана на нивните проекти.

Идеи/инспирација за иднина

Информација во социјалните медиуми, веб-страница на училиштето.

Референции/иИзвори за користење

<https://www.youtube.com/watch?v=LxgMdjyw8uw>

Анекс

№	Месечен циклус	Карактеристики на периодот	Климатска промена
1	Девонски	Првите водоземци, мов и коњско опавче	Топла, сува клима
2	Јаглерод (јаглен)	Се појавуваат влекачи. Горење од огромни тревници и папрати.	Ладно
3	Пермски	Околу половина од групите живи организми исчезнуваат. Се појавуваат иглолисни дрвја.	Северната хемисфера станува сè посува и постудена
4	Тријас	Доминација на рептил. Појава на првите цицачи	Затоплување
5	Јура	Појавата на првата птици. Доминација на диносаурусите.	Влажна клима
6	Креда	Појавата на цветни растенијата. Диносаурусите и другите животни изумираат.	Ладно. Затоплување.
7	Неоген	Развој на цицачи. Појавата на хуманоидни суштества	Ладно.
8	Периодите на кватернер	Цицачи: носорози, мамути. Појавата на првите луѓе.	Ладно, глацијален период, постојано загревање

№	Причини за ладење	Белешки (уредување)	Причини за затоплување
1	Промена на земјината орбитата.		Нова промена на Земјата орбитата.
2	Промена на наклонот на земјината оска		
3	Вулканска ерупција	1991 Ерупција на Врвот Пинатубо (Филипини). Просечната температура на Земјата е 5 степени пониска од вообичаената.	Намалена вулканска активност.
4	Сонцето е помалку активно.	Фреквенцијата на појава на сончеви дамки (11 години).	Сонцето е активно.
5	Астероиди кои паѓаат.	Тунгуски метеорит (1908)	

№	Причини за загревање	Стакленички гасови	Решение
1	Производство и употреба на енергија		Користење на обновливи извори на енергија.
2	Индустрија	Јаглерод диоксид, фреони, метан, озон.	Употреба на нови технологии и материјали
3	Земјоделство		
4	Уништување на шумите		Рестаурација на шумите.

	2		4		6
1	р	3	т	5	в
о	е	ш	е	в	я
к	л	и	м	а	т
е	е	р	п	л	ь
а	ф	и	е	е	р
н		н	р	ж	
		а	а	и	
			у		
			р		
			а		

АКТИВНОСТ 2

Код на активноста	Име на активноста
SDG13-SDGfP	Менување на светилката - менување на светот
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> ● Да се развие интерес за проблеми за заштеда на енергетски ресурси и формирање на вештината за нивно рационално користење. ● Активирање на когнитивната активност, интелектуалната способност, способноста за објективизација на факти, појави, составување и анализирање, ментална активност, креативни способности. ● Стекнување ниво на професионална компетентност, збогатено со знаење за актуелното прашање на енергетскиот пазар. ● Подобрување на вештините за организирање дизајн на перформанси од мало дете до предучилишна возраст. ● Интерес за градење енергетски извори, за учество на учениците во заеднички активности. ● Делегирање на педагошката компетентност на родителот и збогатување на технологијата, образовното искуство и подготовка за усогласување на односот родител-дете. 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Материјали - цвеќиња, ножеви, сечила за вајање, материјали ❖ Времетраење – 56 минути ❖ Број на групи - неколку групи ученици <p>(5. одделение, на возраст од 11-12 години)</p>	
Инструкции за едукаторот	
<p>Здраво, драги пријатели! Погледнете околу себе. Колку познати и удобни работи ве опкружуваат! Се разбудивте утрово - ги запаливте светлата во собата и веќе се подготвува вкусен појадок на шпоретот. Доколку е потребно, го вклучувате телевизорот или компјутерот, ја слушате машината за перење во бањата или мама подготвува вкусен омлет со миксер. Вечерта вашата куќа ќе биде осветлена со светилки! И сето тоа благодарение на електричната енергија!</p> <p>Денес, многу луѓе сè уште користат обични светилки, компактни флуоресцентни и ЛЕД-светилки за осветлување на просториите. Дали знаевте дека за светилките се согорува јаглен? Факт е дека обичните светилки трошат многу електрична енергија.</p>	

И колку повеќе електрична енергија е потребна, толку повеќе јаглен мора да се согорува во термоцентралата за да се произведе електрична енергија. Колку повеќе горат електрани на јаглен, толку повеќе стакленички гасови (јаглерод диоксид) се ослободуваат во атмосферата и ефектот на стаклена градина ќе биде посилен.

Веројатно знаете дека ефектот на стаклена градина е феномен во кој јаглеродниот диоксид, заедно со другите гасови, создава густо ќебе над земјата. Сончевите зраци лесно продираат низ него загревајќи ја нашата планета, но оваа топлина тешко се враќа. Така, Земјата сè повеќе се загрева, што доведува до промени на времето: суши, урагани, поплави, имено - глобално затоплување.

/ 5 минути /

Нашиот град - Стара Загора се наоѓа во близина на ТЕ „Марица Исток“, кој е еден од изворите на загадување на воздухот и глобалното затоплување. Затоа решивме да им кажеме на жителите на градот како заменувањето на старите ламби со нови компактни флуоресцентни и ЛЕД-светилки може да помогне да се намали уништувањето на атмосферата.

Прво, правиме свои брошури за еколошки кампањи.

/ 2 минути /

Проблемот со ефектот на стаклена градина нè погодува толку многу, што заедно создадовме вистинска еколошка бајка „Свитлик и Лумик брзаат да помогнат“: Свитлик е мала ЛЕД-светилка, а Лумик е флуоресцентна светилка. Тие навистина сакаат луѓето да престанат да користат блескави светилки. За таа цел, ги посетија учениците:

1-ученик:

- Силно свонче свонеше во ходникот за сите,
- Екологијата ги носи нашите студенти на час, непознато:
- Што проучува оваа наука?

2 -ученик:

- Организми на Земјата. Како живеат, комуницираат на нашата сина планета?
- Како е потребно да се живее во светот за да не се изгуби животната средина. За да можеме слободно да дишеме и да пиеме чиста вода!

3- ученик:

- Сега во Стара Загора, Бугарија, и на целата планета речиси и да нема места што не би ги променил. Преку својата активност човекот безмилосно ја уништува атмосферата, благодарение на која постои живот.

4-ученик:

- К-Колку повеќе луѓе согоруваат јаглен, толку повеќе јаглерод диоксид ќе се испушта во атмосферата. Овој гас, заедно со другите гасови, создава густа „прекривка“ над Земјата.

Непознато:

- Секако! Па ајде да разговараме сега. Што знаат децата? Возење:
- Хероите од бајката веќе брзаат да нè посетат и навистина сакаат да им помогнат на сите луѓе да ја спасат Земјата од глобалното затоплување.

/ 10 минути /

Светилки со вжарено влакно:

1-светилка: -А што ќе правиме? Ние сме топли, допрете!

Немојте да нè возите во двор, смирете се, вразумете се!

2-светилка: -Толку долго време живеаме многу мирно со тебе на училиште. Даваме светлина од утро до пладне во мрачен ден.

Научна екологија:

-Итри ламби, не бидете глупави! Ги загревате страните! Атмосферата не ве загрижува ниту една, ниту две години!

Луѓето горат јаглен, го губат светот поради вашата радост.

И загади ја планетата - отсега нема да ти дозволам!

атмосфера:

-Јас, атмосферата на планетата, нема да страда од вас бидејќи нови безбедносни светилки сега ќе ја осветлуваат училницата!

6-ти ученик:

- Светлик и Лумик пријатели! Нашата класа ќе живее со вас.

Ќе ве користиме еднаесет години по ред!

Светло:

- Ви благодариме искрено, ќе ви помогнеме.

Затоа нека живеат безбедно и возрасните и децата!

Лумик:

- Ќе блескаме уште долго, им ветуваме на сите. Кажете ни за нас дома - ќе ја посетиме секоја куќа! возење:

- Драги, Светлик и Лумик, многу сте од помош. Лугето од нашиот град треба да знаат за вас.

Светилки со вжарено влакно:

-А што да правам? На кого му требаме?

7-ми ученик:

А вам, светилки со вжарено влакно, можеме да ви понудиме уште една интересна работа! Ќе ве облечеме убаво и ќе ве обесеме на елката. Отсега секоја година ќе им ги украсувате домовите на лугето за зимските празници.

Светилки со вжарено влакно:

-Ура, се согласуваме, се согласуваме! Светлик и Лумик:

Деца, ви благодариме за помошта. Ви ветуваме дека долго ќе служиме во вашите домови и нема да предизвикаме уништување на атмосферата.

Свитлик и Лумик ни помогнаа да направиме разни промени од старите ламби со вжарено јадро!

/ 12 минути /

А за вас, Светлик и Лумик подготвија задача:

Решавање на еколошкиот проблем.

Замената на 1 блескава светилка со 1 ЛЕД-светилка е еквивалентно на засадување 45 дрвја. Колку дрвја ќе бидат еквивалентни за замена на 2 ламби со 2 ЛЕД-светилки?

решение: 90 ДРВЈА

/ 5 минути /

Совети (трикови) за едукаторот

Денес, општеството се соочува со многу важна задача - да го промени стереотипот во главата на секој граѓанин дека природните енергетски ресурси се неисцрпни. Тешко е да се промени начинот на размислување на возрасните. Но, на детето од предучилишна возраст може да му се помогне да ги научи основите на еколошката култура, внимателен и грижлив однос кон богатството на земјата, кон сè што го опкружува. Давајте идеи за да го промените размислувањето на луѓето.

Евалуација

Изработка на брошури и картички за еколошката кампања.

Идеи/инспирација за иднина

Информации на социјалните медиуми, веб-страница на училиштето.

Референции/извори за користење

https://www.youtube.com/watch?v=yiw6_JakZFc

Анекс

Цел 14: Живот под вода

Цел 14. Да се заштитат и одржливо да се користат океаните, морињата и морските ресурси заради постигнување одржлив развој

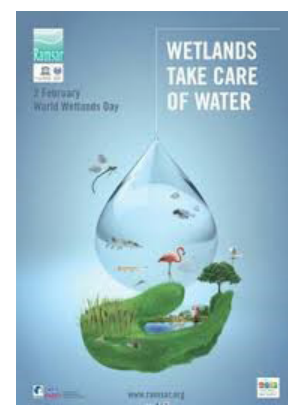
Океанот ги движи глобалните системи кои ја прават Земјата погодна за живеење. Нашата дождовна вода, вода за пиење, времето, климата, крајбрежјето, голем дел од нашата храна, па дури и кислородот во воздухот што го дишаме, на крајот се обезбедуваат и регулираат од морето.

Внимателно управување со овој клучен глобален ресурс е клучна карактеристика на одржлива иднина. Постои континуирано влошување на крајбрежните води поради загадувањето, а оксидацијата на океанот има разурнувачки ефект врз функционирањето на екосистемите и биодиверзитетот. Ова, исто така, има негативен ефект врз малиот риболов.

Спасувањето на нашиот океан мора да остане приоритет. Морската биолошка разновидност е од клучно значење за здравјето на луѓето и нашата планета. Морските заштитени подрачја мора да се управуваат ефикасно и да имаат доволно ресурси и мора да се воведат одредби за да се намали прекумерниот риболов, загадувањето на морето и закиселувањето на океаните.

Факти и статистики

- Океаните покриваат три четвртини од земјината површина, содржат 97 проценти од водата на Земјата и сочинуваат 99 проценти од просторот за живеење на планетата по волумен.

Таргети

14.1 До 2025 година, да се спречи и значително да се намали секако загадување на морињата, особено од копнените активности, вклучително и од морскиот отпад и загадувањето со нутриенти.

14.2 До 2020 година, одржливо да се управува со морските и крајбрежни екосистеми и да се заштитат за да се избегнат значителни негативни влијанија, меѓу другото и преку зајакнување на нивната отпорност, како и да се преземат акции за нивно обновување, со цел да се обезбедат здрави и продуктивни океани.

14.3 Да се минимизираат ефектите од закиселувањето на океаните и да се бара решение за нив, меѓу другото и преку напредна научна соработка, на сите нивоа.

14.4 До 2020 година, ефективно да се регулира користењето плодови од морињата и да се запре прекумерниот риболов, непријавениот и нелегален риболов и деструктивните риболовни практики и да се спроведуваат научно базирани планови за управување, заради обновување на рибниот фонд во најкраток можен рок, барем до ниво што може да произведе максимално одржлив принос определен од биолошките карактеристики.

14.5 До 2020 година, да се заштитат барем 10 проценти од крајбрежните и од морските подрачја, во согласност со националните и меѓународните закони и врз основа на најдобрите достапни научни информации.

14.6 До 2020 година, да се забранат одредени форми на риболовни субвенции што придонесуваат за прекумерен риболов, да се укинат субвенциите што придонесуваат за незаконски, непријавен и нелегален риболов и да не се воведуваат нови субвенции, препознавајќи дека соодветниот и ефективниот посебен и поинаков третман за земјите во развој и за најмалку развиените земји, треба да биде составен дел од преговорите на Светската трговска организација за риболовни субвенции.

14.7 До 2030 година, да се зголемат економските придобивки од одржливо користење на морските ресурси за малите островски земји во развој и најмалку развиените земји, вклучително и преку одржливо управување со рибарството, аквакултурата и туризмот.

14.a Да се зголемат научните знаења, развивање на капацитетите за истражување и трансфер на морските технологии, земајќи ги предвид критериумите на Меѓувладината океанографска комисија и Упатството за трансфер на морска технологија, со цел да се подобри квалитетот на океаните и да се зголеми учеството на морскиот биодиверзитет во развојот на земјите во развој, особено на малите островски земји во развој и најмалку развиените земји.

14.b Да се обезбеди пристап до морските ресурси и пазари за малите професионални рибари.

14.v Да се подобри заштитата и одржливото користење на океаните и на нивните ресурси преку примена на меѓународното право, како што е наведено во Конвенцијата на ОН за поморските закони (UNCLOS), која обезбедува правна рамка за заштита и одржливо користење на океаните и нивните ресурси, во согласност со наведеното во став 158 – Иднина-та што ја сакаме

14 LIFE BELOW WATER

Life Below Water

Conserve and sustainably use the oceans, seas and marine resources for sustainable development

2.9 thousand square km

The extension of protected marine area was **2.9** thousand square km in **2018**.

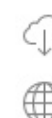
8.1 %

In **2018**, **8.1 %** of the marine environment under national jurisdiction (up to 200 nautical miles from shore) was under protection .

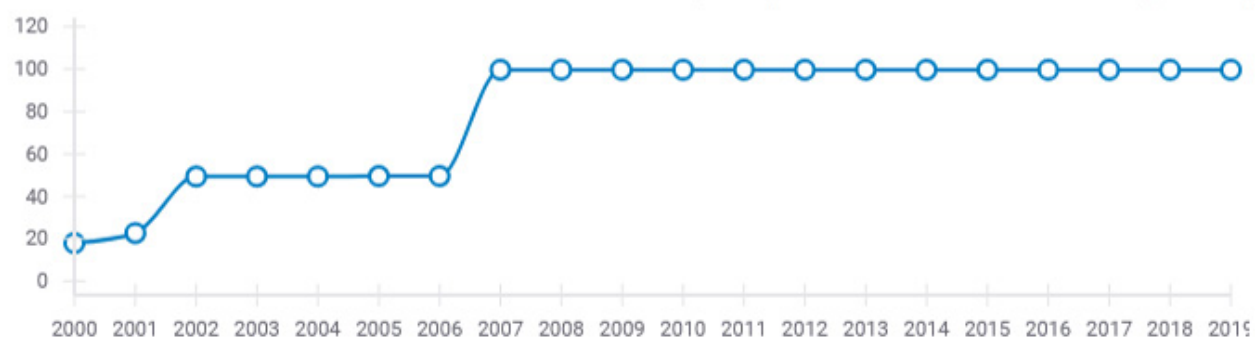
8.1 %

In **2018**, **8.1 %** of the marine environment under national jurisdiction (up to 200 nautical miles from shore) was under protection .

The average proportion of Marine Key Biodiversity Areas (KBAs) covered by protected areas increased from **18.0 %** in **2000** to **99.7%** in **2019**.

Average proportion of Marine Key Biodiversity Areas (KBAs) covered by protected areas (percent)

0.1 %

The share of national ocean science expenditure in total research and development fundings was **0.1 %** in **2017**.

Вовед

Севкупна цел на Целта на одржлив развој 14 - Живот под вода

Подводен живот – одржливо зачувување и користење на океаните, морињата и поморските ресурси за одржлив развој

Загадувањето со пластика веќе долго време се случува не само на површината на Земјата, туку и во водата и во воздухот. Сепак, морињата и океаните се најпогодени од милионите тони човечки отпад. Случаите со мртви животни стануваат сè почести, а во големите морски цицачи се наоѓаат огромни количини пластика, што е и најверојатната причина за нивната смрт.

Со текот на времето рибите и копнените животни што јадат риби ќе се соочат со глад и ќе почнат да изумираат бидејќи резервите на риба се намалуваат. Колку поголема површина од водата е погодена од загадувањето, толку е поголема веројатноста тоа да има влијание врз целиот синцир на исхрана. Наскоро водните птици како пеликаните и други ќе почнат да изумираат, исто како и копнените животни, на пример, алигаторите и слично. Освен рибите, има толку многу други суштества што зависат од изворите на вода, што понекогаш може да биде тешко да се помисли на сите нив. Цели живеалишта и екосистеми се уништуваат од ваквиот тип загадување.

Загадувањето на водата уништува цели екосистеми насекаде низ светот.

Мочуриштата исчезнуваат како резултат на загадувањето на седиментите, а океаните се загадуваат сè повеќе и повеќе бидејќи секаков отпад и ѓубре се фрла во нив. Колку повеќе ги загадуваме нашите извори на вода, толку е поневверојатно дека ќе продолжиме да ги гледаме сите тие различни живеалишта и екосистеми кои некогаш постоеле на нашата планета. И кога живеалиштата ќе исчезнат, и животните кои некогаш живееле таму ќе исчезнат исто така, или ќе мора да се преселат. Отпадот проголан од водните суштества може да ги убие или да предизвика сериозни оштетувања. Некои суштества што живеат во вода имаат отпадоци или школки во телото. Ова е тажната вистина за светот со загадени води во кој живееме сега.

Зошто е тоа важно за образовната заедница?

Човековата активност најчесто води до загадување на водните басени – океани, мориња, езера, реки, подземни води, а загадувањето на водата е секоја промена во физичките, хемиските или биолошките својства на водата кои имаат многу штетно влијание врз секој жив организам.

Тешките метали од индустриските процеси можат да се акумулираат во блиските езера и реки. Тие се токсични за поморскиот живот, а можат да влијаат и врз остатокот од синџирот на исхрана. Ова значи дека цели животински заедници можат да бидат сериозно погодени од овој вид загадувач.

Индустрискиот отпад често содржи многу токсични соединенија кои му штетат на здравјето на водните животни и на оние што ги јадат. Некои токсини влијаат врз репродукцијата на поморските животни и токму поради тоа можат да ја нарушат структурата на водната средина. Микробиолошките загадувачи од отпадните води често предизвикуваат заразни болести кои го инфицираат подводниот и копнениот живот преку водата за пиење. Ова често го зголемува бројот на смртни случаи во околината.

Органските материји предизвикуваат зголемување на бројот на аеробни алги кои го црпат кислородот од водата. Ова се нарекува еутрофикација и предизвикува задушување на рибите и другите водни организми. Сулфатните честички од киселите дождови ја менуваат рН-вредноста на водата. правејќи ја покисела, со што го оштетуваат водниот свет во реките и езерата, а тоа често доведува до смрт на живите организми во околината.

Отпадните честички често може да го намалат количеството на сончева светлина што влегува во водата, нарушувајќи го растот на фотосинтетичките растенија и микроорганизми. Ова има последователен негативен ефект врз преостанатите водни жители, кои од друга страна, зависат од опстанокот на овие организми.

Она што е важно за развојот и образованието на учениците е преку еколошки активности и предавања да се спасат океаните и морињата од загадување и да се заштитат нивните флора и фауна. Учениците треба да знаат кои човечки активности предизвикуваат загадување на морињата, океаните и реките.

Клучни димензии на Целта на одржлив развој 14 - Живот под вода

Цел 14 е за зачувување и одржливо користење на океаните, морињата и морските ресурси. Здравите океани и мориња се од суштинско значење за човековото постоење и живот на Земјата затоа што покриваат 70 отсто од планетата и обезбедуваат храна, енергија и вода. Океанот апсорбира околу една четвртина од годишните светски емисии на јаглерод диоксид (CO₂), а со тоа ги ублажува климатските промени и ги ублажува нивните влијанија.

Неопходно е да се зачуваат и одржливо да се користат. Сепак, човечката активност ги загрозува океаните и морињата - најголемиот екосистем на планетата - и влијае врз егзистенцијата на милијарди луѓе.

Континуираното закиселување на океаните и зголемувањето на температурите на океаните ги загрозуваат морските видови и негативно влијаат врз морските екосистеми. Помеѓу 2009 и 2018 година светот изгуби околу 14 отсто од коралните гребени.

Во 2021 година повеќе од 17 милиони метрички тони пластика влегле во светскиот океан, што сочинува 85 отсто од морското ѓубре. Обемот на пластично загадување што влегува во океанот секоја година се очекува да се удвои или да биде тројно поголем до 2040 година.

Глобалната покриеност на морските заштитени подрачја изнесуваше 8 отсто од глобалните крајбрежни води и океани во 2021 година.

Повеќе од една третина (35,4 отсто) од глобалните рибни резерви беа прекумерно риболовни во 2019 година, што е зголемување од 34,2 отсто во 2017 година и 10 отсто во 1974 година. Сепак, стапката на опаѓање неодамна се забави. Речиси половина милијарда луѓе зависат барем делумно од малиот риболов, кој сочинува 90 отсто од вработеноста во рибарството низ светот.

Интеракција меѓу Целта на одржлив развој 14 - Живот под вода и стекнувањето вештини на 21 век

Забрзување на еколошката промена

Пандемијата на ковид-19 нè потсети дека добросостојбата на луѓето, и пошироко, на сите живи организми – зависи од природата. Биодиверзитетот, екосистемите и нивната кривка рамнотежа мора да се сочуваат. Активностите од областа на водата, отпадот и енергијата се директно поврзани со природната средина

(воздух, вода и почва) и придонесуваат за заштитата на животната средина, особено со прочистување на водите во реките и намалување на загадувањето на почвата.

Прочистувањето на водата во природната средина се врши преку третман на отпадните води и заштита на растенијата и дивиот свет.

Повторна употреба на отпадните води со цел да се заштитат ресурсите и водната средина: во региони каде што има недостиг на вода треба да се рециклираат отпадните води и да се обезбеди долгорочно снабдување со вода за пиење. По прочистувањето, оваа вода се користи во производствените процеси на локалната индустрија.

Собирање и повторна употреба на пластика во борбата против загадувањето на земјиштето и водата и климатските аномалии, претворајќи го отпадот во ресурси. Рециклирање на опасниот отпад за да се спречи загадување на животната средина (воздух, вода и почва) од најсилните загадувачи; да се ограничи нивното влијание врз околината колку што е можно повеќе, на пример, со затворање на рудниците.

Да се користат решенија со ограничена употреба на јаглерод за да се намалат емисиите на штетни гасови кои ги поттикнуваат климатските аномалии и го уништуваат биодиверзитетот.

Развивање систем за компостирање органски отпад за збогатување на почвата на еколошки начин: ѓубриво од урбан отпад за да се направи почвата поплодна.

Обновување на екосистемите за заштита на природната средина, адаптација на последиците од климатските аномалии (како што се поплави или суши) и заштита на ресурсите што ни ги нуди природата (вода, воздух, храна итн.).

Подобрување на квалитетот на водата и обновување на биодиверзитетот.

Дизајнирање еколошки средини за решавање на еколошките и социјалните прашања и давање придонес кон благосостојбата на заедниците.

АКТИВНОСТ 1

Код на активноста	Име на активноста
SDG14-SDGfP	Во царството на златната рипка
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> ● Развој и едукација на учениците преку еколошки активности. ● Да ги сумира и систематизира знаењата на учениците за претставниците на водните животни; ● Зајакнување на вештините за еколошко однесување додека сте на река (брана); ● Да ги развива еколошката култура кај учениците, креативноста и уметничкиот вкус, меморијата, вниманието, способноста за самостојно работење со литературата, способноста за анализа и изнаоѓање излез од проблематичните ситуации; предава заедничка и самостојна работа; способност да ги слуша другите; да развие емоционална и сензорна сфера; уметнички способности. 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Материјали - глобус, слики од риби од областа во која живееме ❖ Времетраење – 40 минути ❖ Број на групи - неколку групи ученици - (5. одделение, на возраст од 11-12 години) 	
Инструкции за едукаторот	
Текот на лекцијата	
3 мин.	
Ако брзо го ротирате глобусот (покажи го), ќе изгледа дека е со иста боја - сина. И синото, како што знаете, прикажува... (вода), без која никој не може и нема што да ја замени.	
- <i>Каква улога игра водата во животот на растенијата, животните и луѓето?</i> (Водата е една од најважните материи за човекот. Неговото тело повеќе од половина се состои вода. Без храна човек може да живее повеќе од еден месец, а без вода - само неколку дена. Растенијата венеат и умираат. Ако животните се лишени од вода, брзо ќе умрат.)	
- <i>Каде е водата на Земјината топка?</i> (Вода - во океани и мориња, реки и езера, под земја и во почвата).	

Водата ја победува сушата, ги оживува пустините, го зголемува приносот на градините и полињата. Водите се богати со разни живи организми. Вклучувајќи ги и реките од нашиот регион.

Прикажи ги најголемите на картата. (Работа со карта).

Но, какви водни жители живеат во овие реки, да видиме.

(Се рекреира сцена од бајката „За златната рипка“) - 3 мин.

Автор. Некогаш на брегот на најголемата река во регионот на Стара Загора живеел старец со старица. Еднаш старецот ја фрли својата мрежа во реката. Ја извади мрежата...

Старецот (се чуди и гласно ја наведува содржината на „уловот“ на мрежата). Најдов на мрежата кал, 'рѓосани конзерви, скршени шишиња, искинати пластични кеси и други остатоци.

Автор. (Заканувачки). Ја фрли мрежата по втор пат. Ја вади мрежата... Старец (за жал). Имам скинат чевел и истрошена гума на мрежата.

Автор. (со надеж). По трет пат ја фрли мрежата. Ја вади мрежата... Старец (радосно). Во мојата мрежа има риба. И не која било риба, златна рипка ...

Автор. Рибата зборуваше со човечки глас и го праша старецот.

Риба. (Очигледно). Не пуштај ме во реката, старче. Таму останав сама, сите мои пријатели беа убиени или отруени.

(Рибата им се обраќа на децата во одделението).

Знаете, стана тешко да се живее во река (езеро, брана). Ах, мојата судбина е сурова – немам каде да се сокријам од канализацијата! Секој го фрла својот отпад во вода.

Живеев во чиста река и бев позната како убавица.

И сега мојата убавина избледи поради дизел-маслото во водата.

Се сменив. Како да не ми е гајле 200 години, цела сум извалкана со боја и нечистотија во водата... О, и јас веројатно нема да преживеам! Помогни ми, те молам!

Наставникот: Ученици, зошто мислите дека има валкани реки и езера? - 4 мин. Кои извори на загадување на водата ги знаете?

Извори на загадување

Отпадни води
и
канализација

отпадоци

производство
на нафта и
рафинерија

земјоделство

индустријата

Научниците процениле дека секоја година низ светот толку многу штетни материји паѓаат во водата што можат да наполнат 10.000 камиони.

- А за реките и езерата секогаш да бидат чисти, да се потсетиме на правилата за заштита на акумулацијата.

- не фрлајте го отпадот од домаќинството во водни тела;
- не мијте возила и земјоделски машини во нив;
- изградба на нови капацитети за третман;
- користење живи организми за прочистување на водата;
- да не се сечат шуми околу водните тела;
- умерено користете ја водата.

„Како го разбираш тоа?

„Полжавите и езерските полжави се вистински живи филтри., тие ја прочистуваат водата. Тие филтрираат до 30 литри вода дневно.

Сега да видиме дали знаете како да се однесувате покрај базените.

Ќе прочитам реченици на кои сакам да одговориш ако се согласуваш: „Ова сум јас, сите овие се мои пријатели“. Ако не се согласувате, молчете. - 2 мин.

Кој ги искорнал водените лилјани кога дошол до езерото?

Кој фрла шишиња и го загадува езерото?

Кој им го нарушува мирот на патките?

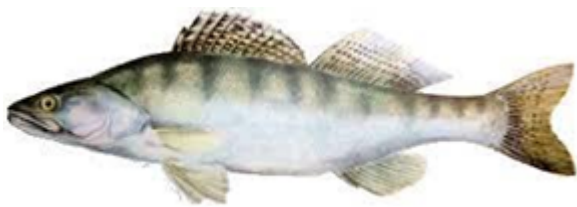
Кој ги чува полжавите?

Кој фаќа мали риби и ѝ ги фрла на мачката?

Кој ги чува полжавите?

- Браво, сега сум сигурен дека ќе се однесуваш правилно кога ќе одиш на реката (езерото, браната).

Ученици, во кралството на златната рипка има многу предмети, рибите се најбројна класа од нив. Наведете какви риби знаете дека живеат во водите на нашето подрачје.- 3 мин.

Бела риба

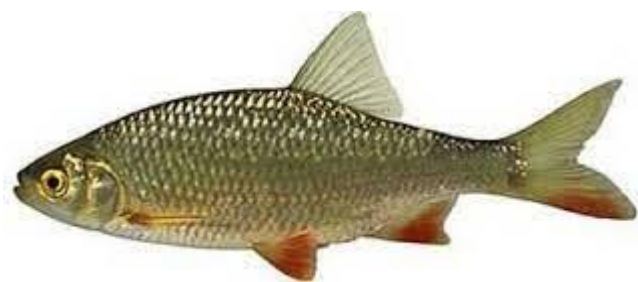
Крап

Сом

Клен

Црвеноперка

Мрена

Каракуда

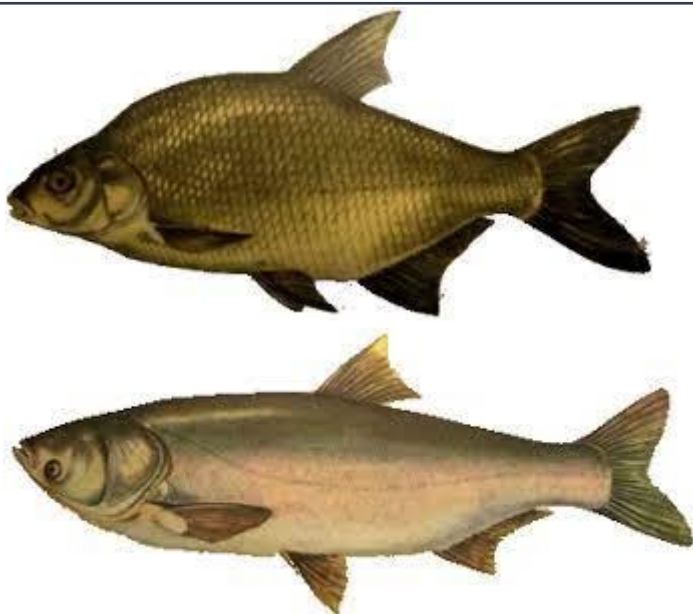
Купидон

Костреш

Штука

Платика и сребрен крап

Ученици, што знаете за рибите?

(Извештај од ученикот придружен со презентација). - 5 мин.

2 мин. -Наставник: Веројатно сте слушнале дека морските желки можат да се повредат ако голтнат пластични кеси кои лебдат во океанот или дека рибите и птиците можат да се повредат од пластиката и загадувачите кои се наоѓаат во водата. Сето ова е точно, но има многу поголема штета од тоа. Рибите и другите водни организми можат да станат плен на канти за ѓубре што лебдат во водата - да се задушат или да се заплеткаат во нив. Отпадот проголан од водни суштества може многу брзо да ги убие или да им нанесе сериозна штета. Некои суштества што живеат во водата имаат остатоци во нивните тела или школки. Ова е тажната вистина за светот со загадена вода во кој живееме.

Има толку многу работи што треба да ги разгледаме за да го решиме проблемот со загадувањето на водата и како тоа влијае врз водниот живот. Ова е прашање кое сите треба да го решиме, бидејќи тоа ќе нè погоди - и веќе започна, без разлика дали го сфаќаме тоа или не. Ако не преземеме ништо за да го решиме проблемот со загадувањето на водата сега, водните организми би можеле да бидат во сериозна опасност во следните 10 години. Цели видови ќе исчезнат од Земјата засекогаш, а тоа ќе влијае врз синџирот на исхрана на таков начин што ќе се сврти против луѓето.

4 минути - Да резимираме:

Загадувачите на водата убиваат помали водни организми.

1. Загадувачите на водата убиваат помали водни организми.
2. Загадувачите на водата убиваат бубачки и други помали суштества кои живеат во вода.
3. Кога ќе умрат помалите риби, поголемите риби немаат што да јадат и на крајот ќе умрат од глад.
4. Со текот на времето, птиците и копнените животни што јадат риба исто така ќе умрат од глад бидејќи рибите се намалуваат.
5. Цели живеалишта и екосистеми се уништени од овој тип загадување.
6. Рибите може да се трујат со тешки метали.
7. Водните организми може да бидат засегнати од овие загадувачи.

- Ученици, нашата златна рипка е тажна, досадно ѝ е сама во нејзиното царство. Да ги вратиме нејзините пријатели. Ќе ги направиме со свои раце.

(Звуци на музика. Децата работат. Индивидуална помош од наставникот.)

20 мин.- Ајде да направиме рак: За слаткиот црвен рак потребни ви се картони од јајца (за машата и телото на ракот). Завиткани се во црвена креп-хартија (можеби црвена салфетка), а за стапалата црвени бушави ленти. Клиповите се закачени на предните нозе и тука е весело. Раче - со осум нозе. Сè што треба да направите е да додадете очи и насмевка.

Ленти

Картон од јајца

20 мин.- Да се направи риба од хартија во боја:

<https://www.youtube.com/watch?v=EVUoykOp5pl>

- Ако мислите дека вашата работа е правилно завршена, без грешки, тогаш земете бела риба, а ако мислите дека има некои недостатоци, земете сина риба.

- Златна рипко, сега си среќна, ќе останеш ли со нас?

Златна риба.

Луѓето од моето кралство немаат идеја како да живеат кога водата е многу валкана. Живеете на копно и мислите дека Земјата е најдобриот дом.

- Ако ја погледнете реката и ви се чини дека во неа тече само сина вода, но тоа не е така. Ако се нурнете во неа со маска ќе видите дека има рак. Огромна штука плива како ракета ... Реката не само што тече. Таа живее интересен живот! Ти благодарам за помошта. Го сакам тоа!

Совети (трикови) за едукаторот

1. Загадувачите на водата убиваат помали водни организми.
2. Загадувачите на водата убиваат бубачки и други помали суштества што живеат во вода.

3. Кога помалите риби умираат, поголемите риби немаат што да јадат и на крајот исто така ќе гладуваат.
4. Со текот на времето, птиците и копнените животни што јадат риба исто така ќе умрат од глад бидејќи рибите се намалуваат.
5. Цели живеалишта и екосистеми се уништени од овој тип загадување.
6. Рибите може да се отрујат со тешки метали.
7. Водните организми може да бидат погодени од овие загадувачи.

Евалуација

Учениците да направат други водни животни и да направат изложба.

Идеи/инспирација за иднина

Информации на социјалните медиуми, веб-страница на училиштето.

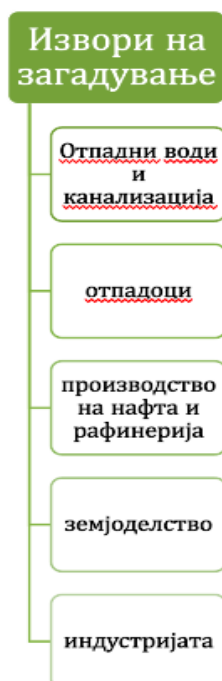
Референции/извори за користење

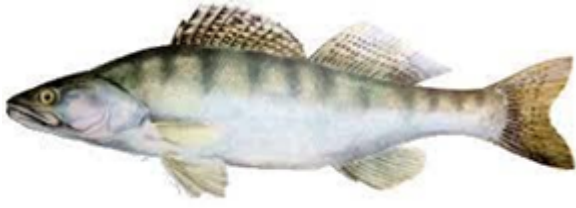
<https://www.youtube.com/watch?v=EVUoykOp5pl>

<https://www.noaa.gov/education/resource-collections/ocean-coasts/ocean-pollution>

Анекс

Кои извори на загадување на водата ги знаете?

Бела риба

Крап

Сом

Клен

Црвеноперка

Мрена

Каракуда

Купидон

Костреш

Штука

Платика и сребрен крап

АКТИВНОСТ 2

Код на активноста	Име на активноста
SDG14-SDGfP	Животот во морињата и океаните
<h3>Цели на активноста</h3>	
<ul style="list-style-type: none"> • учениците да добијат претстава за разновидноста на растенијата и животните во морињата и океаните, нивната распространетост: во плиткиот крајбрежен дел, во дебелината и на дното, во коралните гребени; • да ја откријат поврзаноста и приспособливоста на жителите на морињата и океаните кон животот во различни услови. 	
<h3>Опис на активноста (во детали)</h3>	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Материјали - маси, компјутери, електронски материјал „Живот во морињата и океаните“, збирки на морски животни, интерактивна табла ❖ Времетраење – 90 минути ❖ Број на групи - неколку групи ученици - (5. одделение, на возраст од 11-12 години) 	
<h3>Инструкции за едукаторот</h3>	
<p>Текот на лекцијата</p> <p>1. Организациски момент - Здраво, седни. / 1 минута /</p> <p>2. Ажурирање на основните знаења, вештини и способности Во последната лекција се запознавме со различни природни области на Земјата и нивните жители. Ајде да го тестираме вашето знаење. Четворица ученици на компјутер извршуваат интерактивна задача. Другите одговараат усно. Внимание на екранот. Задача: именувајте го животното и неговата природна средина (презентација „Тест на знаење“) - индивидуална студија - за точен одговор, предајте ја лушпата. / 5 минути /</p>	

3. Асимилација на нов материјал

- Ученици, зошто мислите дека ви дадов необични и различни предмети? (одговор на учениците)

Презентација 1. Презентација 2. Презентација 3. Презентација 4.

- Да, тоа е вистина. Тоа е точно.

/ 10 минути /

Темата на нашата лекција е „Животот во морињата и океаните“ (слајд 1).

/ 1 минута /

Одиде на виртуелна прошетка до морето. Ајде да размислиме зошто ја правиме оваа прошетка, што сакате да знаете? Зошто треба да го проучуваме животот во морињата и океаните? (Поставувам прашања до неколку ученици)

/ 2 минути /

- Во право си. (слајд 2) Вашите цели се совпаѓаат со моите.

Земниот живот се јавува во вода. Сè што сега лази, трча и расте по земјата, сè што лета над земјата и сè што копа под земја - некогаш излегло од морето. Тоа значи дека и ние луѓето сме поврзани со морето. (слајд 3)

/ 5 минути /

Нашето тело е сè уште половина вода, рацете и нозете ни се поранешните пекторални и карлични перки на рибите. Нашите бели дробови се формираат од пливачкиот мочен меур на риба. Нашето срце ја движи крвта низ нашите вени (КАКОВ ВКУС) солено, како морска вода, а нашите отчукувања на пулсот се ритмични како приливот и одливот на морето. (ГЛОБУС)

Морето, или поточно светските океани покриваат 2/3 од Земјината топка и содржат 97% од целата Земјината вода. За милиони неверојатни суштества, морето е нивниот дом. Куќата не е едноставна, туку повеќекатна. (слајд 4) Дозволете ни да прошетаме низ катовите на оваа куќа и да ги запознаеме нејзините жители, да ги решиме нивните главни животни проблеми.

Мора да има одредени услови за живот (светлина, храна, кислород, температура) (слајд

5), (слајд 6).

/ 7 минути /

Знаете дека растенијата се храна за многу животни, истите тие растенија произведуваат кислород во водата. Какви растенија се тие? Така е, алги. (слајд 7.8)

Животните што живеат на различни длабочини се хранат со алги (слајд 9)

/ 5 минути /

Нашето патување започнува од горниот кат (слајд 10), овде има живи организми кои формираат заедница од површината на водата. Еве едно чудно суштество кое плови, сино со црвено едро - португалски воен брод во старите времиња, Португалците ги бојадисувале своите воени бродови во светла боја). Тој е близок роднина на медузата. Пипалата влегуваат во водата, со помош на нив ја фаќа храната: мали ракови и риби.

/ 2 минути /

Прашање бр. 1. Како португалскиот брод останува на вода и не тоне? (Има голем лесен воздушен меур и голем гребен на врвот што служи како платно). Овде, во близина на површината, е светло и топло.

На површината на океанот плови и роднина на португалскиот воен брод, едрилица. Има рамно тело како сплав, а на него се издига триаголно едро. Ова е предатор кој ја добива својата храна со помош на пипалата. И на палубата на овој брод можете да ги видите морнарите на малите ракови. Ако сакаат да јадат, ќе се спуштат на дното на живиот брод и ќе ги грабнат од неговите пипала уловените риби, ракови.

Следниот кат е заедницата на водениот столб (слајд 11). Овој кат е полн со светлина.

/ 5 минути /

Прашање број 2. Како се задржува во водениот столб и како се движи во него?

Планктонот и слободно лебдечките организми живеат овде во водната колона.

Планктонот е збир на живи суштества (алги, ракови, бубачки) кои слободно лебдат во водната колона, а за тоа мора да имаат адаптации. (Израсстоци, влакна за вода за да ги одржуваат активни.)

Какви приспособувања имаат активните пливачки животни за живот во вода?
(кликнете за да го отворите слајдот 11) / 2 минути /

Тенки поедноставени форми (харинга, туна, ајкули, китови, делфини).

Пливаат со перки. Опашката перка ја турка рибата напред. Грбната перка, како на чамецот, не дозволува да се преврти. Странични кормила се за свиоци, искачувања и спуштања.

/ 2 минути /

Кои риби имаат влакна, застрашувачки перки кои стрчат од водата? (слајд 12)

Бесните предатори на морето се ајкули и брзо пливаат. Тие се различни: меѓу нив има цинови (20 метри) и џуциња до 15 см. Најголемите безопасни се тигрестата и циновската ајкула. Се хранат со планктони и мали риби. Нашите ајкули се слепи. За нив главната работа не е видот, туку мирисот. Ајкулата мириса подобро од пес. Големата бела ајкула до 6 метри е канибал. Таа лови лигни ноќе (слајд 13) и неговите мали роднини. Вилиците на ајкулата имаат многу заби, ако испаднат, нови ќе пораснат за 8 дена. Темните, тркалезни, хипнотизирачки очи на ајкулата веднаш го препознаваат својот плен. Ајкулата е постојано гладна, постојано е во движење, ако престане да се движи, ќе се удави (без бешика за пливање). Водената колона е дом на морски желки, китови, делфини и многу други животни. (слајд 14)

/ 5 минути /

Какви уреди имаат жителите на водениот столб? На пример, кит и лигни.

И циновскиот кит и трошките од планктонските алги - сите морски пливачи имаат масноти, ова е добра помош бидејќи маснотиите се полесни од водата. Има и други адаптации, на пример, во лигни, октопод, сипа.

Лигните ги собираат своите мускули и испуштаат млаз вода и со туркањето се фрлаат назад. Тие пливаат во спротивна насока. Излегува дека имаат некои млазни мотори под вода. / 3 минути /

Следниот кат е заедницата на жителите на дното. (слајд 15)

Бентосната заедница е многу богата со видови. Овде, на долните катови, живеат многубројни мекотели со прекрасни школки, морски ѕвезди, ежови, ракчиња, октоподи, рибари, пробивачи.

Прашање број 3. Како да се движите до дното и да се одбраните од непријателите? (кликнете за да го отворите слајдот 15) / 3 минути /

(Слајд 16) На дното има куп песок, под него се вее знаме. Една риба доплива до гранчето, го допре со усните, песокот одлета за миг, се отвори огромна уста како во песок и во неа падна риба. Ова е лов на рибари.

Како се приспособуваат да живеат на дното? (Срамнети со земја - форма, бојење според бојата на дното, можност за маскирање).

Откако била спуштена шаховска табла на дното на аквариумот, таа исчезнала по некое време. Испадна дека е нацртана во светли и темни квадрати, како шаховска табла.

Ехинодермите исто така живеат на дното (слајд 17) / 7 минути / заедница на корални гребени. (слајд 18)

Живите суштества се уште поразновидни во заедницата на коралните гребени. Оваа заедница е богата по форма како тропските шуми. Тие изгледаат како луксузни бајковидни градини населени со чудни жители. Коралните гребени се наоѓаат во плитки води, има многу топлина, светлина, храна. Коралниот гребен е пријателско место за многу риби.

Заедница на длабокоморски организми. (слајд 19)

Кои проблеми ги решава заедницата на длабокоморски организми? Овде нема растенија, но живеат чудни организми.

/ 7 минути /

Прашање бр. 4. Како да се движите во мракот? Како рибите во длабоките води на морето го мамат својот плен и бегаат од непријателите? (отвори слајд)

- Објавувам минута за вежбање. (Станете, истегнете се, погледнете наназад и настрана) Седнете.

/ 1 минута /

4. Самостојна работа на учениците (консолидација на наученото)

- Работиме во групи. 4 групи. Групни задачи:

1. Практична работа „Студија на збирка на морски животни“
2. Погледнете видео.
3. Пополнете ја табелата. (СПОДЕЛИ ШОКОЛКИ)

Која група прва ќе ја заврши целата практична работа, прва ќе го пополни редот во табелата на интерактивната табла. По пополнувањето, одете на компјутерот и направете го тестот - Пополнете ја табелата на интерактивната табла (слајд 21) Група 1 и 2- на табла, групи 3 и 4 - компјутерски тестови (промена)
/ 10 минути /

5. Дијагноза на знаењата стекнати на часот.

„Па, што научивме денес? Дали ги постигнавме целите на часот? Кои прашања ги имате што не се јасни?“

6. Дома. вежбање. (слајд)

7. РЕФЛЕКСИЈА (Со какво расположение го напуштате часот)

Најважниот проблем на океаните и морињата е еколошки проблем и веќе не треба да го решаваат жителите на „нашата катна зграда“, туку ние, луѓето.

Прекрасни шарени риби, огромни китови, чудни октоподи, смешни делфини - неверојатни суштества за кои зборувавме во нашата лекција - не треба да се дозволи да исчезнат.

8. Евалуација. Ви благодариме за учеството во лекцијата. Картичка за задачи.

Практична работа „Проучување на збирката на морски животни“

- прелистајте ја колекцијата
- внесете ги имињата на животните во табелата. Гледајте го видеото на вашиот компјутер.
- внесете го името на животното во табелата
- да ги утврдат карактеристиките на приспособување кон животот во одредена заедница.

Морски и океански заедници

Име на заедницата	Претставници на заедницата	Основно прашање	Начини за решавање проблеми
Водна површина		Како да останете на површината на водата	
Воден столб		Како да се нанесе водениот столб	
Дното		Како да се заштитите од непријателите и да се движите на дното	
Длабоко море		Како да се движите во целосна темнина	

Совети (трикови) за едукаторот

Најважниот проблем на океаните и морињата е еколошки проблем и веќе не треба да го решаваат жителите на „нашата катна зграда“, туку ние, луѓето.

Прекрасни шарени риби, огромни китови, чудни октоподи, смешни делфини - неверојатни суштества за кои зборувавме во нашата лекција - не треба да се дозволи да исчезнат.

Евалуација

Картичка за задачи.

Практична работа „Проучување на збирката на морски животни“

- прелистајте ја колекцијата

- внесете ги имињата на животните во табелата. Гледајте го видеото на вашиот компјутер.

- внесете го името на животното во табелата

- да ги утврдат карактеристиките на приспособување кон животот во одредена заедница.

Морски и океански заедници			
Име на заедницата	Претставници на заедницата	Основно прашање	Начини за решавање проблеми
Водна површина		Како да останете на површината на водата	
Воден столб		Како да се нанесе водениот столб	
Дното		Како да се заштитите од непријателите и да се движите на дното	
Длабоко море		Како да се движите во целосна темнина	

Идеи/ Инспирација за иднина

Информации на социјалните медиуми, веб-страница на училиштето.

Референци/Извори за користење

https://coral.org/en/blog/how-much-do-you-know-about-ocean-wildlife-take-our-quiz-and-find-out-2/?gclid=EAlaIQobChMI5MrUlclK9wIVtRoGAB3B-wU8EAMYAiAAEgJ-2PD_BwE

Анекс

Морски и океански заедници			
Име на заедницата	Претставници на заедницата	Основно прашање	Начини за решавање проблеми
Водна површина		Како да останете на површината на водата	
Воден столб		Како да се нанесе водениот столб	
Дното		Како да се заштитите од непријателите и да се движите на дното	
Длабоко море		Како да се движите во целосна темнина	

ЖИВОТ ВО МОРИЊА И ОКЕАНИ

КОИ ЖИВОТНИ ЈА ФОРМИРААТ
ЗАЕДНИЦАТА НА ПОВРШИНАТА
ВОДА?

1. Лигњи и ајкули.
2. Тропски риби и водомери

КОИ ЖИВОТНИ ЈА ФОРМИРААТ ТЕНКАТА ВОДЕНА ЗАЕДНИЦА?

1. Лигњи и ајкули.

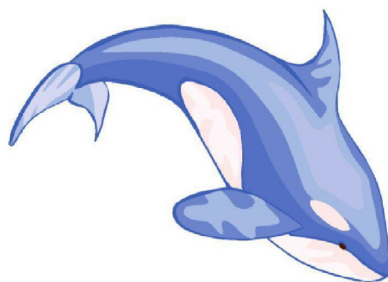

2. Морски ѕвезди и жили

КОИ ЖИВОТНИ ГО ФОРМИРААТ ДНОТО ОПШТЕСТВО?

1. Морски ѕвезди и жили

2. Риби и делфини

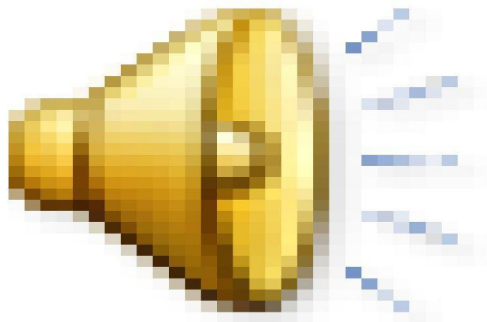
ЗОШТО НЕМА РАСТЕНИЈА НА ГОЛЕМА ДЛАБОЧИНА?

1. Многу ладно.
2. Многу темно.

КАЖИ!

ДОБРО СТОРЕНО!

Цел за Одржлив Развој 15

Цел 15. Да се заштитат, да се обноват и да се промовира одржливо користење на копнените екосистеми, одржливо да се управува со шумите, да се спречи опустинувањето, да се запре деградацијата на земјиштето и да се спречи загубата на биолошката разновидност

Цел 15

Цел за одржлив развој 15 (ЦОР 15 или Општа цел 15) е за „Живот на земја“. Една од 17-те цели за одржлив развој поставени од Обединетите нации во 2015 година, официјалната формулација е: „Заштита, обновување и промовирање на одржливо користење на копнените екосистеми, одржливо управување со шумите, борба против опустинувањето и запирање и враќање на деградацијата и запирање на загубата на биодиверзитетот на земјиштето. „Целта има 12 таргети кои треба да се постигнат до 2030 година. Напредокот кон целите се мери со 14 индикатори.

Таргети:

15.1 До 2020 година, да се гарантира заштита, обнова и одржливо користење на копнените и на континенталните слатководни екосистеми и на нивните услуги, особено на шумите, мочуриштата, планините и сушните подрачја, во согласност со обврските од меѓународните договори.

15.2 До 2020 година, да се промовира одржливото управување на сите видови шуми, да се запре обесшумувањето, деградираните шуми да се вратат во првобитната состојба и значително да се зголеми обновувањето на деградираните шуми и пошумувањето на глобално ниво.

15.3 До 2030 година, да се продолжи со борбата против опустинувањето, деградираното земјиште и почви да се вратат во првобитната состојба, вклучувајќи ги и земјиштата погодени со опустинување, суши и поплави, и да се прават напори за постигнување на свет без активности кои го деградираат земјиштето.

15.4 До 2030 година, да се осигури заштита на планинските екосистеми, вклучително и на нивната биолошка разновидност, со цел да се подобри нивниот капацитет за обезбедување придобивки, кои се од суштинско значење за одржливиот развој.

15.5 Да се преземат итни и значајни мерки за намалување на деградацијата на природните живеалишта, да се запре губењето на биолошката разновидност и, до 2020 година, да се заштитат загрозените видови и да се спречи нивното изумирање.

15.6 Да се промовира фер и рамноправна распределба на придобивките што произлегуваат од користењето на генетските ресурси и да се промовира соодветен пристап до тие ресурси, во согласност со меѓународните договори.

15.7 Да се преземат итни мерки за ставање крај на криволовството и на трговијата со заштитени видови флора и фауна и за решавање на проблемите поврзани со побарувачката

и понудата на нелегални производи од дивата флора и фауна.

15.8 До 2020 година, да се воведат мерки за спречување и контрола на внесувањето и значително намалување на влијанието на инвазивните видови во копнените и во водните екосистеми и контрола или искоренување на приоритетните видови.

15.9 До 2020 година, да се интегрираат вредностите на екосистемите и биолошката разновидност во националните и локалните планови, развојни процеси, стратегии и активности за намалување на сиромаштијата.

15.a Да се мобилизираат и значително да се зголемат финансиските средства од сите извори за заштита и одржливо користење на екосистемите и биолошката разновидност.

15.b Да се мобилизираат значајни средства од сите извори и на сите нивоа да се финансира одржливо управување со шумите и да се обезбедат соодветни стимулации за унапредување на ваквото управување во земјите во развој, вклучително и за заштита и обновување на шумите.

15.v Да се подобри глобалната поддршка на напорите за борба против криволовството и трговијата со заштитени видови, вклучително и преку зголемување на капацитетите на локалните заедници да користат одржливи извори на приходи.

Зошто е важна?

Долго време живеевме со идејата дека природата е вечна, бесконечна, неисцрпна, да-режлива и секогаш ќе ги опсипува луѓето со бесплатни подароци. Меѓутоа, понекогаш и возрасните и децата се невнимателни со тоа. За жал, не секој сака да ја заштити планетата Земја. Секоја година 8.000 луѓе умираат од загадување на животната средина. За една година еден жител на планетата фрла илјада килограми ѓубре. На тој начин се загадува воздухот и подземните води. 80% од сите болести се пренесуваат преку употреба на загадена вода – од неа умираат 25 милиони луѓе. Се проценува дека 8 милиони луѓе ќе умрат до 2040 година од смогот што виси над нашата планета. Во жешките земји, прекрасните шуми исчезнуваат. Ова е едно од чудата на природата. Повеќе од половина од животните, растенијата и габите што постојат на Земјата живеат овде. Луѓето ги уништуваат дрвените шуми за да го отворат патот, да ги ораат нивите. Секој ден под пилата умираат 5 милиони дрвја. потребата да се заштити природата, да се заштити нашата Земја. Грижете се за секое дрво, секоја грмушка! Не берете цвеќиња, не кршете дрвја, не уништувајте гнезда, не фрлајте отпад.

Животот на копнениот екосистем е иницијатива насочена кон борба против уништувањето на површината на планетата и ограничување на загубата на биолошката разновидност.

Оваа цел има за цел да преземе мерки за спречување и надминување на загубата на живеалишта поради деградација на земјиштето што произлегува од врската помеѓу светската популација и природата.

Имплементацијата на оваа цел е планирана за 2030 година.

Причини за уништување на животот во копнените екосистеми

Губењето на биолошката разновидност предизвикува суша, последователно опустинување и поплави што доведуваат до губење на обработливо земјиште од околу 12 милиони хектари секоја година. 60% од човечката енергија е внесена од само 3 житни култури (ориз,

пченка и пченица). За ова се потребни големи површини обработливо земјиште, што пак бара уништување на шумите и уништување на шумите и елиминација на животинските видови во овие области. Ловокрадството поради трговија со заштитени видови на флора и фауна предизвикува деградација на екосистемите. Уништувањето на планинските екосистеми има значителен штетен ефект, бидејќи тие обезбедуваат најголем дел од свежа вода на планетата.

Важноста на зачувувањето на животот на копнените екосистеми

Екосистемите се состојат од многу елементи како што се воздухот што го дишаме, водата и храната што ги конзумираме секој ден, а тие во голема мера доаѓаат од шумите што сочинуваат 30% од планетата. Покрај тоа, околу 80% од светската слатка вода доаѓа од планинските области. Поради горенаведеното, зачувувањето на екосистемите е од суштинско значење за животот. Околу 80% од човечката храна во светот доаѓа од земјоделството, што го прави важен развоен сектор во светот. Во оваа смисла, трговијата со диви животни, покрај деградирањето на биолошката разновидност, создава несигурност во храната и корупција. Најпогодени се луѓето кои живеат во ситуации на ранливост поради недостаток на средства за производство, бидејќи приближно 74% од луѓето кои живеат во сиромаштија страдаат директно од деградација на земјиштето. И во овој контекст, жените кои живеат во сиромашните рурални средини се најмногу погодени. Само 15% од биолошката разновидност е заштитена, а има 7.000 животински и растителни видови кои биле тргувани нелегално. Ова предизвикува значителна загуба на глобалниот биодиверзитет и многу видови во опасност. Што генерира големи нерамнотежи во екосистемите и во човечкиот живот. Многу култури се поврзани со традиционалните вредности, религиозните верувања и учења. Чија нерамнотежа во екосистемите има штетно влијание врз популацијата што припаѓа на оваа култура. На пример, околу 80% од луѓето кои живеат во руралните области во земјите во развој зависат од природни екстракти кои ги користат како традиционални лекови за нивното основно здравје и се наоѓаат во растенијата.

Акции за заштита на животот на копнените екосистеми

Да се заштитат шумите каде што се наоѓаат планинските предели, поради нивното значење, во однос на потеклото на слатките води и мочуриштата. За што е потребно да се запре незаконското уништување на шумите и да се поттикне пошумувањето, да се обноват деградираните почви. Сето тоа согласно обврските од меѓународните договори.

Стоп за ловокрадството и трговијата со заштитени видови преку зголемена будност и спроведување на законот без корупција.

Зголемување на финансиските ресурси за да се запре деградацијата на земјиштето и на тој начин да се спречи губењето на биолошката разновидност.

Зголемување на финансиската поддршка за програмите кои промовираат можности и можности за одржлива егзистенција.

Промовирање алтернативи на храна, освен житариците, кои вообичаено се конзумираат ширум светот. Како и ширењето на важноста за фер и одржливо конзумирање на локално произведена храна (фер трговија).

Поддршка за употребата на одржлива енергија со обновливи извори кои избегнуваат зголемување на загадувањето и намалување на ресурсите.

Поттикнување на активности кои ја почитуваат биолошката разновидност, како што е еко-туризмот.

Поврзаност со други Цели

Цел 15 е испреплетена во Агендата за 2030 година, а нејзините цели се директно поврзани со целите во другите цели. Меѓу нив се целите на:

Цел 2; 2.2 (престанок на сите форми на неухранетост), Цел 3; 3.9 (Значајно намалување на смртните случаи и болести од опасните хемикалии и од загадување, контаминација на воздухот, водата и почвата). Цел 4; 4.2 (квалитетен ран детски развој), 4.7 (знаење и вештини за одржлив развој), Цел 6; 6.1 (пристап до вода за пиење), 6.2 (пристап до санитација), Цел; 7.1 (пристап до современи енергетски услуги), Цел 11; 11.6 (квалитет на воздухот и отпад од домаќинството), Цел 13; 13.1 (отпорност при катастрофи), Цел 12; 12.2 (Постигнување одржливо управување и ефикасно користење на природните ресурси до 2030 година), 12.4 (Постигнување еколошки здраво управување со хемикалиите и целиот отпад во текот на нивниот животен циклус во согласност со меѓународно прифатените рамки и значително намалување на емисиите во воздухот, водата и почвите со цел да се минимизираат нивните негативни ефекти врз здравјето на луѓето и животната средина), 12.5 (Значајно намалување до 2030 година на создавањето отпад преку превенција, намалување, обновување и повторна употреба).

Цел 15 е испреплетена во Агендата за 2030 година, а нејзините цели се директно поврзани со таргети во другите цели. Меѓу нив се таргетите на:

12.c Рационализирање на неефикасните субвенции за фосилни горива кои промовираат непотребна потрошувачка преку елиминирање на нарушувањата на пазарот во согласност со националните околности, вклучително и со реструктуирање на оданочувањето и постепено укинување на еколошки штетните субвенции таму каде што постојат - со цел да се компензира нивното влијание врз животната средина, со целосно преземање сметка за специфичните потреби и услови во земјите во развој и минимизирање на какви било негативни ефекти врз нивниот развој на начин кој ги штити сиромашните и погодените заедници. ЗУР 14; 14.2 Да се постигне одржливо управување и заштита на морските и крајбрежните екосистеми со цел да се спречат значителни негативни влијанија, вклучително и преку зајакнување на нивната отпорност и преземање активности за нивно обновување, со цел да се претворат во здрави и продуктивни мориња и океани. 14.7 Зголемување до 2030 г. економските придобивки за малите островски држави во развој и за најнеразвиените земји од одржливото користење на морските ресурси, вклучително и преку одржливото управување со рибарството, аквакултурата и туризмот.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

15

SUSTAINABLY MANAGE FORESTS, COMBAT DESERTIFICATION, HALT AND REVERSE LAND DEGRADATION, HALT BIODIVERSITY LOSS

Вовед

Севкупна цел на Целта на одржлив развој 15 - Живот на копно

Заштита, обновување и промовирање одржлива употреба на копнените екосистеми, одржливо менаџирање со шумите, борба против претворање на земјиштето во пустина и негово распаѓање, како и запирање на загубата на биодиверзитетот.

Исчезнувањето на видовите е природен дел од еволуцијата. Фосилите покажуваат дека животот на планетата настанал пред повеќе од четири милијарди години, датумот на раѓање на некои бактерии и сино-зелени алги. Во текот на наредните три милијарди години полека се формирале главните групи во телото. Оттогаш, секое појавување на нова група е поврзано со потиснување и исчезнување на друга слична на неа. Просечниот животен век на видовите (група на организми) е пет милиони години, со што целиот спектар на видови се сменил повеќе од еднаш. Меѓутоа, процесот не се одвивал секогаш со постојано темпо. Има неколку периоди на масовно исчезнување кои „избришале“ повеќе од половина од сите изумрени форми на планетата. Па дури и периодите на стабилност (кои траеле од стотици до илјадници години) се обележани со загуби на видови. Излегува дека во просек по 90 видови природно исчезнуваат на секои 100 години. Селективната елиминација на некои видови и доминантниот развој на други доведе до сегашниот мозаик на живот, од кој е дел и самиот човек. Процесот на природно губење на видовите продолжува и денес, но има уште една работа: човековата активност го забрзува сè повеќе и повеќе. Има податоци дека околу 400 птици и цицачи исчезнале во последните 400 години и дека процесот се забрзува: од еден изумрен цицач на секои пет години во седумнаесеттиот век до еден на секои две години во дваесеттиот. Треба да се забележи дека птиците и цицачите сочинуваат само 1 % од сите идентификувани видови од науката, кои пак се незначителен дел од вкупниот број видови на Земјата. Овој тренд е индикативен показател, иако не дава одговор на прашањето „Што е со биодиверзитетот?“ Денес научната заедница е едногласна: видовите исчезнуваат многу побрзо дури и од најпесимистичките прогнози, што води кон осиромашување на живеалиштата и ставање на светот на работ на нов период на масовно изумирање, но овој пат предизвикано од човекот.

Зошто е тоа важно за образовната заедница?

На шумите им се заканува уништување и распаѓање. Заштитата на шумите е ефикасна мерка против глобалното затоплување и загубата на вредните екосистемски услуги. Многу е важно за развојот и образованието на учениците преку еколошки активности и предавања да се спасат загрозените растителни и животински видови. Еден од главните пристапи за „заштита“ на биодиверзитетот и загрозените видови е зачувувањето и обновувањето на живеалиштата. Активностите за зачувување насочени кон заштита на живеалиштата постигнуваат повеќекратен ефект – придонесуваат за заштитата на „објект кој е ставен под заштита“, како и на многу други видови и биодиверзитетот во целина. Во исто време, подобрувањето на состојбата на природните живеалишта има незапирлив еколошки ефект, подобрувајќи ги рекреативните и другите функции на живеалиштата. Исто така, позитивно влијае и врз чистиот воздух и вода, како и врз можностите за развој на туризмот и одржливиот развој. И како последно, но не и најмалку важно - ја подобрува состојбата на животната средина и квалитетот на животот воопшто. Всушност, сите проекти за заштита на видовите содржат и елемент за заштита на живеалиштата. Потребна е мобилизација на потенцијалот на младите луѓе за заштита на дивниот свет и животната средина, заштита на шумите и нивно пошумување.

Клучни димензии на Целта на одржлив развој 15 - Живот на копно

- Заштита на ретките и загрозените видови и обновување на нивните живеалишта.
- Обнова и одржливо менаџирање на мочуриштата.
- Заштита, обновување и одржливо менаџирање на шумите, спречување корупција и ловокрадството во шумскиот систем.
- Проширување и зајакнување на мрежата на заштитени области и поддршка на изградбата на НАТУРА 2000 и Националната еколошка мрежа.
- Поддршка за реформите во бугарското законодавство за заштита на природата и негово усогласување со европското законодавство.
- Промовирање на примената на принципите на одржлив развој и промоција на еколошки економски активности.
-

Интеракција меѓу Целта на одржлив развој 15 - Живот на копно и стекнувањето вештини на 21 век

- Поддршка за градење капацитети за зачувување на биодиверзитетот и одржливо користење на природните ресурси.
- Подигнување на јавната свест и посветеноста на зачувувањето на природата и одржливиот развој.
- Зачувување на природата надвор од природните живеалишта - имплементација на програма за рехабилитација, третман и враќање на повредените диви животни во природата, во единствениот Центар за спасување на дивиот свет во земјата.
- Имплементирање програми за репродукција и реинтродукција на ретки видови.

АКТИВНОСТ 1

Код на активноста	Име на активноста
SDG15-SDGfP	ПРИКАЗНАТА ЗА ЕЛКАТА
Цели на активноста	
<p>Дрвјата се чувари на величественоста на бугарските шуми. Тие се неми сведоци на историските настани и ги чуваат народните традиции. Тие се здив на свеж воздух и визуелно уживање за немирниот дух на градскиот човек. Ова е една од причините за заштита на дрвјата.</p> <p>Дрвјата се белите дробови на нашата планета. За жал, зголемувањето на земјоделското земјиште и индустријализацијата ја зголемуваат стапката на уништување на шумите.</p> <p>Украсувањето дрво за Нова година е древна традиција. Дали е можно, без да се наруши традицијата на празникот, да се одржи еколошката рамнотежа на нашата планета?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Анализа на статистиката за сеча на борови за новогодишните празници. 2. Како да се справиме со прашањето за сеча на дрвја? 3. Проширете ги вашите хоризонти за замена на живи дрвја со вештачки и такви што се одгледуваат во оранжерии. 4. Да се развие систем на мерки за зачувување на новогодишните убавини. 5. Размислете за начини како да ги отстраните новогодишните елки. 6. Дали можеме да направиме вештачки новогодишни елки за да ја заштитиме природата? 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Материјали - мобилни телефони за пополнување на анкетата на Гугл, испечатена бајката „ПРИКАЗНАТА ЗА НОВОГОДИШНАТА ЕЛКА“ ❖ Времетраење – 90 минути ❖ Број на групи - неколку групи ученици - (5. одделение, на возраст од 11-12 години) 	
Инструкции за едукаторот	
<p>I. Релевантност на истражувањето</p> <p>Животот е таков што секоја година доаѓа Нова година. Новата година е забавен празник со украсена елка. Колку дрвја се исечени за овој празник? Дали е ова штетно за животната средина?</p>	

II. Хипотеза

Претпоставиме дека украсувањето дрво за новогодишниот празник е древна традиција и тргнавме да откриеме дали е можно да се одржи еколошката рамнотежа на нашата планета без да се наруши традицијата на празникот.

Цели на истражувањето:

1. Анализа на статистиката за сеча на борови за новогодишните празници.
2. Како да се справиме со прашањето за сеча на дрвја?
3. Проширете ги вашите хоризонти за замена на живите дрвја со вештачки и оние што се одгледуваат во оранжерии.
4. Да се развие систем на мерки за зачувување на новогодишните убавини.
5. Размислете за начини како да ги отстраните новогодишните елки.

III. Предмет на истражување - елка

Методи на истражување:

1. Проучување и анализа на научна литература.
2. Работа со информации од интернет-извори.
3. Прашалник.
4. Саморефлексија.

IV. Прашалник

Пред да ги проучиме историјата, статистиката и проблемите, решивме да дознаеме што знаат учениците за тоа.

За таа цел беше составен Google формулар и беше направена анкетата.

V. Интерес за проблемот

Како резултат на анкетата, се покажа дека сите украсуваат новогодишни елки, главно вештачки, не многу луѓе украсуваат живи елки. Но, се покажа дека по празникот речиси сите семејства ја фрлаат новогодишната убавина во ѓубре. Само двајца ученици повторно го засадија дрвото. Во оваа пригода им ја кажав следната еколошка приказна:

ПРИКАЗНАТА ЗА ЕЛКАТА

Она што расте на крајот од шумата е тажна приказна што ми ја раскажа еден стар бор. Ајде да почнеме.

Еднаш во нашата шума се појави елка. Беше мала и без одбрана. Сите се грижеа за неа - големите дрвја ја штитеа од ветрот, птиците ја чистеа од црни влакнести гасеници, дождот ја наводнуваше, ветрот ја разладуваше. Сите ја сакаа новогодишната елка, и таа беше добра и љубезна. Никој подобро од неа не можеше да ги сокрие малите зајачиња од злбниот волк или лукавата лисица. Сите сверови и птици беа третираны со нејзината ароматична смола.

Помина времето и нашата елка порасна и стана многу убава. Сите птици, дури и од соседните шуми, дојдоа да ѝ се восхитуваат. Досега немало толку вита, убава и зелена елка во шумата. Елката знаеше за нејзината убавина, но никогаш не се гордееше со тоа, остана љубезна и добра.

Како што се приближуваше Новата година, сите во шумата напорно работеа. Впрочем, има многу шумски убавини. Прекрасните новогодишни елки ги чекаше убава судбина - да паднат под секирата на дрвосечач. Еднаш пристигнаа две страчки и почнаа да шепотат дека луѓето одат во шумата барајќи ја најубавата елка. Нашата елка почна да мавта со зелените гранчиња за да им го привлече вниманието на дрвосечачите. Кутрата, не знаеше што им треба. Мислела дека и тие, како и сите други, сакаат да ѝ се восхитуваат на нејзината убавина. Еден од дрвосечачите ја видел.

„Глупава, глупава, маваше со гранки и крцкаше стар бор - скриј се, скриј се!

Никогаш порано дрвосечачот не видел толку убава, вита елка. „Убавица, она што ми треба“, рекол дрвосечачот ...

Ги засука ракавите и почна да и го сече тенкото стебло со секирата. Елката извика од болка, но веќе беше доцна и таа падна во снегот. Зачуденост, болка и страв беа нејзините последни чувства. Кога дрвосечачот ја влечел елката, нејзините нежни зелени гранчиња се скршиле и оставиле траги во снегот. Страшен, грд трупец, тоа беше сè што остана од прекрасната елка во шумата.

Ова е приказната што ми ја раскажа стариот бор.

На сите ученици им се допадна еколошката приказна „Приказната за една новогодишна елка“ и ги допре нивните срца.

VI. Историја на публикацијата. Од каде доаѓа обичајот

Многу ме интересираше зошто елката е избрана од сите дрвја. Проучив материјали на оваа тема и ги запознав и моите ученици.

Сите со нетрпение го очекуваме тој момент од годината кога во нашите куќи ќе се појават мали зимзелени елки. Сјајните играчки, треперливите светла и подароците оставени под гранките на новогодишните елки внесуваат атмосфера и радост во домот и се чини дека нè потсетуваат дека сите неволји можат да останат зад нас ако сме мирни и позитивни.

Сепак, ретко размислуваме од каде потекнува елката и кој прв ја накитил. За да ја задоволиме не само вашата, туку и нашата сопствена љубопитност, направивме брза студија за историјата на елката. Еве што најдовме:

Постојат многу легенди кои раскажуваат чудни приказни за елката, но историските докази за украсувањето на елките се само од последните неколку века. Некои од обичаите поврзани со зимзелени дрвја се пагански, додека други носат отпечаток на христијанството, што ја прави елката еден од најсветлите симболи на Рождеството Христово.

Од античко време, луѓето внесувале зимзелени растенија во своите домови бидејќи верувале дека имаат магични и лековити својства. Грците и Римјаните користеле гранчиња од бршлен, додека Келтите и Скандинавците претпочитале имела. Желе, бодликава метла (месарска метла), гранчиња од ловор и бор, исто така, не биле занемарени во античко време, бидејќи се верувало дека ги бркале болестите. Овие верувања биле особено распространети кај жителите на северните предели, бидејќи зимзелените растенија ги оживувале мислите за пролетта и почнувањето на нов живот во долгите студени ноќи.

Легендата вели дека во времето на раѓањето на Исус, секое дрво давало плод во чест на појавувањето на новиот цар. Само малата елка не дала плод, но Господ ја помилувал и ја натерал да заблеска во светлина. Оттука и традицијата за украсување новогодишни елки со светилки - првично со свеќи, а денес - со трепкачки светилки во сите бои.

Свети Бонифациј и дабот Один

Една од првите приказни за елката е поврзана со св. Бонифациј и е широко распространета во Германија. Бонифациј бил свештеник во 8 век и ја ширел вистинската вера во провинцијата Германија. Враќајќи се од посетата на папата во Рим, свештеникот се згрозил кога открил дека мештаните, кои биле преобратени во христијанството, се вратиле на своите пагански обичаи и се спремни да жртвуваат млад човек убивајќи го под дабот Один.

Налутен Бонифациј зел секира и отишол да го исече дабот. Историските извори застануваат тука, но легендата продолжува: кога свештеникот го удрил дабот со секирата, тој веднаш бил соборен. Германците биле поразени и ја признале Божјата интервенција, а Бонифациј покажал на малата елка која останала недопрена кога огромното дрво паднало. Тој им предложи на мештаните да однесат една таква елка дома бидејќи таа симболизира мир и бесмртност, а нејзиниот нагорен врв покажува каде е домот Господов.

Дрвени дрвја

Се верува дека пред 1000 години во многу делови на Северна Европа елките биле обесени со синцири за да висат од таванот како свеќници. Друга традиција била да се носат гранчиња од цреша или глог во куќата со надеж дека ќе цветаат на Божиќ. Меѓутоа, доколку сопствениците не можеле да си дозволат вистинско дрво, формирале дрвена пирамида од гранчиња и гранки, а потоа ја украсувале со хартија, јаболка и свеќи. Честопати овие дрвени дрвја шетале од куќа до куќа, носејќи радост во целото село.

Веројатно дрвените дрвја ги симболизирале рајските дрвја. Тие се вообичаени во средновековните мистерии претставени во Германија пред црквите пред Божиќ. Во раните црковни календари, 24 декември се славел како ден на Адам и Ева. Рајското дрво ја симболизира рајската градина и често се носело низ улиците на селото пред театарската претстава за да ги испровоцира жителите да дојдат во црквата и да ги слушнат библиските пасуси што им ги презентирале актерите.

Првата елка

Првиот пишан доказ за употребата на новогодишните елки како симбол на божиќните и новогодишните празници може да се најде на плоштадот во Рига, Латвија. Има плоча изгравирани на осум јазици со натпис „Првата елка во Рига во 1510 година“.

Малку е познато што се случило во главниот град на балтичката држава во 1510 година: млади мажи со црни капи, придружувани од групи девојки, излегле на плоштадот и прво танцувале, а потоа ја запалиле украсената елка. Веројатно дрвото не било вистинско, туку како дрвените дрвја. Обичајот многу потсетува на празникот Јул, посветен на раѓањето на богот на сонцето.

Новогодишната елка во 16 век

Ако ја погледнеме Германија во 1521 година, ќе видиме дрво кое се носи низ улиците на градовите, а зад него јава човек на коњ, облечен како свештеник, веројатно претставувајќи го св. Никола. Во 1570 година, во Бремен е документирано мало дрво украсено со јаболка, ореви, гевреци и хартиени цветови.

Првиот човек што донел новогодишна елка во својот дом, како и ние денес, бил германскиот проповедник Мартин Лутер. Според приказната, ден пред Божиќ, додека Мартин Лутер шетал низ шумата, погледнал кон небото за да ги види ѕвездите низ гранките на дрвјата. Му се видело толку убаво што се вратил дома и украсил мало дрво со свеќи, покажувајќи им на децата како тоа го потсетува на Христос кој ги оставил небеските ѕвезди за да слезе на земјата со луѓето на Бадник.

Божиќни украси во 16 и 17 век

Во средината на 16 век божиќните пазари станаа многу модерни. Преку нив на луѓето им беа обезбедени не само подароци, туку и вкусна храна и други практични реквизити неопходни за празникот (на пример, ножеви и игли). Пекарите се надминале себеси подготвувајќи вкусни прозиводи и восочни фигури за украсување на елките. Пишан извор од 1601 година раскажува за дрво во Стразбур украсено со вафли, златни шеќерни стапчиња и хартиени цветови.

Венците се појавија околу 1610 година во Германија. Во тоа време се користело вистинско сребро, па дури и биле измислени машини за влечење на сребрените нишки за венците. Среброт е издржливо како метал, но прилично брзо поцрнува.

Подоцна беа направени обиди да се заменат сребрените венци со оние од мешавина од олово и калај, но обидот беше неуспешен поради тешката легура. Така, венците останале сребрени до средината на 20 век.

Новогодишната елка во нашите земји

Традицијата на украсување новогодишни елки во Бугарија е релативно нова, за разлика од другите делови на Европа. Сепак, ние сме познати по нашиот обичај, поточно украсување на елката. Од него доаѓа и името на Бадник. За разлика од вообичаеното дрво (елка) кое се украсува за време на празниците, кај нас украсното дрво е листопадно и претставува симбол на обновување и заживување на нов живот. Елката е трупец од бука, даб или круша. Го избира сопственикот на куќата и во неа се пробива дупка во која се ставаат маслиново масло и темјан. Потоа дрвото се завиткува во бела крпа, се поставува покрај огништето за да се чека празничната вечер. Најстариот во домот ги кади собите, амбарите и шталите за здравје и плодност со елката, а потоа ја става во огништето и некој треба да се буди цела ноќ додека волшебниот трупец целосно не изгори. Наутро неговата пепел се расфрла на земја за да се роди пролет.

Во 20 век, елката била донесена на божиќниот ритуал во Бугарија како симбол на Христовото доаѓање на земјата за да ги осветли луѓето и нивното царство.

Украсувањето на елката со фигури, лампиони и свеќи ја симболизира суштината на Христос - светлината, знаењето, чистотата и вистината.

Во Бугарија обичајот за украсување елка доаѓа од Русија. Русите организираа новогодишни елки во поголемите градови во Бугарија за време на Руско-турската ослободителна војна. На овој начин елката стана популарна кај нас.

И кај нас славењето на Божиќ не се толерирало за време на социјализмот, бидејќи главен празник е прославата на Новата година. Последователно, традицијата е обновена денес, Божиќ и Бадник се воспоставени како чисто семејни празници, дома, придружени со долгоочекуваната размена на подароци од страна на децата. И многу луѓе ја слават Новата година надвор. Тоа е одлична можност да се собереме со пријателите.

VII. Статистика за уништување на шумите

Еден месец пред Нова година се појавуваат пазари за новогодишни елки каде што можете да видите планини од новогодишни елки. На пример, само во Москва годишно се сечат од 60.000 до 62.000 дрвја за продажба, а замислете колку дрвја се соборени во Америка. На глобално ниво, повеќе од 7 милијарди луѓе живеат на нашата планета, дури и секој седми човек да сака да купи елка, тогаш ќе мора да се исечат 1 милијарда дрвја. И тогаш сите овие дрвја одат на депонија.

Копајќи подлабоко во темата, идентификувавме два проблема:

1. Ова е уништување на шумите. Но, шумите се белите дробови на нашата планета. Особено четинарите се многу вредни бидејќи произведуваат специјални фитонциди кои убиваат патогени микроби. До зимзелени шуми често се градат санаториуми. И во последно време луѓето почнаа да го разбираат и ценат ова. Како што се покажа во современиот свет, воведена е забрана за сечење дрвја во шумите; тие се засадуваат во посебни расадници.
2. Но, вториот проблем се покажа уште посериозен од првиот - отстранувањето на новогодишните елки.

VIII. Опции за елки за Нова година

Живо исечено дрво.

Кога купуваме новогодишна елка, мора да се погрижиме да се одгледува во посебен расадник. Специјални расадници се занимаваат со одгледување новогодишни елки. Во овие расадници секоја година се засадуваат елки во големи количини. Како резултат на тоа, овие области функционираат како шумски области, извршувајќи ги сите функции на екосистемот својствени за младите шуми: тие се дом на многу видови животни, птици и инсекти. Покрај тоа, активно растечките млади новогодишни елки апсорбираат големи количини јаглерод диоксид од атмосферата и активно ослободуваат кислород. Најчесто насадите се наоѓаат таму каде што нормалната шума не може да расте. За новогодишната ноќ се сечат дрвја од 8 до 15 години. Во иднина повторно ќе се засадуваат млади дрвца, а расадникот ќе остане „зелен“.

Живо дрво во саксија.

Декоративни четинари во саксии, кади или кутии. Точно е дека е исклучително тешко да се чува вакво дрво по новогодишните празници (а колку е поголемо дрвото, толку е потешко да се чува), тоа е цела уметност, без посебни знаења и вештини не е лесно да се одржуваат живи дрвја. Затоа е најдобро да се користат како елка оние видови што можат да растат во затворени простории во текот на целата година: чемпрес, араукарија и други јужни дрвја што се одгледуваат кај нас како собни растенија.

Елка во вашиот двор.

Доколку имате летна вила, тогаш најлесниот и најдобриот начин е да украсите елка во дворот и да ја дочекате Новата година во природа. Можете да украсите новогодишна елка која расте во близина на куќата.

Новогодишни елки со свои раце.

Во училницата и дома правиме новогодишни елки со свои раце. Тоа е возбудливо, интересно и забавно.

IX. Главниот проблем е депонирањето на елките по Нова година

1. Отстранување на исечените дрвја.

Има земји кои поставуваат пунктови од јануари до март за отстранување на елките. Граѓаните можат бесплатно да ги донираат исушените дрвја што беа украс на празникот.

Сите дрвја се испраќаат на преработка и тие ќе станат основа за нова растителна почва. Ако се фрлат во обичен контејнер, завршуваат на депонија и се бескорисни.

2. Садење дрвја во саксии.

Дрвјата во саксии се чуваат додека не се засадат напролет.

3. Елка во зоолошка градина.

Четинари се собираат главно за слонови, мајмуни и копитари. Овие вторите често чкртаат со забите по нив. Што се однесува до преференциите за вкус, козите со рогови јадат борови, мошусните волови претпочитаат новогодишни елки. Исто така, елките во саксии се користат за збогатување на околината на зоолошката градина.

4. Собирање на шишарки и садење семиња.

Специјалистите одгледуваат нови дрвја од семето на шишарките. Откако ќе се отстранат божиќните украси, од дрвото внимателно се собираат неколку стотици шишарки. Потоа од нив се избираат најдобрите семиња и се испраќаат во расадници.

Х. Заклучок

Со истражувањето ја потврдивме нашата хипотеза дека е можно да се одржи еколошката рамнотежа на нашата планета без да се наруши традицијата, по завршување на празникот.

Сега елката е мој добар пријател со кој се среќавам секоја година. Оваа комуникација ми носи радост. Сите нека се дружат со природата.

Изборот е твој.

Совети (трикови) за едукаторот

- 1) Наставникот им поставува прашање на учениците - дали во иднина можеме да ги заштитиме елките без да ја прекршиме традицијата?
- 2) Наставникот поттикнува дискусија за тоа како учениците претпочитаат да декорираат новогодишна елка?

Евалуација

Учениците да изработат вештачка елка со отпадни материјали.

Идеи/инспирација за иднина

Информации на социјалните медиуми, веб-страница на училиштето.

Референции/извори за користење

<https://bg.decor-modern.com/7490634-make-an-artificial-and-original-christmas-tree-from-christmas-balls>

Анекс

Анкета за елка <https://forms.gle/Cee1daJz4s9GXqe>

АКТИВНОСТ 2

Код на активноста	Име на активноста
SDG15-SDGfP	Учам за животните за да ги заштитам
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> ● Зачувување на биодиверзитетот; ● Реставрација на живеалиштата; ● Одржливо управување со природните ресурси; ● Подобрување на политиката и законодавството за животната средина; ● Еколошка едукација. 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Материјали - Секоја група има мобилни телефони, комплет од претходно подготвени материјали на темата, пенкала и листови. ❖ Времетраење – 90 минути ❖ Број на групи - неколку групи ученици <p>- (5 одделение, на возраст од 11-12 години)</p>	
Инструкции за едукаторот	
<p>Учениците првично се запознаа со активностите на Центарот за спасување „Зелен Балкан“. Ова е единствена организација и единствена за Бугарија. Централните засолништа го загрозија дивниот свет од целата земја. Овде се лекуваат и по целосното закрепнување се враќаат во дивината. Работата во центарот е поврзана со лекување, рехабилитација, репродукција и враќање во природата на ретки и загорени диви животни.</p> <p>Потоа учениците влегуваат во Центарот за спасување и го запознаваат секое животно. Претставник на СЦ „Зелен Балкан“ ја раскажува личната приказна за секое животно.</p> <p>За жал, дел од пациентите се со сериозни попречености, и покрај грижата што ја пружи тимот, тие не можат целосно да закрепнат. Ваквите животни засекогаш остануваат жители на Центар.</p> <p>Им се обезбедува секојдневна нега, за што се потребни дополнителни средства. На крајот од информативниот разговор, учениците одлучуваат кое животно да го посвојат. Ова кај нив негува емпатија, давањето е начин на кој учениците придонесуваат за општествено корисна кауза. Овде учениците го збогатуваат и своето еколошко образование.</p>	

Наставникот по Природни науки им кажува дека денешниот час е посветен на 4 октомври - Светскиот ден на животните. Денот што го слават илјадници конзерватори ширум светот и организации за заштита на животните. Започна во далечната 1931 година од учесниците на меѓународниот конгрес на еколозите одржан во Фиренца.

Учениците во одделението се поделени во 4 тима. Формирањето на тимови е случајно преку игра која води до нивна поделба.

Игра: Децата се редат во круг. Наставникот е во средината на кругот и посочува од кое дете да започне разделбата. Првото дете вели - 1, следното - 2, следното - 3, следното: "Јас сум птица". Ако детето направи грешка, броењето започнува повторно и наставникот укажува од кое дете да започне поделбата. Така по случаен избор се формираат 4 работни тима.

Секоја група добива работна картичка:

Секоја работна група има 15 минути да работи на картата. На крајот од 15. минута секој тим испраќа претставник кој ги презентира условите на задачите и нивното решение. Ги чита и интересните факти кои се запишани во картата.

На крајот од часот, на учениците им се покажува Сведочењето на посвоеното животно и се прави резиме дека неразумниот начин на живот на луѓето доведува до губење на животинските видови и мора да се грижиме за нив за да постојат во иднина. генерации.

Сè повеќе растителни и животински видови ширум светот исчезнуваат како резултат на човековата активност.

Главните причини за губење на биолошката разновидност

- Промени во користењето на земјиштето (уништување на шумите, интензивно монокултурно земјоделство, урбанизација)
- Директна експлоатација на човечки видови како што се лов и прекумерен риболов
- Климатска промена
- Загадување
- Воведување на видови надвор од екосистемот

На до 1 милион животински и растителни видови им се заканува истребување како резултат на човековата активност, се вели во извештајот на ОН за биодиверзитетот претставен на состанокот на Меѓувладината научна и политичка платформа за биодиверзитет и екосистемски услуги (IPBES) во Париз.

Видовте дека покрај луѓето и животните им требаат и лекари и специјалисти да се грижат за нив. Дојдовме овде во овој Центар за спасување за да помогнеме со нашата донација на загрозени видови за да ги има за генерациите што доаѓаат. И во лекцијата се уверивте дека секој животински вид има свој придонес во рамнотежата во природата.

Ова е причината поради која ги штитиме и се грижиме за нив.

Совети (трикови) за едукаторот

- 1) Наставникот им поставува прашање на учениците - во иднина како да ги заштитиме животните од истребување
- 2) Наставникот поттикнува дискусија за тоа како човечката активност ги уништува животинските видови.

Евалуација

Учениците да креираат информативна презентација што ќе биде објавена во училиштето на другите ученици.

Идеи/ Инспирација за иднина

Информации на социјалните медиуми, веб-страница на училиштето.

Референци/Извори за користење

<https://greenbalkans-wrbc.org/bg/>

Анекс

Работен лист 1

РАБОТЕН ЛИСТ - 1

Задача 1: Грбест гулаб тежи 200 g и е 450 g потежок од сивата чапја, која е 100 g потешка од големата чапја. Колку тежи чапјата?

Идентификувајте ги птиците од сликите. Во случај на тешкотии, користете интернет и запишете ги под сликите.

Решение за проблемот:

Задача 2: Белиот штрк тежи 2400 г, гавранот - 1100 г помалку, а немиот лебед - 21200 г повеќе од гавранот. Колку тежи немиот лебед?

Погодете ги птиците од сликите. Во случај на тешкотии, користете интернет и зачувајте ги под сликите

Решение за проблемот:**Интересни факти:**

Крунисан гулаб: Очите на гулабот се наоѓаат на страните на главата, за разлика од луѓето и многу други животни. Гулабите многу подобро гледаат неподвижни предмети, но кога нешто или некој се движи, им треба помош за да се фокусираат. Со секој чекор тие ја движат главата. Ова им помага подобро да согледаат и да се ориентираат.

Дали знаете дека штркот живее во просек 20 години. Штрковите немаат речиси никакви непријатели, освен големите орли и крокодили. Штркот е благородна птица.

Сликата на штркот е симбол на земјата Белорусија.

Домашни задачи:

Задача 1: Индискиот кран лета на надморска височина од 5000 m, свирежот на морскиот дожд - 10 пати понизок, а пчеларот - 3 пати повисок од свирежот за дожд. На која висина лета пчеларот?

Задача 2: Највисокото место каде што живее кавкаскиот црн тетреб е 2440 m, папагалот е 2 пати повисок, а Керкенес е 310 m понизок од папагалот. На која висина живеат Керкените?

Задача 3: Најдете интересни факти за една од птиците во домашните задачи и запишете ги.

РАБОТЕН ЛИСТ- 2

Задача 1: Африканскиот ној тежи 90.000 g, а птицата киви 3.000 g. Колку пати е потежок нојот од птицата киви

Погодете ги птиците од сликите. Во случај на тешкотии, користете интернет и зачувајте ги под сликите.

Решение за проблемот:

Задача 2: Бувот тежи 3200 г, капката - 3 пати повеќе, а скитникот албатрос - 2 kg и 100 г помалку од капката. Колку тежи скитник албатрос?

Погодете ги птиците од сликите. Во случај на тешкотии, користете интернет и зачувајте ги под сликите.

Решение за проблемот:

Интересни факти:

Дали знаете дека: Според еден од наодите, предците на денешната минијатурна птица киви во минатото можеле да летаат. Ова се случило пред околу 60 милиони

години - откако умреле диносаурусите и пред цицачите да станат лидери на планетата.

Дали знаете дека: Бувот е симбол на мудрост и долговечност. Обично луѓето даваат статуетки од був како подарок за да им посакаат мудрост и долговечност на своите пријатели.

Домашни задачи:

Задача 1: Индискиот кран лета на надморска височина од 5000 m, малата пиштарка - 10 пати пониско, а пчеларот - 3 пати повисоко од малата пиштарка. На која висина лета пчеларот?

Задача 2: Највисокото место каде што живее кавкаскиот црн тетреб е 2440 m, папагалот на 2 пати поголема висина, а керкенес на 310 m пониско од папагалот. На која висина живеат керкените?

Задача 3: Најдете интересни факти за една од птиците во домашните задачи и запишете ги.

РАБОТЕН ЛИСТ- 3

Задача 1: Калифорнискиот кондор тежи 16.000 g, бувот што јаде риба 4 пати помалку, а розовиот пеликан 3 пати повеќе од бувот што јаде риба. Колку килограми тежи розовиот пеликан?

Погодете ги птиците од сликите. Во случај на тешкотии, користете интернет и зачувајте ги под сликите.

Решение за проблемот:

Задача 2: Големиот корморан лета на надморска височина од 300 m, сивиот кран - 7 пати повисоко, а полската чучулига - 200 m пониско од сивиот кран. На која висина лета чучулигата?

Погодете ги птиците од сликите. Во случај на тешкотии, користете интернет и зачувајте ги под сликите.

Решение за проблемот:

Интересни факти:

Дали знаете дека: Калифорнискиот кондор е многу ретка птица која била на работ на истребување во 20 век. Кондорите се многу важни во еколошка смисла. Хранејќи се со мрши, ја прочистуваат природата и спречуваат ширење на разни болести.

Кондорот од Калифорнија е прикажан на американската монета од 25 центи.

Дали знаете дека: Бидејќи корморанот е совршен рибар, во минатото овие птици се користеле при човечки риболов. Корморанот се врзува со врвка околу грлото, која добро се стега за да не може да голтне големи риби, и се спушта во водата. Птицата ја фаќа рибата и рибарите ја извлекуваат, принудувајќи го корморанот да ја отвори устата.

Домашни задачи:

Задача 1: Индискиот кран лета на надморска височина од 5000 m, свирежи морскиот дожд - 10 пати пониско, а пчеларот - 3 пати повисоко од свирежот за дожд. На која висина лета пчеларот?

Задача 2: Највисокото место каде што живее кавкаскиот црн тетреб е 2440 m, папагалот е 2 пати повисок, а Керкенес е 310 m понизок од папагалот. На која висина живеат Керкените?

Задача 3: Најдете интересни факти за една од птиците во домашните задачи и запишете ги.

Работен лист - птици

Задача 1: Највисокото место каде што живее бувот е 4630 m, белиот мршојадец - 710 m повисоко, а брадестиот - 1970 m повисоко од белиот мршојадец. На која висина живее брадестиот мршојадец?

Погодете ги птиците од сликите. Во случај на тешкотии, користете интернет и зачувајте ги под сликите.

Решение на проблемот:

Задача 2: Калугерка лета на надморска височина од 2400 m, селската ластовичка - 30 пати пониско, а белиот штрк - 1220 m повисоко од ластовицата. На која висина лета белиот штрк?

Погодете ги птиците од сликите. Во случај на тешкотии, користете интернет и зачувајте ги под сликите.

Решение на проблемот:

Интересни факти:

Дали знаете дека: Брадестиот мршојадец се смета за симбол на бугарската заштита на природата - неговата силуета е поставена на секое заштитено подрачје и дрво во земјата.

Сите мршојадци се обединети под прекарот „дезинфикатори на дивиот свет“ бидејќи се хранат со мртви животни, а брадестиот мршојадец – и со коски. Така, овие птици ги штитат животните и луѓето од ширење болести и инфекции.

Дали знаете дека: Ластовичката се храни со инсекти: бубачки, муви, скакулци, штурци, вилини коњчиња. Пред да врне, воздухот се полни со влага, што ги прави крилата на инсектите тешки, а потоа тие се спуштаат ниско до земјата. Кога ластовиците летаат ниско, тоа е предвидување за дожд.

Домашни задачи:

Задача 1: Индискиот кран лета на надморска височина од 5000 m, малата пиштарка

- 10 пати пониско, а пчеларот - 3 пати повисоко од малата пиштарка. На која висина лета пчеларот?

Задача 2: Највисокото место каде што живее кавкаскиот црн тетреб е 2440 m, папагалот е 2 пати повисок, а Керкенес е 310 m понизок од папагалот. На која висина живеат Керкените?

Задача 3: Најдете интересни факти за една од птиците во домашните задачи и запишете ги.

Цел за одржлив развој 16

Мир, правда и силни институции

Цел 16

Целта 16 за одржлив развој (Цел 16) се однесува на „мирот, правдата и силните институции“. Таа е една од 17-те цели за одржлив развој воспоставени од Обединетите нации во 2015 година, официјалната формулација е: „Промовирајте мирни и инклузивни општества за одржлив развој, да обезбеди пристап до правдата за сите и да изгради ефективни, одговорни и инклузивни институции на сите нивоа“.

Таргети

Целта има 12 таргети кои треба да се постигнат до 2030 година. Напредокот кон целите ќе се мери со 23 индикатори.

Таргет 16.1: Намалување на насилството насекаде

Таргет 16.2: Заштита на децата од злоупотреба, експлоатација, трговија со луѓе и насилство

Таргет 16.3: Промовирање на владеењето на правото и обезбедување еднаков пристап до правдата

Таргет 16.4: Борба против организираниот криминал и незаконските финансиски текови и оружје

Таргет 16.5: Значително намалување на корупцијата и митото

Таргет 16.6: Развивање на ефективни, одговорни и транспарентни институции

Таргет 16.7: Обезбедување на одговорно, инклузивно и репрезентативно одлучување

Таргет 16.8: Зајакнување на учеството во глобалното владеење

Таргет 16.9: Обезбедување универзален правен идентитет

Таргет 16.10: Обезбедување јавен пристап до информации и заштита на основните слободи

Таргет 16.а: Зајакнување на националните институции за спречување насилство и борба против криминалот и тероризмот

Таргет 16.б: Промовирање и спроведување на недискриминаторски закони и политики

Таргет 3.г: Подобрување на системите за рано предупредување за глобалните здравствени ризици

Зошто е важна?

Првиот чекор кон исполнување на кој било аспект од глобалната агенда за одржлив развој за 2030 година ќе започне со враќање на безбедноста и човековите права на поединци чиишто животи и основни слободи се под закана или поради директно насилство или преку институционални ограничувања на правдата. Многу од земјите кои не ги постигнаа целите на Милениумската развојна цел до 2015 година беа земји кои доживуваа вооружени конфликти и нестабилност.

Намалувањето на насилниот криминал, сексуалната трговија, принудната работа и злоупотребата на деца се јасни глобални цели. Меѓународната заедница ги цени мирот и правдата; тие повикуваат на посилни судски системи кои ќе ги спроведуваат законите и ќе работат кон помирно и праведно општество.

Цел 16 се однесува на потребата од голема интервенција за промовирање на мирот и инклузивни институции и придонес кон другите цели за одржлив развој. Областите на подобрување вклучуваат: намалување на смртоносното насилство, намалување на смртните случаи на цивили во конфликти и елиминирање на трговијата со луѓе.

Сиромаштијата, економската нееднаквост и високата невработеност кај младите се некои од главните причини зад високите стапки на убиства. Откриено е дека убиствата имаат четири пати поголема веројатност да се случат во региони со висок економски диспаратот отколку оние кои имаат економска еднаквост, што помага да се објасни високата стапка на убиства во некои региони. Иако стапките на убиства бележат намалување во изминатите неколку години, напредокот на Цел 16 е обратен. Доколку продолжат сегашните светски трендови, се проценува дека сите форми на насилство ќе се зголемат за 10-46 проценти до 2030 година.

Предизвици

Насилството е можеби најзначајниот и најпогубниот предизвик за развојот, растот, благосостојбата и самиот опстанок на земјите ширум светот. Во некои делови од светот се зголемуваат жртвите од вооружените конфликти, предизвикувајќи масовно раселување во земјите и преку границите и резултирајќи со масивни хуманитарни кризи кои негативно влијаат на секој аспект од нашите развојни напори. Другите форми на насилство – криминалот и сексуалното и родовото насилство – исто така остануваат глобален предизвик.

Младите се особено ранливи; 43% од сите убиства на глобално ниво вклучуваат млади луѓе на возраст од 10 до 29 години, а децата сочинуваат една третина од жртвите на трговија со луѓе ширум светот. Но, насилството може да има и поподмолни форми. Институционалното насилство на неодговорните правни и судски системи и лишувањето на луѓето од нивните човекови права и основни слободи, сето тоа претставува форми на насилство и неправда. Корупцијата, митото, кражбата и даночното затајување ги чинат земјите во развој околу 1,26 трилиони американски долари годишно; пари што би можеле да се искористат за да се подигнат многумина над меѓународниот праг на сиромаштија од 1,90 американски долари на ден најмалку шест години.

Како можеме да го решиме ова?

Целта 16 е посветена на промоција на мирни и инклузивни општества за одржлив развој, обезбедување пристап до правда за сите и градење одговорни институции на сите нивоа.

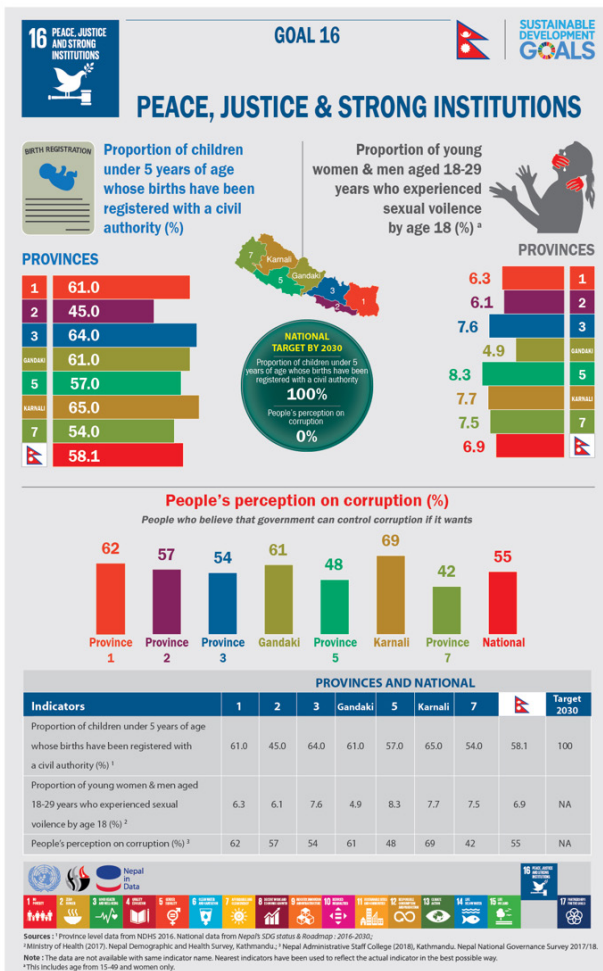
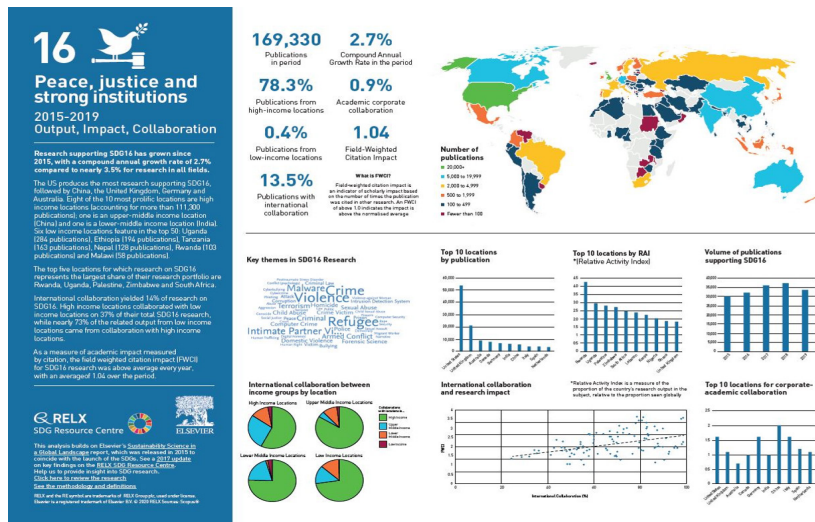
Националните и глобалните институции треба да бидат потранспарентни и поефективни, вклучително и локалното управување и судските системи кои се клучни за гарантирањето на човековите права, законот и редот и безбедноста.

Поврзаност со други Цели

Целите за одржлив развој не се целосно независни една од друга, туку се тесно поврзани. На овој начин, развојот на медиумите ја подобрува слободата на говорот, мирот, но исто така придонесува за одржливост, искоренување на сиромаштијата и човековите права.

Поттикнувањето на мирот и инклузивните општества може да помогне во намалувањето на нееднаквостите (Цел10) и да им помогне на економиите да напредуваат (Цел8).

Исходниот документ од 2012 година на Самитот на Обединетите нации за агендата 2030 смета дека одржливиот развој не може да се постигне без изградба на мирни, праведни и инклузивни општества и решавање на прашањата за корупција, лошо владеење, несигурност и неправда.

Sources: ¹ Province level data from NDHS 2016, National data from Nepal's SDG Index & Roadmap - 2016-2030; ² Ministry of Health (2017), Nepal Demographic and Health Survey, Kathmandu; ³ Nepal Administrative Staff College (2018), Kathmandu, Nepal National Governance Survey 2017/18. Note: The data are not available with same indicator name. Nearest indicators have been used to reflect the actual indicator in the best possible way. ⁴ This includes age from 15-49 and women only.

Вовед

Севкупна цел на Целта на одржлив развој 16 - Мир, правда и силни институции

Шеснаесеттата цел на одржливиот развој е една од седумнаесетте цели на одржлив развој поставени од Обединетите нации во 2015 година.

Официјалната формулација е „**Промовирање мирољубиви и инклузивни општества за одржлив развој, обезбедување правда за сите и градење ефективни, одговорни и инклузивни институции на сите нивоа**“. Оваа цел има 12 таргети за постигнување до 2030 година. Напредокот на целите ќе се мери со 23 индикатори.

Таргетите се:

Цел 16.1: Намалување на насилството насекаде

Цел 16.2: Заштита на децата од злоупотреба, експлоатација, трговија со луѓе и насилство

Цел 16.3: Промовирање на владеењето на правото и обезбедување еднаков пристап до правдата

Цел 16.4: Борба против организираниот криминал и незаконското снабдување со финансии и оружје

Цел 16.5: Значително намалување на митото и корупцијата

Цел 16.6: Развивање ефективни, одговорни и транспарентни институции

Цел 16.7: Обезбедување одговорно, инклузивно и репрезентативно одлучување

Цел 16.8: Зајакнување на учеството во глобалното владеење

Цел 16.9: Обезбедување универзален правен идентитет

Цел 16.10: Обезбедување јавен пристап до информациите и заштита на фундаменталните слободи

Постојат два начина за постигнување на целите:

Цел 16.а: Јакнење на националните институции за спречување на насилството и борба против криминалот и тероризмот

Цел 16.б: Промовирање и спроведување недискриминаторски закони и политики

Намалувањето на насилниот криминал, сексуалната трговија, принудната работа и злоупотребата на деца се јасни глобални цели. Меѓународната заедница ги

вреднува мирот и правдата и повикува на посилни судски системи кои ќе ги спроведуваат законите и ќе тежнеат кон помирно и поправедно општество.

Зошто е тоа важно за образовната заедница?

Подучувањето за прашањата поврзани со Шеснаесеттата цел на одржливиот развој е најдиректниот начин за придонес кон оваа цел. Во однос на наставните програми, студиите за мирот и конфликтите се меѓу најанализираните придонеси, што е вообичаено посредување во контекст на погоденоста од конфликти. Центрите за образование и обуки поврзани со мирот се присутни во многу слаби средини, вклучувајќи ги Авганистан, Сомалија, Централноафриканската Република и Судан/Јужен Судан каде што има најмалку десет центри за мир и конфликти/развојни студии кои произлегуваат од Севкупниот мировен договор. Додека новите нивоа на мир и управување поттикнуваат стручни размислувања, лоцирањето на овие предмети во една единствена дисциплина го намалува потенцијалот за едуцирање на критичната маса ученици и се соочува со пречки во воспоставувањето нови дисциплини. На пример, во Сирија, академската култура ги кочи таквите нови наставни програми, со општ „впечаток на исмевање на сите прашања поврзани со општествените науки, мирот, управувањето и владеењето на правото“. Наместо да се оддели влијанието на мирот само во една програма, прашањата поврзани со конфликтите и владеењето можат да се интегрираат низ наставните програми. Целите на одржлив развој претставуваат холистичка рамка, а образованието може да го поттикне критичкото размислување и да ги надмине дисциплинарните и секторските граници.

Клучни димензии на Целта на одржлив развој 16 - Мир, правда и силни институции

Светот сè уште е многу далеку од постигнувањето на целта на градење мирни, праведни и инклузивни општества, со тоа што милиони луѓе живеат во ранливи држави погодени од конфликти. На крајот од 2019 година 79,5 милиони луѓе биле принудно раселени низ светот, што е еднакво на еден процент од вкупното население. Пандемијата на ковид-19 ги прикажа нееднаквостите и дискриминацијата, а во некои територии и земји ги стави на тест, ги ослабна или сосема ги уништи правата и системите за заштита. Обединетите нации бележат 69.276 смртни случаи на цивили во 12 од светските најсмртоносни вооружени конфликти во периодот помеѓу 2018 и 2020 година. Во 2020 година имало пет убиени цивили на 100.000 жители, од кои секој седми била жена или дете. Насилството врз децата беше широко распространето и пред пандемијата, погодувајќи ги жртвите без оглед на богатството или социјалниот статус. Според достапните податоци од 2012 година до 2020 година, во 77 земји и територии со претежно ниски или средни примања, 8 од 10 деца на возраст од 1 до 14 години биле изложени на некаква форма на психолошко насилство или физичка казна во домот. Во 2018 година 5 од 10 жртви на трговија со луѓе регистрирани на глобално ниво биле жени, а 2 од 10 биле девојчиња. Покрај тоа, околу една третина од сите регистрирани жртви биле деца.

Околу 50 проценти од регистрираните жртви биле продавани заради сексуална злоупотреба, а 38 проценти за принудна работа. Зголемениот пораст на невработеноста предизвикан од пандемијата веројатно ќе ја зголеми трговијата со луѓе. Податоците од повеќе од 120 држави и територии покажуваат дека луѓето што живеат во земји со ниски приходи се најизложени на поткуп. Според последните достапни податоци за периодот од 2011 година до 2020 година, просечната распространетост на поткуп во државите и териториите со ниски приходи е 37,6 проценти, споредено со 7,2 проценти во државите и териториите со високи приходи. Податоците од 145 држави и територии анкетирани во периодот меѓу 2006 година и 2020 година покажуваат дека еден од шест бизниси во светот е предмет на побарување од јавни службеници за барање поткуп. На глобално ниво, до јануари 2021 година 31,1 процент од пратениците се на возраст до 45 години или помалку, што е повеќе од 28,1 проценти во 2018 година. Мажите парламентарци остануваат преобладавајќи на

лидерските позиции - спикери во парламент или претседатели на комисиии. Во 2020 година Обединетите нации открија 331 убиство на бранители на човекови права во 32 држави и територии, што е за 18 проценти зголемено од 2018 година, и 19 насилни исчезнувања во 14 држави и територии. Жените сочинуваат 13 проценти од убиените жртви и 22 проценти од оние што насилно исчезнале. Вкупно 62 новинари биле убиени во 2020 година, споредено со 57 во 2019 година, со 65 проценти од нив убиени во бесконфликтните држави и територии. Во февруари 2021 година беа донесени закони за пристап до информации во 127 држави и територии, иако спроведувањето на тие закони можеше да се подобри. Многу држави и територии се обидоа да ги стават на располагање информациите во врска со инфекциите на ковид-19, како и склучувањето договори за опрема за итни случаи и доделувањето пакети за помош и олеснување на финансирањето. Досега, само со вистински цели, како што се значително намалување на сите форми на насилство и стапката на смртност насекаде, ставањето крај на злоупотребата, експлоатацијата и трговијата со луѓе и сите форми на насилство и тортура врз децата, промовирање на владеењето на правото на национално и интернационално ниво и обезбедување еднаков пристап до правдата за сите, значително намалување на незаконското снабдување со оружје и финансии до 2030 година, враќање на украдени предмети и имот и борба против сите форми на организиран криминал, значително намалување на митото и корупцијата во сите нивни форми, развивање ефективни, одговорни и транспарентни институции на сите нивоа, обезбедување одговорно, инклузивно, партиципативно и репрезентативно носење одлуки, проширување и зајакнување на учеството на земјите во развој во институциите на глобално управување, обезбедување правен идентитет за сите и регистрирање на сите новородени до 2030 година, обезбедување јавен пристап до информации и заштита на фундаменталните слободи, зајакнување на релевантните национални институции во согласност со националното законодавство и меѓународните договори вклучувајќи и меѓународна соработка за изградба на капацитети на сите нивоа, особено во земјите во развој, спречување на насилството и борба против тероризмот и криминалот, промовирање и спроведување недискриминаторски

закони и политики на одржлив развој, ќе бидеме на вистинскиот пат да обезбедиме мир, правда и силни институции за сите нас.

Интеракција меѓу Целта на одржлив развој 16 - Мир, правда и силни институции и стекнувањето вештини на 21 век

Некои од вештините на 21 век постоеле уште пред појавата на модерните технологии и можеле да се изучуваат без технолошка поддршка. Критичкото размислување и решавањето проблеми отсекогаш биле неопходен дел во процесот на учење. Комуникацијата и соработката со векови се важен дел од интерперсоналните односи, но сепак овие вештини добиваат ново значење во дигиталниот свет на 21 век. Вештините на 21 век ги сочинуваат две подгрупи: информатички вештини - педагошки и етички - и вештини од повисок ранг: критичко размислување, креативност, решавање проблеми, учење со самоприспособување, комуникација и соработка. Користењето на првата подгрупа ефикасно го поттикнува развојот на втората подгрупа на вештини. Во таа смисла, моделот на усвојување на технологијата на супституција, пораст, модификација и рedefинирање ја класификува употребата на технологијата во две фази: подобрување и трансформација. Секоја фаза има два елемента: во првата тоа се супституција и пораст, а во втората модификација и рedefинирање. Супституцијата се однесува на употребата на технологијата во задачи кои можат да бидат извршени и без неа, а на повисоките нивоа се развиваат вештини на длабинско учење, критичко размислување, решавање проблеми, ефективна комуникација и соработка, промовирани во ефективна и релевантна наставна програма во која мора да бидат вклучени важни теми усогласени со интересите на учениците и на наставниците. Таквата наставна програма мора да биде ориентирана кон личниот, моралниот и социјалниот развој. Комуникацијата, соработката, критичкото размислување и решавањето проблеми се значајни вештини за сите и треба да се вклучат во наставната програма, да се подучуваат и оценуваат. Сепак, вештините на 21 век не се дел од наставната програма од разни причини; некои тврдат дека тие не се вклучени бидејќи не можат да се подучуваат, други алудираат на недостигот на време, слабата подготвеност на наставниците и недостигот на стратегии за подучување вакви преносливи вештини, а некои посочуваат дека тие не се ефикасно имплементирани.

Интегрирањето на овие вештини во наставната програма веќе некое време е на агендата на некои организации, како што се: Организацијата за економска соработка и развој (ОЕСР), УНЕСКО, П21 и други. Развиени се теоретски рамки за дефинирање на овие вештини, но сè уште не е јасно како да се изработи наставната програма, иако се препознава нивната интердисциплинарна природа и потребата од интегрирање нови методи на настава и оценување. Успешното интегрирање на вештините на 21 век, барем делумно, лежи во рацете на наставниците.

АКТИВНОСТ 1

Код на активноста	Име на активноста
SDG16-SDGfP	Мирот за мене е....
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> ● Учениците ги искажуваат своите мислења за мирот; ● Учениците учат за мировни активисти; ● Да учиме од другите и да придонесуваме за учењето на другите луѓе; ● Способност за развивање иновативни идеи и нетрадиционални решенија; ● Примени на критичко размислување и решавање проблеми за да се проценат различни извори на информации и аргументи релевантни за Цел 16; ● Реагираат позитивно кон постигнување на Цел 16. 	
Опис на активноста (во детали)	
<p>Материјали – мали парчиња хартии во боја (може да бидат во различни форми), видете и во прилог</p> <p>Времетраење – 2 часа и 40 мин.</p> <p>Број на групи - 4 групи од 4-6 ученици (или во зависност од бројот на класот) (7. одделение, на возраст од 12-13 години)</p>	
Инструкции за едукаторот	
<p>Прва лекција (40 мин.)</p> <p>Наставникот го започнува часот поставувајќи различни прашања за мирот. Некои од прашањата се:</p> <p><i>Што е мир? Како би го опишале мирот?</i></p> <p><i>Дали мислите дека мирот значи исто за секој човек?</i></p> <p><i>Опишете ситуација која сте ја одбрале да ја решите мирно. Дали мислите дека сте го направиле вистинскиот избор?</i></p> <p><i>Дали би избрале мир наместо конфликт? Зошто?</i></p> <p>Наставникот му дава на секој ученик мал лист хартија во боја и задача - секој ученик да ја напише својата дефиниција за мир на малото парче хартија. Им се дава малку време да размислат и потоа да ги напишат своите дефиниции со довршување на реченицата: „Мир за мене е...“ Откако учениците ќе завршат со задачата, наставникот ги собира листовите и ги чита наглас. Наставникот и учениците ги користат</p>	

собраните листови и изработуваат постер за училницата. Насловот е „Мир за мене е...“, а потоа хартиените листови се распоредени низ плакатот.

Втора лекција (1 час)

Наставникот ги прашува учениците дали знаат што значи поимот „мировен активист“? Ако учениците не се сигурни, наставникот им објаснува дека мировен активист е некој што се залага за мир или за крај на конфликтите. Потоа наставникот продолжува да ги прашува учениците: *Дали знаете некои мировни активисти?*

Дали мислите дека постои соодветна возраст за да се биде мировен активист?

Потоа наставникот им го кажува на учениците името **Малала Јусафзаи** и ги прашува учениците дали слушнале за неа. Наставникот им покажува на учениците кратка презентација за Малала (совет: можете да изберете други мировни активисти, јас лично ја избрав Малала поради возраста) (види анекс).

Откако ќе се прикаже презентацијата, наставникот отвора дискусија за животот на Малала. Некои од прашањата се:

- *Што мислите за животот на Малала?*
- *Малала е личност која избра мир наместо конфликт. Што мислите за нејзината изјава: „Дури и да имав пиштол во мојата рака и тој да стоеше пред мене, јас не би пукала во него“. Дали се согласувате со нејзиниот избор?*

Побарајте од учениците да го споделат своето мислење за некои од нејзините познати цитати. (Би ги избрала оние за образование).

Трета лекција (1 час)

На табла напишете го цитатот на Малала: „Едно дете, еден учител, едно пенкало и една книга можат да го променат светот“.

Поделете ги учениците во 4 групи. Секоја група треба да дискутира и да го претстави своето мислење за цитатот.

Група прва – како едно дете може да го промени светот?

Група втора – како еден наставник може да го промени светот?

Трета група – како едно пенкало може да го промени светот?

Група четири – како една книга може да го промени светот?

Откако ќе имаат време да разговараат, тие создаваат краток концепт и ги презентираат своите идеи пред целото одделение.

Дополнително учениците можат да направат PowerPoint презентација со нивните наоди или да ги претстават во Story jumper приказна.

Совети (трикови) за едукаторот

- 1) Едукаторот поставува прашања и отвора дискусии.
- 2) Едукаторот помага со постерот во училницата.
- 3) Едукаторот покажува презентација.
- 4) Едукаторот ги дели учениците во групи и дава задачи.

Евалуација

Учениците изработуваат плакати во училницата.

Учениците креираат презентации со наодите од нивната групна работа.

Идеи/инспирација за иднина

Постерите може да се дигитализираат со помош на онлајн апликации (на пр., Canva) и да бидат објавени на профилите на социјалните мрежи или на веб-страницата на училиштето.

Референции/извори за користење

https://www.youtube.com/watch?v=6by9NEhT9GM&ab_channel=Biography

https://www.youtube.com/watch?v=6by9NEhT9GM&ab_channel=Biography

https://en.wikipedia.org/wiki/Malala_Yousafzai

<https://unfoundation.org/blog/post/9-inspiring-malala-quotes/>

Анекс

Втора лекција

Презентација

МАЛАЛА ЈУСАФЗАИ

Која е Малала Јусафзаи ?

Малала Јусафзаи е родена на 12 јули 1997 година. Јусафзаи е родена во Мингора, Пакистан. Малала е активистка за женско образование и најмлад лауреат на Нобеловата награда. Нејзина голема инспирација биле мислите на нејзиниот татко и хуманитарната работа.

Таа е позната по застапувањето за човекови права, особено образованието на жени и деца во родниот Пакистан, каде локалните Талибанци на моменти им забрануваа на девојчиња да одат на училиште.

Во почетокот на 2009 година, кога имала 11-12 години, таа напишала блог под псевдоним во кој го опишува животот за време на окупацијата на Талибанците. Следното лето, новинарка направи документарен филм на Њујорк Тајмс за нејзиниот живот додека пакистанската војска интервенираше во регионот.

На оваа храбра девојка, на 10 октомври 2012 година талибанците се обиделе да ѝ го одземат животот затоа што храбро им се спротивставувала, како и на нивните намери да го забранат пристапот на жените до образование.

Преживеала куршум во главата, кој го испукал маскиран талибанец за да ја казни бидејќи на нејзиниот блог го критикувала талибанскиот режим, кој на жените им забранува да се школуваат. Зајакнувала по повеќе од три месеци.

Светот беше шокиран од обидот за брутално убиство, а поради храброста, во 2014 година таа доби Нобелова награда за мир. И покрај тоа што беше многу млада, Малала беше пример дека децата и младите луѓе може да придонесат за подобрување на сопствената ситуација.

Таа не беше обесхрабена од атентатот и продолжи гласно да зборува за важноста на образованието. Во ниту еден момент не помислила да се откаже од нејзиниот активистички ангажман.

- Терористите мислеа дека ќе ги променат нашите цели и ќе ги запрат нашите амбиции, но ништо не се промени во мојот живот, освен тоа што умреа слабоста, стравот и безнадежноста. Дури и да држам оружје в рака и тој да е пред мене, не би пукала во него - рече таа во говорот пред ОН.

ДЕЛ ОД НЕЈЗИНИТЕ ПОЗНАТИ МИСЛИ.

- ❖ Да запомниме: Една книга, едно пенкало, едно дете и еден наставник можат да го променат светот.
- ❖ Го подигнувам мојот глас - не за да викам, туку за оние без глас да можат да бидат слушнати... Не можеме да успееме кога половина од нас ги држат да не успеат.
- ❖ Ако еден човек може да уништи сè, тогаш зошто една девојка да не го промени тоа?
- ❖ Кога цел свет е замолчен, дури и еден глас станува моќен.
- ❖ Со оружје можеш да убиеш терористи, со образование можеш да го убиеш тероризмот.
- ❖ Образованието не е ниту источно ниту западно. Образованието е образование и е право на секое човечко суштество.
- ❖ Иако го сакавме училиштето, не сфативме колку е важно до моментот кога талибанците се обидоа да ни го забранат. Одењето на училиште, читањето и пишувањето домашна задача не беа начин како да го поминеме денот, туку нашата иднина.

АКТИВНОСТ 2

Код на активноста	Име на активноста
SDG16-SDGfP	Стопирање на малтретирањето за силни училишта!
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> ● Учениците ги разбираат ефектите од малтретирањето; ● Учениците развиваат решенија за запирање на малтретирањето во училиштата; ● Саморегулација во социјалното однесување; ● Да учиме од другите и да придонесуваме за учењето на другите луѓе; ● Способност за развивање иновативни идеи и нетрадиционални решенија; ● Примени на критичко размислување и решавање проблеми за да се проценат различни извори на информации и аргументи релевантни за Цел 16; ● Се стремат кон постигнување на Цел 16. 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> ● Материјал – бели хартии, маркери, дрвени бои, исто така, видете во анекс ● Времетраење – 3 ч. и 30 мин. ● Група број - 5 групи, по 3 ученици (5. одделение, возраст 10-11 години) 	
Инструкции за едукаторот	
<p>Прва лекција (1 час)</p> <p>Секој ученик добива две парчиња хартија - едно со тажно, црвено смајли и едно со среќно, зелено насмеано лице. Како што се поставени учениците, наставникот чита наглас ситуации со различно однесување. По секоја ситуација учениците треба да подигнат еден од ликовите во зависност дали сметаат дека ситуацијата е лоша или добра. (Види анекс - доколку наставникот сака, може да си измисли сам свои ситуации кои ќе ги користи за оваа активност).</p> <p>Откако ќе се прочитаат сите изјави, наставникот започнува дискусија.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Кои постапки на другото дете направија да се чувствувате добро и убаво? Зошто? 2. Кои постапки на другото дете направија да се чувствувате тажно или лошо? Зошто? 3. Дали е дозволено дете да се однесува со вас на навредлив или повредлив начин? 	

4. Дали е дозволено возрастено лице да се однесува со вас на навредлив или повредлив начин?
5. Ако некој се однесува со вас на некој од споменатите навредливи начини, а вие воопшто не реагираате на тоа, што може да се случи?
6. А што ќе се случи ако и вие реагираате на ист начин како нив?

Втора лекција (1 час и 30 мин.)

Наставникот формира 5 групи од по 3 ученици. Наставникот избира пет ситуации (од првиот час) и на секоја група ѝ дава по една од ситуациите за изведба. Еден ученик ќе биде насилник, еден ученик ќе биде жртва, а еден ученик ќе биде наставник/родител. Жртвата го замогува насилникот да не го малтретира, но насилникот продолжува, па детето оди кај наставникот/родителот. Третото дете (наставник/родител) се соочува со двете страни и го прашува насилникот како тој би се чувствувал во таа ситуација.

Кога ќе завршат сите изведби, наставникот започнува дискусија.

1. Дали некогаш сте виделе вакви ситуации во вашето одделение или училиште?
2. Како можат овие ситуации да влијаат врз животот на учениците?
3. Како можат овие ситуации да влијаат врз образованието на учениците?
4. Како можат овие ситуации да влијаат врз училиштето како институција?
5. Дали учениците и училиштето би покажале добри резултати доколку постојано се соочуваат со вакви ситуации?

Трета лекција (1 час)

Наставникот формира 5 групи од по 3 ученици, но учениците сега се измешани од претходната активност. Секоја група работи на идеи за тоа како можеме да престанеме со малтретирањето и како среќните ученици покажуваат подобри резултати, со што училиштето станува посилен институција. Тие запишуваат идеи и фрази и креираат постери. (Се бара од учениците да најдат слики за постерите пред да работат на оваа активност).

Совети (трикови) за едукаторот

- 1) Наставникот дава листови и ги поканува учениците да учествуваат во активноста.
- 2) Наставникот започнува дискусии и се обидува да праша што е можно повеќе ученици.
- 3) Наставникот создава групи, дава задачи и објаснувања.
- 4) Наставникот им помага на учениците да креираат постери.

Евалуација

Постерите може да се дигитализираат и да се објават на веб-страницата на училиштето или на социјалните медиуми за да се подигне свеста за оваа тема.

Идеи/инспирација за иднина

Учениците можат да започнат училишно катче против малтретирање, каде што можат да ги покажат постерите и брошурите и да започнат сесии на кои ќе можат да зборуваат за проблемите со кои можеби се соочуваат и да добијат совет како да ги решат на мирен начин.

Референци/Извори за користење

https://www.youtube.com/watch?v=OxbfjxyPEPk&ab_channel=UNVienna

https://www.youtube.com/watch?v=EBQROPrum2U&ab_channel=United4SocialChange

https://www.youtube.com/watch?v=xonBEFWin74&ab_channel=OIDP

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/peace-justice/>

-прирачник за животни вештини 1-3 одд.

Анекс

Прва лекција

Среќно и тажно лице

Втора лекција

Ситуации

1. Играш фудбал со децата од одделението. Кај тебе е топката, шутираш, но промашуваш. Едно од децата од твојата екипа почнува да ти **вреска** како си можел/а да го промашиш голот.
2. Многу ти се допаѓа острилката на детето што седи до тебе во иста клупа. Ја зеде накратко само да ја видиш од блиску, а тоа почна да те **исмејува** со зборовите: „Што е? Не си видел/а острилка како изгледа?!“
3. Едно дете донесе сликовница во школо која ти дотогаш ја немаш видено. Сака и друго дете да ја разгледа и те **прашува** дали може заедно да ја разгледувате.
4. Решаваш задача по математика. Никако да ти излезе точен резултатот. Едно дете ти дофрла: „Леле, ама си бил/а **глупав/а!**“
5. Едно дете од одделението мисли дека ти си го поткажал/а на учителката. Доаѓа до тебе и те **кубе** за косата.
6. На училиште го донесуваш албумот со сликички да им го покажеш на другарчињата. Едно дете, откако виде дека си собрал/а повеќе сликички од него, доаѓа и ти се **заканува** дека ќе ти го искине албумот ако не му ги дадеш сликичките што му недостасуваат.
7. Одиш на игралиштето да се лизгаш на лизгалката. Но, во исто време доаѓа и друго дете кое сака исто така да се лизга. Те **прашува** дали може да фрлате паричка кој по прво да се лизга.
8. На голем одмор излегуваш и заедно со неколку деца играте кошарка. Во еден момент тргнуваш да ја дофатиш топката, но тргнува и друго дете. Несакајќи се удирате едно со друго и тоа почнува да те **пцуе**.
9. Чекаш да дојде твојот ред за на нишалка. Токму кога ти си на ред, доаѓа друго дете, те **бутка** и почнува да се ниша.
10. Излегувајќи низ вратата едно дете несакајќи те стапнува на ногата. Веднаш ти се **извинува** велејќи дека случајно те стапнало.
11. На едно дете од одделението никаде му ги нема боичките. Ти имаш исти како неговите, но тој мисли дека си му ги земал/а неговите и почнува да те **удира**.
12. Сакаш да се напиеш вода, но друго дете почнува да те **тегне за облека** за да може тоа по прво да се напие.
13. Тргнуваш да ја земеш топката за да поиграш со неа. Само што ја зеде, друго дете доаѓа и почнува да те **штипе** по рацете за да ја пуштиш топката.
14. Го земаш сунѓерот за да ја избришеш таблата. Доаѓа друго дете кое е тој ден дежурно и те **замолува** да му го дадеш сунѓерот за тоа да ја избрише таблата.
15. Одиш по ходникот кон училницата, кога зад аголот се појавуваат неколку деца од поголемите одделенија. Едното ти става **сопка**, ти паѓаш и ранецот ти се истура. Другите деца ти се смеат на глас.
16. На голем одмор со децата од одделение се договарате која игра да ја играте. Ти предлагаш брканица и сите деца се согласуваат. Во тој момент доаѓа постариот брат на едното другарче, те **тегне за уво** и ти вели дека не сака по сто пати да повторува дека брат му не смее да трча и да се поти.
17. Сакаш да ја видиш играчката што едно дете ја донело во одделението. Во исто време сака да ја види и друго дете, па ти **предлага** прво ти да ја видиш, па да му ја дадеш нему кога ќе завршиш.

Цел за одржлив развој 17

Партнерство за остварување на целите

Цел 17

Целта 17 за одржлив развој (Цел 17) се однесува на „партнерства за остварување на целите“. Една од 17-те цели за одржлив развој воспоставена од Обединетите нации во 2015 година, официјалната формулација е: „Зајакнете ги средствата за имплементација и ревитализирајте го глобалното партнерство за одржлив развој“. Целите за одржлив развој може да се реализираат само со силни глобални партнерства и соработка.

Таргети

Целта има 19 таргети што треба да се постигнат до 2030 година, поделени во пет категории: финансии, технологија, градење капацитети, трговија и системски прашања. Напредокот кон целите се мери со 25 индикатори.

Таргет 17.1: Мобилизирање ресурси за подобрување на наплатата на домашните приходи

Таргет 17.2: Спроведување на сите обврски за развојна помош

Таргет 17.3: Мобилизирање финансиски ресурси за земјите во развој

Таргет 17.4: Помош на земјите во развој во постигнување на одржливост на долгот

Таргет 17.5: Инвестирање во најмалку развиените земји

Таргет 17.6: Споделување на знаење и соработка за пристап до науката, технологијата и иновациите

Таргет 17.7: Промовирање на одржливи технологии во земјите во развој

Таргет 17.8: Зајакнување на науката, технологијата и капацитетот за иновации за најмалку развиените земји

Таргет 17.9: Зголемен капацитет за Целите во земјите во развој

Таргет 17.10: Промовирање на универзален трговски систем во рамките на Светската трговска организација

Таргет 17.11: Зголемување на извозот на земјите во развој

Таргет 17.12: Отстранување на трговските бариери за најмалку развиените земји

Таргет 17.13: Подобрување на глобалната макроекономска стабилност

Таргет 17.14: Подобрување на кохерентноста на политиките за одржлив развој

Таргет 17.15: Почитување на националното лидерство за спроведување на политиките за цели на одржлив развој

Таргет 17.16: Подобрување на глобалното партнерство за одржлив развој

Таргет 17.17: Поттикнување на ефективни партнерства

Таргет 17.18: Подобрување на достапноста на веродостојни податоци

Таргет 17.19: Понатамошно развивање на мерењата на напредокот

Зошто е важна?

Успешната агенда за одржлив развој бара партнерства меѓу владите, приватниот сектор и граѓанското општество. Овие 17 амбициозни цели и сложените предизвици со кои се обидуваат да се справат не одговараат ниту на уредно демаркирани сектори, ниту на националните граници. Климатските промени се глобални, а бизнисите се исто толку важни за борба против нив како и владите. Иновациите не можат да се случат без универзитети и научници, и секако не без размена на знаење низ континентите. Родовата еднаквост е исто толку за заедниците колку што е и за правните инструменти. Ако нашите епидемии се глобални, нивните решенија се исто така. Инклузивни партнерства изградени врз заедничка визија и заеднички цели кои ги ставаат луѓето и планетата во центарот, се потребни на глобално, регионално, национално и локално ниво.

Цел 17 се однесува на потребата за меѓусекторска и меѓу-државна соработка во остварување на сите цели до 2030 година. Тоа е повик до земјите да ги усогласат политиките. Цел 17 е визија за подобрена и поправедна трговија, како и координирани инвестициски иницијативи за промовирање на одржлив развој преку границите. Станува збор за зајакнување и рационализирање на соработката помеѓу националните држави, развиени и во развој, користејќи ги Целите за одржлив развој како заедничка рамка и заедничка визија за дефинирање на тој колаборативен пат напред. Оваа цел се стреми да ја промовира меѓународната трговија и да им помогне на земјите во развој да го зголемат својот извоз за да обезбедат универзален трговски систем заснован на правила и правичен трговски систем кој е фер, отворен и корисен за сите.

Предизвици

Ова е предизвикот што ги обединува нашите напори за сите останати 16 цели. Амбициозната и меѓусебно поврзана глобална развојна агенда бара ново глобално партнерство - ова вклучува финансирање на развојот, поврзување на луѓето преку мрежи за информатичка технологија, меѓународни трговски текови и зајакнување на собирањето и анализа на податоци. Дури и кога светот се обединува за глобален развој - во 2018 година, официјалната развојна помош изнесуваше 153 милијарди американски долари, што е мало намалување од 0,6% од 2016 година во реални услови - само пет земји ја исполнија целта на ОН за обезбедување официјален развој помош од 0,7% од нивниот бруто национален приход во 2018 година. Луѓето ширум светот се зближуваат преку физички и дигитални мрежи - повеќе од половина од светското население (повеќе од 4 милијарди корисници) сега е онлајн, со најновите податоци покажувајќи дека речиси четвртина милијарда нови корисници се појавија на интернет за прв пат во 2017 година.

На многу земји им е потребна официјална развојна помош за да се поттикне растот и трговијата. Сепак, нивоата на помош паѓаат и земјите донатори не го исполнија ветувањето дека ќе ги зголемат финансиските средства за развој.

Поради пандемијата КОВИД-19, се предвидува глобалната економија нагло да се намали, за 3 отсто, во 2020 година, доживувајќи ја својата најлоша рецесија од Големата депресија.

Генералниот секретар на ОН даде развој на стратегија со која се шири сон за тоа како глобалната мрежа може да покаже моќна, организирана реакција на пандемијата КОВИД-19.

Како можеме да го решиме ова?

Потребна е итна акција за мобилизирање, пренасочување и отклучување на трансформативната моќ од трилиони долари приватни ресурси за да се постигнат целите за одржлив развој. Потребни се долгорочни инвестиции, вклучително и странски директни инвестиции во критичните сектори, особено во земјите во развој. Тие вклучуваат одржлива енергија, инфраструктура и транспорт, како и информатички и комуникациски технологии. Јавниот сектор ќе треба да постави јасна насока. Рамките, регулативите и стимулативните структури кои овозможуваат такви инвестиции мора да се преуредат и надгледуваат за да се привлечат инвестиции и да се зајакне одржливиот развој. Треба да се зајакнат националните механизми за надзор како што се врховните ревизорски институции и надзорните функции од страна на законодавните тела.

Поврзаност со други Цели

Успехот на агендата за 2030 година бара инклузивни партнерства за да се постигнат усвоените заеднички цели. Овие партнерства треба да се постават на различни изборни единици (локално, национално, регионално и глобално ниво) и да ги земат предвид принципите, визијата и вредностите на Целите за одржлив развој за да ги стават луѓето и планетата на прво место сега повеќе од кога било за да закрепнат од кризата и да се изградат додека постигнување на Целите

Често актуелизирањето на Целите, на глобално ниво, зависи од ефективноста на официјалната развојна помош. Официјалната развојна помош треба да ја искористи меѓународната соработка за јавното финансирање на земјите во развој кои останаа неисполнети од донаторите. Одговорност на официјалната развојна помош е да обезбеди повеќето земји во развој да бидат поддржани во областите на активности и програми поврзани со вода и санитација, наместо да ги користат нивните домашни ресурси, тарифи и јавни финансии добиени преку оданочување.

17

Partnership for the goal

2015-2019 Output, Impact, Collaboration

Research supporting SDG17 has grown since 2015, with a compound annual growth rate of 11.9% compared to nearly 3.5% for research in all fields

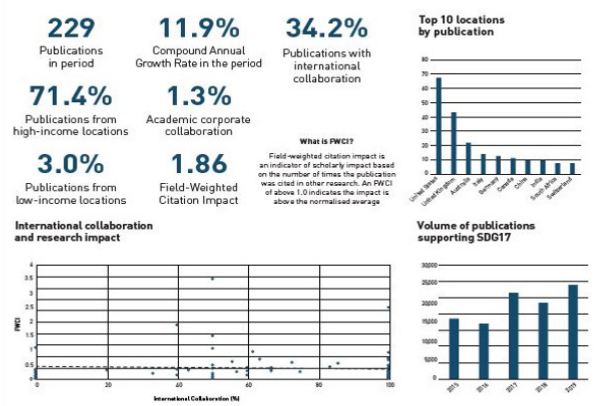
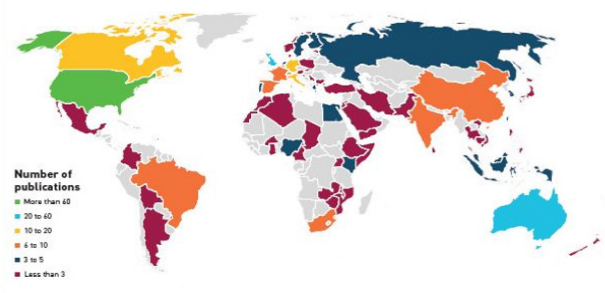
Yet the data shows that more research is needed on SDG17. Research output, at 229 total publications, was the lowest among all the SDGs, and nearly 100% lower than SDG3 which had the highest output with more than three million total publications.

In order to advance the SDGs, partnerships are vital. They can help scale ambition and complement the strengths of respective partners, providing new perspectives on challenges. Prospective partners may have specialist sector knowledge, on the ground expertise, and/or provide access to key stakeholders which one partner does not have. Transparency is critical and partners should be clear about expectations and engage frequently.

A key RELX partner on the SDGs is the United Nations Global Compact (UNGC) which brings UNGC signatories together with civil society partners to plan projects and develop tools and guidance that can help all companies increase their SDG performance. We support the UNGC SDG8 Action Platform – Decent Work and Economic Growth – which helps business address important SDG8 targets such as 8.7, “take immediate and effective measures to eradicate forced labour, end modern slavery and human trafficking and secure the prohibition and elimination of the worst forms of child labour.”

The UNGC is a partner, along with Global Citizen, the Ban Ki-Moon Centre for Global Citizens, and the Responsible Media Forum on RELX.

This analysis builds on Elsevier’s Sustainability Science in a Global Landscape report, which was released in 2019 to coincide with the launch of the SDGs. See a 2017 update on key findings on the RELX SDG Resource Centre. Help us to provide insight into SDG research. [Click here to review the research](#). [See the methodology and definitions](#)

Goal 17: Strengthen the means of implementation and revitalize the global partnership for sustainable development

Achieving the ambitious targets of the 2030 Agenda requires a revitalized and enhanced global partnership that brings together Governments, civil society, the private sector, the United Nations system and other actors and mobilizes all available resources. Enhancing support to developing countries, in particular the least developed countries and the small island developing States, is fundamental to equitable progress for all.

How can you act?

- 1) Join/create a group in your local community that seeks to mobilize action on the implementation of the SDGs.
- 2) Encourage your governments to partner with businesses for the implementation of the SDGs.
- 3) Petition the government to address specific issues under the SDGs in your region.

17 PARTNERSHIPS FOR THE GOALS

Вовед

Севкупна цел на Целта на одржлив развој 17 - Партнерства за постигнување на целите

Седумнаесеттата цел на одржлив развој се однесува на „партнерствата за целите“. Таа е една од седумнаесетте цели на одржлив развој поставени од Обединетите нации во 2015 година, а нејзината официјална формулација е: „Зацврстување на средствата за имплементација и ревитализација на глобалното партнерство на одржливиот развој“. Целта има 19 сопствени таргети кои треба да се постигнат до 2030 година, кои се поделени во пет категории: финансии, технологија, градење капацитети, трговија и системски прашања.

Седумнаесеттата цел на одржлив развој има 19 таргети и 24 индикатори кои се користат за мерење на напредокот. Таргетите се:

Цел 17.1: Мобилизирање на ресурсите за подобрување на наплатата на домашниот приход

Цел 17.2: Имплементирање на сите обврски за развојна помош

Цел 17.3: Мобилизирање на финансиски ресурси за земјите во развој

Цел 17.4: Помош на земјите во развој во постигнувањето одржливост на долговите

Цел 17.5: Инвестирање во најнеразвиените земји

Цел 17.6: Споделување знаења и соработка за пристап до науката, технологијата и иновациите

Цел 17.7: Промовирање одржливи технологии во земјите во развој

Цел 17.8: Зајакнување на капацитетите на науката, технологијата и иновациите во најмалку развиените земји

Цел 17.9: Засилување на капацитетот на целите на одржлив развој во земјите во развој

Цел 17.10: Промовирање универзален трговски систем во рамките на Светската трговска организација (СТО)

Цел 17.11: Зголемување на извозот во земјите во развој

Цел 17.12: Отстранување на трговските бариери за најмалку развиените земји

Цел 17.13: Засилување на глобалната макроекономска стабилност

Цел 17.14: Засилување на кохерентните политики за одржлив развој

Цел 17.15: Почитување на националното лидерство за имплементирање политики за целите на одржлив развој

Цел 17.16: Засилување на глобалното партнерство за одржлив развој

Цел 17.17: Поттикнување ефективни партнерства

Цел 17.18: Подобрување на пристапноста до веродостојни податоци

Цел 17.19: Понатамошно развивање на мерењата на напредокот

Зошто е тоа важно за образовната заедница?

Децата кои се сега во училишните клупи ќе израснат во возрасни личности во сè поизразено меѓусебно поврзано и мултикултурно општество. Учениците треба да бидат свесни за културните норми и разлики во светот за да можат да успеат во нивниот напредок. Целите на одржлив развој се универзални за сите луѓе и се глобални по природа. Учењето за овие иницијативи им помага на учениците да развијат сознанија за разни прашања во светот, како што се недостигот на пристап до чиста вода и родовата еднаквост. Овие прашања на можат да се раздвојат од културата, и за да ги разберат целосно целите на одржлив развој, учениците треба да научат за светот околу нив. Седумнаесеттата цел на одржлив развој има цел да ја ревитализира и засили способноста на владите, граѓанските општества, приватниот сектор, Обединетите нации и другите засегнати страни да ги мобилизираат потребните ресурси. Подобрувањето на ефикасната поддршка за земјите во развој, особено за најмалку развиените земји и малите островски држави, е суштинско за еднаков напредок за сите. Неуспехот во потпомагањето на глобалните партнерства ќе доведе до залудно потрошено време, пари и животи. Кога владите, бизнисите и граѓанското општество се фокусираат на нивните области на експертиза и соработуваат за изнаоѓање решенија, можеме да ја подобриме ефикасноста и да овозможиме сите да бидат свесни за приоритетните активности кои можат да ги преземат во нивните области на одговорност.

Клучни димензии на Целта на одржлив развој 17 - Партнерства за постигнување на целите

Седумнаесеттата цел на одржлив развој повикува на глобално партнерство на одржлив развој. Целта ја нагласува важноста на глобалната макроекономска стабилност и потребата од мобилизирање на финансиски ресурси од меѓународни извори за земјите во развој, како и преку зајакнати домашни капацитети за собирање приходи. Целта, исто така, ја истакнува и важноста на трговијата за земјите во развој и непристрасните правила во управувањето со меѓународната трговија. Седумнаесеттата цел на одржлив развој понатаму ја нагласува важноста на пристапот до науката, технологијата и иновациите, посебно информатичката и комуникациската технологија базирани на интернетот. За да се постигнат целите на одржлив развој, неопходни се партнерства меѓу владите, приватниот сектор, граѓанското општество и други групи. Побогатите економии, на пример, Европската Унија, можат да го поддржат спроведувањето на Агендата 2030 во земјите во развој преку јавни и приватни, домашни и меѓународни ресурси. Овие ресурси можат да бидат и финансиски и нефинансиски. Светот денес е поповрзан од кога било, што делумно се должи на дигиталната технологија. Целите на одржлив развој можат да се постигнат само со силна посветеност на глобалното партнерство и соработка.

Интеракција помеѓу Целта на одржлив развој 17 - Партнерства за постигнување на целите и стекнувањето вештини на 21 век

Вештините неопходни да се биде успешен во светот се менуваат и постои јаз меѓу оние што се учат во училиштата и оние што се потребни за да се функционира на работа или во општеството. Поширок опсег на вештини е потребен за учење, комуникација, соработка и решавање проблеми во дигиталните средини. Вештините на 21 век се идентификувани од УНЕСКО, Организацијата за економска соработка и развој (ОЕСР) и други како компетенции потребни за одржлива иднина во општеството. Целта беше да се научат принципите на дизајнирање кои се вклучени во инкорпорацијата на овие вештини во наставните програми и да се изнајдат можните начини за нивно подучување и оценување, како и да се испита како овој процес може да се приближи до употребата на информатичката и комуникациската технологија (ИКТ). Решавањето комплексни предизвици, како и сегашната и идната

неизвесност, се во срцето на Агендата 2030 и поради тоа се во фокусот на седумнаесетте цели на одржлив развој првично замислени од Обединетите нации да одговорат на клучните глобални предизвици, а за да ги надминат, потребни се компетенции кои ќе им овозможат конструктивно и одговорно да се ангажираат во денешниот свет и активно да се вклучат во потребните трансформации. Целта е да се промовираат сеопфатни програми за образование за одржлив развој и образование на глобалното општество преку вештините на 21 век фокусирани на креирање образование за одржливост на идните генерации професионалци. Постојат различни концепции за 21 век предложени од различни организации, како што се: Организацијата за образование, наука и култура на Обединетите нации (УНЕСКО), Организацијата за економска соработка и развој, Партнерство на вештините на 21 век, Оценување и подучување на вештините на 21 век и други. Сите тие предлагаат вештините на 21 век да се сместат во срцето на индивидуалното учење. Иницијативите варираат од такви кои се грижат за подготовка за светот на работата и идните професии со идеја за одржување на економијата, до оние чиј примарен фокус е посветеноста на одржливата економија и свест за значајноста на зачувувањето на планетата и нејзините ресурси. Додека да се усогласат за основите, секоја организација носи дополнителни идеи за концептот на вештини на 21 век.

АКТИВНОСТ 1

Код на активноста	Име на активноста
SDG17-SDGfP	Партнерства за постигнување на целите
Цели на активноста	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ученикот учи за важноста на 17. цели за одржлив развој. 2. Ученикот учи за важноста на глобалното дејствување за постигнување на целите. 3. Ученикот ги објаснува целите на 17. Цел за одржлив развој. 4. Ученикот учи за важноста на комуникацијата како најсилна алка за понатамошен одржлив раст и развој. 5. Ученикот ја објаснува важноста на соработката помеѓу владите и бизнис-секторот и граѓанското општество за да се постигне напредок. 6. Ученикот учат за важноста за намалување на надворешните долгови на сиромашните земји. 7. Ученикот учи за важноста за подобрување на размената на знаења меѓу населението (преку воведување подобри интернет-конекции). 8. Ученикот учи за важноста од промовирање единствен и еднаков пазар во светот. 9. Ученикот соработува во тим. 10. Ученикот применува критичко размислување при решавање проблеми. 11. Ученикот развива позитивен став кон учењето нови содржини (Цел 17). 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> - материјали - во прилог - времетраење на активноста - 90 мин. - група од 20-25 ученици (8. одделение, 13-14 години) 	
Инструкции за едукаторот	
<p>Активност 1: вовед во темата - поставување прашања (10 мин.)</p> <p>Наставникот ги запознава учениците со темата поставувајќи прашања:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дали сте слушнале за 17. цели за одржлив развој? 2. Дали знаете што е одржлив развој? 	

3. Дали знаете која организација се грижи за постигнување на целите за одржлив развој?
4. Дали вие како поединци можете да влијаете врз постигнувањето на целите за одржлив развој?
5. Дали можат да се постигнат глобалните цели ако не учествуваат сите земји еднакво во остварувањето на целите?

Активност 2: 15 мин.

Откако учениците ќе дадат одговори на поставените прашања и ќе разговараат за дадените одговори, им се објавуваат две видеа кои ќе ги запознаат со целите на одржливиот развој. Видеата ќе им дадат кратко објаснување за прашањата поставени во воведниот дел од часот.

<https://youtu.be/PZbglVgQyks>

<https://www.youtube.com/watch?v=g-xdy1Jr2eg&t=191s>

Откако ќе го погледнат видеото, учениците зборуваат за она што го виделе на видеото. Тие коментираат и разменуваат мислења дали во воведниот дел од часот дале слични одговори на прашањата поставени на почетокот на часот со објаснувања споменати во видеото. (види анекс)

1. Кога се поставени Целите за одржлив развој?
2. Како се вика организацијата што стои зад поставувањето на Целите за одржлив развој?
3. Колку земји ги прифатија целите?
4. Во кои три групи можеме да ги класифицираме целите?
5. Дали целите може да се постигнат ако не се поврзани преку сите три групи?
6. Дали може да се постигнат ако земјите, ако луѓето, не дејствуваат глобално и не се поврзани?

Учениците добиваат материјал од Анексот (лекција) кој подетално објаснува што е одржлив развој, кои се целите на одржливиот развој, која е целта на 17. Цел за одржлив развој, како пандемијата на ковид-19 влијаеше врз 17. Цел на одржлив развој

и кои се можните начини за да се постигне 17. Цел за одржлив развој. Учениците, исто така, се запознаваат со ситуацијата во Хрватска и учат кои се приоритетните области за Хрватска кога станува збор за помагање на другите земји.

СОВЕТ (доколку материјалот се предава во друга држава, лекцијата може да се промени со податоци од таа држава)

Активност 3: 65 мин.

Учениците добиваат задача да се поделат во групи од по 5 ученици. Секоја група има задача да смисли кои три цели за одржлив развој понудени од Анекс (слика со целите) би ги поврзала заедно за да се постигнат целите и мора да предложи неколку начини на кои целите би можеле да се постигнат.

Целите на одржливиот развој мора да бидат избрани така што секоја да е од една од трите групи: животна средина, општество и економија. Потребно е да се смисли план за поврзување на трите избрани цели и да се дадат неколку предлози како да се постигнат (на пример Цел 1. Свет без сиромаштија може да се поврзе со Целта 8. Достоинствена работа и економски раст и Целта 13. Климатска промена). Свет без сиромаштија може да се постигне со вработување на луѓето и давање можност за пристојна работа која ќе им обезбеди егзистенција. За време на растот на економијата и развојот на нови работни места, на пример, потребно е да се води сметка за заштита на климата, преку спречување на непотребното загадување од индустријата. Ова е само еден пример за поврзување различни групи кои ги опфаќаат сите 17 цели.

Откако учениците ќе изберат кои три цели да ги поврзат, тие треба да можат да научат повеќе за секоја цел. Поради оваа причина, во прилог се кратки видеа за секоја цел, кои учениците ќе ги гледаат за да добијат дополнителни информации за секоја избрана цел.

Цел 1. Нема сиромаштија

<https://www.youtube.com/watch?v=TfOJ7HNo-qE>

Цел 2. Нула глад

<https://www.youtube.com/watch?v=XblXxDMeRGA>

Цел 3. Добро здравје и благосостојба

https://www.youtube.com/watch?v=9qiVBF_7wvY

Цел 4. Квалитетно образование

<https://www.youtube.com/watch?v=4HXyJmY--gM>

Цел 5. Родова еднаквост

<https://www.youtube.com/watch?v=-hc0kZh6CnM>

Цел 6. Чиста вода и санитарни услови

<https://www.youtube.com/watch?v=7x2Ch-aMqEY>

Цел 7. Достапна и чиста енергија <https://www.youtube.com/watch?v=jlWfQoycRPE>

Цел 8. Достоинствена работа и економски раст

<https://www.youtube.com/watch?v=xcZamDv2DZQ>

Цел 9. Индустија, иновации и инфраструктура

<https://www.youtube.com/watch?v=HjX4rlMP-eg>

Цел 10. Намалена нееднаквост

<https://www.youtube.com/watch?v=H4pl2XcCHbw>

Цел 11. Одржливи градови и заедници

<https://www.youtube.com/watch?v=VrBrpSTwPK8>

Цел 12. Одговорна потрошувачка и производство

<https://www.youtube.com/watch?v=2MxKrGXAYH8>

Цел 13. Климатска акција

<https://www.youtube.com/watch?v=6YqmEYlg4lY>

Цел 14. Живот под вода

<https://www.youtube.com/watch?v=pMp2raQ3pwg>

Цел 15. Живот во земја

<https://www.youtube.com/watch?v=P-vXJ387FRY>

Цел 16. Мир, правда и силни институции

<https://www.youtube.com/watch?v=-3cDFEw1bhY>

Цел 17. Партнерства за целите

<https://www.youtube.com/watch?v=4uThMopgjBo&t=9s>

Совети (трикови) за едукаторот

- наставникот поставува прашања и се обидува да вклучи што е можно повеќе ученици во одговорите

- откако учениците самостојно ќе го изучат работниот материјал од прилогот, се обидуваат да одиграат игра, во која ги прашуваат за одговорите што ги имало во работните материјали

- наставникот има улога на помошник и ги води учениците кога им е потребна помош.

Евалуација

Учениците ги презентираат резултатите од нивното истражување пред целото одделение. Презентацијата може да се направи во која било од дигиталните алатки како PowerPoint или Sway.

Идеи/инспирација за иднина

Информации на социјалните медиуми, веб-страница на училиштето.

Референции/извори за користење

<https://www.youtube.com/watch?v=TfOJ7HNo-qE>

<https://www.youtube.com/watch?v=XblXxDMeRGA>

https://www.youtube.com/watch?v=9qiVBF_7wvY

<https://www.youtube.com/watch?v=4HXyJmY--gM>

<https://www.youtube.com/watch?v=-hc0kZh6CnM>

<https://www.youtube.com/watch?v=7x2Ch-aMqEY>

<https://www.youtube.com/watch?v=jlWfQoycRPE>

<https://www.youtube.com/watch?v=xcZamDv2DZQ>

<https://www.youtube.com/watch?v=HjX4rlMP-eg>

<https://www.youtube.com/watch?v=H4pl2XcCHbw>

<https://www.youtube.com/watch?v=VrBrpSTwPK8>

<https://www.youtube.com/watch?v=2MxKrGXAYH8>

<https://www.youtube.com/watch?v=6YqmEYlg4lY>

<https://www.youtube.com/watch?v=pMp2raQ3pwg>

<https://www.youtube.com/watch?v=P-vXJ387FRY>

<https://www.youtube.com/watch?v=-3cDFEw1bhY>

<https://www.youtube.com/watch?v=4uThMopgiBo&t=9s>

Анекс

Слика од целите

Активност 2 - Прашалник

Прашалник

1. Кога се поставени Целите за одржлив развој?

2. Како се вика организацијата што стои зад поставувањето на Целите за одржлив развој?

3. Колку земји ги прифатија Целите?

4. Во кои три групи можеме да ги класифицираме целите?

5. Дали целите може да се постигнат ако не се поврзани преку сите три групи?

6. Дали може да се постигнат ако земјите, луѓето, не дејствуваат глобално и поврзано?

Лекција

ПАРТНЕРСТВА ЗА ЦЕЛИТЕ, Цел 17.

Цел: - да помогне во спроведувањето на сите други цели за одржлив развој (од 1-16)

ОПШТО ЗА 17 ЦЕЛИ ЗА ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ

Седумнаесетте цели за одржлив развој се нови универзални и глобални цели кои се очекува да ги користат членките на Обединетите нации во обликувањето на нивните програми и политики во следните петнаесет години. Во август 2015 година 193 земји се договорија за следните седумнаесет цели и нивните 169 поврзани цели, кои ќе траат до 2030 година. Целите се насочени кон создавање подобра иднина за луѓето и планетата. Целите се да се градат партнерства меѓу земјите. Сите цели се целосни и неделиви и покрај партнерството и мирот, се засноваат на три основни димензии на одржливиот развој: општество, животна средина и економија.

ШТО Е ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ?

Постојат многу дефиниции за одржлив развој кои можат да се толкуваат во зависност од перспективата. Сепак, секоја дефиниција има заеднички термин-баланс кој се однесува на задоволување на потребите на сегашната генерација, без да се загрози способноста на идните генерации да ги задоволат своите потреби. И додека дефинициите се менуваат низ историјата, јадрото остана исто. Разликата е во тоа што понекогаш фокусот беше повеќе на животната средина или на социјалните права.

Денес, одржливиот развој се заснова на разбирање на меѓусебната поврзаност на неговите три основни компоненти: општеството, животната средина и економијата. Рамнотежата помеѓу сите три компоненти и нејзината операционализација во практика обезбедува долгорочен развој на човечкото општество во зачувана средина.

Обединетите нации се главната организација која обезбедува насоки за одржлив развој.

ЦЕЛ 17.

Целта 17 на одржлив развој има цел да им помогне на другите 16 цели на одржливиот развој успешно да се имплементираат и применат во секојдневниот живот на луѓето. За да се постигне ова, Целта 17 ја нагласува важноста на соработката и комуникацијата меѓу националните влади, приватниот сектор и локалната заедница, но и соработката меѓу земјите. Посебен акцент е ставен на подобрување на соработката меѓу нордиските земји, кои покриваат поголем дел од Северна Америка, Европа, Северна Азија и Австралија, и јужните земји, кои ги вклучуваат Јужна Америка, Африка и Јужна Азија.

Оваа цел се стреми да ја зајакне употребата на домородните ресурси преку меѓународна помош. Меѓународната помош би функционирала врз основа на давање дел од вкупниот национален доход на земјите во развој и неразвиените земји. Дополнителна помош ќе дојде од странски инвеститори и соработка со соседните земји.

Постигнувањето на оваа цел се стреми да се постигне:

- намалување на надворешните долгови на сиромашните земји и изнаоѓање начин за враќање на постојните
- подобрување на размената на знаења меѓу населението преку воведување побрзи и постабилни интернет-конекции низ светот
- промовирање единствен, еднаков и поотворен пазар преку изедначување на просечната цена на царините во светот

- зголемување на учеството на најмалку развиените земји во светот во вкупниот светски извоз
- подобрување на севкупната економска стабилност во светот.

Во денешниот „дигитализиран“ свет, интернетот е клучен за многу активности, особено по пандемијата на ковид-19. Но, половина од светското население сè уште нема пристап до интернет. На крајот од 2018 година само околу 20% од вкупното население на делови од Африка и Океанија имаа пристап до интернет, во споредба со околу 85% од вкупното население на Европа и Северна Америка. Во 2019 година една шестина од населението на земјите во развој имаше претплата на интернет, додека во најнеразвиените земји таква можност речиси и да не постои поради недостиг на инфраструктура. Ова е токму едно од клучните прашања што допрва треба да се решат; преку воведување комуникациска и информатичка технологија во најмалку развиените земји во светот.

ПАНДЕМИЈАТА НА КОВИД-19 И ЦЕЛТА 17.

Пандемијата во голема мера ја уназади оваа цел. Монетарните ресурси се намалени, а пазарните тензии се зголемија. Пад има и кај домашните и кај странските инвестиции, донациите и воопшто пазарната размена.

Дел од средствата за помош на земјите во развој беа искористени за намалување на влијанието на пандемијата врз глобалната економска ситуација. Од 2021 година наваму, расположливите средства за помош на земјите во развој се предвидува да се намалат за 20%, а странските директни инвестиции да паднат за 40%. Генерално, пандемијата ја наруши досегашната размена на пазарни добра и го забави изедначувањето на пазарот. Претходно споменатото усогласување на царинските вредности станува невозможно затоа што има нов тренд на склучување договори меѓу развиените земји, што директно ја намалува конкурентноста на земјите во развој.

СОСТОЈБА ВО ХРВАТСКА

Во 2018 г. е формирана Комисија за развојна соработка и хуманитарна помош во странство, која е основа на Хрватска за помош на други земји. Приоритетни области на хрватската помош се: Југоисточна Европа (Босна и Херцеговина, Албанија, Црна Гора, Косово, Северна Македонија, Србија) и јужните и источните земји (Јордан, Украина, Египет, Ирак, Либан, Сирија) и други земји во развој (Авганистан, Колумбија, Танзанија).

Платформата за меѓународна граѓанска солидарност на Хрватска, формирана во 2014 година, служи за промовирање активности на полето на меѓународна развојна соработка и хуманитарна помош. Беа организирани многубројни конференции за подигнување на свеста за целите на ОН во приватниот и академскиот сектор, а студентската заедница беше информирана со промотивен материјал.

АКТИВНОСТ 2

Код на активноста	Име на активноста
SDG17-SDGfP	Посилни заедно!
Цели на активноста	
<p>Учениците ја учат важноста на Целите за одржлив развој;</p> <p>Учениците размислуваат критички;</p> <p>Учениците работат насочени кон целта;</p> <p>Учениците се способни да дефинираат алтернативи за дејствување и да постават приоритети;</p> <p>Учениците се способни да донесуваат паметни и информирани одлуки;</p> <p>Вредности на приговори кои се во согласност со Цел 17;</p> <p>Позитивно реагираат кон постигнување на Цел 17;</p> <p>Да ја разберат важноста да работат заедно со другите за да успеат;</p>	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> ● Материјали - сад, мали хартии ● Времетраење – 3 ч. и 30 мин. ● Група број – 3 групи, по 5-6 ученици (8. одделение, возраст 13-14 години) 	
Инструкции за едукаторот	
<p>Прва лекција (1 час и 30 мин.)</p> <p>Наставникот го започнува часот со редување флеш-картички со Целите за одржлив развој на таблата. Кога ќе се постават сите картички, наставникот ги прашува учениците дали препознаваат некоја од нив.</p> <p>(Можете да прикажете и кратко видео https://www.youtube.com/watch?v=oXTBYMfZyrM&t=41s&ab_channel=UnitedNations или да ја користите сликата https://www.bookwidgets.com/play/JKJEPX)</p> <p>Учениците може да ги препознаат сликите со целите, а може и не, па наставникот ги цитира целите и ги прашува учениците:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Што мислите, за што се овие цели?</i> 2. <i>Дали мислите дека ни се потребни овие цели во нашите животи?</i> 3. <i>Зошто на луѓето им се важни овие цели?</i> <p>Кога дискусијата ќе заврши, наставникот пушта видео за Целите за одржлив развој. https://www.youtube.com/watch?v=bB4ITPO_3PI&ab_channel=mppsmk</p>	

Кога видеото ќе заврши, наставникот поттикнува дискусија.

1. *Што претставуваат за вас Целите?*
2. *Зошто се важни за нас прашањата што ги покриваат овие Цели?*
3. *Зошто е важно луѓето да ги постигнат целите?*

Втора лекција (2 часа)

Наставникот става чинија пред учениците. Потоа бара секој ученик да земе парче хартија, на него да ја напише Целта што му е најважна и да ја стави во садот. Кога сите ќе ги стават листовите, наставникот ги вади, ги чита наглас и ги совпаѓа истите одговори. Наставникот избира 3 цели кои имаат најмногу гласови, ги запишува броевите 1-3 на хартија, ги става во празниот сад и им дозволува на учениците да изберат хартии за да се поделат во групи. Кога групите се поставени, наставникот бара од учениците да работат заедно во групите и да направат кратка усна презентација зошто сметаат дека таа цел е важна. Наставникот им дава време да ги подготват и презентираат своите наоди.

Кога ќе ги завршат презентациите, наставникот ги меша учениците во различни групи, така што во секоја група има по еден ученик од групата 1, група 2 и група 3. (Групите се формираат на тој начин што во секоја има по еден ученик кој ќе го сподели она што го научил работејќи во претходната група)

Наставникот им дава задача - секоја група да подготви список со најмалку 10 работи што можеме да ги направиме за да ги постигнеме целите.

Група прва – чекори за постигнување на Целите за одржлив развој дома;

Втора група – чекори за постигнување на Целите за одржлив развој на училиште;

Група три – чекори за постигнување на Целите за одржлив развој во нашата заедница.

Наставникот дава време од една недела да се направи онлајн истражување и да се финализираат чекорите.

По завршувањето на истражувањето, учениците креираат брошури со листа за проверка на чекорите што ги избрале. Брошурите се дизајнирани да ги потсетуваат луѓето на целите и да бидат водич кон поодржливо живеење.

Совети (трикови) за едукаторот

- 1) Наставникот поставува прашања за Целите за одржлив развој.
- 2) Наставникот поттикнува дискусија за Целите за одржлив развој.
- 3) Наставникот ги повикува учениците да ги споделат резултатите од групната работа.

Целта на групите е учениците да го применат претходно стекнатото знаење и на тој начин да придонесат за тимската работа и за успешно извршување на работната задача.

Евалуација

Учениците дизајнираат брошури со чекори кон постигнување на целите. Брошурите се шират до наставниците во училиштето и до луѓето околу училиштето.

Идеи/инспирација за иднина

Брошурите може да се направат во апликацијата Canva. Откако ќе се дигитализираат брошурите, можат да се објават на училишната веб-страница или на профилите на социјалните медиуми.

Референции/извори за користење

[https://www.youtube.com/watch?v=0XTBYMfZyrM&t=41s&ab_channel=UnitedNations,](https://www.youtube.com/watch?v=0XTBYMfZyrM&t=41s&ab_channel=UnitedNations)

<https://www.bookwidgets.com/play/JKJEPX>

https://www.youtube.com/watch?v=bB4ITPO_3PI&ab_channel=mppsmk

<http://www.teachsdgs.org/resources.html>

Анекс

АКТИВНОСТ 3

Код на активноста	Име на активноста
SDG17-SDGfP	Единството создава сила
Цели на активноста	
<ul style="list-style-type: none"> • Ефективноста на тимската организација е одредена од нејзината важност за социјализација на учесниците, формирање вештини за тимска работа, едукација на лични квалитети: толеранција, емпатија, толеранција, почит и почит на соиграчот - неговата личност и позиција. Општествената функција на тимската организација на обуката се изразува во асимилација од страна на децата на искуство за целосно лично-индивидуално изразување во групата, а оттука и во општеството. • Учениците сфаќаат дека кога сите дејствуваат заедно, целта е постигната и успехот е задолжителен. 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Материјали - Учениците подготвија материјали за секоја намена. ❖ Времетраење – 90 минути ❖ Број на групи - неколку групи ученици <p>- (5. одделение, на возраст од 11-12 години)</p>	
Инструкции за едукаторот	
<p>Мотото „Единството прави сила“, испишано на државниот грб и на фасадата на зградата на Народното собрание, како и венцот со цвеќе околу апоенот на првите бугарски монети, се изгравирани на сите изданија на монети од 1881 година - бакар, бакар-никел, цинк, алуминиум и железо. Исклучок се прави само кога наместо државниот грб, на центите се исечени сликите на принцот/цар Фердинанд I, цар Борис III, коњаникот Мадара и таканаречениот мал грб (деноминации 1, 2 , 2 ½, 5, 10 и 20).</p> <p>Сите ја знаеме античката легенда за Кан Кубрат и волјата за неговите синови. Кубрат нареди да се донесат сноп стапови. Кога стаповите биле во сноп, ниту еден од неговите синови не можел да го скрши снопчето. Но, кога ги расфрлаа стаповите, многу лесно се кршеа еден по еден. Така ханот им остави аманет секогаш да бидат заедно и никогаш да не се делат, за да бидат силни и непобедливи, бидејќи во спротивно ќе бидат слаби поединечно и секој непријател ќе може да ги скрши.</p> <p>Денес, сите имате задача да пронајдете интересни факти за да нè запознаете со која било глобална цел за одржлив развој.</p>	

16 ученици ги презентираат синтетизираните информации пред одделението.

Цел 1- Нема сиромаштија

Дали знаевте дека:

- 1.345 милиони луѓе во светот живеат со помалку од 1 долар на ден? И дека во 21 век има земји во кои луѓето умираат од глад или немаат вода за пиење! Погледнете ги шокантните факти за сиромаштијата во светот и запомнете ги следниот пат кога животот ќе ви изгледа тежок!
- 80% од светското население живее со помалку од 10 долари на ден.
- 5,6 милијарди луѓе во светот работат за помалку од 10 долари дневно.
- 1 од 7 луѓе во САД живее под прагот на сиромаштија. Сиромаштијата не е ограничена само на Африка. Дури и во САД јазот меѓу богатите и сиромашните се зголемува и сè повеќе луѓе живеат на улица. Дури и во развиена земја како САД, дури 47 милиони луѓе се борат за егзистенција.

10 од најсиромашните земји во светот

Утврдување на нивото на приход на една земја од експерти од Светска банка. Тие собираат податоци за БНД по глава на жител и стапката на раст на БДП, државните приходи, увозот и извозот; резултатот е максимално објективен. Се разбира, нивото на невработеност во овие земји е исто така исклучена скала, како и, соодветно, нивото на криминал.

Мадагаскар - БДП по глава на жител: 950 долари

Во последните десет години населението на Мадагаскар е во многу непријатна ситуација. Финансиската криза доведе голем дел од населението на работ на сегашниот глад. Можеби на островот изгледа фантастично - но оваа приказна е прилично мрачна.

Того - БДП по глава на жител: 900 долари

Една мала земја во Западна Африка не може да се справи со кризата. Владата се обидува да стори сè што е можно за да ги извлече луѓето од сиромаштија - бесплатно образование и медицина за малку посветол живот.

Малави - БДП по глава на жител: 850 долари

И тука е проблемот со медицината. Целата земја се потпира на силата на пет болници да закажат преглед на лекар - речиси нереално. Се чини дека животот во Малави не се развил во последните неколку века: колиби, лов и собирање, сиромаштија и рана смрт.

Централна Африка - БДП по глава на жител: 700 долари

Луѓето го поминуваат целото време на работа - и тоа сè уште не е доволно за да ги прехранат нивните семејства. Општо земено, локалното население се занимава со земјоделство, но климата не е најпогодна за земјоделство во Африка.

Нигерија - БДП по глава на жител: 600 долари

Генерално, нигериската влада покажува многу добра страна: животниот стандард на локалното население расте - иако прилично бавно.

Зимбабве - БДП по глава на жител: 550 долари

Речиси целата територија на Зимбабве е окупирана од мали села, луѓето се обидуваат да живеат од земјоделство бидејќи таму нема друга работа.

Невработеноста е околу 90%.

Бурунди - БДП по глава на жител: 500 долари

Најголемите светски економии, како што се Соединетите Американски Држави и Британија, секоја година трошат милијарди долари за поддршка на Бурунди. За жал, во моментов резултатот е речиси незабележлив: Бурундијците сè уште се на работ на сиромаштија.

Еритреја - БДП по глава на жител: 400 долари

Изненадувачки, природните ресурси на Еритреја се толку импресивни што земјата може дури и да биде интересна за Соединетите Држави кои имаат желба да ја шират демократијата во областите богати со нафта. Но, локалното население не успеа да го подигне својот животен стандард.

Конго - БДП по глава на жител: 350 долари

Независноста на Конго беше последната капка: сиромаштија, грабежи, рана смрт - луѓето одамна престанаа да се надеваат на подобар живот. Ако не се обезбеди од поразвиени земји, локалните жители едноставно не можат да се одржуваат.

Либериа - БДП по глава на жител: 300 долари

И таа е најсиромашната земја во светот. Секоја година умираат десетици илјади луѓе од неухранетост. Финансиските ресурси и количината на храна се толку ниски, што експертите повикаа на неизбежен колапс на целата земја.

Цел 2- Нула глад

Дали знаевте дека:

- Една осмина од светот гладува
 - Има недостиг на храна за околу милијарда луѓе на Земјата. Затоа многумина заспиваат гладни. 70% од населението на Јужен Судан знае што е недостиг на храна. На второ место по глад е Кенија, со 51% гладни луѓе. Во исто време, за да се прехранат сите сиромашни земји од Африка, доволно е да се собере целата храна што ја фрлаат жителите на развиените земји низ светот.
 - Човек може да живее без храна 40 дена. Ако нема напорни вежби, едно лице може да живее без храна 40 дена. Докажано е дека по третиот ден на гладување телото почнува да го зајакнува својот имунолошки систем. Причината е моќното лачење на матични клетки при гладување. Во овој период телото ја намалува и концентрацијата на ензимот одговорен за стареењето и хормонот кој го поттикнува растот на канцерогените тумори.
 - Постот е најопасниот метод за слабеење. Да не се јаде ништо е најнеефективниот начин за слабеење. Недостигот на гориво во телото драстично ја намалува количината на гликоза во крвта и следствено ја намалува количината на инсулин одговорен за согорување на маснотиите во клетките. Така, при целосно гладување, во телото се акумулираат ацетонски тела, што ја зголемува киселоста во крвта, а тоа го труе целото тело. По завршувањето на гладот, телото не само што ја враќа тежината, туку и ја складира за во иднина.
 - Канибализам - Сè уште има места во светот каде што можете да наидете на канибали. Ова е можно во југоисточна Папуа Нова Гвинеја, Индија, Камбоџа, Фиџи, Бразил, Западна Африка и Конго. Најдобро е да не паднеш пред очите на гладните таму.
- Неухранетост - Главен социо-економски и здравствен проблем во земјите во развој и за дел од населението во развиените земји е неухранетоста. Тешката неухранетост

(глад или неухранетост) е широко распространета во големи географски региони. Неухранетоста е особено штетна за децата, чии потреби за енергија и хранливи материи се повисоки од оние на возрасните. Раната смртност на доенчињата, физичките и невропсихолошките нарушувања, губењето на тежината, поголемата инциденца и потешките заразни болести се последици од неухранетоста и кај мајките за време на бременоста и кај децата по раѓањето. Според СЗО, 10-15% од населението на нашата планета гладува, а делумната неухранетост влијае врз околу 50%. Во моментов има нагло зголемување на бројот на населението, што не е придружено со паралелно зголемување на производството на храна. Се проценува дека населението во земјите во развој со секојдневната исхрана добива 1/3 до 1/2 помалку енергија, речиси двојно помалку протеини и петпати помалку животински протеини од населението во развиените земји. Повеќето луѓе во Африка, Азија и во Латинска Америка консумираат само 6-15 g животински протеини дневно, со оптимална стапка од 50 до 60 g. Како резултат на неухранетост, милиони луѓе низ светот страдаат од кахексија, лудило, хипо- и авитаминоза, анемија, заразни и паразитски болести. Неухранетоста поврзана со недостиг на протеини е причина за висок морбидитет и морталитет поради ниската имунолошка заштита на населението. Има почести и потешки болести од голем број заразни и незаразни болести.

Цел 3- Добро здравје

Дали знаевте дека:

- 90% од смртните случаи од маларија се во Африка. 80% од загинатите се деца.
- Уште потажно е кога ќе се сетите дека маларијата е излечива, но во овие делови на светот луѓето немаат пристап до здравствена заштита и лекови. Земји во светот со најнизок животен век:

Свазиленд - 31,9 години

Кралството е мало - не повеќе од 200 квадратни километри.

На повеќе од две третини од населението им е тешко да ги задоволат дури и основните потреби како храна и засолниште. Сидата овде се шири неконтролирано.

Ангола - 38,3 години

Се наоѓа во Јужна Африка. Се граничи со Демократска Република Конго, Намибија и Замбија. Главен град е Лунда. По речиси три децении граѓанска војна и огромна сиромаштија, просечниот животен век е 38,2 години.

Замбија - 38,6 години

Се наоѓа во Јужна Африка. Се граничи со Конго, Танзанија, Малави, Боцвана, Намибија и Зимбабве. Лусака е најголемиот град. 64% од населението во земјата живее со помалку од 1 долар на ден.

Лесото - 40,4 години

Овде живеат нешто повеќе од 2 милиона луѓе. Најголемиот град е Масеру. Околу 40% од населението живее под прагот на сиромаштија.

Мозамбик - 41,1 години

Земјата граничи со Индискиот Океан на исток, Танзанија на север, Зимбабве на запад. Главен град е Мапуто. Тука живеат 24 милиони луѓе. Сиромаштијата и немањето пристап до медицински услуги се причина за нискиот животен век.

Сиера Леоне - 41,2 години

Се наоѓа во Западна Африка. Тоа е уставна република. Просечниот граѓанин овде не живее подолго од 40 години.

Либериа - 41,8 години

Се наоѓа во Западна Африка. Има површина од 111.369 квадратни километри и население од 3,7 милиони луѓе. Англискиот е официјален јазик. Се зборуваат уште 30 локални дијалекти.

Џибути - 43,4 години

Се наоѓа помеѓу Еритреја и Етиопија. Има население од 790.000 луѓе. Земјата страда од лоша здравствена заштита и недостиг на здравствена заштита во цели региони.

Малави - 43,8 години

Тоа е мала земја во Југоисточна Африка. Се граничи со Танзанија, Замбија, Мозамбик. 14,9 милиони луѓе живеат на 118.000 квадратни километри. Екстремната сиромаштија и високиот криминал придонесуваат за низок животен век.

Чад - 44,5 години

Населението е 4,4 милиони луѓе. Соседи на Чад се Судан, Демократска Република Конго, Република Конго и Камерун.

Цел 4- Квалитетно образование

Дали знаевте дека:

- 17% од светското население не знае да чита или да пишува.
- 6 милијарди долари би биле доволни за да се обезбеди образование за сите. Ова е приход на голема компанија за една година.
- Образовните системи кои се залагаат за висока ефикасност на образовниот процес, како главна цел го дефинираат обезбедувањето еднаков пристап до образованието. Еднаков пристап значи обезбедување еднакви можности за квалитетно образование на сите ученици, без разлика на нивниот пол, семејно потекло, социо-економски или културен статус. Еднаквоста во образованието значи отстранување на пречките и ограничувањата кои ги спречуваат учениците целосно да ги развијат своите способности и да го развијат својот потенцијал и создавање услови за ограничување на дискриминаторското влијание на социјалната и семејната средина врз нивните постигнувања.

До што води образованието?

- Одржливиот развој започнува со образованието.
- Образованието е главниот начин за надминување на сиромаштијата.
- Образованието им дава на родителите знаење за здравјето и хигиената на нивните деца.
- Образованието ги учи децата како да го заштитат своето здравје.
- Образованието може да помогне во развојот на одржливо земјоделство.
- Образованието може да помогне да се запре гладот во светот.
- Образованието може да помогне да се подобри исхраната во иднина.
- Образованието на мајката спасило животи на милиони деца во светот.
- Образованието им помага на жените да најдат работа.
- Образованието им дава глас на жените.
- Помали се шансите образованите жени да се омажат и да имаат деца на рана возраст.
- Квалитетното образование е клучно за економски и одржлив раст.

Цел 5- Родова еднаквост

Дали знаевте дека:

- 17% од светското население не знае да чита или да пишува. Околу 2/3 од нив се жени.

18 факти што треба да ги споделите на Меѓународниот ден на жената

Меѓународниот ден на жената - 8 Март - е вистински празник, а потеклото на празникот е многу интересно. За жал, Меѓународниот ден на жената не секогаш го добива она што го заслужува, како и самата борба за родова еднаквост. Значи, ако вие имате многу повеќе прашања за празникот отколку што би сакале да признаете, не чувствувајте се премногу лошо. Наместо тоа, започнете ја прославата на овој супер феминистички празник со читање на сите факти што треба да ги знаете на Меѓународниот ден на жената.

1. Меѓународниот ден на жената почнал да се одбележува на 8 март 1908 година, кога 15.000 жени маршираа низ улиците на Њујорк барајќи пократки работни часови, подобра плата и право на глас. Првиот настан на Меѓународниот ден на жената се одржа дури во 1911 година во Австрија, Данска, Германија и Швајцарија. ОН го признаа како празник дури во 1975 година.
2. Дури во 2011 година, за да се одбележи стогодишнината од првиот настан на Меѓународниот ден на жената, американскиот претседател Барак Обама го прогласи целиот месец март за „Месец на историјата на жените“ во САД.
3. Извештајот на ОН за жените од 2015 година покажа дека и покрај тоа што жените работат подолго од мажите, со оглед на платената и неплатената работа, жените сè уште заработуваат во просек 24% помалку од мажите во светот. Овој јаз во платите е најлош во Јужна Азија, каде што жените заработуваат 33% помалку од мажите.
4. 58% од дипломираните студенти се жени, а овој зголемен процент на образовани жени е директно поврзан со глобалниот економски раст - и побрз економски раст. Меѓу 34. земји што учествуваат во Организацијата за економска соработка и развој (ОЕСР), повеќе образование за жените и девојчињата претставува 50% од нивниот економски раст во изминатите 50 години.

5. Ова веројатно не е изненадување, но жените сепак поминуваат повеќе време на домашна работа и грижа за децата отколку мажите. ОН известуваат дека жените трошат еден до три часа повеќе на домашна работа од мажите, два до 10 пати повеќе време потрошено на деца и постари лица и еден до четири часа помалку дневно на активности на економскиот пазар. Всушност, во Европската Унија, 25% од жените велат дека тоа е причината поради која не се активни во работната сила, додека само 3% од мажите можат да го кажат истото.
6. Само 22 од 197 земји на Земјата можат да кажат дека имаат жени кои се шефови на држави.
7. Од 2014 година имало 16 милиони жени со ХИВ (СИДА), што значи дека 50% од сите возрасни лица со ХИВ се жени. Не е невообичаено жените што живеат со ХИВ да доживеат насилство само поради нивниот ХИВ статус. ОН велат дека најмалку 14 земји ги принудуваат ХИВ позитивните жени да имаат присилни абортуси и стерилизации.
8. Според долгорочна студија од 2010 година спроведена во Јужна Африка, насилството од интимниот партнер ги зголемува шансите жените и девојчињата да се заразат со ХИВ за 13,9%, а родовата нееднаквост го зголемува ризикот за 11,9%.
9. И покрај Декларацијата на ОН за елиминација на насилството врз жените во 1993 година, во моментот 1 од 3 жени во светот е жртва на физичко или сексуално насилство - и тоа обично од интимниот партнер.
10. И покрај фактот дека жените се пред мажите и во средното и во високото образование, стапката на невработеност несразмерно ги погодува жените низ светот. Од 2013 година, глобалната стапка на вработеност во однос на населението е само 47,1%. Спротивно на тоа, кај мажите овој процент е 72,2.
11. Минатата година УНИЦЕФ објави дека повеќе од 500 милиони жени и девојки во светот немаат пристап до приватен, санитарен простор каде што би можеле да имаат менструална хигиена. Тоа се половина милијарда жени и девојки во светот кои ја немаат основната потреба од чист и безбеден простор за да се справат со менструацијата.
12. Само 14% од врвните директори во компаниите на Fortune 500 се жени. Само 24 од овие компании имаат жени извршни директори.

13. Додека процентот на мажени жени пред 18-годишна возраст е намален во Северна Африка и на Блискиот Исток за околу 50% во последните 30 години, една од четири жени што живеат во светот денес е деверица.
14. Иако видовме напредок во осакатувањето на женските гениталии (ОЖГ) (Нигерија ја забрани оваа практика во мај 2015 година), останува фактот дека денес 200 милиони жени и девојки доживеале ОЖГ; некои во раното детство, но речиси сите до 15-годишна возраст.
15. Од 2013 година детските бракови имаат поголема веројатност да убиваат девојчиња во светот во развој отколку војна, СИДА, туберкулоза или која било друга причина за смрт. Всушност, компликациите од бременоста и породувањето се број еден убиец на девојчињата на возраст од 15 до 19 години во светот во развој.
16. Една жена во Африка се соочува со 1 од 31 шанса да умре од компликации за време на бременоста или породувањето.
17. Според УНИЦЕФ, приближно 31 милион девојчиња во основно училиште и 32 милиони девојчиња во средно училиште во 2013 година не посетувале училиште. Ова значи дека приближно 63 милиони млади девојчиња во светот немаат училиште.
18. Почнувајќи од 2013 година, се проценува дека ако детските бракови продолжат со сегашното темпо, тогаш 39.000 млади девојки ќе стануваат деца-невести секој ден. Тоа значи дека 142 милиони девојки на крајот ќе се омажат премлади. Недостигот на образование за младите девојки и стапката на детски бракови се исто така директно поврзани. Според УНИЦЕФ, доколку секое девојче во Супсахарска Африка и Северна и Западна Азија го добие своето средно образование, детските бракови би паднале за дури 64%.

Цел 6- Чиста вода и санитација

Дали знаевте дека:

- 1 од 9 луѓе нема пристап до вода за пиење.
- Во нашиот дел од светот, на секој чекор има продавница од која лежерно купуваме вода во шише. 800 милиони луѓе во светот немаат пристап до вода за пиење. Поради загадената вода што ја пијат, се шират болести како маларија, колера и други.

- Милиони луѓе во светот треба да пешачат со часови за да стигнат до место каде што можат да наполнат вода и потоа да ја донесат до своите семејства.
- 90% од смртните случаи од маларија се во Африка. 80% од загинатите се деца. Уште потажно е кога ќе се сетите дека маларијата се лекува, но во овие делови на светот луѓето немаат пристап до здравствена заштита и лекови. Маларијата се шири преку каснување од комарец или со пиење загадена вода.

Интересни факти за водата

Доколку се третираат, отпадните води од домаќинствата, индустријата и земјоделството би можеле да бидат вреден ресурс, а не скап проблем за решавање, се вели во извештајот на ОН објавен на Светскиот ден на водата. Третманот и рециклирањето на отпадните води не само што ќе го намалат загадувањето, туку можат да помогнат да се задоволи зголемената побарувачка за чиста вода и други суровини, велат експертите во извештајот.

Еве неколку факти за отпадните води:

- Над 80 отсто од отпадните води во светот не се пречистуваат и ги загадуваат реките и езерата.
- Во просек, земјите со ниски приходи преработуваат околу 8 проценти од индустриските и домашните отпадни води. Земјите со високи приходи прочистуваат 70 проценти.
- Загадувањето од човечки и животински отпад ја погодува речиси секоја трета река во Латинска Америка, Азија и Африка, ставајќи во опасност милиони луѓе.
- Во 2012 година смртта на 842.000 луѓе во земјите со низок и среден приход беше поврзана со загадена вода и несоодветна санитација.
- Во Супсахарска Африка повеќе од 60 отсто од урбаното население живее во гета.
- Нигерискиот град Лагос генерира 1,5 милион кубни метри отпадни води секој ден, од кои најголемиот дел се испуштаат непречистени во лагуната Лагос.
- Испуштањето непречистена вода во морињата донекаде го објаснува брзиот раст на мртвите зони без кислород. Досега е погодена област со големина колку Британија, што влијае врз егзистенцијата, рибарството и синџирите на исхрана.
- Најмалку 50 земји користат отпадни води за наводнување на земјоделството, што го зголемува ризикот од патогени да ги заразат земјоделските култури.

- Две третини од светското население живее во области каде што има недостиг на вода најмалку еден месец годишно.
- До 2030 година се очекува глобалната побарувачка за вода да порасне за 50 проценти.
- Меѓународната вселенска станица ја користи истата вода веќе 17 години.
- Во Израел прочистената вода е над 40 отсто од водата што се користи за наводнување.
- Се проценува дека повеќе од една петтина од потребите за фосфор во светот може да се задоволат со рециклирање човечка урина и измет.

Цел 7- Обновлива енергија

Интересни факти за електричната енергија.

Електричната енергија е составен дел од општеството. Порано повеќето луѓе во развиените земји беа загрижени за тоа како да заштедат пари на сметките за електрична енергија, а многу земји во развој работат на тоа како да произведат доволно енергија за граѓаните на земјата. Еве неколку интересни факти:

1. 20% од удобноста на домаќините

Американските домаќини трошат 20% од електричната енергија за ладење на воздухот. Количината на енергија што се користи во обичните домаќинства во САД за климатизација е околу 20% од потрошувачката на електрична енергија во земјата.

2. Затворениците имаат корист

Велосипедските ергометри во затворите произведуваат струја за околните села. Во Бразил има затвори каде што затворениците педалат на ергометри, кои произведуваат енергија за околните села. На овој начин обезбедуваат намалување на казната затвор.

3. Пари за ѓубре, одлагање ѓубре, топлина во струја

Рециклирањето е развиено во Шведска, поради што во земјата се увезува отпад од Норвешка, кој се третира во нивните пречистителни станици.

4. Итаипу ХЕЦ

Една четвртина од електричната енергија во Бразил се произведува овде. Речиси една четвртина од електричната енергија произведена во Бразил е од електрана.

5. Во Швајцарија сè е чисто

Повеќе од половина од целата енергија е произведена од хидроцентралите во Швајцарија, а остатокот од нуклеарните централи. Како резултат на тоа, енергетската индустрија во земјата не произведува речиси никакви емисии на CO₂.

6. Електрана што пумпа и складира енергија

Постројките за пумпање и складирање овозможуваат зачувување на „зелената“ енергија за долг временски период.

7. Чиста атомска енергија - ветер и вода

Во производството на нуклеарна енергија нивото на CO₂ е занемарливо. Во процесот на производство на нуклеарна енергија се ослободува помалку CO₂ отколку за време на развојот на сончевата и геотермалната енергија.

8. Геотермална енергија во Исланд

Геотермална станица во Исланд. Исланд ја произведува целата своја енергија од обновливи извори. ХЕЦ обезбедуваат околу две третини од енергетските потреби, а остатокот го произведуваат геотермалните централи.

9. Советски боеви глави

Околу половина од нуклеарната енергија се произведува од старите советски боеви глави во САД.

10. Водна енергија на Норвешка

99% од енергијата на Норвешка доаѓа од хидроцентралите. Ова е повеќе од која било друга земја на Земјата.

11. Ветерот

Додека производството на енергија од ветер и ветерните електрани постојат долго време, не многу луѓе се свесни за оваа технологија или знаат од каде доаѓа.

Енергијата на ветерот постои многу подолго отколку што знаат повеќето луѓе.

12. Реактори со течен ториум флуорид

7.000 тони ториум - годишна потрошувачка на електрична енергија од населението на Земјата. Реакторите со течен флуорид ториум би можеле да ја задоволат побарувачката за годишна енергија во светот, користејќи околу 7.000 тони ториум.

13. Нуклеарна Франција

Франција произведува електрична енергија во изобилство. Франција произведува електрична енергија од нуклеарна централа.

14. *Наведете струја*

Во 1963 година Квебек ја национализира електричната енергија. Ова доведе до фактот дека 96% од енергијата на Квебек сега се генерира од хидроелектрични извори. Исто така, канадската провинција има некои од најниските цени на континентот.

15. *Термити - биореактор*

Американското Министерство за енергетика размислува да ги користи термитите како извор на обновлива енергија. Тие произведуваат речиси 2 литри водород едноставно со јадење парче хартија. Можеме да кажеме дека овие инсекти се еден од најефикасните биореактори на Земјата!

Цел 8- Достоинствено работење и економски раст

Дали знаевте дека: Германија е рангирана на врвот на листата за најдолг животен век за двата пола. Според неодамнешните студии, мажите овде достигнуваат просечна возраст од 76 години, а жените во повеќето случаи живеат до 90. Оваа статистика треба да ви укаже на високиот животен стандард во земјата, за кој долго време се зборува и кој очигледно не е уште еден мит.

Пандемијата на ковид-19 принуди многу компании целосно да се префрлат на далечинско работење. Речиси веднаш целиот персонал работеше од дома, поврзувајќи се со корпоративните системи преку VPN или облак и комуницирајќи преку платформи за видеоконференции како што се Microsoft Teams, Zoom или Skype.

Традиционалните бариери за далечинско работење - од недостаток на софтвер до грижи за тоа како ќе изгледа кујнската маса на екранот - во голема мера се отстранети. Никој не се грижи каде и како работиме, ова е пресвртница.

Малку е веројатно дека сето тоа ќе исчезне по кризата. Гледајќи напред, можеме да очекуваме дека голем дел од она што е направено преку личен контакт ќе биде префрлено во онлајн опкружувањето. Луѓето веќе се навикнати да работат на овој начин. За многумина ова беше откритие дека е можно.

Работата од дома

Има некои валидни приговори за далечинската работа. Некој тврди дека моментално ја гледаме низ розови очила. Ова е ново, ова е свежо, ова се случува во итни случаи. Сите тие се дома и обединети со јасно дефинирана цел за водење бизнис. Зарем сето ова нема да го изгуби своето значење по пандемијата?

Прво, не знаеме точно кога ќе може да се зборува за постковид ситуација. Може да се појави по значително време. Второ, работата од дома најверојатно ќе продолжи. Се разбира, повеќето луѓе ќе се вратат во своите канцеларии кога ќе биде безбедно. Но, тешко дека можеме да се сомневаме дека скоро сите ќе почнеме да работиме на далечина. Можеби ќе престанеме да зборуваме за посебната „далечинска“ работа, која ќе стане еден од вообичаените начини на работа.

Сепак, виртуелниот свет не може целосно да го замени реалниот свет. Состаноците лице в лице ќе станат уште поважни бидејќи ќе бидат поретки. На крајот на краиштата, нашите градски центри и деловни области нема да одат никаде. Важни деловни одлуки и договори и понатаму ќе бараат личен контакт.

Генерално, сепак, нема сомнеж дека сегашната ситуација ќе има траен ефект врз нашата работа во иднина. Ова немаше да се случи доколку технологијата не успееше да ги реши денешните проблеми. Но, таа се претстави изненадувачки добро.

Технологијата може да се справи со задачите

Како резултат на тоа, технологијата само добива поголема деловна вредност. Може да се очекува да се зголемат инвестициите во хардвер, софтвер и автоматизација. Компаниите ќе мора да инвестираат уште повеќе во лаптопи, мобилни уреди и софтверски телефони. Ќе се зголеми побарувачката за надворешни ИТ-услуги бидејќи компаниите ги сфаќаат нивните предности во однос на сопствените системи. Побарувачката за облак-услуги ќе скокне за да се обезбеди потребната пропусност и процесорска моќ.

Компаниите треба да го земат предвид секој аспект од нивниот бизнис.

Технологијата игра клучна улога во ова. Техничките фирми треба да одговорат на овој предизвик и да размислат како да им помогнат на организациите да се приспособат.

Иновацијата мора да се забрза.

Технолошкиот сектор игра клучна улога во транзицијата кон нова работна иднина.

Цел 9 - Иновации и инфраструктура

Иновациите се клучен фактор за економскиот развој на современите земји. За нивниот развој и имплементација потребни се значителни ресурси - работни, финансиски, организациски, но решавањето на соодветните задачи е неопходно за да се обезбеди ефикасност на економијата на земјата. Што се иновации? Кои се условите за нивна успешна реализација?

СУШТИНАТА НА ИНОВАЦИЈАТА

Под иновации обично се мисли на новитетите во областа на технолошкиот развој, примената на менаџерските одлуки, организацијата на деловните процеси, што се заснова на употреба на напредни достигнувања во различни области на науката. Затоа, примери на иновации може да се забележат во широк спектар на деловни сектори. Важен критериум за препознавање на решението како иновативно е фундаменталното подобрување во технолошкиот или менаџерскиот процес при неговото спроведување.

Како ќе живееме на Земјата во иднина

Ајде да продолжиме напред и да видиме што е следно во големите индустрии. Во иднина ќе има големи промени во нашиот начин на живот, работа и патување. Но, благодарение на податоците, автоматизацијата и софтверот, начинот на кој комуницираме со планетата ќе биде попааметен и поефикасен. Еве што ќе се смени.

Повеќе ќе се потпираме на обновливите извори на енергија и батериите.

Што ќе се промени: Потрошувачката на енергија ќе се префрли на енергија од ветер и сончева енергија бидејќи овие извори стануваат поекономични.

Што значи ова: Индустијата за складирање енергија - индустриски батерии - ќе расте брзо за да ја складира енергијата генерирана од овие обновливи извори. На пример, турбините на ветер можат да собираат енергија само кога е ветровито, исто како што соларните панели се потпираат на сончевата светлина за да генерираат енергија. Батериите мора да ја складираат оваа енергија за клиентите да можат да ги вклучат светлата и да не бидат попречувани од временските услови. „Складирањето енергија ги прави обновливите извори сигурни и достапни на побарувачката“, рече Рупа Шорт, директорка за развој на бизнисот на Honeywell, која се фокусира на

пазарните трендови и технолошките иновации за да се задоволат новите енергетски потреби.

Домовите и канцелариите ќе станат електрани

Што ќе се промени: Зградите ќе генерираат сопствена енергија користејќи обновливи извори. Ова локално производство на електрична енергија ќе обезбеди електрична енергија за соседните згради и ќе придонесе за електричната мрежа. Што значи ова: зградите ќе имаат нула нето потрошувачка на енергија, произведувајќи онолку енергија колку што трошат. Тие ќе имаат различни локални можности за производство и складирање енергија. Тие ќе имаат, на пример, турбини на ветер на покривите, фотоволтаични фасади, биогенератори, генератори со традиционални горива и опции за складирање во домот, како што се батерии. Софтверот ќе ги оптимизира изворите на енергија врз основа на тоа како сакаат потрошувачите да ја оптимизираат потрошувачката на енергија во различни периоди од денот. „Паметните згради ќе бидат автономни и самооптимизирани, овозможувајќи им да бидат независни, но сепак да даваат вреден придонес за нивната соседна паметна урбана инфраструктура“, рече Деб Леројд, директор за управување со снабдувањето во Honeywell, кој има повеќе од 20 години искуство со поврзани згради.

Ќе патуваме со електрично воздушно такси

Што ќе се промени: со повеќе од 150 компании кои работат избезумено на возила за урбана воздушна мобилност (UAMs), во наредните години ќе се појават многу нови концепти за воздушни такси со електрична енергија. На крајот тие ќе можат да летаат без екипаж.

Што значи ова: Урбаната воздушна мобилност опишува нов систем за воздушно патување со електрични авиони со вертикално полетување за летање над метрополите. Вложувачкиот капитал се влева во секторот, а некои од водечките компании веќе работат на третата или четвртата итерација на прототипови на возила. Повеќето компании планираат на крајот да ги пилотираат овие авиони автономно, елиминирајќи ги тежината и трошоците за пилотирање. Остатокот од воздухопловната индустрија повторно се опремува за оваа нова ера. Студијата наречана од Honeywell покажува дека една третина од компаниите развиваат

производи за UAM, а повеќе од половина од овие производи веќе се тестираат на летот.

Зградите ќе користат енергија само кога е потребно

Што ќе се промени: Зградите ќе ги задоволат емоционалните и рационалните потреби на луѓето што живеат во нив. Ова значи дека енергијата ќе се троши само кога се зафатени, со што ќе се оптимизира ефикасноста.

Што значи ова: повеќе сензори ќе користат машинско учење и вештачка интелигенција за да обезбедат интелигентни и интуитивни простори. Зградите ќе учат од сопствената историја на изведба и одржување за да можат континуирано да се оптимизираат врз основа на искуството. Сите системи ќе бидат поврзани за да се создаде „езеро“ од податоци за да се олесни животот - осветлување, лифтови, противпожарни и безбедносни системи. „Човеково-центрираниот пристап кон дизајнот, искуството и управувањето со зградата ќе ги направи зградите футуристички и ќе ги предвидат човечките потреби“, рече Маниш Шарма, главен директор за технологија на нашиот бизнис со градежна технологија.

Цел 10 - Намалување на нееднаквостите

Тројца научници од „Јеил“ имаат идеја која тера на размислување: луѓето не се загрижени за економската нееднаквост, туку за неправдата.

„Не можевме да најдеме докази дека луѓето се загрижени за економската нееднаквост сама по себе. Напротив, тие се загрижени за други прашања поврзани со економската нееднаквост, како што се сиромаштијата, рушењето на демократските вредности и што е најинтересно, неправдата. – пишуваат Кристина Стерманс, Марк Шескин и Пол Блум во нивната нова студија објавена во Nature Human Behavior. Д-р Стерманс е постдокторски соработник по психологија, д-р Шескин е постдокторски соработник по когнитивна наука, а д-р Блум е професор по психологија, сите на Универзитетот „Јеил“.

Но, што е нееднаквоста и каква улога има таа за демократијата – ја поткопува или ја стимулира? Дали нееднаквоста ги тера луѓето во очај? Или нееднаквоста е неопходно зло што мораме да го толерираме до одредени нивоа за да имаме кон што да се стремиме?

Значи, што е нееднаквост?

Истражувачите инсистираат на тоа дека треба да развиеме заедничко разбирање за тоа што е нееднаквост. Постојат три различни идеи, но поврзани со нееднаквоста:

1. Луѓето треба да имаат еднакви можности во општеството - без разлика на нивното потекло, раса, пол итн.
2. Наградувањето, добрата и придобивките мора да се распределат праведно според заслугите.
3. Со еднакви достигнувања, еднакви последици, без разлика на околностите. Или како што велат експертите: „нееднаквост на исходот“ - кога за истото работно место добивате 1000 лева, а вашиот колега - 2000 лева.

Овие поими се три различни димензии на нееднаквоста со кои се соочуваме во животот и кои на крајот го обликуваат кај луѓето она што тие го чувствуваат како економска нееднаквост. Разбирањето на различните димензии на овој феномен е исклучително важно за изготвување план за исцелување на нашето општество. а заклучоците, сепак, се засноваат на релевантни истражувања.

Можете ли да погодите што мислат Американците и Европејците, која е најголемата закана со која сега се соочува светот?

Една неодамнешна студија на Истражувачкиот центар „Пју“ покажа дека најчестиот одговор е нееднаквоста. Не климатските промени, сиромаштијата, болестите, војната или протокот на мигранти.

Иако малкумина веројатно ќе ја ценат скалата на нееднаквост. Еве еден пример: Земете го богатството на осумте најбогати луѓе на планетата и соберете го. Сега направете го истото за најсиромашните 3,5 милијарди. Двете сума ќе бидат исти - исти, 780 милијарди лева или скоро 500 милијарди долари. Само осум луѓе поседуваат богатство колку половина од светското население. И оваа нееднаквост се продлабочува. Во 1960 година извршен директор во Соединетите Држави обично заработувал 20 пати повеќе од работникот. Денес ова е повеќе од 354 пати.

Папата Франциск ја нарече економската нееднаквост „коренот на општественото зло“. Јазот меѓу богатите и сиромашните во светот се чини дека никогаш не бил толку длабок, и тоа ги загрижува и ги навредува луѓето. И идејата дека нееднаквоста треба да се намали речиси се зема здраво за готово.

Но, и покрај овој бес, луѓето не ја гледаат нееднаквоста како фундаментално погрешна, туку како резултат на неправда. Не постои консензус за тоа како би изгледал еден совршено фер свет, но за повеќето од нас, доброта во него нема да бидат рамномерно распределени.

Тројцата истражувачи од „Јеил“ предлагаат да се помират овие два феномени (огорченоста поради јазот меѓу богатите и сиромашните и идејата дека нееднаквоста мора да постои). Тие не наоѓаат докази дека луѓето се загрижени за самата економска нееднаквост, но всушност економската нееднаквост често се меша со неправдата.

Природна нетолеранција на нееднаквоста

Ако барате докази дека луѓето се природно нетолерантни на нееднаквоста, ќе најдете многу лабораториски тестови кои го потврдуваат тоа. Студиите открија „универзална желба за еднаква плата“, „еднаквост кај луѓето“, „егалитаризам кај децата“ и „еднаквоста се постигнува со реципроцитет“.

Кога од учесниците во лабораторијата се бара да споделат ресурси помеѓу неповрзани поединци, тие имаат тенденција да ги делат еднакво. Ако претходната ситуација доведе до нееднаквост, луѓето ќе ги поделат идните ресурси нерамномерно за да ја поправат или минимизираат нееднаквоста меѓу другите луѓе. Оваа пристрасност е толку силна што учесниците понекогаш претпочитаат еднакви резултати каде што секој добива помалку отколку нееднакви резултати каде што секој добива повеќе, вели Гардијан.

Студиите на деца на возраст меѓу три и осум години откриваат слична пристрасност кон еднаквоста. Тригодишните деца еднакво ги делат ресурсите со трети лица, а шестгодишните покажуваат уште посилна желба за рамномерна распределба, инсистирајќи на тоа дополнителните ресурси да бидат отфрлени наместо нерамномерно распределени.

Проблемот се сиромаштијата и неправдата

Хари Франкфурт е почесен професор по филозофија на Универзитетот „Принстон“. Во својата книга „За нееднаквоста“ тој тврди дека наша морална должност мора да биде да ја искорениме сиромаштијата, а не да постигнеме еднаквост. Неопходно е да се осигури дека секој има средства да живее нормален живот.

„Убеден сум дека луѓето ќе реагираат со многу поголемо сочувство на страдањата на оние што живеат во сиромаштија отколку на оние што едноставно неправедно (од нивна гледна точка) не се доволно богати“, рече Франкфурт. - „Луѓето веројатно ќе ги поддржат промените во законодавството насочени кон ублажување на состојбата на сиромашните“.

Цел 11- Одржливи градови и заедници

Африка и Азија се дом на речиси 90 отсто од светското рурално население.

Се проценува дека 70% од луѓето наскоро ќе живеат во градовите.

Предизвикот за големите урбани центри не е да обезбедат засолниште за повеќе луѓе, туку да го направат одржлив модел. Врз основа на социјалните, еколошките и економските аспекти на градовите, годишно се составува Индексот на одржливи градови (SCI).

1. *Лондон, Велика Британија* - рамнотежа помеѓу социјалниот и економскиот развој
Британската престолнина се издвојува со високиот рејтинг за благосостојбата на граѓаните (здравје, образование, ниска стапка на криминал), работниот век (работно време) и урбаниот живот (пристапност за транспорт и поврзување). Лондон е еден од најуспешните градови во однос на квалитетот на воздухот и управувањето со отпадот.

2. *Стокхолм, Шведска* - најзелениот град во Шведска

Главниот град на Шведска е на врвот на рангирањето за управување со животната средина благодарение на неговите инвестиции во одржлива инфраструктура, ниските емисии и добриот квалитет на воздухот. И Стокхолм и Франкфурт успешно го комбинираа економскиот развој со бараните еколошки стандарди, правејќи го квалитетот на животот на нивните заедници меѓу највисоките во светот.

3. *Единбург, Велика Британија* - ги става граѓаните на прво место

Додека Стокхолм се потпира на стратегии за животната средина, Единбург е повеќе посветен на општествениот развој на своите граѓани, поради што е на прво место во социјалниот развој.

Единбург е лидер во подиндексот „развиено население“, кој се одредува според здравјето на градот, пристапноста до јавниот превоз, финансиските можности граѓаните да уживаат во задоволствата на градот и друго.

4. Сингапур - економија и капитал за вработување

Островскиот град-држава е во првите пет благодарение на неговото неприкосновено лидерство во една од компонентите на одржливиот град, а тоа е економската. Дизајниран како еден од најлесните градови за отворање и водење сопствен бизнис, Сингапур е полн со иноватори и претприемачи. Има и исклучително висока стапка на вработеност, што носи високи нивоа на производствен капацитет.

5. Виена, Австрија - паметна и еколошка метропола

„Мерсер“, консултантска фирма, ја рангира Виена како најдобар град за живеење во истражувањето за квалитетот на животот, а Обединетите нации го прогласија за најпросперитетен градски центар. Покрај неговите културни активности и економијата базирана на наука и технологија, Градскиот совет на Виена започна програма за трансформирање на градот во паметен град до 2050 година, со цел да се намали јаглеродот од 3,1 тон на 1 тон по лице.

Цел 12- Одговорна потрошувачка

Ако фрлите ѓубре во канта, тоа ќе стигне до депонија и ќе треба да скапува со години. Како што се распаѓа, ќе испушта депониски гас, токсичен варовник и метан. На пример - облеката од материјали што не се биоразградливи може да остане на депонија повеќе од 200 години, старите чевли се распаѓаат за речиси 10 години, а нивните гумени ѓонови - меѓу 50 и 80 години.

Синтетичките влакна не се распаѓаат, а волнените влакна произведуваат метан, кој е главен виновник за глобалното затоплување. На оваа слика можеме да додадеме бои и хемикалии вградени во текстил, кои ја контаминираат почвата со високо токсични или опасни хемиски соединенија. Во исто време, постои реална можност природно, следејќи ја патеката на синџирот на исхрана, да влезат во телото на луѓето и животните.

Во Бугарија годишно се „произведуваат“ речиси 100.000 тони отпад од стара облека и обувки. Во исто време, најновите статистички податоци за земјите од ЕУ покажуваат дека меѓу 30 и 50% од купената нова облека се собира посебно, а остатокот оди на депонија. Процентот на посебно собрани облека и обувки во Бугарија е близу нула. Студија на Гринпис-Германија од 2015 година покажа дека околу 40% од нашата облека ретко или никогаш не се носи. Уште неколку факти - за производство на килограм памук потребни се меѓу 10.000 и 20.000 литри вода; $\frac{1}{4}$ од глобалната потрошувачка на пестициди паѓа на производителите на памук; околу 20% од загадувањето на индустриските води е поврзано со боене и преработка на текстил.

Дали успеавме да ве убедиме да не ја фрлате непотребната облека во кантите? Таа може да живее нов живот - да ја носи друго лице или да биде преработена во нова суровина.

Текстилните производи што не можат повторно да се употребат добиваат нова шанса како текстилни конци или се користат за производство на други производи за градежништвото, индустријата за мебел и облека, како и за домот - разни видови хидроизолации, влошки за чевли, памучна вата за индустрија за облека, изолациски материјали во автомобилската индустрија и многу други.

Посебните точки се нашата алтернатива на сите овие шокантни податоци! Овде можете да ја оставите облеката што нема да ја носите, која не ви се допаѓа, не ви стои, ја сметате за истрошена. Тука е местото на осамениот чорап и чизмите од минатата зима. И детската облека за која не можете да жалите!

Преплавени сме со информации од сите страни за тоа колку е важно да се рециклира и како го спасуваме светот на овој начин. Изненадувачки за милитантните екологисти, сепак, излегува дека рециклирањето не само што носи придобивки, туку има и значителни недостатоци.

Придобивки:

Заштита на животната средина

Со рециклирање хартија, заштедуваме милиони дрвја. Ако се откажеме од пластичните кеси или ги предадеме на рециклирање, ќе ги спасиме животите на илјадници морски животни и птици.

Ја намалува потрошувачката на енергија

Најголемо количество енергија се користи во преработката на суровините за време на производството. Рециклираните материјали се клучни во индустријата бидејќи го прават процесот на производство многу поисплатлив од конвенционалните.

Го намалува глобалното затоплување

Рециклирањето ги намалува негативните ефекти од глобалното затоплување. Крупниот отпад како хартија, пластика, автомобилски гуми често се согорува и на тој начин штетните емисии и стакленички гасови се ослободуваат во атмосферата. Рециклирањето гарантира дека процесот на согорување е минимизиран и целиот отпад се регенерира како корисни производи, без никакво или минимално влијание врз животната средина.

Одржливо користење на ресурсите

Рециклирањето поттикнува рационално користење на ресурсите. Процесот на рециклирање на отпадот ги зачувува вредните ресурси за идните генерации без да ја загрози сегашната потрошувачка.

Недостатоци:

Рециклирањето не е секогаш исплатливо

За да може материјалите да се користат повеќе пати, неопходно е да се изградат фабрики, што подразбира големи инвестиции. Самото создавање станици за третман на отпад е поврзано со загадувањето на воздухот и емисиите.

Рециклираните производи често се со слаб квалитет

Производите направени од рециклирани материјали не се секогаш одржливи со текот на времето. Често, предметите создадени од рециклиран отпад се покревки од новите и затоа се поевтини од нив.

Депониите за рециклирање не се хигиенски

Местата за собирање и рециклирање отпад не се секогаш безбедни. На таквите локации има различни хемикалии кои може да бидат многу опасни. Складирањето отпад е поврзано со големи количини нечистотија и материјали кои се распаѓаат, кои можат да бидат опасни за здравјето на вработените и оние што живеат во близина на депонии.

Не е доволно распространето

Широко распространето рециклирање е важно за постигнување долгорочни цели за зачувување на природата и ресурсите. За жал, во многу делови од светот ѓубрето се фрла на нерегулирани депонии, што го прави рециклирањето во голема мера бесмислено.

Факти за отпадот што го отстрануваме:

За хартијата:

1. Загадувањето на воздухот се намалува за 70 отсто доколку се произведува нова хартија од рециклирани материјали.
2. Ако хартијата што ја користи „Њујорк тајмс“ дневно се рециклира, ќе се спасат 75.000 дрвја.
3. Мора да се исечат половина милион дрвја за производство на сите неделни весници во светот.
4. Ако се рециклира хартијата од сите весници во светот, за една година ќе се спасат 250 милиони дрвја.
5. За хартијата што ја користи просечниот Американец, годишно се сечат 7 дрвја.

За алуминиум:

1. Потребни се повеќе од 500 години за да се скрши алуминиумски бокал со безалкохолан пијалак или пиво.
2. Повеќе од 80 милијарди алуминиумски лименки се користат секоја година за безалкохолни пијалаци и пиво.
3. Рециклирањето бокал заштедува енергија еквивалентно на телевизор вклучен 3 часа.
4. Алуминиумот може да се рециклира неограничен број пати.

За стакло и пластика:

1. Потребни се повеќе од 4.000 години за да се разложи 1 стаклено шише.
2. Стаклото е материјал кој 100% може да се рециклира.
3. Рециклирањето на 1 стаклено шише заштедува енергија за напојување на светилка од 100 W за 4 часа.
4. Пластичните кеси што се фрлаат во океаните и морињата убиваат повеќе од 1 милион морски животни секоја година.
5. Со рециклирање на 1 тон пластика се заштедуваат до 2.000 литри бензин.

6. Над 60% од ѓубрето што се фрла во корпа може да се рециклира.

Цел 13 - Борба против климатските промени

Научниците не се едногласни за причините за глобалното затоплување

Постои широко распространета перцепција дека има недостиг на консензус во научната заедница за климатските промени. Всушност, тоа воопшто не е така. Повеќе од 90% од експертите што ја истражуваат оваа тема се согласуваат дека човековата активност е главната причина за глобалното затоплување. „Посигурни сме дека луѓето влијаат врз климата отколку дека цигарите предизвикуваат рак“, изјави климатологот на НАСА, Кејт Марвел. Меѓутоа, една неодамнешна анкета во САД покажа дека само 1 од 5 луѓе во земјата е свесен за овој факт.

Климатските промени се природна работа

Тешко дека постои научник кој се почитува себеси, а би негирал дека климатските промени можат да бидат природен процес. Она што ја прави сегашната ситуација единствена е брзината на промените. „Стапката со која јаглеродниот диоксид се испушта во атмосферата денес е без преседан во последните 66 милиони години“, се вели во студијата објавена во 2016 година. Фактите се повеќе од елоквентни - ниту еден природен феномен не може да го објасни затоплувањето, кое започна со Индустриската револуција. Во исто време, научниците забележуваат дека главната причина за овој загажувачки тренд се стакленички гасови кои ја заробуваат топлината што се ослободува при согорувањето на фосилните горива. „Природните фактори, како што се вулканските ерупции и промените во сончевата активност, би можеле да имаат многу поблаги последици, особено ако погледнеме што се случувало во последните 50 години“, вели климатологот Зеке Хаусфадер.

Сонцето е виновно

Сончевата активност несомнено може да предизвика долгорочни климатски промени - како што е ледената доба. Сепак, тоа не може да биде објаснување за затоплувањето на кое сме сведоци во моментот. Во текот на последните 800.000 години нашата планета помина низ неколку циклуси на ледени доба и затоплување. Таквиот циклус трае во просек околу 100.000 години, а причината за тоа е орбитата на Земјата и наклонот на оската на Земјата (променливото растојание помеѓу Земјата

и Сонцето доведува до врвови и падови во количината на сончева енергија што ја добиваме).

Во денешно време гледаме исклучително брз пораст на температурите, кој започна пред околу 150 години. Овој процес стана особено интензивен во последните неколку децении. Во исто време, соларниот циклус е на пат да го достигне најниското ниво од 1750 година, според НАСА. Тоа значи дека Земјата добива сè помала количина на толку голема енергија (тука треба да се забележи дека разликата е незначителна - само околу 0,1% помалку сончева енергија стигнува до нашата планета отколку во 1750 година).

Количината на јаглерод диоксид во атмосферата е премала и не може да предизвика климатски промени.

Дел од оваа изјава е, всушност, вистинита. Јаглеродниот диоксид претставува само 0,1% од атмосферата. Но, оваа навидум незначителна количина може да има огромно влијание. Јаглеродниот диоксид има способност да ја задржува топлината и е клучен за климата на Земјата. Ако поради некоја причина исчезне, температурата на нашата планета речиси веднаш ќе падне под 0 Целзиусови степени. Не случајно сегашното зголемување на неговата количина ги загрижува научниците. Тие забележуваат дека со илјадници години нивоата на јаглерод диоксид во атмосферата биле околу 280 делови на милион. Меѓутоа, во последните 150 години оваа бројка е зголемена за речиси 50% и сега изнесува 415 делови на милион.

Научниците честопати посочуваат внимание на фактот дека растот на градовите доведува до затоплување на локалната атмосфера. Меѓу причините за тоа се сечата на дрвјата, концентрацијата на темни површини и згради, како и зголемената емисија на стакленички гасови. Ова ги наведува некои луѓе да се сомневаат во веродостојноста на податоците добиени во областите на големите градови.

Всушност, истражувањата се прават во различни делови на светот - вклучувајќи ги и оние што се многу далеку од населените области. Резултатите од мерењата таму се слични на оние во градовите, што докажува дека порастот на температурите е глобален, а не регионален феномен.

Британските климатолози од Центарот за закрепнување на климата во Кембриџ предложија напредно решение против климатските промени - обновување на топењето на арктичките ледени плочи.

Климатските промени се веќе толку сериозни што намалувањето на емисиите на стакленички гасови не е доволно за да се подобри ситуацијата, велат научниците, цитирани од Метро. Затоа има потреба од дополнителни и порадикални решенија, додаваат оттаму.

„Предлагаме иницијатива која ја нарекуваме просветлување на морскиот облак. Ќе изградиме специјални распрскувачи кои ќе ги растераат капките морска вода во воздухот под висок притисок. Тоа ќе го стимулира создавањето на испарувања со кристали од сол, кои поради воздухот ќе се издигнат на небото. Солта ќе поттикне формирање на нови облаци кои ќе го заштитат арктичкиот мраз од интензивното сончево зрачење“, објаснува Дејвид Кинг, шеф на истражувачката група.

Цел 14- Живот под вода

Животот под вода се соочува со сериозни закани

Животот во слатките води и регионалните мориња во Европа не е во добра состојба. Лошата состојба на екосистемите има директно влијание врз многу животни и растенија кои ја населуваат водната средина и влијае врз другите видови, како и врз луѓето, кои зависат од достапноста на чиста вода. Состојбата на европските мориња е многу тешка, главно поради прекумерниот риболов и климатските промени, додека слатките води страдаат од преоптоварување со хранливи материи и промени на живеалиштата. Хемиското загадување има негативно влијание и врз слатките води и на морските екосистеми.

Дали знаевте дека: Една третина од Мртвото Море исчезна од 1960 година до денес. Водата неповратно се повлекува, а брегот се претвора во лунарен пејзаж исполнет со кратери, пренесува БНТ. Една од причините е тоа што Израелците, Палестинците и Јорданците со години ја пренасочуваат речната вода од едно од најсолените водни тела на Земјата.

Во 60-тите години бањскиот туризам процвета на израелските брегови на Мртвото Море. Во тоа време одморалиштето Аин Геди беше на брегот. Денеска е сенишно место, водата се повлекла 3 километри, а плажата изгледа како пустина погодена од метеорски дожд.

Секоја година Мртвото Море се намалува за еден метар, оставајќи зад себе кратери до 10 метри. Без вода, земјата тоне.

Загрозени видови:

Морска желка со глава на јастреб - Името го добила по карактеристика на телото - издолжена, зашилена глава, која завршува со клун. Друга карактеристика е тоа што рабовите на нејзината обвивка се назабени. Видот се наоѓа во океаните и главно во коралните гребени. Морските желки се живи претставници на група влекачи кои постоеле на Земјата и во морињата во последните 100 милиони години.

Морско прасе со мазен грб - Засилениот риболов со мрежи во неговото живеалиште доведе до намалување или целосно исчезнување на видот. Познат е по своето ниво на интелигенција споредливо со она на горилите. За да преживее, на видот му треба голема количина храна. Една од причините за изумирањето на друг вид речен делфин - кинескиот речен делфин Баици, е токму неможноста да најде храна. Други фактори се загадувањето на водата и бродскиот сообраќај. Денес се останати меѓу 1.000 и 1.800 примероци.

Калифорниско морско прасе - ова е најреткиот морски цицач во светот кој е на работ на истребување. Тоа беше откриено дури во 1958 година, а половина век подоцна речиси го изгубивме. Животното често е уловено во нелегални рибарски мрежи во заштитените води на Мексиканскиот Залив во Калифорнија. Остануваат само 18 примероци од видот. Се верува дека доколку не се преземат чекори за заштита на видот, тој ќе исчезне до 2021 година.

Кризата со исчезнувањето на морските видови не е толку широко согледана како кризите во тропските шуми и другите копнени биоми. Не знаеме колку видови има во океанот, бидејќи повеќето морски видови не се пронајдени. Затоа не знаеме колку исчезнаа или колку се во опасност да исчезнат. Знаеме дека прекумерниот риболов е голема закана. Моменталните процени покриваат само 20% од светскиот рибен фонд, така што вистинската состојба на поголемиот дел од популацијата на риби во светот е нејасна. Сепак, неодамнешните наоди покажуваат дека овие ненабљудувани резерви се намалуваат и речиси три четвртини од светските резерви продадени во комерцијалниот сектор се преоптоварени и изложени на ризик.

Цел 15- Животот на копно

- Девет проценти од шумите во светот се наоѓаат во Канада.
- Црвената клетка е најчестата птица на Земјата.
- Има само 4 земји во светот каде што нема шуми, според дефиницијата на Светска банка. А тоа се Сан Марино, Катар, Гренланд и Оман.

ВИДОВИТЕ НИЗ СВЕТОТ СЕ НАМАЛУВААТ

Светот се соочува со масовно исчезнување на видовите. Сите видови цицачи, птици, влекачи, водоземци, членконоги (инсекти и пајаквидни животни), риби, ракови, корали и други животни и растенија се намалени во многу случаи во голем дел од нивниот опсег. Човечката цивилизација има негативно влијание врз повеќето живи суштества со секојдневните активности, отпад и неодржливо користење на природните ресурси, загадување и друго.

Факт # 1 Ние сме на почетокот на најголемиот период на изумирање на видови во последните 60 милиони години. Обично помеѓу 1 и 5 видови исчезнуваат секоја година. Сепак, научниците проценуваат дека сега губиме видови 1.000 до 10.000 пати побрзо од нормалното. Многу видови ќе исчезнат пред да дознаеме за нив или за придобивките што ги носат на нашата планета.

Факт # 2 Една нова студија покажува дека инсектите во Германија се намалиле за повеќе од 75% во последните 28 години. Ова е многу загрижувачко: 80% од дивите растенија се потпираат на пчели и други инсекти за опрашување, а 60% од видовите птици се потпираат на инсекти за храна. Човекот е целосно зависен од растенијата за неговата храна - директно или како храна за животните со кои се храни.

Факт #3 Уништувањето на живеалиштата, експлоатацијата и климатските промени се причина за загубата на половина од светската популација на дивиот свет.

Факт # 4 Приматите, нашите најблиски сродни животни, се под екстремна закана. Речиси 60% од 504 видови примати во светот се загрозени од истребување, а 75% од видовите примати имаат сериозно намалување на популацијата.

Факт # 5 Во светот повеќе од 650.000 морски цицачи се фатени или сериозно повредени од риболовната опрема секоја година.

Факт # 6 Во последните 20 години околу 75% од сите видови китови со заби, како што се делфините, заморчињата, китовите убијци и 65% од китовите што јадат

планктони, грбавите, сините китови, и 65% од видовите фоки биле засегнати поради прекумерниот риболов во светот.

Факт # 7 40% од светските видови птици се во опаѓање, а на секој осми вид му се заканува глобално исчезнување.

Факт # 8 Нашите големи мачки, вклучувајќи ги тигрите, леопардите и гепардите, се во критично опаѓање и многумина ќе исчезнат во следната деценија. Мачките во светот се експлоатирани за различни делови од нивното тело и кожа. Кина останува најголемиот пазар во светот за овие загрозени видови, заедно со црниот и белиот носорог и другите видови.

Факт # 9 Популациите на гуштери се особено ранливи на климатските промени. Една неодамнешна студија предвидува дека ако сегашниот пад на популацијата на гуштери продолжи, 40% од сите видови гуштери ќе исчезнат до 2080 година.

Факт # 10 Американскиот бизон некогаш броел милиони поединци и патувал од Алјаска до Мексико. Тие сега заземаат помалку од еден процент од нивното првобитно живеалиште. Нивните живеалишта се толку мали и строго контролирани што преживеаните бизони денес се многу помали од добитокот.

ШТО СЕ СЛУЧУВА СО НАШИТЕ ВИДОВИ И НИВНИТЕ ЖИВЕАЛИШТА?

Несомнено е дека голем број животни и растенија исчезнале во последните векови поради човековата активност, особено по Индустриската револуција. Бројот на индивидуи кај растенијата и животните исто така се намали - во многу случаи сериозно - влијаејќи врз генетските варијации, биодиверзитетот и екосистемите. Низ целиот свет областите каде што луѓето користат природни ресурси или се развиваат го имаат истиот резултат: влошена природна средина. Како резултат на човековите постапки, екосистемите се соочуваат со закани како што се нарушена репродукција и потрошувачка; во денешниот меѓусебно поврзан свет, не е потребно многу за да се разберат овие нестабилни сили. Ова е тренд кој не може да продолжи. Ако екосистемите се премногу исцрпени, нивната способност да преживеат, да ги одржуваат процесите на биосферата и нашиот вид и да ги задоволат човечките потреби е драстично загрозена. Многумина од нас виделе слики од диви прерии покриени со огромни стада бизони кои повеќе не постојат, илјадници јата птици собрани во мочуришта и лагуни кои драстично се намалиле, или прекрасни и импозантни животни како слонови, жирафи и китови кои се во опасност да исчезнат.

Други луѓе ги задржаа сеќавањата на помалку импозантните животни кои сè уште носат длабоки емоции, како што е звукот на илјадници жаби што кркаат на полноќ, птиците што посетуваат хранилка во двор, или милиони лилјаци кои летаат до нивното место за одмор навечер. Други можеби се сеќаваат дека кога возат низ селата, шофершајбната на нивниот автомобил е покриена со стотици мртви инсекти - сигнал за изобилство, што за жал сега речиси го нема. Во последните децении слушнавме безброј приказни за нови видови растенија или животни кои се наоѓаат во тропските шуми во светот, што ни дава чувство на чудо и можност. Во исто време, секоја година се уништуваат милиони хектари природни шуми.

Цел 16 - Мир и правда

Дали знаевте дека:

Адолф Хитлер беше номиниран за Нобелова награда за мир

Не грижете се, шведскиот политичар кој го испрати писмото за номинација во 1939 година - иронично, се разбира, ја повлече својата номинација. Во уште поироничен пресврт, Хитлер им забрани на Германците да ја прифатат наградата четири години пред да биде понудено неговото име.

21 септември - Меѓународен ден на мирот и без патишта

Меѓународниот ден на мирот беше потврден со резолуција на ОН во 1981 година со порака за ненасилство и прекин на огнот во сите делови на светот.

Младите од Меѓународниот центар подготвија богата програма, која ги опфаќа следните теми: „Што е мир за децата“ - цртежи на асфалт; искажување пораки за мир од младите и граѓаните по повод Меѓународниот ден на мирот на гулабите од бела хартија; презентација на интересни факти поврзани со војни, воени дејствија и нивните последици; игри за препознавање на добитниците на Нобеловата награда за мир; видеоинтервјуа со пораки од граѓаните; промоција на активностите на Центарот.

На 21 септември на територијата на Европа се одржува Првиот европски ден на мртвите. Иницијативата е поддржана од Европската комесарка за транспорт Виолета Булц, Европскиот совет за безбедност на транспортот и сообраќајните полициски

служби на 30. Земји членки на TISPOL, национални влади, општински и локални власти, невладини организации.

Ова е причината за специјалната порака на Ејдан Рид, претседател на TISPOL: На почетокот на деценијата постигнавме значително намалување на бројот на загинати и тешко повредени во сообраќајни несреќи, но во последните две години овој тренд се промени. Особено е важно повторно да се фокусираме на напорите потребни за постигнување на целите на Европа 2020 за најмалку преполовување на смртните случаи на патиштата во споредба со 2010 година. Ние сме уверени во нив, убедени сме дека напорите на владите можат да доведат до драстично намалување на смртните случаи и повреди. Веруваме дека со индивидуален придонес на секој од нас ќе го постигнеме очекуваниот одличен резултат.

Без жртви на патот треба да ни биде цел секој ден, а не само 21 септември. Убеден сум дека операцијата ЕДВАРД може да биде голем успех, без разлика дали ќе постигнеме нула смртност на овој ден, бидејќи иницијативата е достапен начин да се подигне свеста на оваа тема.

Секој ден умираат околу 70 луѓе, а уште 370 се повредени на патиштата низ Европа. На 21 септември секој час ќе следиме дали ќе успееме да ја исполниме нашата обврска. Доколку за овие 24 часа успееме да постигнеме нула жртви на патот, ќе можеме да продолжиме. Возачи и пешаци, размислете како возите, како се движите по патот. Размислете како да ги намалите ризиците - користете појас, возете со брзина соодветна на условите на патот, не користете алкохол или наркотици, не зборувајте на телефон додека сте зад воланот.

Размислете за вашите најблиски и пријатели! Намалувањето на жртвите на патиштата останува приоритет.

Ако секој од нас барем малку го промени своето однесување за поголема безбедност на патиштата, заедно ќе спасиме животи и ќе менуваме судбини.

Поддршката од сите е клучна.

На крајот од часот, учениците сфатија дека младите мора да преземат одговорност за постигнување на поставените 17 глобални цели за заштита на нашата планета. Најголемата лекција во светот е заеднички образовен проект создаден за поддршка на промоцијата на Глобалните цели за одржлив развој усвоени од Обединетите

нации. Проектот е доказ за важноста на глобалната цел 17 „Партнерство за цели“ и не би билвозможен без помошта на сите партнери што работат со нас и едни со други.

Совети (трикови) за едукаторот

- 1) Наставникот им го поставува прашањето на учениците - дали можете сами да се справите, без партнери, во иднина?
- 2) Наставникот на дискусијата може да му помогне на секој да постигне која било цел.

Евалуација

Учениците пишуваат есеј за една од целите.

Идеи/инспирација за иднина

Информации во социјалните медиуми, веб-страницата на училиштето.

Референции/извори за користење

<https://profit.bg/klasatsii/27-te-nay-bedni-strani-v-sveta/>

<https://profit.bg/svezho/10-te-strani-s-nay-golyama-prodalzhitelnost-na-zhivota/>

<https://dariknews.bg/novini/sviat/trevozhno-2-mlrd.-dushi-po-sveta-niamat-dostup-do-bezопасna-pitejna-voda-2171966>

<https://elpro.bg/>

Анекс

АКТИВНОСТ 4

Код на активноста	Име на активноста
SDG17-SDGfP	Ние и генерациите по нас
Цели на активноста	
<p>Се создава меѓународна размена меѓу училиштата, наставниците, учениците бидејќи заедничката работа меѓу партнерите им дава длабочина и сеопфатност на заедничките проекти, ги збогатува со повеќе идеи и методи.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Преку партнерството за постигнување на целите, ние се стремиме да ги приспособиме целите на ОН на локалните услови на секоја земја учесничка. 	
Опис на активноста (во детали)	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Материјали - учениците подготвија материјали за секоја намена. ❖ Времетраење – 60 минути ❖ Број на групи - неколку групи ученици - (5. одделение, возраст од 11-12 години) 	
Инструкции за едукаторот	
<p>Вовед: Животот каков што го знаеме на Земјата би бил невозможен во иднина доколку секој од нас не преземе чекори и гестови кон околината, организмите и слично. Целите на ОН и партнерствата што се случуваат на секое ниво се начин да се спаси планетата. Малите случаи и чекори се поуспешни од големите планови, кои во повеќето случаи се неостварливи. Малите работи предизвикуваат големи промени.</p> <p>Идејата на часот е секоја цел да се претстави во неколку реченици. Учениците даваат свои предлози за тоа како се гледаат себеси во постигнувањето на секоја цел.</p> <p><i>Цел 1. Искоренување на сиромаштијата:</i> Се чувствуваме удобно секој ден кога сме исполнети со сила и енергија. Се забавуваме. Но, дали е тоа случај со сите луѓе - нема возрасни и деца без дом, без вода за пиење, храна и основни хигиенски услови за живот.</p> <p>(2 минути)</p> <p>Решив дека ќе учам, ќе се образувам, ќе се развивам и еден ден ќе станам волонтер, ќе се приклучам на иницијативи и организации кои им помагаат на луѓето да ја искоренат сиромаштијата на Земјата. Сакам да станам доктор и да се приклучам на „Лекари без граници“</p>	

(2 минути)

Цел 2. Да се стави крај на гладот: Човекот живее и ужива во животот, комуницира, ужива во предизвиците, јаде и пие вкусни пијалаци. Сепак, има луѓе што се гладни и не јадат со денови. Немаат друг избор освен да го јадат тоа што го имаат.

(2 минути)

Избирам да купам основни потреби со моите лични заштеди за Божиќ и Велигден за семејство кое има потреба во населбата каде што живеам, ќе најдам истомисленици и мои пријатели да се придружат. Сакам еден ден да направам хотел за храна и сите да остават производи во него, а луѓето што немаат можност да купат производи да ги искористат. Храната не е додаток, туку услов за живот.

(2 минути)

Цел 3. Добро здравје: Секој има свои проблеми и грижи, но вистинските несреќи се кога човек е болен. Здравјето е избор.

(1 минута)

Добро здравје, за мене, е здрава и еколошки спортска храна и грижа за природата и секојдневни акции за нејзина заштита. Избирам да ги читам етикетите на сите намирници што ги купувам бидејќи не се сите намирници дефинирани како „здрави“.

(2 минути)

Цел 4. Квалитетно образование: Во едно демократско општество луѓето имаат право на квалитетно образование, информации и одлучување. Само културата и образованието можат да го одведат човештвото напред.

(1 минута)

Избирам да учам јазици бидејќи тоа ќе ми овозможи да запознам многу култури, да комуницирам со моите врстници, да разменувам идеи, да запознавам луѓе што никогаш не сум ги запознал и да научам работи што не ги знам. Очекувањето е прекрасна работа.

(2 минути)

Цел 5. Родова еднаквост: Не е важно дали сте маж или жена, важно е да учите, да работите, да се развивате и да ги следите вашите соништа. Разликата и различноста се највредни во животот. Предизвикот денес е да се прифати родовата еднаквост - да нема подредени или да нема доминантни.

(2 минути)

Не ми е важно дали моите пријатели се момчиња или девојчиња, туку да бидам толерантен и сочувствителен.

(1 минута)

Цел 6. Чиста вода и канализација: Сите вие користите вода и затоа секој од вас е одговорен. Денес, светот се соочува со глобална криза за вода. Повеќе од 2,4 милијарди живеат во лоши санитарни услови, без канализација и третман на отпадни води.

- Над 1 милијарда луѓе немаат пристап до чиста вода за пиење.

- До 2025 година се очекува 2/3 од светското население да страда од недостиг на доволно вода. (3 минути)

Избирам да ги мијам забите со чаша вода, периодично да ја отворам славината само за да ги исплакнам четката и устата. Избирам да ја намалам потрошувачката на вода за пиење.

(1 минута)

Цел 7. Обновлива енергија: Животот е незамислив без енергија, но нејзиното производство има негативно влијание врз животната средина. Избираме да користиме обновливи извори на енергија - ветер, вода, сонце, геотермална енергија, биомаса.

(2 минути)

Денес избирам да штедам енергија со користење штедливи светилки, бидејќи тие се најекономичниот и еколошки начин за осветлување на домот.

(1 минута)

Цел 8. Безбедна работа и економски раст: Тие се предуслов за нормален живот, но пред тоа потребни се подготовка, искуство, желба за усовршување и доживотно

учење. Кога имаме економски раст, имаме и финансиска сигурност, а тоа ни дава слобода да го работиме она што го сакаме.

(2 минути)

За да бидам успешен во иднина, морам да вложам труд и истрајност сега.

(1 минута)

Цел 9. Иновации и инфраструктура: Едно нешто во животот е сигурно - дека сè се менува, па мора да се промениме и ние. „Новото е најдоброто од сите работи“ -

Овидиј

(1 минута)

Иновациите за мене се во интерактивните методи, во новитетите што ги нудат нашите наставници за да ни ги направат часовите интересни и пријатни.

(1 минута)

Цел 10. Намалување на нееднаквостите: Потребен е труд, но вреди. Нееднаквости постојат меѓу половите, меѓу жителите на богатите и сиромашните земји, меѓу оние што имаат можност за квалитетно образование и оние што немаат таква можност. Нееднаквостите во светот се тешки за луѓето. Постои и максима: „Пријателството е најсилно меѓу еднаквите“.

(3 минути)

На соученикот ќе му го дадам мојот велосипед, мојата топка, да ги користиме заедно, за мене тоа не е проблем, за него е олеснување и чувство на пријателство.

(1 минута)

Цел 11: Одржливи градови и заедници: Градот е како екосистем. Со голема концентрација на луѓе и активности, градовите најмногу придонесуваат за еколошките проблеми во светот. Постојат единствени можности за заштеда на ресурси и зачувување на природата во градовите.

(1 минута)

Јас и моето семејство, заедно со пријателите од соседството, редовно чистиме помеѓу блок-просторот и садиме цвеќиња во градините за да биде пријатно и убаво.

Ја откриваме природата во градот.

(2 минути)

Цел 12: Одговорна потрошувачка: Животниот стил на потрошувачите има негативно влијание врз квалитетот на животот на луѓето и животната средина.

(1 минута)

Избирам да им подарам цртеж нацртан од мене или песна напишана од мене, билет за театар на моите најблиски, наместо скап и бесмислен подарок. Ги учам моите родители кога одиме во продавница да направат список со работи што ни се потребни, а не да купуваат сè што ќе видиме.

(3 минути)

Цел 13: Климатски промени: Борбата со климатските промени и заштитата на животната средина се инвестиција во здрав живот на генерациите, за одржлив економски развој.

(1 минута)

Се борам против климатските промени со учество во кампањата „Дрвја за планетата“ што ја спроведува Програмата за животна средина на Обединетите нации. Избирам да возам велосипед на кратки и средни растојанија бидејќи велосипедот е иднината на светот.

(2 минути)

Цел 14: Подводен живот: „Опстанокот на човечкиот вид зависи од зачувувањето на чистотата и животот во светските океани, што е спас на планетата“, Жак Кусто.

Заштитата на светските океани може да се постигне само со заеднички напори.

(2 минути)

Ја ограничувам употребата на пластични кеси, пластични шишиња, чаши, сламки, не фрлам ништо на море, на плажа или внатре во него, па не придонесувам за „островот отпад“ на отворено море.

(2 минути)

Цел 15. Животот на Земјата: На Земјата она што е отпаден материјал од еден организам служи како суровина или храна за друг. Отпадот што луѓето го испуштаат

во животната средина не треба да се отстранува поинтензивно отколку што природата може да го разложи и неутрализира.

(3 минути)

Мене само еден ден не ми е доволен за чистење на Бугарија. Избирам да користам платнени кеси, стаклена амбалажа и хартија. Сакам да му го дадам мојот стар мобилен телефон на некој што не може да си го дозволи. И што е најважно, не фрлам отпад на Земјата - користам корпи за отпадоци и го рециклирам она што треба да се рециклира.

(3 минути)

Цел 16. Мир и правда: Луѓето да ги почитуваат и вреднуваат другите, за луѓето од различни националности, култури и религии да живеат во мир и солидарност. Да се има трпелив дијалог и посветеност, а со тоа да се надминат разликите и бариерите, со заеднички напори ќе се надминат омразата и насилството. Во свет каде што границите се отворени, растојанијата се кратки, односите меѓу луѓето се олеснети, мирот и правдата се гарантираат не со сила, туку со доверба и дијалог.

(3 минути)

Нема што да се дружам со деца од малцинства или други религии. (1 минута)

Цел 17. Партнерства за постигнување цели: Никој не може да се врати назад, но секој може да оди напред. Потребно е партнерство на секое ниво за одржлив развој. Ништо не е невозможно, самиот збор на англиски се состои од зборовите I'M POSSIBLE (impossible). Можно е сите заедно да ги постигнеме целите на ОН.

(2 минути)

Сите стануваат да играат на песната „Бела роза“, која е најдобрата бугарска народна песна. Розата е симбол на Бугарија. Гостите се поканети да ја посетат Долината на розите.

Совети (трикови) за едукаторот

Наставникот ги упатува учениците да дојдат до заклучок дека ако не ја обединиме секоја земја, општество, секое рационално суштество, нема да има успех и не би ја заштитиле нашата планета од загадување и сите други последици.

Евалуација

Студентите подготвуваат брошура за 17 глобални цели на ОН.

Идеи/инспирација за иднина

Информации во социјалните медиуми, веб-страницата на училиштето.

Референции/извори за користење

<https://ecologica.bg/un-development-goals>

Анекс

